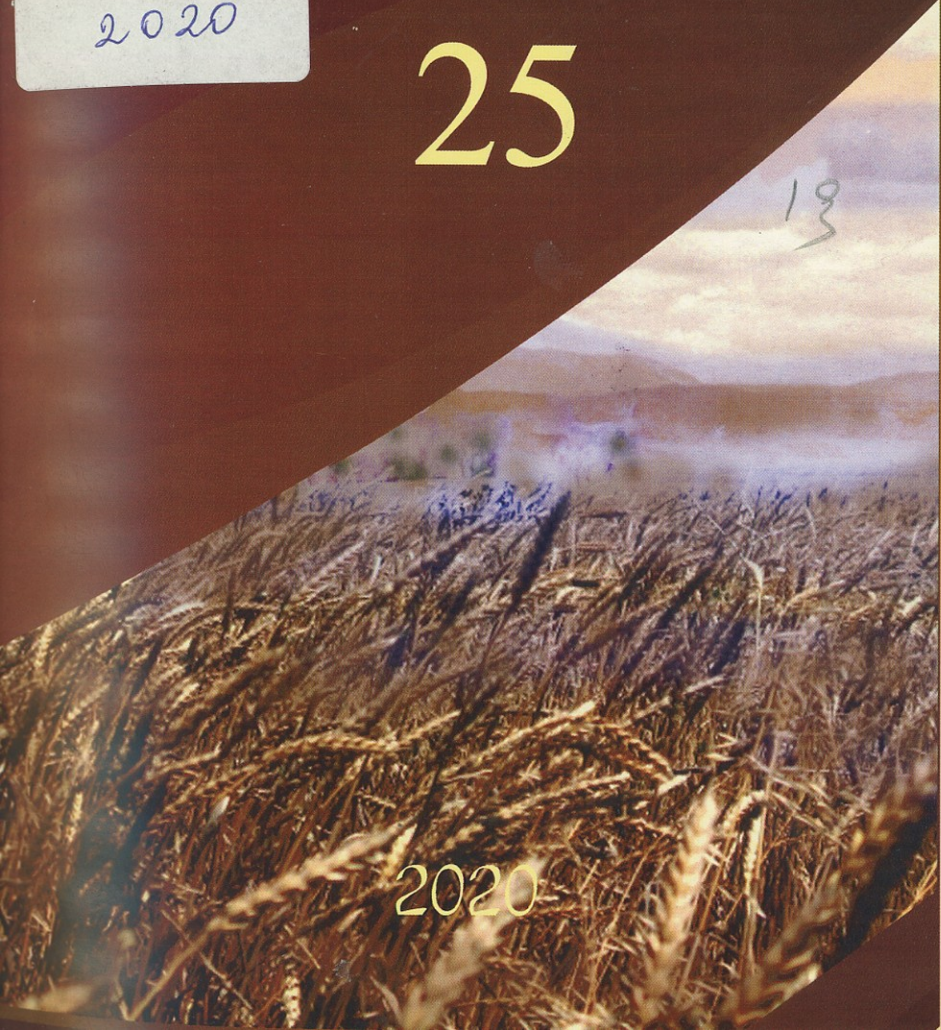

რკვევი

2130
2020

25

13

2020

ლიტერატურული, სამეცნიერო-პოპულარული
და საზოგადოებრივი უყრნალო

არაჰი

უყრნალო გამოდის
2016 წლის იანვრიდან,
გამოსრემს სამრხე-
ჯავახეთის სახელომნიფო
უნივერსიტეტი

11

25

2020

რედაქტორი - მერაბ ბერიძე

მოადგილე - მაკა ბერიძე

სარედაქციო საბჭო:

ლალი ბერიძე
ასმათ ევსაია
ლია ზაზაშვილი
ციური ლაფაჩი
მალხაზ ლომსაძე
ლერი ნოზაძე
მაია ქუქჩიშვილი
ნატო ყრუაშვილი
ირინა ჯიშკარიანი

ირაკლი ვაშაყმაძე, თბილისი
რეზო შეროზია, ზუგდიდი
ზაირა კელოშვილი, ათენი
ნუგეშა გაგნიძე, ქუთაისი

მდივანი: ანა კორშია

მენეჯერი: მანანა ობოლაშვილი

საგამომცემლო ჯგუფი: ლია ზედგინიძე
ლარისა გურგენიძე

ჩვენი ჟურნალის 24-ე ნომერში 70 წლის იუბილე მივულოვეთ მეგობარი გაზეთის - „ლიტერატურული მესხეთი“, რედაქტორს ავთანდილ ბერიძეს. გამოვაქვეყნეთ მისი ახალი ლექსები მისივე ავტობიოგრაფიით.

მილოცვის, კეთილი სიტყვის თქმის სურვილი აღმოაჩნდა ბევრ ადამიანს. გამოჩნდა ამ ყველაფრის თავის დამდგმელი, შემგროვებელი, ავთანდილ ბერიძის საქმიანობის პატივისმცემელი და დამფასებელი, შესანიშნავი ქალბატონი ციური მესხიშვილი და საქმე დაიძრა. ამჯერად ვბეჭდავთ სწორედ მილოცვებს და გამოსმაურებებს. ერთხელ კიდევ ვულოცავთ ბატონ ავთანდილს იუბილეს.

მილოცვები

კვლავ თანამშრომლობის სურვილით!

მიზანმიმართული, მტკიცე და პრობლემებთან შეუპუებელი ხასიათის მიღმა ავთანდილ ბერიძის მიერ წლების განმავლობაში თავისი საქმის ერთგულებით, მაღალი პროფესიონალიზმითა და ქვეყნის სიყვარულით გავლილი სამოცდაათწლიანი გზაა.

სამცხე-ჯავახეთში უნივერსიტეტის დაარსების პირველივე წლებიდან დაუკავშირდა ბატონი ავთოს საქმიანობა უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებას და ამ თანამშრომლობამ ბევრ სასიკეთო იდეას და ინიციატივას ჩაუყარა საფუძველი. მაშინ დაწყებული ბევრი საქმე დღემდე გრძელდება, რასაც ადასტურებს გაზეთ „ლიტერატურული მესხეთის“ ისტორია.

მრავალმხრივია ბატონი ავთანდილ ბერიძის საქმიანობა. გაზეთ „ლიტერატურული მესხეთის“, არაერთი საინტერესო და საჭირო ნიგნის შემდგენელ-რედაქტორობა, კულტურული ღონისძიებების, საინტერესო კონკურსების ორგანიზატორობა, ნიჭიერ შემოქმედთა აღმოჩენა, ნახალისება, პუბლიცისტური წერილებისა და პოეტური თხზულებების ავტორობა - არასრული ჩამონათვალია ბატონი ავთანდილ ბერიძის თითქმის ყოველდღიურობად

ქცეული საქმიანობიდან. ბატონმა ავთომ კარგად უწყის საუნივერსიტეტო განათლების ფასი ზოგადად და, განსაკუთრებით, სამცხე-ჯავახეთში. მისი ცხოვრების თითოეული წახნაგი ეხმიანება საუნივერსიტეტო ცხოვრებას და იმ იდეას, რომელსაც სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი თავის მისიად მიიჩნევს. უნივერსიტეტთან მრავალწლიანი თანამშრომლობის მტკიცე საფუძველი სწორედ ის ზიარი ღირებულებებია, რომელთა წყალობითაც ყველა ერთობლივად წამოწყებული საქმე წარმატებით სრულდებოდა და რომელთა შორის უპირატესი სამშობლოს, საკუთარი კუთხის უანგარო მსახურებაა.

სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სახელით ვულოცავთ ბატონ ავთანდილ ბერიძეს 70 წლის იუბილეს. აქტიური ცხოვრების მიუხედავად არც დაღლა ეტყობა და, საბედნიეროდ, არც შესვენებას აპირებს. ვუსურვებთ საქვეყნო საქმე, მისი კეთების ძალა და უნარი არ მოაკლოს ღმერთმა კიდევ მრავალი წლის განმავლობაში.

მაკა ბერიძე

სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის რექტორი

იღმის კაცი

ასპინძელი ბერიძეები, ძირითადად, დადემიდან ან ერკოტიდან არიან ჩამოსული. ერთ დროს მშვენიერი სოფლები დღეს ნასოფლარებია. დადემსა და ერკოტაში ბერიძეები ჩადიან ბერიებიდან. ეს სოფელი ერკოტიდან ბუზმარეთისაკენ მიმავალი გზის მარჯვენა მხარეს მდებარეობდა. მთები კი ერუშეთისაა. შეიძლება ითქვას, რომ ბერიებიდან წამოსული კაცი ერუშელია. ერუშეთი ისევე იყო მესხეთის ნაწილი, როგორც ტაო, კლარჯეთი, შავშეთი, სამცხე, ჯავახეთი და სხვა.

ეროვნებით ქართველი, მესხი, წარმომავლობით დადემიდან, ასე შეგვიძლია დავახასიათოთ ავთანდილ ბერიძე, რომლის ოჯახიც - მშობლები მე-20 საუკუნის 40-იანი წლებიდან ასპინძაში

დამკვიდრდნენ. ცხოვრობდნენ ასპინძის რაბათში, ჰქონდათ მრავალშვილიანი ოჯახი და განათლების, ცოდნის დიდი სიყვარული. ბავშვობაში დადებული ნამოსული ოჯახების ბავშვებს გვიყვარდა მათთან ბუხრისპირას ფეხშუმზე პურის გატეხვა და პოეზიაზე, ხატვაზე, საქართველოზე, მშობლიურ კუთხეზე საუბარი.

შეუძლებელია ამ გარემოში გაზრდილი კაცი სხვა გზას დასდგომოდა, გარდა იმ გზისა, რომელსაც გაუყვა ავთო ბერიძე. შორს წაგვიყვანს მისი ბიოგრაფიის დეტალებზე საუბარი. ერთი აუცილებლად სათქმელია – სადაც ყოფილა ავთანდილ ბერიძე – ეს იყო კომკავშირი, პარტიული თუ ადმინისტრაციული სამსახური, ჯერ კიდევ კომუნისტების დროს, მისი ცხოვრების, საქმიანობის უმთავრესი ნიშანი სამშობლოს სამსახური და თავის ქვეყანაზე ზრუნვა იყო.

ავთანდილ ბერიძის, როგორც ისტორიკოსის და როგორც შემოქმედი ადამიანის ცხოვრებაში მინდა მაინც მისი დიდი საქმე გამოვყოთ – „ლიტერატურული მესხეთის“ დაარსება, მისი რედაქტორობა და პოეზიის დღესასწაულის – „შოთაობის“ აღდგენა, რეგულარული ჩატარება. გამოაკელით ჩვენი ქვეყნის ცხოვრების ეს ორი რამ და ადვილად დაინახავთ, რამხელა სიცარიელე დარჩება, რა ღარიბები ვიქნებოდით ავთანდილ ბერიძის ღწვისა და საქმიანობის გარეშე. ოცწელზე მეტია, „ლიტერატურული მესხეთი“ გამოდის ყოველთვიურად. არ ჩავარდნილა! ეს არის მრავალგვერდიანი, არაპოლიტიკური ლიტერატურული რესპუბლიკური გაზეთი, რომლის გამოსვლასაც საქართველოს ყველა კუთხეში ელოდებიან. ელოდებიან არა პოლიტიკური ინტრიგებისა და კლანური დაპირისპირების ყურნალისტური ნაქეზების გამო, არამედ მაღალხარისხოვანი ლიტერატურული პროდუქტის ლოდინით. გაზეთმა შეკრა და თავი მოუყარა მესხეთში მოღვაწე ყველა სახისა და ყველა დონის შემოქმედს, ხალხურ შემოქმედებს, ეთნოგრაფიულ, ფოლკლორულ, ისტორიულ, ონომასტიკურ, ლიტერატურათმცოდნეობით, ლინგვისტურ, სამეცნიერო, სამეცნიერო-პოპულარულ პუბლიკაციებს, გააცოცხლა მე-19-20 საუკუნის მივინყებული წერილები და ბევრი მათგანი შემდეგ მსხვილტანიან გამოცემებად აქცია.

ავთანდილ ბერიძე იდეის კაცია. იდეის გულისთვის სწირავს ყველაფერს. ამბობენ, ფული ყველაფერიაო. თუ ფული ყველაფერია, შეუძლებელია გაეკეთებინა მას ის, რაც გააკეთა. ფული

გაჩნდება, თუ ფულიანი დაინახავს, რომ საქმისთვის, მომავლისთვის სჭირდება პატიოსან მოღვაწეს დაფინანსება. როდესაც ავტობერიდის საქმიანობას, აღსრულებულ იდეებს ვუყურებ, ვფიქრობ, მართლაც მძლავრია უკვე საქართველოში პატიოსანი ბიზნესი, ბევრია ისეთი ფულიანი კაცი, ვისთვისაც თავისი ქვეყნის მომავალი სულ ერთი არ არის. სხვაგვარად წარმოუდგენელია შედეგები, რასაც ავთანდილ ბერიძე აღწევს.

70 წლისა გახდა ავთანდილ ბერიძე. თავის იუბილეს მიუძღვნა პროექტმა მშვენიერი ლექსების წიგნი „მარადიული ვალი“, რომელშიც აქა-იქ ასაკზეც ლაპარაკობს, შემოპარულ სიბერეს აღიარებს:

„დავბერდი,
და მაინც არ ვიტყვ
ისტობარს –
წლები რომ მამძიმებს,
არც დარდი, გულს
შემოწოლილი,
ღამე რომ სულ აღარ მაძინებს“.

მისი ცხოვრება და რიტმი სხვა რამეს მეტყველებს. სამოცდაათი წლის ავთანდილს არავითარი სიბერე არ ეტყობა. ჩვეულოენერგიით, ჩვეული შემართებით აგრძელებს დაწყებულ საქმეს.

ძალიან გაუჭირდებოდა ავთანდილ ბერიძეს იმ ყველაფრის გაკეთება, რაც გააკეთა, მხარში რომ არ სდგომოდა შესანიშნავი ადამიანი, მეუღლე ქეთევანი. საქართველო მათი შესანიშნავი ოჯახისაგან ახალ-ახალ გამარჯვებებს ელის. ვულოცავ ავთოს ღირს-შესანიშნავ თარიღს და ვუსურვებ ჯანმრთელობას, იმ შემართებით სიარულს, რომლითაც ვართ ნაჩვევი მისი მეგობრები.

მერაბ ბერიძე
პროფესორი

„ლიტერატურული მესხეთის“ დამფუძნებელს, მესხური ფოლკლორის მკვლევარს, ბატონ ავთანდილ ბერიძეს 70 წელი შეუსრულდა. ბატონი ავთანდილი იმ მცირერიცხოვან მოღვაწეთა შორისაა, ვინც თავისი შეგნებული ცხოვრება საქართველოს გამორჩეულ კუთხეს, მესხეთს, მისი მდიდარი ისტორიული წარსულის კვლევას და წარმოჩენას მიუძღვნა.

ასეთი ადამიანები ჩუმად იღვნიან, ფუტკარივით შრომობენ, მაგრამ, სამწუხაროდ, მათ სათანადოდ არ აფასებენ.

ბატონი ავთანდილის დამსახურებაა გაზეთ „ლიტერატურული მესხეთის“ გამოსაცემად მომზადებული ფოლკლორის 900 გვერდიანი წიგნი. 750 გვერდიანი „მესხეთი ქართულ პოეზიაში“, ასევე ასპინძის ომის 250 წლისთავისადმი მიძღვნილი ისტორიული კრებული.

საქართველოს საპატრიარქოს წმინდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტის სახელით, ვულოცავთ საიუბილეო თარიღს და ვუსურვებთ მრავალჟამიერ სიცოცხლეს.

პატივისცემით, ქართული უნივერსიტეტის რექტორი,
პროფესორი **სერგო ვარდოსანიძე**

აპიო ბერიძე -70

ზოგს მთელი ცხოვრება არ ჰყოფნის ქვეყნის წინაშე თავისი მოკრძალებული ვალის მოსახდელად, ბატონ ავთოს კიდევ მხოლოდ „მესხური ფოლკლორის“ მარგალიტების მისხალ-მისხალ შეგროვება და გამოსაცემაც კი ეყოფოდა, რომ ჩვენი ტანჯული კუთხის წინაშე ვალმოხდელად ეგრძნო თავი, მაგრამ დაუშრეტელი ენერჯის და ფანტაზიის პატრონი დღენიადაგ საქვეყნო საქმეების კეთებაშია.

ოცი-ოცდაათი წლის წინათ მეტისმეტად საშური საქმე იყო ჩვენი თანამემამულეებისთვის ისედაც ასე დაცოტავებული და დანარჩენი საქართველოდან „შლაგბაუმით“ წლობით გამოყოფილი მესხეთის მთელი თავისი ბრწყინვალეობით ახლიდან გაცნობა და

შეყვარება, ბატონმა ავთომ თავის თანამოაზრებთან ერთად ეს მისია იკისრა და ბრწყინვალედ მოახერხა! წლების განმავლობაში ხელიდან-ხელში სატარებელ გაზეთს გამოსცემს და ერთ დროს მოგიზგიზე და დროებით მინელეზულ მესხურ სულს და ტრადიციებს აღვივებს და აცოცხლებს.

ძალიან უბრალო და ღრმა სულის ადამიანს უამრავი მამულიშვილური საქმის თავდაუზოგავად კეთება ეხერხება და ამიტომ მისი სამსახური ქვეყანას კიდევ ძალიან დიდხანს სჭირდება.

სამოცდაათი წლის იუბილეს მივულოცავ გულითადად ჩემს უფროს ძმას და მეგობარს! დღეგრძელობას, შემოქმედებით წარმატებებს და დიდხანს სიცოცხლეს ვუსურვებ მანამდე, ვიდრე ასე „შეკვეცილი“ ჩვენი მესხეთი კიდევ ერთხელ გაგვიბრწყინდეს!

კუკური მეტრეველი

ღმერთმა გვიმრავლოს

გაზეთ „ლიტერატურული მესხეთის“ რედაქტორს, ბატონ ავთანდილ ბერიძეს ვულოცავ 70 წლის იუბილეს.

ბატონო ავთანდილ! თქვენ ძალიან დიდი წვლილი მიგიძღვით როგორც ასპინძის, ასევე რეგიონის კულტურულ, საგანმანათლებლო და სამეცნიერო განვითარებაში. თქვენი მრავალმხრივი საქმიანობა მაღალ პროფესიონალიზმს ეფუძნება, რომელიც თქვენ მიერ შექმნილ ნიგნებსა და გაზეთებში ნათლადაა გაცოცხლებული და გადმოცემული.

მინდა გამოვთქვა მადლიერება თქვენ მიერ განეული დიდი შრომისა და ღვაწლისათვის, მოგილოცოთ 70-ე დაბადების დღე. ღმერთმა გვიმრავლოს მესხეთში თქვენნაირი მამულიშვილები. გისურვებთ ჯანმრთელობას, დიდხანს სიცოცხლეს თქვენს დიდ ოჯახთან ერთად.

იმედი გვაქვს, თქვენ კიდევ ბევრის გაკეთებას შეძლებთ ჩვენი ქვეყნის წინაშე ესოდენ მნიშვნელოვანი ლიტერატურული და სამეცნიერო კერის განვითარებაში.

როსტომ მაგრაქველიძე

ასპინძის მუნიციპალიტეტის მერი

ღმერთმა დალოცოს ის დღე, რომელ დღესაც შენ დაიბადე 70 წლის წინ, რომლითაც ამ დიდმა ოჯახმა გაიხარა.

ღმერთმა დაგლოცოს! ღმერთმა გაკურთხოს! ღმერთმა ძალა მოგცეს! ღმერთმა სიყვარულში დაგაბეროს!

დეკანოზი, მამა სტეფანე ნადირაძე
ახალციხის წმ. მარინეს ტაძრის წინამძღვარი

საუკუნო საგზალი

გაზეთ „ლიტერატურული მესხეთის“ რედაქტორს, ბატონ ავთანდილ ბერიძეს ვულოცავ 70 წლის იუბილეს. ფასდაუდებელია მისი მოღვაწეობა ბეჭდვური მედიის, პოეზიისა და ლიტერატურის განვითარების მიმართულეებით სამცხე-ჯავახეთში. მან შეძლო და გაზეთ „ლიტერატურული მესხეთის“ ფურცლებზე ასახა ჩვენი მხარის ისტორია და კულტურა. დასაფასებელია მისი დაულალავი შრომა ფოლკლორის კვლევაში, ბატონმა ავთომ შეკრიბა მესხური ფოლკლორის ის ნიმუშები, რომელიც „საუკუნო საგზლად“ გაჰყვება ჩვენს მომავალ თაობებს. დიდი პატივისცემით ვულოცავ, დღეგრძელობასა და წარმატებებს ვუსურვებ შემოქმედებით საქმიანობაში.

ეკა ორჯონიკიძე, გერმანიისტი
სამხარეო ადმინისტრაციის სამსახურის უფროსი

მესხეთის ოაზისი

ორგანიზაციული ნიჭი ისეთი თანდაყოლილი თვისებაა, როგორც შემოქმედებითი. ღმერთმა არც ერთი და არც მეორე არ დაამაძლა მას. მართლა წარმოუდგენელი ძალისა, სულიერი ენერჯის უნდა იყო, რომ შეძლო ის, რაც მან შეძლო.

ბატონი ავთანდილის წყალობით სამხრეთ საქართველოში, ისტორიულ მესხეთში გაჩნდა ქართული კულტურის ერთ-ერთი

ოაზისი. სად არ ნახავთ მას... ამ დაუშრეტელი შესაძლებლობის მქონე ადამიანმა სულიერი მადლით განმსჭავლა მრავალი მისი სიკეთე გადამდებია. შენც შეგაგულიანებს, რომ ჩაიღინო მსგავსი საქციელი. ჩვენ მომავალში კიდევ უფრო მეტს ველოდებით მისგან. ავთანდილ ბერიძის მსგავსი ადამიანები იმისთვის არსებობენ, რომ ჩვენმა გონებამ არ მიიძინოს და თვითდინებაზე არ იყოს მიშვებული ჩვენი ერი.

ვულოცავ მას 70 წლის იუბილეს და ვუსურვებ დიდხანს სიცოცხლეს!

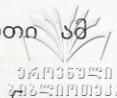
ეს ჩემი პატარა ლექსი ეძღვნება ყველა მოამაგე ქართველს და მათ შორის ბატონ ავთანდილ ბერიძეს:

„ველარ მომგვარეს ჟრჟოლა ფიქრებმა,
ვერ წარმიკვეთეს სასო დარდებმა,
ჩემში ყოველი ბრძოლით იწყება
და ყოველივე ბრძოლით მთავრდება.“

ერეკლე სალღიანი
პოეტი, ჩოხოსანი

ჩემო ავთო

ჩემო ავთო, ხარისხს სიცოცხლისას წელით როდი განსაზღვრავენ. ერთადერთი განმსაზღვრელი, ჩემი ცხოვრების წესია. იცოცხლო მხოლოდ შენთვის და ისიც 70 წელი, ვერაფერს ვხედავ თავმოსანონებელს, თუ შენს ქვეყნას და შენს ხალხს, ვერაფერი სამსახური გაუწიე, თუ არ დაიხარჯე, როდესაც ერთსაც სჭირდები და მეორესაც. ძნელია ამ დროს ზომიერების დაცვა. საკმარისია ან ერთს მოაკლო ან მეორეს, ფურცელ-ფურცელ გადაგიშლიან შენი ცხოვრების ისტორიას ყველაფერს. საყვედურებით აგავსებენ და არაფერს გაპატიებენ. გაკეთებულს დაგივიწყებენ და ყოველივეს თვალგაუვალ ბურუსში გაგიხვევენ. ზომიერება ერთ-თანაც და მეორესთანაც რჩეული კაცებისთვისა შესაძლებელია

ხანჯლის პირზე მოსიარულე კაცებისთვის, შენ ერთ-ერთი ამ კაცთაგან გამორჩეული კაცთაგანი ხარ.

70 წელი ის სახიფათო ასაკია, ის სიმაღლეა, საიდანაც შენი გაკეთებული ამკარად ჩანს. ჩანს, რა გაქვს თავმოსაწონებელი, როცა წინაპართა საუფლოში იდგები ვალმოხდილი წინაპრების წინ.

სწორედ ასეთ კაცს მინდა მოგილოცო 70 წლის შინაარსიანად გავლა და დარჩენილი, რამდენადაც შესაძლებელია ასეთივე მონადინებით, როგორც დღემდე, აქამდის გივლია.

კეთილის სურვილებით, შენი ტარიელ ხარხელაური.

ტარიელ ხარხელაური, პოეტი
13.03.2020

ჩვენი ავთო

ავთანდილი, ჩვენი ავთო ბერიძე, ჩემი სიტყვაძუნწი, ერთი ერთი მოფუსფუსე, პიროფლიანი ქართველი მოღვაწეა. მის სახელთან ძალიან ბევრი კეთილშობილური საქმეა დაკავშირებული.

იგი მესხეთის ლიტერატურის მემატიანეა. მრავალი კეთილი წამოწყების სულის ჩამდგმელი, ჩვენი დიდი ოჯახის სრულუფლებიანი წევრი, უკვდავი შოთას ღირსეული მემკვიდრე - „მისი ავთანდილი“...

ჩემი გულწრფელი პატივისცემა და სიყვარული მიემატოს, მის კაცურ სახელს.

თემურ ჩალაბაშვილი
მწერალთა კავშირი

ტერმინები - „მესხი“ და „მესხეთი“ უძველესი დროიდან ერთგულებისა და მამულისთვის თავდაუზოგავი შეწირვის სიმბოლოებად იქცნენ ჩვენს ისტორიაში. სხვა რომ არაფერი, გარნისის და შალვა ახალციხელის გახსენებაც საკმარისი იქნებოდა საამისოდ.

„მესხი - სწავლითა ქებული“ - ეს უნიკალური ნიშანი საქართველოს ამ კუთხისა ხაზგასმით გამოკვეთა გრიგოლ ორბელიანმა და უპირობოდ, მთელი ქვეყნის გასაგონად განაცხადა, რომ ქართველთა განსწავლულობის ზედა ზღვარი სწორედ მესხებსა და მესხეთზე გადიოდა. „ვინმე მესხმა მელექსემ“ ხომ სულაც კაცობრიობის პოეტური და ფილოსოფიური აზროვნების მწვერვალებს მიაწვდინა ქართული გენი.

ბედნიერი შემთხვევაა, როცა სიქველე, მამულიშვილობა და განსწავლულობა ერთ პიროვნებაში შეერთდება. ჩემთვის ასეთია დღევანდელი იუბილარი, „ლიტერატურული მესხეთის“ რედაქტორი, პოეტი, შემდგენელი და გამომცემელი არაერთი ნიგნის, და მათ შორის, უნიკალური მესხური ფოლკლორის ოთხტომეულისა, შოთაობის დღესასწაულის და მასთან დაკავშირებული ლიტერატურული კონკურსის ორგანიზატორი და თაოსანი, მესხეთის დაუღალავი მეტრფე და უზადო მსახური - ავთანდილ ბერიძე.

ყველაფერს, რაც მესხეთს ეხება, ბატონი ავთანდილი ერთიანი საქართველოს სიმაღლიდან განიხილავს, რადგან მშვენივრად იცის, რომ მესხური კულტურა ქართული კულტურის ნაწილია, მასთან განუყოფელი და მისეული. ამ სულისკვეთებისაა „ლიტერატურული მესხეთიც“ და ზემოთნახსენები ლიტერატურული კონკურსიც სრულიად საქართველოს სამწერლო ნაღვანს რომ მოიცავს, ყველა კუთხის შემოქმედს რომ ერთნაირი პასუხისმგებლობითა და სიყვარულით წარმოაჩენს და თავისი დონითა თუ პრობლემატურობით არა თუ ჩამორჩება დედაქალაქის, ან რომელიმე რეგიონის ბექდვით ლიტერატურულ ორგანოს, არამედ ხშირად აღემატება კიდევც.

ავთანდილ ბერიძის ინიციატივით შეკრებულ და გამოცემულ ჟურნალში
ქემმარიტად გამორჩეულ მესხურ ფოლკლორზე ჩვენს ფოლკლორულ
რისტიებს ჯერ არ უთქვამთ თავისი სიტყვა, ასე შესაშური და აუცი-
ლებელი რომაა მასალის უნიკალურობიდან გამომდინარე. მითხ-
რეს, ბატონმა ავთანდილმა არ გაამხილაო თავისი საიუბილეო თა-
რილი. ვიცი, რატომაც არ გაამხილა და არც მე ვიტყვი... იმდენი
რამ აქვს ჩაფიქრებული, იმდენი აქვს გასაკეთებელი და მოსასწ-
რები, არ გაემტყუნება, თუ ზენაარს თავისი ასაკის შეხსენებით
თავს არ შეანყენს... ამ საქმეებს ხომ მისებრი ცოდნითა და ერთ-
გულებით ვერც ვერავინ გაუძღვება და ვერც ბოლომდე მიიყვანს.

ბატონო ავთანდილ, გამხელა-არგამხელა თქვენი ნებაა, მაგრამ
ღმერთი სიყვარულია, რად და რისთვის გჭირდებათ ეს წლები,
იცის კურთხეულმა და აუცილებლად მოგმადლებთ დროსაც და
ჟამსაც ჩანაფიქრთა წარმატებით აღსასრულებლად. შოთაობა რომ
აღდგა, პირველად მაშინ ვიყავი მესხეთში და პირველი პრემიის
ლაურეატიც გავხდი, მაგრამ ეს არცკი მახსოვდა, იმდენად ბედ-
ნიერი ვიყავი, რომ აქ, ასპინძაში, ნამდვილი საქართველო და
მამულის სიყვარულით გულანთებული არაერთი ადამიანი ვნახე,
მათ შორის უპირველესი ბატონო ავთანდილი გახლდათ.

შეუძლებელია, არ გავიხსენო, რა ენთუზიაზმით, რა სიყვარუ-
ლით აგროვებდა მესხეთთან დაკავშირებულ ლექსებს ბატონი
ავთანდილი თემატური კრებულის გამოსაცემად. ხან გვაქეზებდა,
არც მოფერებას იმურებდა, ზოგჯერ - არც საყვედურს, რომ რუს-
თაველის მშობლიურ კუთხეზე ლექსი არ გვქონდა. მე პირადად
ასე დამანერინა ორი ლექსი.

ეს ლექსები თქვენმიერია, თქვენი ნაწყალობეგია, ბატონო ავ-
თანდილ და თქვენც და მესხეთსაც მშვიდობაში და სიხარულში
მოგახმაროთ.

ასევე თქვენეულია, თქვენს სინდისზე, პატიოსნებასა და ლიტე-
რატურულ გემოვნებაზეა დამყარებული შოთაობის ლიტერატურ-
ული კონკურსი, ყველა შემოქმედისთვის რომ საპატიოდ ქცეულა
აქ მიღებული ჯილდო.

სიტყვასაც დაგილოცავთ, საქმესაც დაგილოცავთ, სამშობლო-
საც, თქვენს სათაყვანო მესხეთსაც და ოჯახსაც, ბატონო ავთან-
დილ, ნუ გავამხელთ წელთა რაოდენობას, თუ არ გსურთ, მაგრამ

სამი ამდენი აგათვლევინოთ კიდევ უფალმა, ასევე ღირსეულად და ასეთივე ენერგიით მავალს თქვენი ცხოვრების დიდ გზაზე.

მამულიშვილნიც მრავლად გვეყოლება, მელექსენიც, მესხეთის-თვის გულანთებული და თავშენიროლნიც, მაგრამ მათ შორის ყოველთვის დამსახურებულად გამოირჩევა, ახლაც და მომავალშიც, ბატონი ავთანდილ ბერიძის გვარ-სახელი.

მრავალსა ნელსა, ბატონო ავთანდილ, მრავალსა ნელსა!

მანანა ჩიტიშვილი, პოეტი

ბოლო, ღვანლით სავსე კაცი

რა ვიცი, რა უნდა ვთქვა, ძალიან საქმიანი და მართლა ძალიან მშრომელი და გულიანი ადამიანია, ბატონი ავთანდილი. მე ვხედავ, როგორი კორპუსები დადო მესხეთზე. ეს არის ბედნიერება, როგორც ეგეთი, ბოლო, ღვანლით სავსე კაცი ყავს ამ კუთხეს და მე მხოლოდ ვისურვებდი, როცა იყოს დიდხანს ჯანმრთელი და აი, ეს ენერგია ჰქონდეს უშრეტად, როცა რაც შეიძლება მეტი გაუკეთოს ამ ჩვენ სათაყვანო კუთხეს. ძაან ერთგულობს და ძალიან ბევრი შრომა აქ განუული, ჩვენ დარგში, ზეპირსიტყვიერებაში. ეხლა, სხვა მხრივ მე არც მივცემ ჩემს თავს უფლებას, როცა და ჩვენ, რაც შეგვიძლება და, რაც შეგვიძლია, იცის მან, ჩვენი დამოკიდებულებაც, ჩემიც, ჩემი მეუღლისაც, ამირან არაბულის. რა თქმა უნდა ვერთგულებთ მის, ძალიან ეროვნულ საქმიანობას.

შოთაობა ისეთია, როგორც, როგორებიც ვართ ქართველები. როცა სუყველაფერს გავიტაცებთ, ხან მესხეთში ვიხდით, ხან იყალთოში ვიხდით, ხან ანუ ეგ მე არ მაღიზიანებს ეგეთი რამე, იმიტომ რომ ეხლა, ბოლო რაღაც ვარაუდებით, მე ძალიან სერიოზული, ესეთი ნაშრომი მაქვს ნაკითხული, რომ ჰერულ დიალექტზე სულაც შექმნილი „ვეფხისტყაოსანი“. ეს ძაან საინტერესოა. იმიტომ რომ მე „ვეფხისტყაოსანს“, ვერც აღვიქვამ, რომ ცოცხალმა ავტორმა დაწერა. აი, ხო დავბერდი, ბავშვობიდან მგონია, როცა აი, რაღაც

ზეცა გაიხსნა და ჩამოვარდა ეს, თორე, ეს ხო ცოცხალ ადამიანს, მინიერს ხო არ შეეძლო, რო ეგეთი რამე გაეკეთა. ეგ არი ქართული ველისთვის აი, სიცოცხლეზე ძვირფასი ნიგნი. მე ამას არ ვამბობ, აი, რალაცა „ურა“ პატრიოტობიზმით და რალაც, ვინმეს მოსახიბლად. მართლა არი ეგეთი და რაც მეტად, ყველა კუთხეს მოუნდება და მესხეთზე ეხლა ბევრი რამეა სავარაუდო და საფუძველი და ა.შ. თუმცა „ვეფხისტყაოსნის“ ნამდვილი კვლევა ახლა, ალბათ, ძან ბევრ რუსთველოლოგს საშინლად გავანანყენებ, ჯერ კიდე შორს არი. მიუხედავად, აი, ამდენი ძალიან ცნობილი მეცნიერის, ამდენი რუსთველოლოგების მთელი ლაშქარი მუშაობს, ხო?! და ეგ არის ბედნიერება და სწორედ ამითია ეს გამორჩეული და მესხეთს ისეთივე უფლება აქ და მე, მართლა ვისურვებდი, რო ეგეთი გრანდიოზული ამბები, სწორედ ეგეთ კუთხეებში უნდა ხდებოდეს. აი, ეგეთი დამოკიდებულებები ნამდვილი კულტურისადმი, სადაც ჩვენ ძალიან ვჭირდებით მხარდასაჭერად, ჩვენნაირი ხალხი. მე არავინ არ ვარ, მაგრამ, მე ვამბობ. ნამდვილი ლიტერატორები და ნამდვილი ქართული სიტყვის ქომაგი ხალხი. და ამდენად, რა თქმა უნდა მე მთელი გულით მიხარია, რო იქ და ტრადიციადაც იქცა და შინაგანადაც დასაჯერებელია, იქ რო მიდიხარ, მესხეთში. იმიტო რო ეგ მოგწონს ადამიანს და იქ სხვა რალაც გელოდება, სხვა სინამდვილე, სხვა სიძველე, სხვა დამოკიდებულება, ყველაფერი ქართულისადმი.

და ამდენად, მე მართლა ძან ბედნიერი ვარ, რო იქ ეგეთ ამბავს, თავს ადგამენ, აბამენ და ესეთ საზეიმოს ჰხდიან ამ ამბავს და მე ვისურვებდი მხოლოდ, რო უშრეტად და უწყვეტად ჰქონოდეს ეგ განწყობები მესხეთს და ათასჯერ მეტი.

P.S სტილი, სიტყვა სიტყვით დაცულია!

(დიქტოფონზე ჩაინერა ეკა სალაღიაძე, წერილობით
გადმოსცა ციური მესხიშვილმა)

ეთერ (ეთერო) თათარაიძე

ფოლკლორისტი

ავთანდილ ბერიძე სამოცდაათის გამხდარა ოციოდე წლის წინ, ფერეიდანში, სამეცნიერო ექსპედიციით ყოფნისას, სოფელ ჩოლიორთის შესასვლელთან, შემოდგომის მზეს მიფიცხებული, უსინათლო მოხუცი ქართველი კაცი - ალი თავაზო (თავაზაშვილი) გავიცანით. როგორც კი გაიგო მან, რომ საქართველოდან ვიყავით, წამოინია, ჩვენი დახმარებით წამოიმართა და შეგვეკვდრა: - არ მინდა ისე მოვკვდე, ერთხელ მაინც არ ვნახო ჩემი საქართველო, გვედრებით, წამიყვანეთ საქართველოშიო და თვალებიდან ცრემლები ჩამოუგორდა. იქ რას ხედავდა და აქ რას ნახავდა ის დალოცვილი, მაგრამ სამშობლოს სიყვარული რომ გენეტიკაში აქვს ქართველ კაცს, ამის დასტური თუნდაც იმ ფერეიდნელის უსინათლო თვალებიდან ჩამოგორებული ცრემლებიდან ჩანს. ავთანდილ ბერიძე ერთ-ერთი ის ქართველია, რომელიც იმ ფერეიდნელივით ატარებს გულში სამშობლოს სიყვარულს და არაფერს იშურებს მისი მსახურებისთვის. ამის დასტურია ის გამორჩეული ნვლილი, რომელიც მას, ბევრ სხვა რამესთან ერთად, მიუძღვის სამშობლოს ერთ-ერთი ძირძველი და ულამაზესი კუთხიდან, სამცხე-ჯავახეთიდან, „ლიტერატურული მესხეთის“ ფურცლების საშუალებით, ერის კულტურული მთლიანობის განმტკიცების საქმეში. ავთანდილ ბერიძე სამოცდაათი წლის გამხდარა, რომ იტყვიან, ის სრულ ფორმაშია, ვულოცავ მას ღირსეულ საიუბილეო თარიღს და ვუსურვებ დიდხანს სიცოცხლეს სამშობლოს საკეთილდღეოდ.

ნომადი ბართაია
აღმოსავლეთმცოდნე, ირანისტი, პოეტი

ავთანდილ ბერიძე ცხოვრობს და მოღაწეობს საქართველოს სამხრეთის კართან, სამცხე-ჯავახეთში, მხარეში, რომელიც ისტორიულად საქართველოს ერთ-ერთი დიდი კულტურული ცენტრი გახლდათ. მისი ღვაწება მრავალმხრივი მიმართულებით უნდა განვიხილოთ, არის პოეტი, რედაქტორი, მესხური ფოლკლორის მკვლევარი, სახალხო დღესასწაულების „შოთაობის“ ორგანიზატორი. ძალზედ დასაფასებელია მისი როლი მშობლიური კუთხის სულიერ ცხოვრებაში.

ამგვარი ადამიანები აცოცხლებენ და ახალ ენერგიას მატებენ ერის კულტურული ცხოვრების ისტორიას.

დავით შემოქმედელი

სრულიად საქართველოს რუსთაველის საზოგადოების პრეზიდენტი, ქართული კულტურის დესპანი.

დავით აღმაშენებლის, გალაკტიონ ტაბიძის, ივანე მაჩაბლისა და ნიკო ლორთქიფანიძის პრემიების ლაურეატი.

ჩემთვის: ოპიზარი

ბატონი ავთანდილ ბერიძის ღვაწლს რომ წარმოვიდგენ, მახსენდება ოპიზის, საფარისა თუ ზარზმის მონასტერის სენაკში მჯდომი ბერი, რომელიც ლოცვიდან ლოცვამდე წერს და წერს: ქმნის ახალ ნაშრომებს, აახლებს ძველ ხელნაწერებს, რედაქტორობს ახალ „მრავალთავეებს“... თავისი რუდუნებით ჩემში რვა საუკუნის წინანდელი დიდებული ოქრომქანდაკებელი ბეჟა ოპიზარიც შეიძლება გააცოცხლოს...

საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ (1991), გარედან ორგანიზებული პუტჩებითა თუ სახელმწიფო გადატრიალებებით განამეზულ საქართველოში ძალიან რთულია, სრულიად უსახსროდ მყოფმა თავი გადადო კულტურულ-საგანმანათლებლო საქმისათვის და წარმატებას მიაღწიო. ეს

სირთულე დიდი რუდუნებით, პრინციპულობით, უღალატობით... დაძლია ბატონმა ავთანდილმა: პოსტსაბჭოთა საქართველოში „ლიტერატურული მესხეთის“ გამოცემა ნამდვილად დიდი ღირსებაა, ღირსება, რომელიც ჩემთვის ეროვნული გმირობის ტოლფასია. ბატონო ავთანდილ, გილოცავთ თქვენთვის ახალგაზრდულ ასაკს - 70 წელს.

ასე წარმატებით გაგეგრძელებინოთ მომავალშიც.

პატივისცემით **ტარიელ ფუტყარაძე**
საქართველოს საპატრიარქოს ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტის პროფესორი, ქართველოლოგიის ცენტრის ხელმძღვანელი

მოღვაწეობის გვირგვინი

ბატონი ავთანდილ ბერიძის საქმიანობისა და მოღვაწეობის შესახებ ბევრი მსმენია. ბატონი ავთანდილის მიერ დაარსებული გაზეთი „ლიტერატურული მესხეთი“ ერისა და კუთხის მშვენიერებაა. ისიც კარგად ვიცი, როგორი რუდუნებით ემზადება ყოველ წელს „შოთაობისათვის“ და ატარებს წარმატებულ კონკურსებს. მესხური ფოლკლორის მრავალტომეულის შედგენა კი მისი მოღვაწეობის გვირგვინია.

სამწუხაროდ, არასოდეს დავსწრებივარ „შოთაობას“, რასაც აუცილებლად მალე გამოვასწორებ, რათა უკეთესად გავიცნო ბატონი ავთანდილი და კიდევ ერთხელ შევხვდე ძველ უნივერსიტეტელ კოლეგას, ბატონ მერაბ ბერიძეს, რომელიც დღეს ახალციხის უნივერსიტეტის გადარჩენისა და აღორძინების სამსახურში დგას.

გულითადად ვულოცავ ბატონ ავთანდილ ბერიძეს 70 წლის იუბილეს და მომავალშიც მესხეთის საკადრის მხნეობას ვუსურვებ!

აკადემიკოსი, **ინესა მერაბიშვილი**
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი

ოდითგან მოყოლებული ასე იყო - საქართველო დიდი კაცების მხრებზე იდგა. მაშინ გვილხინდა, როცა მათ ვუსმენდით, გვიჭირდა, როცა ისე ვკორტნიდით, „როგორც დაკოდელ ძერას ყვავები“.

რამ გადაგვარჩინაო - ბევრჯერ უკითხავთ ჩემთვის, კითხვის გარეშეც არაერთხელ დაუფიქრებია ჩემი ქვეყნის სვე-ბედს... ალბათ უფრო უფლის რწმენამ და სულის სიმაღლემ გვიხსნა ათასი განსაცდელისგან. ეს რწმენაც, ეს სიმაღლაც ღვთისკაცთა მადლით გადადიოდა ქართველიდან ქართველზე, ერთიდან ბერზე და ბერიდან ერზე...

მე მიხარია, რომ ჩემს საახლობლო წრეში ბევრი ისეთი ერისკაცია, საქართველოს დაცემისა და დანებების საშუალებას რომ არ მისცემენ, სიცოცხლესაც გასწირავენ იმისათვის, რომ უკვდავი იყოს ქართული სული, უკვდავი და უფალივით მარადიული.

მათ შორის ბატონი ავთანდილ ბერიძეც გახლავთ, ჩემი უფროსი მეგობარი...

ვიცი, წაიკითხავს ამ წერილს და გამინყრება, ისე, თავისთვის, გულში ჩაიკლავს ამ წყენასაც და ალბათ, საყვედურის თქმაც მოერიდება. განანყენებაც გულწრფელი იქნება.

რჩეულთა მთავარი ნიშა ხომ თავმდაბლობაა, არა მოჩვენებითი, ფარისევლური, არამედ უშუალო, გულიდან მომდინარე.

რამდენ საქმეს აკეთებს მართლაც ეს ღვთისაგან ხელდასმული კაცი. ჯერ „ლიტერატურული მესხეთი“ ვთქვათ მარტო, ოც წელზე მეტია ამ გაზეთით ისტორიას ქმნის, საქართველოს ამ ულამაზესი კუთხის სამცხე-ჯავახეთის ისტორიას, ამაგრებს და აქვითკირებს საქართველოს სამხრეთ კარიბჭესთან ყოველივე ქართულს, ეროვნულს.

ღირსეულად თავკაცობს მესხეთში მოღვაწე ჩვენს თანამოკალმეებს და რაც მთავარია, ყოველწლიურად კიდევ უფრო გვაახლოებს და გვაყვარებს ჩვენს გენიალურ რუსთაველს, როგორც ერთ-ერთი მოთავე და სული ჩამდგმელი „შოთაობის“ ბრწყინვალე დღესასწაულებისა.

ჩემთვის ავთანდილ ბერიძე სამცხეში მცხოვრები ძმის სახე
მესხის სახე.

გულით მახარებს მისი 70 წლის იუბილე, მზეგრძელობა მისცეს
უფალმა!

დავით ახლოური

შიდა ქართლის, ცხინვალისა და ახალგორის
მწერალთა ორგანიზაციის თავმჯდომარე

მეხსეთის ერთგული ქობაზი

მინდა ღრმა პატივისცემა გამოვხატო ჩვენი მეგობრის – პოე-
ტის, პროზაიკოსის, მკვლევრის, საუკეთესო ქართველის და
მოქალაქის – ბატონი ავთანდილ ბერიძის მიმართ და გულითადად
მივულოცო სამცხე-ჯავახეთის ისტორიის მუზეუმის თანამშრო-
მელთა სახელით ღირსეულად განვლილი 70 წლის იუბილე. ამას-
თანავე, გულწრფელად ვუსურვოთ, რათა კვლავ მრავალი წელი
ემსახუროს მისთვის და ჩვენთვის სათაყვანებელი, დიდი ისტო-
რიისა და გმირული წარსულის მქონე სამცხე-ჯავახეთის მხარის
გაზეთის – „ლიტერატურული მეხსეთის“ უკვდავსაყოფად, რომ-
ლის ყოველი ახალი ნომრის გამოცემას დღესაც დიდი მოლოდინით
ვხვდებით.

ამასთანავე, გულწრფელად მინდა აღვნიშნოთ ისიც, რომ ბა-
ტონი ავთანდილი ყოველი შეხვედრისას ახალ-ახალი შემოქმედე-
ბითი საქმიანობით გვაოცებს. თუნდაც ის რად ღირდა, როცა მან
მოამზადა და გამოსცა საკმაოდ დიდი მოცულობის ნიგნები:
„მესხური ფოლკლორი“, „მეხსეთი ქართულ პოეზიაში“ და შვილიშ-
ვილებისადმი მიძღვნილი ლექსების კრებული – „მარადიული
ვალი“. გულწრფელად მინდა აღვნიშნო, რომ წინამდებარე კრებუ-
ლი მხოლოდ მის შვილიშვილებს კი არა, სრულიად საქართველოს
ყველა თაობას წაადგება განსაკუთრებულად დღეს და მომავ-
ალშიც...

ზემოთაღნიშნულიდან გამომდინარე, ალბად დამეთახმებით, თუ ვიტყვით, რომ სწორედ ავთანდილ ბერიძისთანა ენერჯითი სავსე, დაულალავი, მებრძოლი სულის ადამიანები გვჭირდება ჩვენც და ჩვენს დიდებულ, ტკივილებით სავსე, მაგრამ სიმტკიცით გამორჩეულ საქართველოს...

კიდევ ერთხელ, გულითადად ვულოცავთ ბატონ ავთანდილ ბერიძეს – „ქართული კულტურის დესპანის“, „ქართული მწერლობის ამაგდარის“ და „ქართული კულტურის რაინდის“ წოდებების მატარებელ მეგობარს დაბადებიდან 70-ე წლისთავის იუბილეს.

ვუსურვებთ დიდხანს სიცოცხლეს, ჯამრთელობას ოჯახთან ერთად და იმ კეთილშობილ საქმიანობაში წარმატებებს, რომელსაც ის უანგაროდ ემსახურება.

პატივისცემითა და საუკეთესო სურვილებით, **ციური ლაფაჩი**

3300 ბერიძე – 70

არ მახსოვს, რა დროიდან ვიცნობ ავთოს, რომელთანაც კოლეგის, თანამშრომლის, მეგობრის ცხოვრებისეული გამოცდილება მაკავშირებს. ჩვენი დედები ერთად მუშაობდნენ და ალბათ საავადმყოფოს ეზოში ერთადაც გვითამაშია. მოგვიანებით, როცა ერთად ვმუშაობდით, მისი პედანტობამდე მისული წესიერება და ორგანიზებულობა ნუთით არ გვაძლევდა იმის უფლებას, რომ მოვშვებულყავით, ან ნახევარი ძალით გვემუშავა. ახალგაზრდები ვიყავით და ენერჯიულები, ავთო უდიდესი პასუხისმგებლობით და შრომისმოყვარეობით აღჭურვილი მიდიოდა წინ და მივყვებოდით მთელი ჩვენი კოლექტივი და რაიონის ახალგაზრდობა. მაშინდელ ჩვენს საქმიანობებს რომ ვიხსენებ, კიდევ ერთხელ ვრწმუნდები, როგორ შეიძლება ადამიანმა სამსახურებრივი პასუხისმგებლობა

ქვეყნის სიყვარულს ისე შეუთავსო, რომ საქვეყნო საქმე სამსახურებრივ დავალებებს არ ანაცვალო და თამამად შეხედო თვალელებში არა მარტო შენს, არამედ მომავალ თაობებსაც.

ასპინძელებისათვის მოულოდნელი ნამდვილად არ იქნებოდა ავთოს საზოგადოებრივი აქტიურობა და წინსვლა. ის უმცროსია ძმებში. ოთხი საუკეთესო, პატრიოტი და შემოქმედი ძმა ასპინძის მკვიდრია. თითოეულმა მათგანმა თავისი საქმე აკეთა და აკეთებს, ჩუმად, თავისთვის. ყოველგვარი ჟღარუნ-ჩხრიალის გარეშე ხატავენ, წერენ და აშენებენ იმ გარემოს, რომელშიც მათი წარმატებული ნაგრამი ასევე უხმაუროდ ლიდერობს.

ოჯახი - თბილი და მყუდრო. ქეთინოს შეუძლია შექმნას სიმყუდროვე, ავთო შეძლებისდაგვარად შრომობს ფიზიკურად, თუ გონებრივად და შვილები ამ მშვიდ გარემოში იზრდებიან... სულ მომწონდა მათთან სტუმრობა, მონასტრული სიმშვიდე ქეთინოს თვალელებში და ყოფის სიმძიმის არ დანახვა, თუ შერბილება და ისე გამკლავება, შენც რომ გიადვილებს ცხოვრებას და სხვასაც. აი, ეს ფიქრები მომეძალა ავთო, როცა შენს 70-ე დაბადების დღეზე ვფიქრობდი. გილოცავ იუბილეს, გისურვებ ყველა დაწყებული საქმის შენთვის ჩვეული წარმატებით დასრულებას და ახალ წამოწყებებს, რათა კვლავ შეძლო უკეთ გააცნო სამცხე-ჯავახეთი საქართველოს, შეაყვარო მისი პოეზია და ისტორია, ყოფა და კულტურა. ეს დიდი მამულიშვილური ვალი შენ რაღაც მოხალისეობრივად იტვირთე და მრავალი ადამიანის ჩართულობა მოახერხე ამ დიდ საქმეში, გადამდებია შენი საქმისადმი ერთგულება და ესაა წარმატებულობის საწინდარი. „ლიტერატურული მესხეთი“ სიცოცხლეშივე აგებული ძეგლია შენი! დიდხანს ეცოცხლოს და ეარსებოს მას შენთან ერთად. სულ წინ და წინ სამშობლოს სიყვარულის რთულ გზაზე!

ლალი ბერიძე

ბატონ ავთო ბერიქეს — თავისი კუთხისა და სამშობლოს მუხლჩაუხრელ მსახურს 70 წელი შეუსრულდა... – კაცურად გავლილი შვიდი ათეული წელი.

მას პირველად ასპინძაში შევხვდი. ამას გაცნობას ვერ დავარქმევდი. ჩვენი თანამშრომლობა და მეგობრობა უკავშირდება მუზეუმს, უნივერსიტეტსა და გაზეთ „ლიტერატურულ მესხეთს“. განვლილმა წლებმა ბევრი სასიამოვნოდ გასახსენებელი მოგონება დამიტოვა... არ მახსენდება ჩვენს მხარეში ჩატარებული ღონისძიება, ბატონი ავთო სიტყვით რომ არ გამოსულიყო მესხური სიღინჯით, ღრმა ცოდნით, საინტერესო მოგონებებითა და ახალი ინიციატივებით.

როცა მესხეთს დასჭირდა, დიდი საქმე ითავა. ეს იყო გაზეთის „ლიტერატურული მესხეთი“ გამოცემა. ერთი შეხედვით თითქოს ერთი რიგითი გაზეთია. არადა, რა დიდი სიღრმე აქვს, რა დიდი სამსახური გაუწია მხარესაც და ქვეყანასაც. რა უზარმაზარ ტვირთს დაატარებს აგერ უკვე ოცდაორი წელიწადია. ეს ხომ ის გაზეთია, საქართველოს ყველა კუთხეში რომ ელოდებიან ყოველი ახალი ნომრის მინოდებას... ეს იმოტომ, რომ იცის მკითხველის ინტერესები, ეპოქის საჭიროებანი და კიდევ ის, თუ ვისგან რა სტატია მოითხოვოს. ეს ყველაფერი როდია. მის სახელს ბევრი კარგი მამულიშვილური საქმე უკავშირდება: მისივე ინიციატივით, ჯერ კიდევ, 1987 წელს დაბა ასპინძაში გაიხსნა რუსთაველის მუზეუმი, დააფუძნა რუსთაველის სახალხო მუზეუმის აღორძინების რესპუბლიკური ფონდი, მისი რედაქტორობით გამოვიდა მესხეთში მოღვაწე პოეტთა ლექსების კრებული – „ვნერ ვინმე მესხი მელექსე“. 2015 წელს კი „მესხური ფოლკლორის“ პირველი ტომი (915 გვერდიანი, თანდართული მდიდარი ფოტოდოკუმენტური მასალით). შემდეგ იყო „მესხეთი ქართულ პოეზიაში“. წლების განმავლობაში იყო სახალხო დღესასწაულის „შოთაობის“ ორგანიზატორი და სულისჩამდგმელი. სულ ახლახანს კი საკუთარი ლექსების კრებული „მარადიული ვალი“ მოგვართვა. კრებულის სათაურშიც გამჟღავნდა მისი პიროვნება და მამულიშვილობა...

შეიძლება ითქვას, რომ ღმერთმა მაშინ მოუვლინა მისი თავი მესხეთს, როდესაც ასე ძალიან სჭირდებოდა... მართლაც ჩვენს დროში ძნელად თუ მოიძებნება მასავით თავის კუთხეზე შეყვარებული და მზრუნველი ადამიანი...

ბატონი ავთო ბერიძე ის ადამიანია, რომელმაც კარგად იცის, რას ნიშნავს მამულის სიყვარული, შრომის, პატიოსნებისა და სინდისის ფასი. ღირსეული მესხია და ღირსეულად იხდის მამუ-ლიშვილურ ვალს თავისი ქვეყნის წინაშე... ამიტომაც არის ყვე-ლასთვის საყვარელი, მისაბაძი და საამაყო. ამიტომაც არის, „ქართველი რაინდის“ ტიტულს რომ ატარებს.

ვულოცავ ბატონ ავთოს საიუბილეო თარიღს. ვისურვებდი, რომ დიდხანს, დიდხანს არ მოუშალოს მისი თავი მშობელ ხალხს.

ნატო ყრუაშვილი

გიორგი სააკაძეს ფარზე ასეთი წარწერა ჰქონია: „ბედნიერია ის, ვისაც სამშობლოსათვის უძგერს გული.“ ხოლო ლევან გოთუა, ასეთ რამეს იტყვის თავის მოთხრობაში: „არა საშიშ არიან მონ-ლოლნი, არამედ ჩვენი ზნეობანი, რომელნიც მათ წარყვენს.“ ჩემი აზრით, ავთანდილ (ავთო) ბერიძის ყმანვილკაცობისდროინდელ თაობაში ძნელი იყო გეპოვნა ახალგაზრდა, ვისაც სამშობლოსათ-ვის არ ასძგერებია გული, ხოლო ახლა მის თაობაში ძნელია იპოვო კაცი, ვისაც ზნენაურყვნილი მოეტანოს ის აგიზგიზებული გული ქვეყნის საკურთხეველზე შესანიშნავად. მას თამამად შეუძლია თქვას: „-მე ვმსახურებდი ქვეყანას“. მართალიც იქნება. აგერ თითქმის ოცი წელია, კატორღულ შრომას ეწევა გაზეთ „ლიტერა-ტურული მესხეთის“ მთავარი რედაქტორის პოსტზე და დგას იმ ზნეობის სადარაჯოზე, რომელზეც დიდი მწერალი და ქვეყნის გულანთებული მოამაგე - ლევან გოთუა მიგვითითებს. დიდია ავთანდილ ბერიძის ღვაწლი მესხური ფოლკლორის შეგროვება-გამოცემაში და პოპულარიზაციაში; რუსთაველის სახელობის

დღესასწაულის დამკვიდრებასა და იქ გამართულ კონკურსების დაწესებაში... „ხარს ვგავარ ნაიალალარს...“ ფშავ გენიოსს რომ ვაძრებთ ეტევა - მე ავთანდილ ბერიძეზე ვიტყვოდი. მიჭირს ჩამოვთვალო ყველა მისი ღვაწლი და ამიტომ მოკლედ ვეტყვი: - ავთო, ძმაო, ეს თითქმის ოცდაათი წელიწადი სამცხე-საჯავახო საასპარეზოდ შენია და ღმერთმა კეთილად მოგახმაროს. გილოცავ სამოცდაათი წლის იუბილეს!!! გამრავლდი.

ზელიმხან მალრაძე

ბატონი ავთო, ღირსეული პიროვნება და მაგულიშვილი!

ვწერ პიროვნებაზე, რომელიც თვლის, რომ დიდი შრომისა და მრავალფეროვანი საქმიანობის მიუხედავად, მაინც ვალშია, თან მარადიულ ვალში თავის ქვეყნის, რაიონის, ოჯახის, საზოგადოების წინაშე, ყველას წინაშე, ვისთანაც კი მცირედი ურთიერთობა მაინც ჰქონია. ვწერ პიროვნებაზე, რომელმაც კარგად იცის, რა როლი შეუძლია ითამაშოს ლიტერატურამ და ხელოვნებამ პიროვნებად ჩამოყალიბების პროცესში. ამიტომ მაშინაც კი, როდესაც ძალიან ჭირდა ყველა მხრივ, ხშირად მინახავს ბატონი ავთო თავისი საყვარელი „ლიტერატურული მესხეთით“ თბილისის ავტოსადგურში ასპინძისკენ მომავალი. ბევრჯერ მიფიქრია, რა არის ადამიანი, ვისთვის ოქრო და ფულია მთელი ცხოვრება და ვისთვის წიგნი და გაზეთი, ამიტომ ეს პიროვნება თავისი საზოგადოებრივი საქმიანობით, აზროვნებით, სამართლიანობით, მაღალი პასუხისმგებლობით, ჩემთვის ყოვლთვის იყო და არის მისაბაძი ადამიანი.

ერთი შემთხვევა მინდა გავიხსენო, ბატონი ავთო მაშინ კომკავშირის რაიკომის მდივანი იყო. პიონერი ვარ და ვემზადები, კომკავშირის რიგებში უნდა მიმიღონ ასპინძის კომკავშირის რაიკომში. ძალიან განვიცდიდი, რადგან ვფიქრობდი, ისეთი კითხვა არ დაესვათ, რომელსაც ვერ ვუპასუხებდი. „საბჭოთა კავშირის

ჰომინი იცი?" მეკითხება ან გარდაცვლილი ნოდარ მურადაშვილი, „მაგას სიმღერითაც ეცოდინება ჰომინი, თანაც ქართულადაც და რუსულადაც, ხუმრობს ბატონი ავთო, მე კი მიხარია, მართლაც ნამდვილად ვიცოდი. მიხაროდა, რადგან ყველა კითხვას ვუპასუხებ და ამით, პიონერის ყელსახვევს გამოვეთხოვე. ასეთი რეალობა იყო მაშინ, ჩვენ კი იმ რეალობის მონაწილენი, რადგან იმ პერიოდში მოგვინია ცხოვრება.

ბატონი ავთო ჩვენი ოჯახის ახლობელი და მეგობარია. მახსოვს, სამსახურიდან მისულს მამაჩემი მკითხავდა ხოლმე: „ავთოს გაზეთი ხომ არ მომიტანე, შვილო“, და თუ აღმოჩნდებოდა, რომ მე „ლიტერატურული მესხეთი“ მქონდა პირადად მისთვის, ანუ „ავთოს გაზეთი“, პატარა ბავშვივით უხაროდა... რომ ნაიკითხავდა დეტალურად ყველაფერს, მერე მეტყოდა ხოლმე: „რამხელა საქმეს აკეთებს ეს კაცი, შვილო“. ამ დიდი საქმისთვის, თავისი მრავალფეროვანი და საინტერესო შემოქმედებითი და საზოგადოებრივი საქმიანობისთვის დიდი მადლობა მინდა გადავუხადო ბატონ ავთოს.

70 წელი ეს ის ასაკია, როცა გადაფასებული და განმტკიცებული ღირებულებებით, სხვებს უნდა ასწავლო, როგორ უყვარდეთ თავიანთი ქვეყანა. ეს ის ასაკია, როცა შენი წარსულით და აწყობით, ფიქრობ მომავალზე, ოჯახზე, შვილებზე, შვილიშვილებზე, იმ საზოგადოებაზე, ვისთანაც გინევს ურთიერთობა, შრომა და იმ „მარადიული ვალის“ (ასე ჰქვია ბატონ ავთოს ლექსების კრებულს) მოხდა, რომელსაც სამშობლოს სიყვარული ჰქვია.

გულწრფელად ვულოცავ ბატონ ავთოს 70 წლის იუბილეს, ნამდვილ პროფესიონალსა და პიროვნული თვისებებით გამორჩეულ მწერალს, პოეტს, საზოგადო მოღვაწეს. ვუსურვებ ჯამრთელობას, დიდხანს სიცოცხლესა და წარმატებებს საზოგადოებრივ, სამეცნიერო და შემოქმედებით საქმიანობაში.

პატივისცემით, **გულიკო ბექაური**
ფსიქოლოგიის დოქტორი, სამცხე-ჯავახეთის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის განათლების,
ჰუმანიტარულ და სოციალურ მეცნიერებათა
ფაკულტეტის დეკანი

ბატონი ავთანდილ ბერიძის შემოქმედება არა მხოლოდ მესხეთისთვის, არამედ მთელი საქართველოსთვის ფასდაუდებელია. მას ძლიერ უყვარს თავისი კუთხე და აქვს უნარი, სხვასაც ასევე აგრძნობინოს და შეაყვაროს მესხეთი. ჩვენთვის, ყველასთვის, კარგად არის ცნობილი, თუ როგორი შემართებითა და ენერგიით იღწვის იგი მესხური ფოლკლორის პოპულარიზაციისათვის. მესხური ზეპირსიტყვიერება თავისი სიბრძნით, თავისი მასშტაბებით დასაფასებელია. გამორჩეული პიროვნებაა ბატონი ავთო, მესხეთის დიდი პატრიოტი და მამულიშვილია, გამორჩეულია საზოგადოებრივ ასპარეზზე მისი მოღვაწეობა. ეს გახლავთ კაცი დიდი სულის და გონების მატარებელი, რომელიც საოცრად უხდება მესხეთს.

გამოვხატავ რა ღრმა პატივისცემას მისდამი, სულითა და გულით ვულოცავ 70 წლის იუბილეს. ვუსურვებ ჯანმრთელობას და წარმატებებს.

ხათუნა ხმალაძე

ქალაქ ახალციხის საგანმანათლებლო რესურსცენტრის უფროსი

მისი მეომარივით თავდადებული!

ბატონი ავთანდილ ბერიძე 70 წლის გამხდარა. იგი ისეთი დაუჯერებელი ენერგიითაა სავსე, იმდენი მამულიშვილური საკეთებელი საქმე აქვს, რომ ნამდვილად ვერ წარმოვიდგენდი, ამ ასაკისა თუ იქნებოდა.

ბატონმა ავთანდილმა ჩემი ყურადღება თავისი ფასდაუდებელი მოღვაწეობით მიიქცია. რამდენჯერმე ტელეფონით შევეხმიანე და როდესაც პირადად გავიცანი, დიდი ხნის ნაცნობებივით შევხვდით ერთმანეთს.

ბატონი ავთანდილი, როგორც ყველა დიდი ადამიანი, უშუალო და გულისხმიერია. მესხეთში ლიტერატურული გაზეთის „ლიტერატურული მესხეთის“ გამომცემია, რომელიც მთელი საქართველოსთვის

უსაყვარლეს გაზეთად იქცა და რომელიც უმნიშვნელოვანესი ეროვნული ტკივილების მატარებელია. მხოლოდ დიდ ადამიანებს ხელენიფებათ. ასევე მნიშვნელოვანია ბატონი ავთანდილის თაოსნობით დაარსებული ლიტერატურული კონკურსი „შოთაობა“ და ქვეყნისათვის სასარგებლო საკეთებელი სხვა მრავალი საქმე, რომელთა ღირსეულად ზიდვა ერთი ადამიანის ძალისხმევას აღემატება. არადა, ბატონი ავთანდილი ამ მძიმე ტვირთს იოლად ეწევა, რადგან იგი ძველი მესხი მეომარივით თავდადებული და სამშობლოს ერთგულია.

ბატონო ავთანდილ, გილოცავთ საიუბილეო თარიღს და დარწმუნებული ვარ, მომდევნო საიუბილეო თარიღებსაც ასეთივე უღვივი ენერგიითა და უმნიშვნელოვანესი მამულიშვილური საქმეებით შეხვდებით.

აკაკი დაუშვილი

ლიტერატურულ ჟურნალ „ოლეს“ მთავარი რედაქტორი

ოქრო კაცი

ავთანდილ ბერიძე ოქრო კაცია, ოქრო კაცი! ძალიან საყვარელი ადამიანი. კაცო, შემთხვევით გავიცანი, ჩვენი სკოლის დირექტორი რომ იყო, ერთ დროს, გოგი ივანიძე, იმის გასვენებაში... მაშინვე მოვიხიბლე მისი საუბრითა და თავმდაბლობით. მაგის გაზეთი ხომ გამონერილი მაქვს და ჩემთვის ყველაზე ძვირფასი გაზეთია. მაგაზე უკეთესი სხვა გაზეთი არ არსებობს ჩემთვის. რა უნდა იყოს მაგაზე კარგი მთელს საქართველოში? სულ მესხეთის ჭირ-ვარამზე წერს და მისი ამოსავალი წერტილია. მაგას ვენაცვალე, მაგასა! ძალიან მომწონდა, ვიღაც „ავთანდილ მესხის“ ფსევდონიმით რომ აქვეყნებდა სტატიებს და შენ მითხარი: ეგ ავთანდილ ბერიძეაო, გამიკვირდა და თან ძალიან გამეხარდა. მაგის მერე უფრო ყურადღებით ვკითხულობ. მე მაგის პირველი წიგნიც მაქვს ფოლკლორზე, ჩემი რამდენიმე წერილიც დაბეჭდა, ვალის ეკლესიის და ჯაყელების ისტორიას რომ ვიკვლევდი. გაახაროს ღმერთმა! დღეს, 17 თებერვალს 94 წლის გავხდი, ჩემ ხნად მოიყაროს რომა, ეგ გაზეთი სულ იყოს! ვულოცამ! აჰა!-ასეა, შვილო, ზუსტად ასე ხომ დასწერ?!
ვახტანგ ზაქროშვილი, ეკონომისტი

გაზეთ „ლიტერატურული მესხეთი“ 21 წელია რედაქტორისა და დამფუძნებლის ავთანდილ ბერიძის თაოსნობით ერთგულ მკითხველს საინტერესო სიახლეებს აცნობს. გაზეთის დამფუძნებელმა 21 წლის მანძილზე რეგიონში ბევრი ახალი პოეტი გააცნო საზოგადოებას.

მართლაც, „ლიტერატურულმა მესხეთმა“ ბევრ მნიშვნელოვან მოვლენას ჩაუყარა საფუძველი. რედაქცია მესხეთზე ლექსების კონკურსს აცხადებს და საუკეთესოებს გაზეთში აქვეყნებს. მნიშვნელოვანია ისიც, რომ ქართველი ემიგრანტებისთვის „ლიტერატურული მესხეთი“ იტალიასა და საბერძნეთშიც გამოდის. იგი ემიგრანტებისთვის სულის მალამოა. გაზეთის საფუძველზე მესხური ფოლკლორის წიგნი გამოიცა. 2700 გვერდიანი მესხური ფოლკლორის სამტომეულის შექმნა სწორედ ამის გამო გადაწყდა.

ეს არის არასრული ჩამონათვალი იმ საკითხების, რომელზეც წლების განმავლობაში ავთანდილ ბერიძეს უმუშავია. მიუხედავად იმისა, რომ რეგიონში შეძლო და წლების განმავლობაში შეინარჩუნო გაზეთი იმ მისიით, რომელიც ახალი პოეტების საზოგადოებისთვის გაცნობას და ზოგადად ლიტერატურის მოყვარული ადამიანებისთვის საინტერესო სიახლეების მიწოდებაზე იზრუნო, ძალიან რთულია, მითუმეტეს თუ ამ საკითხებს ემიგრანტებისთვის სულიერი საზრდოს მიწოდებაც ერთვის თან.

როგორც თავად ბატონი ავთანდილი ერთ-ერთ ინტერვიუში ამბობდა: „თითქმის ყველა ლიტერატურული ჟანრის ნაწარმოებს ვბეჭდავთ, განსაკუთრებული ადგილი ფოლკლორს და ისტორიულ თემატიკას უკავია. არის საპოლემიკო საკითხებიც. გაზეთი საზოგადოებრივ-პოლიტიკურია, თუმცა ჩვენ აპოლიტიკურები ვართ“.

ბატონო ავთანდილ, სწორედ ამ მისიის ერთგული მსახურებისთვის და კიდევ ძალიან ბევრი კარგი საქმისთვის დიდ მადლობას გიხდით რეგიონული მედიის სახელით. ჯანმრთელობას, ბედნიერებას და მხნეობას გისურვებთ, თქვენი მკითხველის საიმედოდ.

მაია იველაშვილი

სამცხე-ჯავახეთი TV-9 არხის დირექტორი

„როდესაც უფალი ადამიანს ნიჭს უბოძებს, მან უნდა გაამრავლოს ვითარცა ოქრო“.

დიდებულია ის ადამიანი, ვინც ბიბლიური იგავის ამ სიბრძნით ხელმძღვანელობს, დაულალავი შრომითა და ენერგიით ცდილობს, ნიჭი და ცოდნა თავისი ხალხის კეთილდღეობას მოახმაროს.

შეუძლებელია სიტყვებით შეაფასო ის დიდი ღვაწლი, რომელიც ბატონმა ავთანდილ ბერიძემ წლების განმავლობაში გასწია და ჩვენამდე მოიტანა. ჩვენი მხარის საუკუნოვანი ცოდნა და გამოცდილება ცასა და ქვეყანას შორის განზნეული, ეთნოგრაფია, ისტორია, კულტურა, ფოლკლორის შეუფასებელ მარგალიტის მძივად შეკრა და საჩუქრად მიართვა მომავალ თაობებს. ამაზე მეტი რა უნდა შეძლო ადამიანმა, რომ ეპოქები ერთმანეთს შეახვედრო, ერთმანეთთან ასაუბრო და სიყვარული ჩაუნერგო, საკუთარი მხარისა და სამშობლოს მიმართ?!

მწამს, რომ მესხეთში გენია არ იკარგება და სწორედ ასეთ, დიდებულ ადამიანებში აგრძელებს ცხოვრებას, როგორც ბატონი ავთოა. მასთან ერთი საუბარი ოქროდ ფასობს, მისი დამსახურება კი შეუფასებელია.

მინდა, მთელ მესხეთს მოვულოცო ასეთი დიდებული ადამიანის კუთხის შვილობა, ბატონ ავთოს – 70 წლის იუბილე. უფალმა დღეგრძელობა, მადლი და წყალობა არ მოაკლოს და შეაძლებინოს ყველა ჩანაფიქრის განხორციელება!!!...

ირმა მერაბიშვილი, მხატვარი
სამცხე-ჯავახეთის სამხარეო ადმინისტრაცია

ბატონო ავთანდილ, გულწრფელად მინდა მოგილოცოთ 70 წლის იუბილე. ყოველივე საუკეთესოს გისურვებთ, როგორც ჩვენი მინა-წყლის, ძირძველ მესხეთ-ჯავახეთის ერთ-ერთ კოლორიტ ადამიანს, სამშობლოს სიყვარულით გულანთებულს, დღემდე მუხლჩაუხრელად, რომ ემსახურებით საქართველოს, ქართულ კულტურას, ლიტრატიურას. წლების მანძილზე არაერთი ეროვნული საქმის სულისჩამდგმელი და უბადლოდ განმახორციელებელი ბრძანდებით, თქვენი ღვაწლი და შრომა მეტად დასაფასებელია და მადლობა თქვენ, ყველა ქართველის სახელით, ჯანმრთელობა, დღეგრძელობა, მზეგრძელობა და შემართება არ მოგიშალოთ უფალმა.

თამარ ებრალიძე

ახალციხის საგანმანათლებლო რესურსცენტრი

ფუტკარივით მოფუსფუსა

რაოოოოო? ავთანდილ ბერიძე 70 წლის გახდა? რა ეტყობა მაგას 70 წლის?! ისეთი მკვირცხლი და ენერგიულია... ასეთი თავმდაბალი, ჩუმი, მორიდებული, ფუტკარივით მოფუსფუსე და მშრომელი ადამიანი, მეორე არ შემხვედრია წლების განმავლობაში სტამბაში მუშაობის დროს. არ მახსენდება მისგან წარმოქმნილი რაიმე პრობლემა. ყველაფერი დროულად და თავაზიანად იცის. ყველა ასე რომ ვირჯებოდეთ, რალა გვიჭირდა? მაგრამ, ასეთი ადამიანები დღეს იშვიათობაა. უდიდესი პატრიოტია. ისე უყვარს თავის საქმე და კუთხე, რომ გაბრწყინებული თვალებით შემოდის სტამბაში, რალაც დიადისა და განსაკუთრებულის მოლოდინში.

ავთანდილისნაირი ერთი 4-5 კაცი რომ ჰყავდეს მესხეთს, მაგ კუთხეს ააყვავებდა, მაგრამ ახლა სადღა არიან საქმისთვის ასეთი თავდადებული ადამიანები?!

გვიმრავლოს ბატონი ავთანდილისნაირი ადამიანები. ვულოცავთ საიუბილეო-70 წელს! დალოცვილი იყოს და დიდხანს სიცოცხლე მას.

ლევან თითქერია, შ.პ.ს. „ს ა ა რ ი ს“ სტამბის დირექტორი

ძალიან მიხარია, ბატონი ავთო როცა მოდის ჩვენთან, სტამბაში. ისეთი სასიამოვნო საუბარი აქვს, რომ სულ მინდა, ვუსმინო. რალაცნაირ ხმაზე მოსაუბრე, მაშინვე კეთილად განგანწყობს თავის მიმართ. თბილი, ძალიან თბილია. იმდენად მორიდებულია, ყავასაც კი ვერ შესთავაზებ. ნეტა, ბევრი იყოს მაგისნაირები. ვულოცავთ.

ხათუნა პაპუაშვილი
სტამბა „საარის“ დამკაბადონებელი

მესხური გულითაღობა

ბატონ ავთანდილს წლებია ვიცნობ ლიტერატურული კუთხიდან. მშვიდი, სათნო და თავაზიანი. თავისი ადამიანობითა და ადამიანებთან დამოკიდებულებით, ისეთი ენერგეტიკა და დადებით მუხტი მოდის მისგან, რომ შენც უნებურად იმავეს გასცემ. სხვა-ნაირად ვერ მოიქცევით.

მასთან მრავალწლიანი კოლეგიალური ურთიერთობისას დავერწმუნდი, რომ ეროვნულ საქმეს პატიოსანი და პასუხისმგებლობით სავსე პიროვნება ესაჭიროება, ბ-ნი ავთანდილი ამ მოთხოვნებს სავსებით აკმაყოფილებს, რაც მასთან ურთიერთობას მიაღვილებს. ის მესხეთის ნამდვილი ქომაგია და თავის ერთგულებას საქმით ამტკიცებს. ვუსურვებ კიდევ დიდხანს ჩვეული პროფესიონალიზმით იღვანოს საერთო საქმის საკეთილდღეოდ. „ლიტერატურული მესხეთი“ სწორედ მისი დაულალავი შრომის ნაყოფია.

დაე, მარად ჟღერდეს მესხური ხმა საქართველოში ბატონი ავთანდილის თაოსნობით.

იკა ქადაგიძე
მწერალი, პუბლიცისტი, კრიტიკოსი.
ჟურნალ „ისინდის“ რედაქტორი

„ლიტერატურული მესხეთი,“ ვისთვის უბრალო გაზეთი და ვისთვის მთელი ცხოვრება. ჩვენთვის კი გაზაფხულზე სპასოვკაში მოფრენილი წეროა.

1990 წლიდან, ხულოს რაიონიდან ჩამოსახლდა სტიქიის შედეგად დაზარალებული რამოდენიმე ოჯახი. ნინოწმინდის ერთ პატარა სოფელ სპასოვკაში 90-იანი წლების დუხჭირი ცხოვრება, კლიმატური პირობები და საყვარელი კუთხესთან, სადაც დაიბადე და გაიზარდე სიმორე, ყველაფერი ერთად გაუსაძლისი იყო. იქ, სადაც ქართული სიტყვა არ ისმოდა, მაგრამ გაზეთმა „ლიტერატურულმა მესხეთმა“ გვაგრძნობონა, რომ ჩვენ ადამიანები ვიყავით და თანაც ქართველები, რომლებსაც გგვექონდა ულამაზესი დამწერლობა, ყველაფერი, ამ გაზეთის მეშვეობით, ჩვენთვის იყო „პური ჩვენი არსობისა“ არ ვაზვიადებ. უგზოობის და უტრანსპორტობის მწარე რეალობის დროს, ზოგჯერ გაზეთი დაბეჭდვიდან 2-3 კვირის შემდეგ ძლივს აღწევდა ჩვენამდე. მაგრამ, ეს გაზეთი, ჩვენთვის ძველი არასოდეს ყოფილა. ხელიდანხელში გადადიოდა მონაცვლეობით და უბრუნდებოდა სკოლის ბიბლიოთეკას, სადაც არც წიგნები გვექონდა და არც სხვა ჟურნალ-გაზეთები. უღრმესი მადლობა რედაქტორს და თითოეულ თანამშრომელს.

დიახ, ეს გაზეთი საჩუქრად მოდიოდა ჩვენთვის. ამაზე მეტი საჩუქარი რა უნდა ყოფილიყო? სოფელ სპასოვკაში რომ ქართული სული ტრიალებს, ამ გაზეთის და მისი რედაქტორის დიდი დამსახურებაა. ღმერთო, ასეთი პატრიოტი ადამიანები უმრავლესაქართველოს!

ნაზი გოგილაშვილი

ნინოწმინდის რ-ს სოფელ სპასოვკის
ქართული საჯარო სკოლის მასწავლებელი

რა ძნელი ყოფილა, სიყვარულში გამოუტყდე იმას, ვისაც პირადად არ იცნობ, მაგრამ იცი, რომ შენია, შენი დედუღეთიდანაა, უფრო მეტიც, დედაშენივით, ბერიძეთა მოდგმისაა ...

ალბათ მანამდეც მრავალჯერ უთქვამთ ეს სიტყვები, მაგრამ მე, როდესაც დედა გავხდი და ჩემს ჩვილს ადლეგრძელებდნენ, მაშინდელი პერიოდიდან დამამხსოვრდა. „ისეთი კაცი დადგესო, ყველა იჩემებდეს ჩვენი, ჩვენიო“ – ასე ადლეგრძელებდნენ. რამ გამახსენა ახლა ეს სიტყვები? რამ და, ჩემი ჟურნალისტური მოღვაწეობის განმავლობაში არაერთხელ უკითხვათ, როცა იგებდნენ, რომ ნახევრად ბერიძე ვარ, ავთანდილ ბერიძის ვინა ხარო?...

ავთანდილ ბერიძეს დიდი ღვაწლი მიუძღვის 200 წლით მითვლემილ, იმ კუთხის კულტურული ცხოვრების აღორძინებაში, სადაც ქართული კულტურის აკვანი დაირწა. ამაზე მეტყველებს გაზეთი „ლიტერატურული მესხეთის“ თაოსნობა, „შოთაობის“ ტრადიციის აღდგენა და ახალი სიცოცხლე, კიდევ მრავალი სხვა მამულიშვილური საქმენი.

დიდი კაცია ბატონი ავთანდილი, ერის კაცი, ბევრი ასეთი ავთანდილი უნდა ცხოვრობდეს საქართველოს კუთხეებში ერის სადიდებლად და საამაყოდ. ჩემს მოკრძალებულ პატივისცემას გამოვხატავ მის მიმართ.

ეკა სალაღია, ჟურნალისტი
 გაზეთი „კვირის პალიტრა“

მიუხედავად იმისა, რომ ორ ათეულ წელზე მეტია, ჟურნალისტი ვარ, ბოლო დროს ხშირად ვეკითხები თავს, რამდენად სწორად შევარჩიე პროფესია? ვეკითხები და ვპასუხობ კიდეც. რა თქმა უნდა, სწორად შევარჩიე! ეს ხომ ის შესაძლებლობაა, რაც ქვეყნის სამსახურში ჩამდგარ ადამიანებთან ურთიერთობისა და მათზე ჩემი მოკრძალებული აზრის გამოთქმის პასუხისმგებლობას მაკისრებს. პასუხისმგებლობა შემთხვევით არ მიხსენებია. ცოტა ხნის წინ რედაქციაში ასაკით ყველაზე პატარა კორესპონდენტმა, ბატონ ავთანდილთან გასაუბრება და სიუჟეტის მომზადება მოინდომა. ცხადია, სათანადოდ გაართვა კიდეც თავი, მაგრამ ის, რომ უნდა ჩავგენერა ადამიანი, რომელმაც მესხეთს ქართული სიტყვის ძალა და მადლი დაუბრუნა, იოლ საქმედ ვერც იმ კონკრეტულ მომენტში მივიჩნიე და ვერც ვერასოდეს შევუთამამდები ამხელა ღვანლს. მიუხედავად იმისა, რომ უკვე სათვალავიც კი ამერია, იმდენჯერ და იმდენ რამეზე გვისაუბრია მანამდე.

„მესხეთი ჩემთვის ყველაფერია, მთელი საქართველოა ჩემთვის მესხეთი!“ - სხვადასხვა კონტექსტში გაიმეორა ჩვენმა უფროსმა მეგობარმა და თითქოს იმ ათასობით მსმენელიდან ერთმა კარგად ვერ მოკრაო ყური, ესეც საგზლად გაატანა - „მესხეთი რუსთაველის სამშობლოა. ურუსთაველოდ ვერც მესხეთი წარმოიდგენია და ვერც საქართველო!“

რადიოჟურნალისტებს ერთი უცნაურობა გვახასიათებს. ჩვენ ხმებით გვცნობენ და ამავე ხმებს უმეგობრდებიან ადამიანები. ეს ხმები კი გულებს ახმოვანებს და დაუბრკოლებელ ტალღებად ვრცელდება კიდეც ყველგან, სადაც გულწრფელი და მართალი სიტყვის მოლოდინი აქვს მსმენელს. ეს ხმები - დღეს ერთი, ხვალ მეორე, მომავლის საქართველოში კიდეც ბევრი სხვა - უცილობლად გააძლიერებენ ერთმანეთს იმისათვის, რომ რაც შეიძლება ხმამაღლა გაისმას: საქართველოს ძირძველ კუთხეში, იქ, სადაც ისტორიული ავბედითობის გამო ქართველები დიდხანს ვერ ქართველობდნენ; იქ, სადაც მოგვეცა „უთვალავი ფერთა,“ მაგრამ

უამრავი ნიჭიერი შემოქმედი დაიკარგა უუფლებობისა და უსამართლობის გამო; იქ, სადაც ბევრი ძირძველი მესხიც კი არასოდეს იფიქრებდა დაბრუნებაზე, ცხოვრობს ადამიანი, რომელმაც ეს შეძლო. ადამიანი, რომელმაც კუთხეს ორმოცდაორი წლით გაყინული „მოთაობის“ სახალხო დღესასწაული გაუცოცხლა! ადამიანი, რომელმაც გაზეთ „ლიტერატურული მესხეთის“ დაარსებით კუთხეს ძლიერი ქართული სიტყვა დაუბრუნა! ადამიანი, რომელმაც მთელი საქართველო ერთი დახვეწილი ლიტერატურული კონკურსის გარშემო გააერთიანა და ამით მთელ ქვეყანას რწმენა შეაგება. რწმენა იმისა, რომ ამქვეყნიური მარადიული ვალი რთული მოსახდელია, მაგრამ თუ შეძელი, ერთ სიცოცხლეზე მეტად ფასობს!

ბატონო ავთანდილ, გილოცავთ 70 წლის იუბილეს!

ეს გზავნილი სრულებითაც ვერ გამოხატავს თქვენდამი ჩემს დამოკიდებულებას, მაგრამ ხმის მონვედენის მცდელობად ღირდა. იმ ხმისა, რომელიც ერთ მშვენიერ დღეს აუცილებლად დაგირეკავთ და გეტვით:

დილა მშვიდობისა, ბატონო ავთო. ეკა ვარ ტალახაძე, საქართველოს რადიოს დილის პროგრამა „პიკის საათის“ პროდიუსერი. „მოთაობის“ გამარჯვებულებზე მსურს გესაუბროთ...

ხომ გახსოვთ, მეგობრებო? რადიოჟურნალისტებს ერთი უცნაურობა გვახასიათებს. ჩვენ ხმებით გვცნობენ და გვიმეგობრებიან ადამიანები!

ეკა ტალახაძე

საქართველოს რადიოს დილის პროგრამა
„პიკის საათის“ პროდიუსერი

ხუთი თებერვალი „ლიტერატურული მესხეთის“ მთავარი რედაქტორის ბატონ ავთანდილ ბერიძის დაბადების დღეა. ადამიანი, რომლის ღვანლი ჩვენი რეგიონისათვის შეუფასებელია. იგი უდიდეს საქმეს აკეთებს სამცხე-ჯავახეთისათვის. შეუფასებელია მის მიერ შეგროვებული მესხური ზეპირსიტყვიერება, რომელიც წინა დედად გამოიცა. გარდა ამისა, „ლიტერატურული მესხეთის“ გვერდებიდან საზოგადოებას ყოველთვიურად აცნობს მესხეთში მოღვაწე თანამედროვე პოეტების შემოქმედებას.

დიდხანს იცოცხლეთ, ბატონო ავთანდილ!

ჩვენს კუთხეს სჭირდება თქვენნაირი მამულიშვილები. თქვენ ღვანლს მომავალი თაობა არ დაივიწყებს. დიდხანს იდექით, სამხრეთ საქართველოს კარიბჭის გუშავად.

თინათინ ზაზაძე

საინფორმაციო სააგენტო „სამხრეთის კარიბჭის“ რედაქტორი

მესხეთის მეზოლიანტი

სამარგალიტო მესხეთის სამაგიდო გაზეთს „ლიტერატურულ მესხეთს“, რუსთაველის ლოგოსთან ერთად, თავსათაურად ამშვენებს ამონარიდი გიორგი ლეონიძის ლექსიდან: „დადგით მესხეთში აკვნები, აღზარდეთ კვლავ რუსთაველი.“

დიახ! დიდმა პოეტმა, ამით ხაზი გაუსვა მესხეთის მნიშვნელობას ქართულ კულტურაში. მრავალჯერ ანიოკებულმა მესხმა დედებმა არ გააცვივეს კერა. დარანებში თუ მიწურებში, მტერს გადარჩენილები, არწევდნენ აკვნებს და მღეროდნენ: „...ვაჟის მამა შინ არ არის, მზევე შინ შემოდიო, აკვნის საყიდლად წასულა, მზევე შინ შემოდიო“...

დიახ, 1950 წლის 5 თებერვალს, მეფე ერეკლეს სადიდებელ ასპინძაში, ციხის უბანში, მესხურ ოდაში ჩავიდა მზე და დაიბადა ვაჟი, კიდევ ერთი „ვინმე მესხი“ - სულმნათი შოთასნაირი ვერ, მაგრამ მისი კალმის დამფასებელი „კაი ყრმა“ რომ დაიბადა, უკვე

ვხედავთ. (აკი, მინიჭეს კიდევ „ქართული მწერლობის ამაღლების“ წოდება, მწერალთა კავშირიდან) პოეზიის სახალხო დღესასწაულს „შოთაობას“ (სწორედ აქ, დაჯილდოებისას გავიცანი იგი) პატრონად გამოუჩნდა. გეგონება, სულმნათ შოთას ნათლულიაო... უფალმა, სახელიც საკადრისი შეურჩია და დღემდე „ავთანდილი - ავთანდილობს“... რაინდობს და ღირსეულად ატარებს მწერალთა კავშირიდან მინიჭებულ „რაინდის“. წოდებას. იშვიათია ადამიანი, რომელიც, თავის ტიტულებს ასე ღირსეულად იმშვენებდეს. მოკრძალებული, სათნო, მშვიდი, განონასწორებელი, სულიერებაში სუფთა და წყაროს წყალივით ანკარაა. მისი ხავერდოვანი, დაბალი ხმის ტემბრი, ტკბილი მამისა და პაპის შთაბეჭდილებას ტოვებს. და, რაც ყველაზე მთავარია, სამშობლოზე უზომოდ, რალაცნაირი, ამოუცნობი, კოსმიური გრძნობით მოტრფიალე და მოფოფინე თავანკარა ადამიანია.

გასაოცარია, ჩვეულებრივმა მოკვდავმა, ასეთი ტიტანური შრომა რუდუნებით და ხალისით გასწიო! მოიძიო უამრავი ფოლკლორული ფოლიანტები და „ოქროს წიგნებად“ გამოსცე. ისტორიაზე, და განსაკუთრებით მესხეთის წარსულზე შეყვარებული დასდევს და აგროვებს ყველაფერს, რაც კი მისი კუთხის დაცემასა და აღზევებას ეხება.

მეფე ერეკლე II ბავშვობიდანვე მისი იდეალია. 1966 წელს რუსთაველის 800 წლის იუბელასთან დაკავშირებით, თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრის სცენაზე, 16 წლის ჭაბუკმა მეფე ერეკლეს როლი შეასრულა. მას შემდეგ ამ როლში დარჩა. პორფესიით ისტორიკოსმა, იშრომა და იბრძოლა იმდენი, რომ ასპინძის ომის 250 წლისთავთან დაკავშირებით, უკვე სტამბაში ჩაუშვა ისტორიული ნარკვევი-თანდართული ილუსტრაციებით. საიუბილეოდ კი თავისი სულისცალი წიგნი „მარადიული ვალი“ გამოსცა. სათაურიც, რა უცნაურად შეურჩევია ამ დალოცვილს?!.. ეს ვალმობილი ადამიანი, სათაურით მიგვანიშნებს, რომ სამშობლოს ვალიდან, ვერასოდეს, ვერავინ ამოვა. ავთანდილ ბერიძის სახით მესხეთში ფეხადგმული ისტორია დადის.

ნიშანდობლივია რომ თბილისის მერიამ 2010 წელს იგი „ქართული კულტურის დესპანის“ მედალით დააჯილდოვა. ბატონო

ავთანდილი არამარტო დესპანია, ვფიქრობ, იგი „მესხეთის სრულ-
უფლებიანი ელჩია,“ წარგზავნილი სრულიად საქართველოში გა-
ზეთ „ლიტერატურული მესხეთის“ ეგიდით.

მოვა დრო და დაბა ასპინძაში მისი სახელობის ქუჩაც გაჩნდება
და დაარქმევენ: „ჩვენი ავთოს ქუჩას“. სიცოცხლეში კი სასიამოვნო
იქნება, თუ მესხეთზე უზომოდ შეყვარებულ ადამიანს, განეული
ღვანლისათვის ახალციხისა და ასპინძის საპატიო მოქალაქედ აირ-
ჩვენ და უფრო მეტიც, ახალციხის უნივერსიტეტის საპატიო დოქ-
ტორის წოდებას უნივერსიტეტის მედალით დაადასტურებენ. მას
სახელთან ერთად ღმერთმა გვარიც დიდებული უბოძა, რასაც
სულის სამშვენისად დაატარებს. ბერობიდან გამოსული ერისკაცი-
ბერიძე აუცილებლად სამშობლოსთვის სანთელივით დაიწვება.
ამას მისი ლექსიდან მოტანილი სტრიქონიც ადასტურებს: „სამ-
შობლოს ჭაპნის განევა, ვაი, რა ძნელი ყოფილა“...

დიდხანს გეზიდოთ ჭაპანი ქართული მიწის ხნულში. **ღმერთს
ებარებოდეთ!**

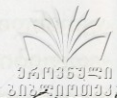
ციური ასპანიძე - მესხიშვილი
პოეტი, მთარგმნელი, ანგლისტი.

ქართული პოეზიის რაინდი

ბატონო ავთანდილ, გულითადად გილოცავთ 70 წლის იუბი-
ლეს. თქვენი ცხოვრების გზა არის შემოქმედებითი, მუხლჩაუხრე-
ლი ძიების გზა. თქვენ, როგორც ქართული ზეპირსიტყვიერების
შემკრები და მესხური ფოლკლორის ქომაგი, ყოველთვის დარჩე-
ბით ქართული პოეზიის რაინდად, რომელიც თქვენივე ლექსების
კრებულის მიხედვით ყოველთვის გრძნობს კაცად ყოფნის,
მარადიული ვალის მოხდის აუცილებლობის პასუხისმგებლობას
უფლის, სამშობლოს და საკუთარი თავის წინაშე.

გისურვებთ, ჯანმრთელობას და დიდხანს სიცოცხლეს თქვენი
ცხოვრების შემოქმედებითი გზის კვლავ გასაგრძელებლად.

ელვარდ ზაზაძე, ისტორიკოსი
რელიგიურ საკითხთა სახელმწიფო აპარატი

ბედნიერია საქართველო და განსაკუთრებით, მესხეთი, რადგან უფალი არასდროს არ აკლებს მას ისეთ მამულიშვილებს, ისეთ საქმიან და სულით ხორცამდე სამშობლოს სიყვარულით გულანთებულ ადამიანებს, როგორც ბატონი ავთანდილ ბერიძეა.

დღიდან გაცნობისა, მაოცებს ბატონი ავთო მესხეთისადმი მუდმივი მზრუნველობით. მან შეუძლებელი შეძლო საკუთარი კუთხისათვის. მინდა ჯანმრთელად და დიდხანს გყვავდეს, რათა კიდევ მეტი შეძლოს, მეტი შემატოს თავის ქვეყანას. ბატონი ავთოსნაირი ადამიანების მხრებზე იდგა ყოველთვის საქართველო.

მე ბედნიერი ვარ ასეთ ადამიანთან მეგობრობით. იხარეთ, იმზეგრძელეთ, ბატონო ავთანდილ! წარმატებები გქონდეს მუდამ და თქვენი ოცნება, იყოს რუსთაველის სახლი მესხეთში, ღმერთმა შეგისრულოთ. გლოცავთ.

თამარ ლომიძე

პოეტი, მხატვარი. ნ ო რ ვ ე გ ი ა

ნათელ შუქად მიმოფენილი...

ბატონო ავთანდილ,

თქვენი ლამაზი გაზეთი, თქვენი „ლიტერატურული მესხეთი“, ამერ-იმერ, ნათელ შუქადაა მიმოფენილი.

პირადად არასოდეს შეგხვედრივართ, თუმცა, ძალიან კარგად გიცნობთ.

ვიცი, სამშობლო თქვენთვის წმიდათანმიდა, სანუკვარი საუნჯეა და მესხეთი სწორედ ამ საუნჯის ფესვიდან ამონათებული, ხან სიხარულიანი, ხან ტკივილიანი მზეა, გულს რომ გითბობთ და გაამებთ, ნოყიერი საზრდოთი რომ გკვებავთ, ხშირად ძილსაც რომ გიკრთობთ და სიმშვიდესაც გიკარგავთ; ხან გულში რომ გიხუტებთ შვილივით, ხანაც, თავად რომ ეფერებით მზრუნველი მამასავით...

ჰო, პირადად აროსოდეს მინახავხართ, მაგრამ თქვენი არსება ლამაზად გამაცნო თქვენივე სულის უფაქიზესად ნაჟურმა, თქვენმა „ლიტერატურულმა მესხეთმა,“ რომელსაც, უკვე რამდენი წელია, თავს სასოებით ევლებით, დაჰფოფინებთ, კვებავთ, ასაზროლებთ, ის კი ნათელ შუქად ეფინება ამერ-იმერს.

ერთი კეთილი, სამშობლოზე უსაზღვროდ შეყვარებული ადამიანის მეშვეობით, კარგა ხანია, „ლიტერატურული მესხეთი“ იმერეთში, ჩემამდე აღწევს.

გადავშლი და, დარბაისლურად მობაასე ადამიანივით, ის უპირველესად თქვენზე მიაბობს, ბევრ სხვა ავტორს მაცნობს; ხან ისტორიის ინტერესს მიღვივებს, ხან ლამაზ ლექსს ჩამახუტებს, ხან იღუმალი მითების, თქმულებების სამყაროში მამოგზაურებს, ხან პროზიდან გადმოსული გმირებით ამდიდრებს ჩემს თვალსანიერს...

ვიცი, რა საამო და რა მძიმე ტვირთია გაზეთის რედაქტორობა (თორმეტი წელი ჭიათურა-საჩხერის ლიტერატურული გაზეთის რედაქტორი ვიყავი), ვიცი, როგორი სურნელი შემოაქვს ახლადშობილს. ისიც ვიცი, ზოგჯერ, რა კატორღული შრომაა მის დაბადებამდე; ფინანსური სიდუხჭირის სიმძიმეც მიწვნევია და გახარეული ავტორების აღტაცებაც...

თქვენ ჩემთვის გმირი ხართ, ადამიანი, რომელიც ამ მძიმე ტვირთმა ვერ დაღალა, ვერ შეაკრთო...

ბატონო ავთანდილ,

უსაზღვროდ მიყვარს შოთას ნააკვნარი მესხეთი!

ჩვენი ერის ლიტერატურის წიაღში თუ რამ ღირებული შობილა, „ვეფხისტყაოსანი“ ხომ მკვებავ სიბრძნის დედად ჰყოლია ამ თვალმარგალიტებს...

საოცრად მიყვარს 21-ე საუკუნეში შობილ, ერის ერთიანობის სიმბოლოდ წოდებულ, კიდევ ერთ ხელნაწერ (პოემა 1662 და კიდევ მეტი ადამიანისაგანაა გადაწერილი) „ვეფხისტყაოსნის“ წიგნში, შოთას ნააკვნარი მესხეთის შვილთა ჩანაწერები, მიყვარს თქვენ მიერ რუდუნებით, სასოებით, უკიდევანო სიყვარულით ჩაწერილი ოთხი სტრიქონი, ლამაზი ისტორიის ნაწილად რომ ქცეულა უკვე; უსაზღვროდ მიყვარს ჩვენ მიერ შექმნილი „ვეფხისტყაოსნიდან“ შობილი შთაბეჭდილებების წიგნი, რომელშიც

ბრწყინვალე სამშვენიისად ჩამყუდროებულან პოემის გადანერისას განცდილი მესხების (და სხვათა) საოცარი შთაბეჭდილებები, მიყვარს მესხი ქალის ნაჯაფი ხელით ნახელოვნები თუთის კვერი (ჰო, მართლაც ხელოვნების ნიმუშია. სულ მიკვირს, თუთიდან ისეთი სიფრიფანა, უგემრიელესი კვერი, როგორ უნდა გააკეთო), ჩემი უსაყვარლესი ადამიანის და პოეტის, მესხებთან ჩემთვის სულისმიერი ხიდის ლამაზად გამდები ქალბატონის, პოეტ ციური ასპანიძე-მესხიშვილის ხელით რომ მერგუნა და ერთი პანანინა ნაწილი ახლაც შენახული მაქვს...

შოთას ნაკვეთიდან პანანინა კენჭიც კი მიყვარს და, მით უფრო – დიდებული ადამიანი!..

ბატონო ავთანდილ, საიუბილეო, ლამაზ თარიღს გილოცავთ!
სიბრძნეს ხომ ასაკი შობს.

თქვენ იმ მშვენიერ წელს მიუახლოვდით, აზრი უფრორე ლამაზად, ოქროსფრად დათავთავებული რომაა!

კიდევ ძალიან დიდხანს უნდა იღვანოთ, იმუშაკოთ, კიდევ ბევრი წელი უნდა მიმოფონოთ ამერ-იმერ, თქვენი გონების ნაჟური, თქვენი მშვენიერი „ლიტერატურული მესხეთი.“

ჰო, კიდევ,

მე ქართველის დედასავით დიადი და ლამაზი, ასი წლის მეგობარი მყავდა.

ჩემი, ჩვენი მარიკა ბარათაშვილი!

მისი კალთისქვემ გამოზრდილმა ბევრი რამ ვისწავლე.

ვისწავლე, რომ არსებობებენ თექვსმეტი-ჩვიდმეტი წლის მოხუცები და არსებობენ ასი წლის ახალგაზრდები (ასი წლის მარიკა მართლაც ახალგაზრდა იყო)!..

ოჯახურ ბედნიერებას, შემოქმედებით წარმატებებს გისურვებთ, ბატონო ავთანდილ, და მჯერა, თქვენ, ასი წლისაც ახალგაზრდა იქნებით!

მიიღეთ ჩემგან გულსავსე, გულწრფელი მოლოცვა, უფლისმიერი სიყვარული და უსაზღვრო პატივისცემა!

მაია ტყემალაძე

ხელნაწერი „ვეფხისტყაოსნის“ წიგნის შექმნის იდეის ავტორი და პროექტის განმახორციელებელი

გულითადი საიუბილეო მილოცვა მესხეთის ემპათიანეს, ქართველი ერის საამაყო შვილს და ერის კაცს, მაღლიერი „ლიტ. მესხეთის“ ლაურეატისაგან, მარიზა ჯიქიასაგან.

მარიზა ჯიქია, პოეტი

მართალი კონკურსი უხვი მოსავალი

ამ პატარა წერილისათვის ერთი კონკურსანტის აღსარებაც შეიძლებოდა დამერქმია, თუმცა...

სიმართლე გითხრათ, მრავალ მიზეზთა გამო, კონკურსები დიდად არ მსიბლავს და მაშინაც, 2016 წლის შოთაობის კონკურსზე გასაგზავნად ლექსები მხოლოდ ერთადერთი მიზნით გავიმეტე: გამარჯვების იმედად კი არა, უბრალოდ, შოთას 850 წლის იუბილეს ასე გამოვცხადებ ჩემი მშობლიური იმერეთიდან „ერთი ვინმე მელექსე.“ და მერე, როგორც ხდება ხოლმე, ცხოვრების ჩვეულებრიობას მიყოლილმა, ეს ამბავი მალე მივივიწყე კიდეც. თუმცა... სექტემბრის ერთ უჩვეულოდ ცივ საღამოს „ლიტერატურული მესხეთიდან“ შემეხმინა და გამაჯვება მომილოცეს... ეს ჩემთვის გამარჯვების სიხარულზე ბევრად მეტი იყო! იქნებ ლამაზად ვერ ვამბობ, მაგრამ დაახლოებით ასე უღერს: ამ ქვეყანაში მართალი კონკურსებიც არსებულა! ბატონი ავთანდილ ბერიძის ძალისხმევით ასე შეემატა ჩემი ცხოვრების არქივს გამორჩეულად ლამაზი დღე.

ძვირფასო ბატონო ავთანდილ, გილოცავთ საიუბილეო თარიღს, გისურვებთ ახალ შემოქმედებით წარმატებებს და „მართალი კონკურსის“ უხვ მოსავალს!

მანანა ჩაჩანიძე

პოეტი, ენათმეცნიერი,

თსუ არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი

„ჩვენ მუშაკნი ვართ სამოთხის ბალის და მზის ამოსვლას ვენახში ვხვდებით“, ნლების წინ დავწერე ეს სტრიქონები, როცა ჯერ კიდევ არ ვიცნობდი ბატონ ავთო ბერიძეს, ფუტკარივით მშრომელ და ფუსფუსა ადამიანს, მთის ბროლივით წმინდასა და უანგაროს, თავისი კუთხის უზომო პატივისმცემელსა და მოამაგეს. მისთვის საქართველო სამოთხის ბალია, მესხეთი კი ვენახი, რომლის მუშაკიც თვითონაა, მისთვის ჩაუბარებია ქართველ ერს მისი მოვლა-პატრონობა და ისიც წურავს მესხეთის მზის ქვეშ გამთბარ-დამკრახულ ყურძენს და მოედინება ქართული სიტყვა იმ კუთხის დიალექტით შეკმაზულ-გალამაზებული, გამდიდრებული და განოყიერებული „ლიტერატურული მესხეთის“ ფურცლებიდან. „მე სამცხე მტკივა“ ბატონი ავთოს ლექსია, რომელშიც ჩატეულია სამცხე-ჯავახეთის მთელი ტკივილიანი ისტორია, ნიაღვარივით მოედინება სულისმემძვრელი სტრიქონები „თმოგვის ციხესა“ თუ „ზარზმაში“, რომლებიც გვახსენებს ღიად დარჩენილ ქრილობებს გადახსნილთ ჩვენი მრავალსაუკუნოვანი ტანჯული მიწის მკერდზე, რომლებსაც მოვიშუშებთ თუ არა, ღმერთმა იცის, თუმცა პოეტი მაინც იმედიოთაა აღსავსე და წერს: „შენი წმინდა სალოცავი დღეს მზესავით გაბრწყინდა“, რომელსაც აუცილებლად მოჰყვება სრულიად საქართველოს გაბრწყინება. დიდია ბატონი ავთოს ამავი მესხური ფოლკლორული მასალის შეგროვებასა და წიგნის სახით მომზადებაში, რომელმაც აღგვაფრთოვანა და გაგვაოცა, მარტო შელოცვები რად ღირს, „შელოცვა სიკვდილის წინააღმდეგ“ (მესხური ფოლკლორი, 2015, გვ.304), იქნებ სწორედ მან, მესხი ქალების მიერ ათასჯერ ნათქვამ-გამეორებულმა გადაარჩინა ჩვენი წამებული, არაერთჯერ სიკვდილის პირას მდგარი, დაბეჩავებულ-დაჩაჩანაკებული, მაგრამ მაინც სფინქსივით ფერფლიდან ამდგარი ერი და ქვეყანა. ბატონი ავთო ბერიძე ასევე წარმოგვიდგა, როგორც საბავშვო მწერალი და როგორც თვითონ საბავშვო მწერალმა, არ შეიძლება არ აღვნიშნო, ის ბავშვური სინოფელე, გულუბრყვილობა, რაც გამოსჭვავის მის ლექსებში. ვულოცავ ამ დიდებულ ადამიანს, ქართული სიტყვის ოსტატს.

კეთილშობილ რაინდს 70 წლის იუბილეს, ჯანმრთელობასა და დიდხანს სიცოცხლეს ვუსურვებ მას და მის ნამოქმედ-ნაღვანს, კარგად ვიცით, რომ მესხი კაცი არავის უნახავს ბრძოლის ველიდან გაქცეული, ისე არასოდეს გვენახოს ბატონი ავთო კალმისა და ერის მსახურების გარეშე.

ბატონ ავთანდილ ბერიძეს

ღმერთმა მოგცათ დიდი ნიჭი,
სიყვარული ჩვენი ქვეყნის,
მესხეთს მესხი კაცი ჰყავხართ,
თქვენნაირი ჰყავდეს ბევრი.
თვალთ დაგაქვთ ვარსკვლავები,
იმედი და სასო ზეცის,
რომ გაბრწყინდეს საქართველო,
დღეს თუ არა, ხვალ-ზეგ, მერმისს.

მაია დიაკონიძე

მწერალი, პოეტი, მხატვარი

ფოლკლორის მოჭირნახულე

ბატონი ავთანდილ ბერიძე ჯერ მისი გაკეთებული საქმეებით გავიცანი, მერე პირადადაც შევხვდი. შეხვედრისას, არანაირი გაუცხოების გრძნობა არ გამჩენია, რადგან მის ნაშრომებსა და პუბლიკაციებს კარგად ვიცნობდი. ძნელია, აუღელვებლად გაცნო მისი კვლევის შედეგებსა და ნააზრევს მესხეთის ისტორიის შესახებ. ბატონი ავთანდილი ჭეშმარიტი მამულიშვილია, ტრადიციებითა თუ სიხარულით აღსავსე მესხეთის ყოფა - ცხოვრებისა და კულტურის მემკვიდრეა. იგი, როგორც მესხური ფოლკლორული მემკვიდრეობის მოჭირნახულე, თანამედროვე ლიტერატურისა და მწერლების დიდი მხარდამჭერი და ქომაგია. მისი პატრიოტული სულისკვეთება და მსოფლმხედველობა შტამბეჭდავად არის გაცხადებული გაზეთის „ლიტერატურული მესხეთი“

ფურცლებზე. ბატონ ავთანდილ ბერიძეს პირველად სწორედ აღნიშნული გაზეთის რედკოლეგიისა და მათი მხარდამჭერების მიერ განხორციელებული ლიტერატურული კონკურსის ფარგლებში შევხვდი, ქალაქ ასპინძაში, „შოთაობა - 2016 - ის“ ღონისძიებაზე.

არასდროს დამავინყდება ბატონ ავთანდილის გულითადი მოლოცვა კონკურსში გამარჯვების გამო, გამორჩეულად სახასიათო ხმის ტემბრით გადმოცემული თბილი ემოცია. გამაოცა მისმა ორგანიზატორულმა ნიჭმა, როგორ ზედმინევენით ჰქონდა გათვლილი ღონისძიების ყოველი წუთი, როგორი ყურადღებითა და მზრუნველობით ეპყრობოდა თითოეულ მონაწილესა, თუ სტუმარს. ეს ემოცია მთელი ცხოვრების მანძილზე გამყვება. ბატონმა ავთანდილმა მესხეთისადმი მიძღვნილ პოეტურ კრებულში ჩემი ლექსების დაბეჭდვითაც გამახარა, რისთვისაც მისი უზომოდ მაღლიერი ვარ. ბოლოს ბატონ ავთანდილს თბილისში, მწერალთა შემოქმედებითი კავშირის ყრილობაზე შევხვდი. იგი შესვენების დროსაც კი მისი სათაყვანებელი მესხეთის ისტორიაზე მესაუბრებოდა, მისთვის ჩვეული სიძინჯით, საკითხის ღრმა ცოდნითა და დიდად განსწავლული ადამიანისთვის დამახასიათებელი თავდაჭერილობით. ეს პატარა წერილი ბოლომდე ვერ დაიტევს იმ სიყვარულს და პატივისცემას, რაც ბატონი ავთანდილ ბერიძის მიმართ გამაჩნია.

დიდი პატივისცემით, დაბადებიდან სამოცდაათი წლის იუბილეს გილოცავთ, ბატონო ავთანდილ. დიდხანს გელვანოთ მესხეთისა და სრულიად საქართველოს კეთილდღეობისა და ბედნიერი მომავლისთვის. წარმატებული მენახეთ მუდამ.

ბადრი სულაძე
ისტორიკოსი, პოეტი

ერთ მილოცვაში რთულია, სრულად წარმოაჩინო ბატონი ავთანდილის დამსახურება ერისა და ქვეყნის წინაშე, რომელსაც დაბადებიდან 70 წელი შეუსრულდა.

ბატონო ავთანდილ, გულწრფელად გილოცავთ შესანიშნავი იუბილეს, 70 წელი ქართულ კულტურაში მოღვაწე კაცისათვის „სიმნიფის“ ასაკია. კვლავაც ახალგაზრდული ენერჯით, ჩვეული გულწრფელობით და პროფესიონალიზმით გაგენებივრებივრებით თქვენი უამრავი ერთგული ადამიანი.

უფალი შეგენიოთ, გაგახაროთ და გაგაძლიეროთ.

ნანა ნიკოლაძე

თბილისის დავით აღმაშენებლის სასწავლო
უნივერსიტეტის პროფესორი

„აზგოსანი“

დიდი ილიას უსაზღვროდ დიდი ეროვნული პატრიოტული ღირებულებათა ფასდაუდებელი შემოქმედებითი სამყარო, რაც მოიცავს უპირველესყოვლისა საქვეყნო-საგანმანათლებლო აღმზრდელობით და ამავე დროს უმნიშვნელოვანეს შემეცნებით ფასეულობებს, სწორედ ამ მონაპოვართა შთაგონებითა აღსავსე ჩვენი მხარის გამორჩეული შემოქმედებითი ნიჭით აღვსილი ავთანდილ ბერიძე - ბატონი ავთანდილი წარმატებით უძღვება მესხეთში, და არა მარტო რეგიონში, დიდ საგანმანათლებლო-აღმზრდელობით, შემეცნებით (ფართო მაშტაბით) ეროვნულ საქმეს. მის მიერვე და თანამდგომთა ძალებით დაარსებული შესანიშნავი გაზეთის „ლიტერატურული მესხეთის“ თემატურად და დარგობრივად მდიდარი მასალების მონოდებით, ავთანდილი არის არაერთი სიახლის თაოსანი და შემოქმედი ამ ეროვნულ საშვილიშვილო საქმეში წარმატებული მიღწევებით, - კაცი, სრულყოფილი პიროვნება, თავისი ინტელექტუალურ-კულტურული სრულყოფილებით სამაგალითო

ყველასათვის, მისაბაძი, პატრიოტი, ერის შვილი, გაცილებით მეტ
თანაგრძნობასა და თანადგომას რომ იმსახურებს, თავისი ნათქვამი
მის გარდა, უსაზღვრო თავმდაბლობითა და მოკრძალებულობით
რომ გამოირჩევა. ზემოთ ნათქვამი მხოლოდ ზოგადი ჩამონათვა-
ლია. ბატონი ავთანდილის პიროვნება და მისი საქმე უთუოდ ჯე-
როვან ყურადღებასა და აღიარებას იმსახურებს.

ვახტანგ მელიქიძე - ავთანდილ ბერიძეს

„თავოსანი“, „აბგოსანი“, „ბარგოსანი“, „კალმოსანი, და მგოსანიც.“

დიახ, სწორედ ასეთია ჩვენი ტვინის, ჩვენი გულის მეგობარი,
სუფთა კაცი საქმით უანგარო „საქმოსანი“. მეგობრული გახუმ-
რება სინონიმურ ასპექტში.

ვახტანგ მელიქიძე

ფილოლოგი, პოეტი, მწერალი

თბილი მასპინძელი

მოხარული ვარ, რომ შესაძლებლობა მეძლევა, ბატონ ავთოს
მივულოცო იუბილე. არასდროს დამავინყდება მისი თბილი მასპინ-
ძლობა ამ ულამაზეს კუთხეში, სადაც ლიტერატურული კონკურ-
სის ფარგლებში მომინია სტუმრობა, ჩემს მეგობრებთან და კო-
ლეგებთან ერთად. ბატონი ავთოს დამსახურებაა, რომ ერთმან-
ეთისთვის უცნობ ადამიანებს აახლოვებს და ამეგობრებს. აღარა-
ფერს ვამბობ იმ საქმის დიდ მნიშვნელობაზე, რომელსაც იგი,
წლებია, აკეთებს და ამით ლიტერატურული პროცესების განვითარებასაც
უნყოფს ხელს და თავისი კუთხის წარმოჩენასაც.

სულით და გულით მსურს მივულოცო ეს თარიღი, ჯანმრთე-
ლობა და შემოქმედებითი წარმატებები ვუსურვო მას.

ირმა მალაცვიძე

პოეტი, საბავშვო მწერალი

გაზეთ „ლიტერატურულ მესხეთს“, რომლის მთავარი რედაქტორი ბატონი ავთანდილ ბერიძე გახლავთ, ყოველთვის მოუთმენლად ელიან ჩვენი სკოლის პედაგოგები და დიდი ინტერესით კითხულობენ მის საინტერესო და მრავალფეროვან სტატიებს. თამამად შემიძლია ვთქვა, რომ იგი ჩვენი სკოლის შუქურაა.

მინდა მადლობა გადავუხადო ბატონ ავთანდილს, რომ მან ჩვენს სკოლაში ჩატარებული ღონისძიება, რომელიც სამი თაობის პოეტებს ეძღვნებოდა, გააშუქა და გამოაქვეყნა რეგიონის ყველასთვის საყვარელ გაზეთში „ლიტერატურული მესხეთი“.

სსიპ ახალციხის მუნიციპალიტეტის ქალაქ ვალის №1 საჯარო სკოლის სახელით ვულოცავ იუბილეს სამცხე-ჯავახეთის კოლორიტს, უაღრესად განათლებულ ინტელიგენტ და სამშობლოსათვის გულანთებულ ადამიანს, ბატონ ავთანდილ ბერიძეს და ვუსურვებ ჯანმრთელობას, სიხარულს და ბედნიერებას და კიდევ მრავალ ნაყოფიერ და შემოქმედებით წლებს.

ირა გიორგაძე

სსიპ ახალციხის მუნიციპალიტეტის
ქალაქ ვალის №1 საჯარო სკოლის დირექტორი

„მესხი სწავლითა ქებული“

ბატონ ავთანდილ ბერიძის გახსენებაზე გრიგოლ ორბელიანის „სადღეგრძელო“ წამომიტივტივდა. საქართველოს სხვადასხვა კუთხის შვილების ჩამოთვლისას, გეხსომებათ, პოეტი მესხებსაც არ ტოვებს უყურადღებოდ და ეს სტროფი ასეთია:

„მესხი სწავლითა ქებული,
გმირი იმერი ზრდილობით
და მშვილდოსნობით აფხაზი,
გურული, მეგრი მკვირცხლობით“...

შოთა რუსთაველის მშობლიურ კუთხეში ცოდნის სიყვარული რა გასაკვირია და ამ თვისებასთან ერთად, პირადად მეც ბატონ ავთანდილს „გმირი იმერის“ თვისებასაც სიამოვნებით მივაკუთვნებდი, თუმცა, ბუნებრივია, ეს ორი თვისება ერთმანეთს სულაც არ გამოირიცხავს. შუა საუკუნეების რაინდი ქართველები მახსენდება ყოველთვის, როცა ბატონ ავთანდილს ვხედავ. სამშობლოს გულსცემამზე მიყურადებული, ღირსეული, თავდაჭერილი, საქმის მცოდნე და რასაც აკეთებს, იმ საქმეზე შეყვარებული, კეთილშობილი ადამიანი და ყველასთვის კეთილის მსურველი. ასეთია შტრიხები ბატონი ავთანდილის პორტრეტისათვის.

მისი რედაქტორობით გამომავალმა გაზეთმა - „ლიტერატურულმა მესხეთმა“ რა არაჩვეულებრივ პროექტს ჩაუყარა საფუძველი ლიტერატურული კონკურსის სახით და მთელი საქართველო რომ მოიცვა, ეს კიდევ ცალკე თემაა და ამაზე აქ ბევრი ისაუბრებს. მე კი მხოლოდ ერთს ვიტყვი. ერთ წელს მეც მერგო ბედნიერება ვყოფილიყავი ამ პროექტის გამარჯვებული და ის სიხარული, რაც ულამაზეს მესხეთში დაჯილდოებისას განვიცადე, დღემდე მომყვება.

ბარაქალა თქვენს ვაჟკაცობას, ბატონო ავთანდილ, რომ ამ გაჭირვებულ დროში, თქვენს თანამოაზრეებთან ერთად ახერხებთ და გრანდიოზულ მასშტაბებს სძენთ ყოველ წელს „შოთაობის“ აღდგენილ დღესასწაულს. ვმადლობ ყველას, ვინც მხარში გიდგათ ეს იქნება ადგილობრივი მუნიციპალიტეტი, თუ ქვეყნის ბედზე მოფიქრალი ბიზნესმენი.

70 წელი შეუსრულდაო, მითხრეს და არ დავიჯერე. თქვენს ჭაბუკურ სიკაცკაცეს ვერანაირი წლები ვერ მოერევა. ძალიან დიდხანს გელვანოთ ასეთი შემართებით!

მარინა თექთუმანიძე
საქართველოს ჟურნალისტთა შემოქმედებითი კავშირის
თავმჯდომარე

2009 წელს გავიცანი ბატონი ავთო ბერიძე. მას მერე როგორც „ლიტერატურული მესხეთის“ რედაქტორი, როგორც კონკურს „შოთაობის“ ორგანიზატორი, როგორც „მესხური ფოლკლორის“ სოლიდური გამოცემის შემდგენელი, პუბლიცისტი, ორგანიზატორი, დაულალავი ადამიანი, კარგი ოჯახის თავკაცი, უამრავ საბაბას გვაძლევს პატივისცემა ვიქონიოთ მის მიმართ, სიკეთე, სიმხნევე, დღეგრძელობა ვუსურვოთ არა მხოლოდ საიუბილეოდ, არამედ, სულ და მარად! ისე სწრაფად გარბის დრო, გაცეხებასაც ველარ გამოხატავ. ერთადერთი, კარგს რასაც ტოვებს, რითაც გაძლიერებს, სწორედ წრფელი გულითა და თავდაუზოგავად ნაკეთები კეთილი საქმეებია, რომელიც იკრიბება ერთ ღვთაებრივ განზომილებად და ერქმევა სიტყვა „სამშობლო“. ადამიანების დაუზარელი, ყოველდღიური შრომა, თავდადება, ზოგჯერ რუტინაში გადასული გარჯა, საბოლოო ჯამში აშენებს და ქმნის ქვეყანასაც, კუთხესაც. განსაკუთრებით, თუ ამ ქვეყანას საქართველო და ამ კუთხეს კი, მესხეთი ჰქვია! აქ ნაკეთები ყველა გონივრული საქმე, ყველა სასიკეთო ნაბიჯი ორმაგად ესათნოვება უფალსაც და ესაჭიროება ადამიანებს. ამგვარ საქმიანობაში გასულა ბატონი ავთო ბერიძის 70 წელი! უკანმოხედვისას მხოლოდ სიხარული თუ ექნება მის მსგავს ადამიანებს. წინაც ბევრი საქმე ელის. ამ ტიპის ადამიანებს ხომ საქმე არასდროს ელევათ. დაამშვენა მესხეთის მხარე და კულტურული ტრადიციები მისმა ინიციატივებმა და მოღწეობამ! ასწელს მოყრილიც მხნედ მომუშავე გვენახოს მესხური ფოლკლორის ნიმუშების ძიებაში! საიუბილეოდ კი მინდა ვუსურვო მისი საწუკვარი ოცნების ასრულება: შოთა რუთაველის ცენტრის, გნებავთ, მემორიალური მუზეუმის, გნებავთ, „ვეფხისტყაოსნის მესხური ცენტრის“ დაფუძნება, გახსნა! მინდა მალე ასრულდეს ყველა ქართველის ეს სანატრელი ოცნება და მომავალი იუბილეც, როგორც ამ სახლის, ცენტრის ერთ-ერთი მესვეურისა, მუზეუმის საკონფერენციო დარბაზში გამართულიყოს! ამენ გეთქვათ, ბატონო ავთო! გაგეხაროთ მადლიანი საქმეებით!

იდლეგრძელეთ!

მარიამ ნიკლაური

ბატონი ავთანდილ ბერიძე ლიტერატურულ კონკურს „მოთაბაზზე“ გავიცანი. ამ კონკურსს გაზეთი „ლიტერატურული მესხეთი“ ატარებს, რომლის რედაქტორიც თავად გახლავთ. მისი დამსახურებაა ამ არაჩვეულებრივი, საინტერესო და რეგიონისთვის მეტად საჭირო, ლიტერატურულ-ისტორიული მასალებით მდიდარი გაზეთის არსებობაც და კონკურსიც, რომელშიც საქართველოს ყველა კუთხეში მცხოვრებ პოეტებს შეუძლიათ მონაწილეობის მიღება. ვულოცავ ბატონ ავთანდილს დაბადების დღეს, დღეგრძელობას და მხნეობას ვუსურვებ. სწორედ მისნაირი - საკუთარ ფუძეზე უზომოდ შეყვარებული ადამიანები ქმნიან ამინდს რაიონის კულტურულ და განსაკუთრებით ლიტერატურულ ცხოვრებაში. ეს კი ძალიან მნიშვნელოვანია არა მარტო ერთი რაიონისათვის, არამედ მთელი რეგიონისათვის.

ლელა ცუცქერიძე, პოეტი, მხატვარი

სიცოცხლის ხე

ისრაელში, საქართველოს დღეებმა გამახსენა ეს პანანინა ლექსი:

(ვუძღვნი მესხეთის ღირსეულ შვილს, ბ-ნ ავთანდილ ბერიძეს)

ქართველების გეშინია, სიცოცხლის ხეო?

არ მოინყინო, ძლიერია შენი ფესვები!

ქართული მაღლით უხვსაზრდოობ, მზეც ისევ მზეობს,

სახელსხივოსნობს საოცარი გენი მესხების!

ტაძართ ლაშქარი შესევია ამ ძირძველ მინას,

მწარე წარსულზე ღალატებენ ციხე ბურჯები,

ლურჯია ზეცა, ახედე ცას-უფალი გიცავს,

რწმენაა მხსნელი მესხები და ნახე გურჯები.

აქ, დღესაც რაინდობენ, თინათინობენ,

დიდი თამარის ათინათით ხარობს თაველი,

იავთანდილებს, შენი მესხი იავთანდილებს,

ნუ გეშინია, სიცოცხლის ხე, გყავს რუსთაველი.

ეკატერინე, პოეტი. ისრაელში

პროფესორ კახაბერ ჯაყელის მისალოცი სიტყვა, თქმული „ლიტერატურული მესხეთის“ რედაქტორის ბატონ ავთანდილ ბერიძის 70 წლის აღსანიშნავად გამართულ საიუბილეო საღამოზე

ჩვენო სასიქადულო მამულიძვილო, მესხეთში ქართული მწერლობის კერის გაცოცხლების დიდო ავტორო, მოგილოცავთ დაბადებიდან 70 წლის თავს და გისურვებთ ისეთივე მხნეობას, როგორიც სჩვევიათ საქართველოს ერთ-ერთი უძველესი საგანმანათლებლო კუთხის მესხეთის შვილებს.

თუ როდესმე ქართული 8 საოცრების სიას შექმნიან ჩვენი პუბლიცისტები, ვარძიასთან და ოშკოთან, ზარზმასთან და აბულის ციხესთან ერთად მე ვურჩევდი მათ შეიყვანონ მესხური დიალექტი ქართული ენისა, რომელიც ფაქტობრივად გახლავთ ქართული ლიტერატურული ენის განმსაზღვრელი სტანდარტი და თუ ეს ასეა, მაშ სად უნდა ყოფილიყო ქართული პროზისა და პოეზიის შემკრები ცენტრი თუ არა მესხეთში?

ბატონო ავთო, მე ვიტყვოდი რომ ლიტერატურული მესხეთის დაარსებით თქვენ გამოიცანით უფლის ჩანაფიქრი და მთელ საქართველოს მიეცით მათი განძი, ქართულად მეტყველი ლიტერატურული გაზეთი, რომელიც საქართველოს სხვადასხვა კუთხიდან იზიდავს ჩვენი მწერლობისა და პოეზიის ნიმუშებს და სწორედ მესხეთის უძველესი ქუდის ქვეშ გარდაქმნის მათ ქართული სულისა და გულის დიდ, უძლიერეს, მარადიულ ძარღვად.

ბატონო ავთანდილ, როდესაც 137-ე ფსალმუნს ვკითხულობ მე პირადად ახალციხე და მესხეთი მახსენდება, სიტყვებზე „ბაბილონში მდინარეების პირას ვისხედით და ვტიროდით, როცა ვიხსენებდით სიონს. მის შუაგულში აღვის ხეებზე ჩამოვკიდეთ ჩვენი ქნარები. ჩვენი დამატყვევებლები სიმღერას გვთხოვდნენ და ჩვენი დამცინავები - მზიარულებას: გვიმღერეთო სიონის რომელიმე სიმღერა. როგორ ვიმღეროთ იეჰოვას სიმღერა უცხო მიწაზე? (ფსალმუნები, 137)“ - ქართველ კაცს უნდა გაახსენდეს თავისი სულის აკვანი - უძველესი მესხეთი, მისი არსებული და დაკარგული მიწით რომელზეც აღზრდილი მეცნიერი, ბრძენი მესხი უმღეროდა მთელს საქართველოს, თავისი კალმით, საჭრეთელით, გონიოთი, ფუნჯითა თუ ხმლით. მე

გფიქრობ, მნიშვნელოვნება და ფასეულობა ძველი მესხეთისა, სწორედ სიტყვიერებისა და პოეზიის ენით უნდა დაფასდეს და სამდიდებულ საქმეს სწორედ თქვენი საქმე, დიდებული და საამაყო „ლიტერატურული მესხეთი“ უდგას სათავეში, ისეთ მგზნებარე გმირთან ერთად, როგორც თქვენ ბრძანდებით.

მინდა გისურვოთ დიდი გამარჯვებები, დღეგრძელობა და იმ დღის მოსწრება, როდესაც ჩვენი მესხეთი დაემსგავსება იმ დიდებულ მესხეთს, სადაც ერთ დროს მოღვაწეობდნენ ფილოსოფოსები, მწერლები, პოეტები, სჯულმძღვანელები, საზოგადო მოღვაწენი, სულიერი მამანი და ერის წინამძღოლი - დიოფალნი!

გამარჯვებით გველოთ, ბატონო ავთანდილ, ღრმა პატივისცემით და მადლიერებით

კახაბერ თენგიზის - ძე ჯაყელი, ამერიკა

პროფესორი, ეკონომიკის დოქტორი, ფულბრაიტისა და გერმანიის აკადემიურ გაცვლის არაერთგზის დაჯილდოვებული მეცნიერი, ლაიბნიზის უნივერსიტეტის, იელისა და კენესის უნივერსიტეტების მინვეული პროფესორი, ჯაყელ - ათაბაგთა საკრებულოს საერთაშორისო ორგანიზაციის წარმომადგენელი.

„პაცი, რომელშიც ანთია წმინდა სანთელი“

ვინმე მესხი გვარამაძის შემდეგ მეგულება ადამიანი, რომელსაც დიდი ღვაწლი მიუძღვის სამცხე-ჯავახეთის რეგიონის კულტურული მემკვიდრეობის საქმეში.

მესხეთის კოლორიტი. პიროვნება მშობლიურ მხარეზე შეყვარებული. ღრმად განათლებული, რაც დასტურდება მის შემოქმედებასა და შემოქმედებით მოღვაწეობაში.

აგროვებს, ეძიებს, წერს და საშვილიშვილოდ გვიტოვებს ისტორიან საყვარელ კუთხეზე. ერთ, ლამაზ, პატარა და დიდი ისტორიის მქონე მესხეთზე.

მასხენდება 2017 წლის 17 თებერვალი, წიგნის დღესთან დაკავშირებით კლასში ტრადიციად დამკვიდრებული აქტივობა მწერალთან შეხვედრა. სწორედ ახალი გამოსული იყო „მესხური ფოლ“

თბილისი 2020. 2 (25)

კლორი“. საპატიო სტუმარი - მესხური მარგალიტების შემგორვე-
ბელი ბატონი ავთანდილი. სტუმრობამ მნიშვნელოვანი შედეგი
გამოიღო. თითოეული მოსწავლე „ლიტერატურული მესხეთის“ გა-
მომწერი და მკითხველი გახდა.

გაზეთი „ლიტერატურული მესხეთი“ მესხეთის ეთნოგრაფიულ-
გეოგრაფიული კილობანია, სადაც შერწყმულია ჩვენი რეგიონის
ძველი და ახალი ისტორია. თითქოს პარალელურ სამყაროში ერ-
თი ლიანდაგით მიგვაქანებს.

„ლიტერატურულ მესხეთს“ დიდი მისია აკისრია. ყოველ მის
წაკითხვაზე ყურში ჩაგჩურჩულებს: „თუ გიყვარს შენი მხარე, უნდა
იცოდე მისი წარსული, აწყმობ და ფიქრობდე მის მომავალზე“.

ღმერთმა გვიმრავლოს თქვენნაირი ადამიანები, ბატონო ავთანდილ.

ნინო ნადირაძე

სსიპ-ახალციხის №1 საჯარო სკოლის
ისტორია/სამოქალაქო განათლების პედაგოგი

დესპანი და სანთელი

საქართველოს ისტორიას ჯვრისმტვირთველები ქმნიდნენ, ამი-
ტომაც მოვედით დღემდე. მაღალი ზნეობრივი იდეალებისათვის
ბრძოლა ქართული მწერლობის მოვალეობაა. სამცხე-ჯავახეთის
მოსახლეობისთვის სულიერი საზრდოს მიწოდება მნიშვნელოვანი
სახელმწიფოებრივი საქმეა.

ამ საქმეს ერთგულად ემსახურება ბატონი ავთანდილი. არავინ
დგამს ანთებულ სანთელს კარს მიღმა, ვინაიდან სანთელი იმის-
თვის არსებობს, რომ გაანათოს, თვალი აუხილოს ადამიანებს და
დაანახოს ირგვლივ არსებული სასწაულები.

ქართული მწერლობა სწორედ ის სანთელია, რომელიც ერს
გაანათლებს, ბატონი ავთანდილი კი დესპანი, რომელმაც თავის
თავზე იტვირთა ეს მნიშვნელოვანი მისია.

ბელა ალანია, იურისტი
მწერალთა კავშირის გამგეობის წევრი

ადვილი არაა, წერო ადამიანზე, რომელიც საკუთარ ცხოვრებას უძღვნის საქმეს! - საქმეც არის და საქმეც!

მე ახლა ბატონ ავთანდილ ბერიძეზე ვწერ, დიდი პატივია ჩემთვის ღვანლმოსილ, საქართველოს ღირსეულ, კაცურ კაცზე და სამშობლოს უდიდეს გულშემმატკივარზე წერა, რომელიც 21 წელია, დაფუძნებიდან დღემდე ერთგულად და თავდადებით იღწვის, გაზეთ „ლიტერატურული მესხეთის“ კეთილდღეობისთვის, კალმით და სიტყვით, საქმით და შეგნებით ემსახურება ქართულ მწერლობას, ლიტერატურას, შემოქმედ ადამიანებს! როგორც ახლადგავლებულ კვალში ჩაგდებულ თესლს სჭირდება მოფერება, სითბო, სიყვარული და დარწყულება - ისე უვლის და ეფერება, აცნობს ქართველ მკითხველს ბევრ ახალ პოეტს. ბატონი ავთანდილის დამსახურებაა ისიც, რომ გაზეთის რედაქციამ საფუძველი ჩაუყარა ლიტერატურულ კონკურსს, გამარჯვებულების ლექსებს კი დიდი სიყვარულით წარუდგენს საზოგადოებას, აქვეყნებს გაზეთის ფურცლებზე! განა, ქართველების დიდი სიყვარული არაა, თუნდაც ის უმნიშვნელოვანესი ფაქტი, რომ იტალიასა და საბერძნეთშიც გამოდის გაზეთი და ემიგრანტების მომფერებელ-დამფასებელ-მემფასებელი, უცხო მიწა-წყალზე გადახვეწილებისთვის ქართული ზეცის ნაჭერი, პურისა და წყლის გემო, ჩახუტება და მოფერებაა!!!, ბატონი ავთანდილის დიდი რუდინებით გამოიცა მესხური მარგალიტების - მესხური ფოლკლორის სამტომეული!

დიახ! აი, ასეთ მამულიშვილზე წერა ნამდვილად ძნელია - არაფერი გამოგრჩეს, ჭეშმარიტ მამულიშვილს და ღირსების ადამიანს, საქართველოს ისტორიის, დიდი მესხეთის, ქართული სიტყვის მცველსა და მეციხოვნეს, ამაგდარ, სამშობლოს სიყვარულში სანთლად ანთებულ ადამიანს მოესათუთო და დალოცო!!!

უფალმა დაგლოცოთ, ბატონო ავთანდილ, თქვენი ნიჭიერებით, ქართველობით და ადამიანობით, დიდხანს იცოცხლეთ, იხარეთ და ახარეთ თქვენი გაზეთით ქართველობა შინ თუ გარეთ! პატივისცემით თქვენდამი,

ციცი გურიელი, ნოველისტი
TV ობიექტივის საავტორო გადაცემის წამყვანი

ავთანდილ ბერიძემ 21 წლის წინ რთული გზა აირჩია, როდესაც „ლიტერატურული მესხეთი“ დააფუძნა და სათავეშიც თვითონვე ჩაუდგა.

XX საუკუნის მინურულს საქართველო ხომ უშუქოდ, უგზოდ და საარსებო მინიმუმის გარეშე დარჩენილი სახელმწიფო იყო. მან კი გაზეთის გამოცემა დაიწყო. წერდა იმაზე, რაც ადამიანებს სულის ყინულს გაულღობდა, სიცოცხლის წყურვილსა და სიყვარულს დაუბრუნებდა.

ვფიქრობ, ამიტომ შემოიკრიბა ბატონმა ავთომ ახალგაზრდა თაობა. ამიტომ დაიწყო მათი ლექსების ბეჭდვა და შემდეგ ლიტერატურული კონკურსებიც დაარსა.

ახალი სწორი არჩევანი იყო საქართველოს ფარგლებს გარეთ გასვლა და ევროპაში წასული ემიგრანტების ქართული სიტყვით გათბობის მცდელობა. მან შეძლო ქართული სივრცის გარეშე დარჩენილი ადამიანებისათვის სულის მოსათქმელად ქართული ლექსი და პროზა შეეთავაზებინა.

ბატონი ლ. ღვინჯილია ბრძანებს: „რომ ქართველია ის, ვინც ქართულ ენაში ცხოვრობს“. ავთანდილ ბერიძემ თავისი ღვაწლით მოახერხა, რომ უცხოეთში მცხოვრები ადამიანები ქართველებად დაეტოვებინა, რადგან მათ საცხოვრისად ქართული ენა შესთავაზა და ეროვნულ ნავსაყუდლად უქცია.

ამიტომ ეკუთვნის ბატონ ავთანდილს ქება-დიდება ყველა ქართველისაგან. მრავალჟამიერი ყოფილიყოს მისი და იმ ადამიანებისა, ვინც ამ დიდებულ სქემში მხარში უდგანან და მასთან ერთად ენევიან მამულიშვილურ საქმეს.

მარინა მოდებაძე
ფილოლოგი

ქართული სათვისტომო „ივერია“ სომხეთში ღრმა პატივისცემით ულოცავს გაზეთ „ლიტერატურული მესხეთის“ რედაქტორსა და დამფუძნებლს, „შოთაობის“ ორგანიზატორს, ბატონ ავთანდილ ბერიძეს 70 წლის იუბილეს.

სათვისტომოს წევრები დიდი ინტერესით ვადევნებთ თვალს საქართველოს ამ ძირძველ რეგიონში გაზეთის მრავალფეროვან საქმიანობას, ლიტერატურულ სივრცეში ახალი სახეების წარმოჩენას, სიახლეების მონოდებას, ლიტერატურული კონკურსების ჩატარებას, რომელშიც ჩვენი სათვისტომოს წევრებიც სიამოვნებით იღებენ მონაწილეობას.

აღსანიშნავია, რომ გაზეთმა არაერთ დამწყებ შემოქმედს გაუკვალა გზა, ასევე იგი წლების განმავლობაში აცნობს მკითხველს დიდი ისტორიის, ეთნოგრაფიისა და კულტურის მხარეს, სამცხე-ჯავახეთს. ბატონი ავთანდილი მუდმივად ზრუნავს ლიტერატურული პროცესების განვითარებასა და საზოგადოების ლიტერატურასთან დაახლოებაზე რუსთაველის სამშობლოში.

ჩვენ, სომხეთში მცხოვრები ქართველები ფასდაუდებლად მივიჩნევთ ბატონი ავთანდილის ღვაწლს ქართულ-სომხური მეგობრული ურთიერთობების განმტკიცებაში. დიდად ვაფასებთ გაზეთის მიერ ჯავახეთში დაბადებული დიდი სომეხი პოეტის ვაჰან ტერიანის პატივსაცემად გამართული დღესასწაულის „ტერიანობის“ ფართოდ გაშუქებას. ასევე საგულისხმოა გაზეთის ფურცლებზე სომეხი პოეტების ლექსების წარმოჩენა. გვახარებს რომ გაზეთი ემსახურება ორ მეზობელ და მეგობარ ერს შორის კულტურული ურთიერთობების გაღრმავებას.

ჩვენთვის დიდი პატივია, გამოვხატოთ ჩვენი დამოკიდებულება იმ არაჩვეულებრივი ადამიანის მიმართ, ვინც უანგაროდ, დიდი რუდუნებით დგას ქართული სიტყვის სამსახურში.

ჩვენს საამაყო თანამემამულეს, ქართული კულტურის რაინდს, ვულოცავთ იუბილეს და ვუსურვებთ ულევ წარმატებას შემოქმედებით საქმიანობაში.

ნინო სპანდერაშვილი

ქართული სათვისტომო „ივერიის“ ვიცე-პრეზიდენტი

– ბატონო ავთანდილ, თითქმის ბავშვობიდან გიცნობთ, მაგრამ მაინც უნდა გთხოვოთ, მოკლედ მოგვითხროთ თქვენ შესახებ.

– დავიბადე 1950 წლის 5 თებერვალს ასპინძის რაიონის სოფელ ასპინძაში. 1967 წელს დავამთავრე საშუალო სკოლა და სწავლა გავაგრძელე თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ისტორიის ფაკულტეტზე.

ჩემი შრომითი საქმიანობა „მრავალპროფილიანია,“ სად არ მიმუშავია: როგორც იტყვიან, შრომითი ნათლობა ასპინძის სარემონტო-სამშენებლო კანტორიდან იწყება. შემდეგ, გარკვეული პერიოდი „ასპინძაგაზის“ ზეინკალიც ვიყავი, ორი წელი – ვარძიის ტურბაზის ადმინისტრატორი, სოფელ თმოგვის ბიბლიოთეკის ბიბლიოთეკარი; დიდხანს ვმუშაობდი რაიგაზეთ „ასპინძაში“ ლიტმუშაკად, არჩეული ვიყავი საქართველოს ალკკ ასპინძის რაიკომის ჯერ მეორე, ხოლო შემდეგ პირველ მდივნად, რაისაბჭოს აღმასკომის თავმჯდომრის პირველ მოადგილედ; ახლადჩამოყალიბებული პრეფექტურისა და გამგეობის აპარატის ხელმძღვანელად. 1995 წელს, საკუთარი სურვილით, დავტოვე ეს თანამდებობა და რამდენიმე წელი უმუშევრობაში გავატარე, 1998 წლიდან კი მუშაობა დავიწყე საქართველოს მწერალთა კავშირის სამცხე-ჯავახეთის რეგიონული ორგანიზაციის პასუხისმგებელ მდივნად და იმავე წელს, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ახალციხის ფილიალთან, საქართველოს მწერალთა კავშირის რეგიონულ ორგანიზაციასთან, შოთა რუსთაველის სახალხო მუზეუმის აღორძინების რესპუბლიკურ ფონდსა და შპს „ფერიციხესთან“ ერთად, კერძო პირის სტატუსით, დავაფუძნეთ შპს გაზეთი „ლიტერატურული მესხეთი“, სადაც დღემდე მის რედაქტორად ვმუშაობ. ამავდროულად, არჩეული ვარ საქართველოს მწერალთა კავშირის გამგეობის წევრად.

– რაღაც ეტაპზე თქვენს გვერდით მომიწია მუშაობა და ვიცი, რა თავდაუზოგავი და საქმისადმი ერთგული იყავით. კმაყოფილი ხართ თქვენი შრომითი ბიოგრაფიით?

– რა გითხრათ, სადაც ვმუშაობდი, შემიძლია ვთქვა, რომ ყველგან დავტოვე ჩემი კვალი. უკუგებასაც არ ვუჩივი – 2010 წელს თბილისის მერიამ დამაჯილდოვა „ქართული კულტურის დესპანის“ მედლით, ქართულ მწერლობაში შეტანილი განსაკუთრებული წვლილისათვის კი საქართველოს მწერალთა კავშირის მიერ მონიჭებული მაქვს „ქართული მწერლობის ამაგდარის“ და „ქართული კულტურის რაინდის“ ნოდებები. ვენევი საზოგადოებრივ საქმიანობასაც. ერთი ადამიანისთვის, მე მგონი, ესეც კმარა. დაუმსახურებლად არასდროს არაფერს ვითხოვდი, უსამართლობას კი ვერასოდეს ვიტანდი, ქართული საქმისთვის ძალას და ენერჯიას არ ვზოგავდი, ჩემი პრინციპით მოვედი აქამდე და ამიტომ საზოგადოების დიდი ნაწილის სიტბო და პატივისცემაც არ მაკლია. ახლა, საიუბილეოდ, იმდენი თბილი სიტყვა ითქვა ჩემ მიმართ, იმდენი მილოცვა იყო, რომ, ვფიქრობ, უკვალოდ არ ჩაუვლია ჩემს ცხოვრებას.

– პროფესიის არჩევნისას უფროსმა ძმებმა ხომ არ მოახდინეს თქვენზე გავლენა? - ოთხი ძმიდან სამი ისტორიკოსი ხართ.

– ამას ყველგან ვამბობ: მემკვიდრეობით მამისაგან არაფერი დაგვრჩენია, ვახტანგისეული „ვეფხისტყაოსნის“ პირველი გამოცემის გარდა (ისიც მოტყუებით, ინათხოვრეს და უკან აღარ დაუბრუნებიათ). გენეტიკურად ძმები ქართული ლიტერატურის სიყვარულით ვართ „მონამღვლენები“. დედას, თავად ორი კლასის განათლების მქონე ქალს, არ დაუშურებია არაფერი იმისათვის, რომ შვილებს უმაღლესი განათლება მიგვედო. ეს იმ პერიოდში ადვილი საქმე ნამდვილად არ იყო. სამმა ძმამ, როგორც ითქვა, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ისტორიის ფაკულტეტი დავამთავრეთ. ძალიან გვიყვარდა ჩვენი მხარის ისტორიული წარსულის შესახებ წიგნების კითხვა, რამაც განაპირობა ჩემი პროფესიის არჩევა. ჩვენი ოჯახი, ფაქტობრივად, სამეზობლოს შეკრებების ადგილი იყო, სულ სჯა-ბაასი გვექონდა ჩვენი ქვეყნის ისტორიაზე.

პოეზიაზე. ყველაფერი ახდენდა ჩემზე გავლენას, მათი საუბრე-
ბიდან ქვეყნის სიყვარულის მეტს ვერაფერს ვისმენდი, ნათლად
გხედავდი მესხეთის ქვაში გაცოცხლებულ ისტორიას, რაც იქით-
კენ მიბიძგებდა, რომ მეტად შემესწავლა თითოეული ისტორიული
ძეგლი, სოფელი თუ ნასოფლარი... ჰოდა, მივაშურე თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტს და დღემდე ვამაყობ, რომ დედა-
უნივერსიტეტის კურსდამთავრებული ვარ.

**- ცხადია, ოჯახის წევრები მაქსიმალურად გინცობენ ხელს
წარმატებულ ბიოგრაფიაში.**

- რა თქმა უნდა, ოჯახის გარეშე ადამიანი არაფერია. ამდენად,
ჩემი თავი ოჯახს და შვილებს ეკუთვნის, ურომლისოდაც ვერ
წარმომიდგენია ჩემი არსებობა.

გაზეთი, წიგნი, საერთო საქმე - ის, რაც ჩემთვის მთავარია,
ოჯახის წევრებისთვისაც მისაღები და უპირველესია. ესაა ის ჩემი
უმთავრესი ბედნიერება, რასაც მივალწიე: მიუხედავად პრობლე-
მებისა, ბედს არ ვუჩივი და მაქვს ყველა საჭირო პირობა, საქმის
საკეთებლად, უფრო მეტიც, მე ოჯახის წევრებთან - მეუღლესთან
და შვილებთან ერთად ვახერხებ ამ ყველაფერს. აბა, ერთი წუთით
წარმოიდგინეთ, ოფისი საკუთარ სახლში გაქვს მონყობილი, იქ,
სადაც ოჯახის წევრები მთელ დღეს ატარებენ, მიმსვლელ-მომსვ-
ლელის ნაკლებობასაც არ განიცდი და - აკეთე გაზეთი (თანაც
ორი)! მოამზადე წერილები! ახალი წიგნების მომზადებასაც დიდი
დრო უნდა მოახმარო... რომ არა ოჯახის თანადგომა, შეძლებ კი
ყოველივე ამის გაკეთებას?

მყავს მეუღლე, პროფესიით ბიბლიოთეკათმცოდნე-ბიბლიოგ-
რაფი. კარგად იცის გაზეთისა და წიგნის ფასი. ოჯახური სიმყუდ-
როვის გარდა, ის იმითაც მეხმარება, რომ შემიძლია მისთვის აზ-
რის გაზიარება და მაქვს მისი თანადგომა ნებისმიერი პრობლემის
გადაწყვეტისას. ასევე, როგორც ვთქვი, აქტიურად მეხმარებიან
და თანამშრომლობენ შვილები, რომლებიც წარმატებულნი არიან
თავიანთ საქმეშიც, არ მიქმნიან ზედმეტ პრობლემებს თავიანთი
„დამოუკიდებლობის“ გამო და, პირიქით, ანგარიშს მიწევნენ ყველა-
ფერში. რა თქმა უნდა, ეს არ ნიშნავს, რომ მათ მე მამობრივ
მზრუნველობას ვაკლებ. გაზეთთან ერთად არც ოჯახის საქმეს

ვივინყებ, მაქვს პატარა მეურნეობა და ფიზიკურ შრომასაც არ
გავურბივარ. განტვირთვისათვის ყველაზე კარგი საშუალებაა
ბაღჩა-ბაღის მოვლა-პატრონობა და სახალისოცაა, როცა შენი
შრომის ნაყოფს იმკი, რის გამოც ჯანსაღი პროდუქტი არ აკლია
ოჯახს... აქაც ერთად ვართ ოჯახის წევრები და ვშრომობთ... სამი
შვილის - ორი ვაჟის და ერთი ქალიშვილის მამა ვარ. ჩემი
ცხოვრების აზრს მათსა და სამ შვილიშვილში ვხედავ.

**ნიგნს და ლიტერატურას ადრიდანვე დაუძმეგობრდით, მახსოვს,
მხატვრული კითხვითაც გამოირჩეოდით - გორკის ერთ-ერთი
ამაღლელებელი პოემა მახსოვს თქვენგან სცენაზე წაკითხული.**

- კარგი მეხსიერება გაქვს, ჩემო ლალი... ტკბილად ვიგონებ იმ
წლებს, კარგად ვსწავლობდი და სხვადასხვა ღონისძიებაშიც
აქტიურად ვმონაწილეობდი. მიყვარდა სცენაზე ლექსების კითხვა,
განსაკუთრებით ნაწყვეტებისა „ვეფხისტყაოსნიდან“ და შექსპირის
ტრაგედიებიდან, მონოლოგებს მხატვრულად ვკითხულობდი,
ბევრი პოემა ზეპირად ვიცოდი. მეათე კლასში ვიყავი, როცა შოთა
რუსთაველის 800 წლისთავი აღვნიშნეთ, მთელ სკოლასთან ერთად
მეც ვმონაწილეობდი მასობრივ ღონისძიებებში, ასევე სასკოლო
და რესპუბლიკურ ოლიმპიადებსაც არ ვაკლდებოდი. ერთხელ მე-
ფე ერეკლეს როლითაც კი წარდექი თბილისის ოპერისა და
ბალეტის სახელმწიფო თეატრის სცენაზე - ოლიმპიადის დასკე-
ნით ღონისძიებაზე. ჯერ კიდევ მოსწავლეს, როგორც მხატვრულ
კითხვაში საუკეთესოს, პირველ „შოთაობაზე“ მომეცა გამოსვლის
საშუალება და საქართველოს რადიოშიც მოვხვდი. შემდეგში უკვე
სხვებთან ერთად, თავად ვიყავი ჩართული „შოთაობის“ მომზა-
დების ღონისძიებებში და ამაში სკოლაშივე მირებული გამოცდო-
ლება გამომადგა.

რაც შეეხება ლიტერატურას და პოეზიას, ეს ყველაფერი მათი
სიყვარულის გარეშე არ იქნებოდა...

- ყოველთვის მაოცებდა თქვენი უნარი ნებისმიერი რანგის ადა-
მიანებთან აქტიური ურთიერთობების დამყარებისა და მათი
შესაძლებლობების გამოყენებისა რაიონის სასარგებლოდ. მოგვიყმ
ვით თქვენს კონტაქტებზე...

– რამდენადაც „მრავალპროფილიანია“ ჩემი შრომითი ბიოგრაფია, იმდენად მდიდარია კონტაქტებიც. არაერთი ცნობილი საზოგადო მოღვაწე და სასულიერო პირი ავსებს ჩემს სამეგობროს, სანაცნობო წრეს. ვამაყობ იმით, რომ ჯერ კიდევ მაშინ, როცა რეპრესიული რეჟიმით დათრგუნული ქართველების დიდი ნაწილი ამას ვერ ბედავდა, ჩემს ოჯახს რამდენჯერმე ესტუმრნენ დისიდენტები – ზვიად გამსახურდია, მერაბ კოსტავა და სხვანი. ბედნიერებაა ჩემთვის ისიც, რომ არაერთხელ ვიყავი პირადად მიწვეული უწმინდესთან და უნეტარესთან ილია მეორესთან მის საზაფხულო რეზიდენციაში – სნოშიც და დედაქალაქშიც. წილად მხვდა პატივი მეგზურობაც გამენია მისთვის ასპინძის რაიონში. ამასთან, ბევრ რამეს ნიშნავს ისიც, რომ გაზეთის თითოეული ნომრის გამოცემა დამოკიდებულია ქართველი მეცნიერებისა თუ მწერლების იმ ფართო წრეზე, რომელიც დღითი დღე ფართოვდება და მდიდრდება. თითო-ოროლა შემთხვევის გარდა, ვერ ვიხსენებ უარით გამოვესტუმრებინე რომელიმე ოფიციალურ დაწესებულებას და მხარი არ დაეჭირათ გაზეთთან დაკავშირებულ სხვადასხვა საკითხზე. დღემდე აქტიურად ვთანამშრომლობ რესპუბლიკის სხვადასხვა სალიტერატურო თუ სამეცნიერო დაწესებულებებთან, რესპუბლიკის არქივების, მუზეუმების ხელმძღვანელობასთან, სხვადასხვა გამომცემლობასთან... არ ვიცი, ვინ როგორ გამიგებს – გასული საუკუნის 90-იანი წლებიდან მოყოლებული, შორს ვარ ყველა პარტიული ორგანიზაციისაგან, თუმცა, მათი მხრიდან, არაერთი შემოთავაზებაც მქონია. იქ ჩემს თავს ვერ ვხედავდი და, მით უფრო, ვერც დღეს ვხედავ, მაგრამ ვინც არ უნდა იყვნენ ისინი, თუ ქართულ, ეროვნულ საქმეში დაუდგებიან ხალხსა და ქვეყანას, მათ მიმართ ჩემს წილ პატივისცემას არ დავიშურებ – გვერდში დავუდგები.

– სხვაგვარად ვერც წარმართავდით „ლიტერატურული მესხეთის“ საქმიანობას ასე წარმატებით. ასეთი ფართო სპექტრი ავტორებისა და თემატიკის მრავალფეროვნება, ცხადია, საქმისადმი თქვენმა სწორმა დამოკიდებულებამ განაპირობა! უშუალო კავშირი გაქვთ და თანამშრომლობთ სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტთან და რეგიონის კულტურულ დაწესებულებებთან

- დავიწყებ იმით, რომ ლიტერატურული გაზეთის დაფუძნება ასპინძაში, საკმაოდ არარეალურად ესახებოდა ბევრს: იმხანად რეგიონში რესპუბლიკაში ცნობილი ორად-ორი მწერალი - ელენე დიდიმამიშვილი და გიორგი ზედგინიძე გვყავდა, თუმცა აქ მოღვაწე არაერთი კარგი მწერალი, პოეტი, პუბლიცისტი, ყოველთვის ჩრდილში რჩებოდა, ყველა საგამომცემლო საქმე სახელმწიფოს ხელში იყო და თავისუფალი ბეჭდვის შესაძლებლობა ძნელად მისაწვდომი - მათ შემოქმედებას სალიტერატურო ჟურნალ-გაზეთების გამომცემლები რატომღაც ვერ „ხედავდნენ“. თუ მწერლის, შემოქმედის ნამოღვაწარი არ დაიბეჭდა, როგორ უნდა გამოჩნდეს იგი საზოგადოებაში? ყველამ ვიცით, რომ სამცხე-ჯავახეთი ეთნიკურად მრავალფეროვანი რეგიონია და წარმოიდგინეთ, რა რთული იქნებოდა ახალ სალიტერატურო გამოცემასთან შეჭიდება მაშინ, როცა დედაქალაქსაც კი უჭირდა ლიტერატურული გაზეთების შენარჩუნება, სამწუხაროდ, ბევრმა პროფილი ვერ შეინარჩუნა და დღეს არცერთი ძველი გამოცემა აღარ არსებობს, გარდა სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დღევანდელი გამოცემებისა. ჩვენი გაზეთი კი 22 წელია, უწყვეტად გამოდის და თავისი არსებობის მანძილზე არცერთი ნომერი არ ჩავარდნილა. სულ ვფიქრობდი, რომ რუსთაველის ნააკვნარზე უნდა ყოფილიყო ლიტერატურული გამოცემა, ჩვენ უნდა გაგვეგრძელებინა ის დიდი ტრადიციები, რაც ოდესღაც ამ მხარეს ჰქონდა. თვალმისაცემი რომ გამხდარიყო თუნდაც თავისი ჟღერადობით და დიდი ლიტერატურული ტრადიციების ანარეკლი მოგვეცხებოდა, ახლად გამოცემულ ლიტერატურულ გაზეთს „ლიტერატურული მესხეთი“ დავარქვით და ქუდად დიდი გოგლას სიტყვები წაუფიქვარეთ: „დადგით მესხეთში აკვნები, გაზარდეთ კვლავ რუსთაველი“. დრომ დიდი გამოცდა მოგვინყო-თანდათან შემოვიკრიბეთ თანამოკალმენი, გაზეთის არსებობამ ბევრ ახალგაზრდას უზიძგა მწერლობისკენ. არ დაგიმაღავ - რამდენიმე შემოქმედმა მწერლობა ამ გაზეთის გამოცემის შემდეგ დაიწყო, მათ შორის, სხვებზე რომ არაფერი ვთქვა, ჩემმა უფროსმა ძმამაც - რობერტიმაც. თავიდანვე იმედიანად ვიყავით, რომ გაზეთი იარსებებდა, თუ, რა თქმა უნდა, საქმეს პატიოსნად და უანგაროდ მოვეკიდებოდით. გვყავდა

ლიტერატურით დაინტერესებულისაზოგადოება, ქალბატონ ელენე დიდიმამიშვილისა და ბატონ გიორგი ზედგინიძის გამოცდილების გაზიარება კი დიდი ძალა იყო ამ პატარა მხარისათვის.

- ახალციხეში თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილიალის ფუნქციონირებაც ხომ განსაკუთრებული იმედი იყო.

- რა თქმა უნდა, სწორედ „უნივერსიტეტელთა“ დამსახურებაა, რომ დღეს ჩვენი გაზეთი ასე მკვიდრად დგას ფეხზე, საუკეთესო სალიტერატურო გამოცემად რომ მოიხსენიება რესპუბლიკაში და წლიდან წლამდე ეგრერიგად რომ იზრდება გაზეთის მკითხველთა რაოდენობა. დასამალი არც ისაა, რომ ბატონ მერაბ ბერიძის დიდი ავტორიტეტიც მეხმარებოდა ყოველთვის. დღეს გაზეთი „ლიტერატურული მესხეთი“ ყველა სალიტერატურო გამოცემასთან შედარებით, ყველაზე მაღალტირაჟიანია და რესპუბლიკური მასშტაბით გავრცელების არეალშიც არავის ჩამოუვარდება. მარტო 250 ეგზემპლარზე მეტი დედაქალაქში ვრცელდება, მაშინ, როდესაც ზოგიერთი რესპუბლიკური სალიტერატურო გაზეთის ტირაჟი 400-დან 500 ეგზემპლარამდე ძლივს მერყეობს. ჩვენი წარმატება, როგორც ვთქვი, უნივერსიტეტის დიდმა თანადგომამ განაპირობა. ჩვენს გაზეთს ყოველთვის განსაკუთრებულ ხიბლს მატებს მესხეთის „დედაუნივერსიტეტის“ პროფესორ-მასწავლებელთა, განსაკუთრებით უნივერსიტეტის დამფუძნებლისა და მისი პირველი რექტორის მერაბ ბერიძის, რექტორის – მაკა ბერიძის, პროფესორების – თინა იველაშვილის, ნესტან სულავას, რომან გოგოლაურის, ნატო ყრუაშვილის, ციური ლაფაჩის, უჩა ბლუაშვილის, ვახტანგ ინაურის, ახალციხელი პედაგოგის, შესანიშნავი მეცნიერის სოსო გიქოშვილის და სხვათა (ბოდიშს ვიხდი ყველას რომ ვერ ვასახელებ) შემოქმედებითი ნაღვანით გაზეთის თემატიკის გამდიდრება. აქვე არ შემიძლია არ მოვიხსენიო ის დიდებული ადამიანები – ან განსვენებული ვალერი სილოგავა, სერგო მელიქიძე, გივი ახვლედიანი, შალვა კელოშვილი, გიორგი ივანიძე და სხვანი, რომლებიც არა მარტო ქვეყანას, არამედ ჩვენს გაზეთსაც დააკლდნენ.

„ლიტერატურული მესხეთი“, ალბათ, დაკარგავდა პენს, რომ არა ჩვენი დიდი მეგობრების გრიგოლ ჯვარიძის, ლევან ლაფაჩის,

ახალციხელი კალმოსნების – რეზო ანდლულაძის, ვაჟა სამსონიძის, ბორჯომელების – ვალერიან ლომიძის, უშანგი ჯანგიროშვილის, თამაზ ჩიკვაძის, თემურ ხუხუნაიშვილის და სხვათა თანამშრომლობა. აქვე დავძენ, გაზეთ „ლიტერატურულ მესხეთთან“ სიამოვნებით თანამშრომლობენ რესპუბლიკის თითქმის ყველა რეგიონის, განსაკუთრებით დედაქალაქში მოღვაწე ცნობილი მეცნიერები და ლიტერატორები.

საკითხს ცოტას გადავუხვევ და მინდა შევეხო მესხური ფოლკლორისადმი ჩვენს დამოკიდებულებას, რადგან ჩვენ ფოლკლორის სახით დიდი საგანძური გვაქვს და ქვეყნის არცერთ რეგიონს არ ჩამოუვარდება. ამიტომ აუცილებლად გვჭირდება მისი პოპულარიზაცია. „ახალციხის მუზეუმელთა“ და სხვათა და სხვათა დიდმა დახმარებამ, შედეგი გამოიღო – გამოვეცით „მესხური ფოლკლორის“ პირველი ტომი და გამოსაცემად მზადაა დარჩენილი ორი ტომიც – თითოეული მათგანი 900-900 გვერდიანი იქნება. აბა, წარმოიდგინეთ, ასეთი ხალხური ზეპირსიტყვიერების პატრონები ვართ და განა ყურადღებამისაქცევი არ უნდა იყოს იგი? ყოველდღიური ცხოვრება გვიჩვენებს, რომ ფოლკლორს დიდი ყურადღება ექცევა საქართველოში, მაგრამ განა მარტო ცეკვა და სიმღერაა ფოლკლორი? ქვეყნისთვის აუცილებლად საჭიროა ხალხური ზეპირსიტყვიერების დაცვა და პროპაგანდა. გავა დრო და უყურადღებობით, შესაძლოა, ბევრი რამ დაიკარგოს, როგორც აქამდე დაიკარგა! ფოლკლორი, ზოგადად, ერის კულტურის შემადგენელი ნაწილია და ჩვენ თუ კულტურულ ერად გვინდა წარვდგეთ მსოფლიოს წინაშე, სწორედ ამ მიმართებითაც გვმართებს მუშაობის გააქტიურება.

ქართული მწერლობა მდიდარია სხვადასხვა ქვეყნის ხალხური ზეპირსიტყვიერების თარგმანებითაც. ხომ შეიძლება ქართული ფოლკლორიც ხშირად ითარგმნებოდეს უცხო ენებზე და პოპულარიზაცია გაენიოს მას?

– მახსოვს თქვენი დიდი მცდელობა რუსთაველის მუზეუმის მშენებლობისათვის, თქვენი დაუღალავი აქტივობა „მოთაობის“ სახალხო დღესასწაულის აღდგენისათვის, ... თქვენი ასეთი შემართება ხომ სამშობლოს სიყვარულით იწყება...

„ბრწყინი“, 2020, 2 (25)

- ორიოდე სიტყვით შევხები რუსთაველის მუზეუმის მშენებლობის საკითხს. ერთი პერიოდი შექმნილი მქონდა შოთა რუსთაველის სახალხო მუზეუმის აღორძინების რესპუბლიკური ფონდი, რომლის მეშვეობითაც, რამდენიმე წლის დაუღალავი შრომის შედეგად, მოვიზიდეთ გარკვეული ფინანსური საშუალებები და შევისყიდეთ დაბაში ახლადმშენებარე სამსართულიანი კაპიტალური შენობა (ე.წ. შენობის „კარკასი“). ამ საქმეში ხელი შემინყო რესპუბლიკის იმჟამინდელმა მთავრობამ, შესაბამისმა სამინისტროებმა და უწყებებმა, მაგრამ მოგვიანებით მისი პრივატიზაცია ისე მოახდინეს, რომ ეს ამბავი მხოლოდ რამდენიმე წლის შემდეგ გავიგე. როგორც ხედავთ, დახმარების ნაცვლად ასეთი შედეგი დადგა! მიუხედავად დიდი მცდელობისა, სამართალი აღმედგინა, ვერაფერს მივალნიე. ბოლოს სხვა იმედიც გაჩნდა, მაგრამ... დავრწმუნდი - ჯერ არ დამდგარა დრო რუსთაველისათვის რომ მოიცალონ! როგორც იტყოდნენ - „რა დროს ლექსიაო...“ მე ამას სხვა პერიფრაზას მოვუძებნიდი - „რა დროს რუსთაველია!“ დღეს ყველა სხვა, უფრო „მნიშვნელოვანი“ საკითხებით არიან დაკავებული...

ჩემი აქტიური ჩართულობით, აგერ უკვე 12 წელია, აღდგენილია „პოეზიის სახალხო დღესასწაული - „შოთაობა“, რომელიც იმართება სოფელ რუსთავსა და ვარძიაში. ჩვენს ახალგაზრდებს უნდა ახსოვდეთ, ერთ-ერთი ყველაზე წიგნიერი ერი რომ ვიყავით და რომ მწერლებისა და პოეტების ქვეყნად ვინოდებოდით. გასული საუკუნის 90-იანი წლების ცნობილი მოვლენების გამო (არც იყო გასაკვირი) სახალხო დღესასწაულები ჯერ გაფერმკრთალდნენ, ბოლოს, მივიწყეს კიდეც. ჩვენს მამინდელ ინიციატივას გვერდში დაუდგა შესაბამისი სამსახურები. ბოლო ხანს კი შოთაობა ყოველწლიურად აღინიშნება. შესაბამისად, სწორედ ამან განაპირობა ის, რომ ჩვენი გაზეთი ტრადიციულად, ყოველწლიურად ატარებს ლიტერატურულ კონკურსებს პოეზიაში და ეს პრემია პრესტიჟულ პრემიად იქცა. კონკურსებში თითქმის საქართველოს ყველა რეგიონის პოეტები მონაწილეობენ. ამ ხნის მანძილზე 80-ზე მეტი ლაურეატი გვყავს და ჩვენს ერთ-ერთ დიდ მიღწევად მიგვაჩნია, რომ ამით ჩვენი წვლილი შეგვაქვს ქართული მწერლობის განვითარება-აღორძინების საქმეში. ბევრმა პოეტმა

(მათ შორის ახალგაზრდებმა) აღიარება სწორედ ამ კონკურსებში გამარჯვებით მოიპოვა და ეს ფაქტი დიდ სიამაყეს მგვრის.

აქვე მინდა გავამჟღავნო ერთი ფრიად სასიამოვნო ფაქტიც: ჩვენი კონკურსებით დაინტერესდა საქართველოს განათლების, კულტურის, ძეგლთა დაცვისა და სპორტის სამინისტრო და მათ მიერ დანესებული იქნება გრან-პრი, რაც კიდევ უფრო აამაღლებს კონკურსის ავტორიტეტს და „შოთაობა“, თავისი შინაარსით, უფრო საინტერესო და მიმზიდველი გახდება, იგი ლექსის ნამდვილ ზეიმად იქცევა.

- ახლა ხელში მაქვს თქვენი ლექსების კრებული „მარადიული ვალი“. თქვენი ორი ძმაც მწერალია. ცოტა რამ თქვენს შემოქმედებაზეც გვიამბეთ.

- როგორც იცით, ოთხი ძმა ვიყავით. უფროსი ძმა, გიორგი, გასულ წელს დავკარგეთ და ჩვენი დიდი ოჯახისთვის ეს უდიდესი დანაკლისი იყო. მე მისი დაკარგვით, ჩემო ლალი, მამაც დავკარგე, მრჩეველიც და მეგობარიც. იგი პროფესიით მხატვარი იყო, სამი ძმა კი მწერლობაში ვცდით ბედს. მათი შემოქმედება სისტემატურად იბეჭდება ქართულ პერიოდულ გამოცემებში. დურმიშხანი მწერალთა რეგიონული ორგანიზაციის თავმჯდომარეც იყო. მას გზა ქართულ მწერლობაში დიდმა გოგლამ გაუკვალა და მის ნიჭიერებასაც დიდად აფასებდა, ყველანაირად ეხმარებოდა. ამაზე ის ფაქტიც მეტყველებს, რომ ბატონმა გოგლამ აქტიურად შეუწყო ხელი, რომ საშუალო განათლების მქონე ახალგაზრდა კაცს რედაქციაში დაეწყო მუშაობა. სარეკომენდაციო წერილს იმჟამიდელი რაიონის მესვეური ოჯახურ რელიკვიადაც კი ინახავდა, ანუ, მინდა ვთქვა, რომ ჩვენ „ლიტერატურული ძმობაც“ გვაკავშირებს ერთმანეთთან.

ბავშვობიდან ვწერდი ლექსებს, მაგრამ, შემდეგ, ძალიან დიდ ხანს, მწერლობას მოვწყედი, აღარც კი მახსოვდა ჩემი პოეზია. სახელმწიფო სტრუქტურებში მოღვაწეობამ დამაშორა მწერლობასთან. მხოლოდ „ბალზაკის ასაკს“ საკმაოდ გადაცილებულს შემომიჩნდა „ლექსის ჭია“ და „სიბერეში“ კვლავ მივყავი ხელი ამ საქმეს (თუმცა ჩემი თავი ბერიკაცად ვერ წარმომიდგენია - ხშირად ვიმეორებ - „დაე, სიბერემ ბალში მიცადოს, მე ახლა მისთვის

არა მცალვია!". მართლა ბევრი საქმე მელის ნინ და იხტიბარს არ ვიტებ - რალაცას კიდევ გავაკეთებ.

გარდა იმისა, რომ ჩემი შემოქმედება ხშირად იბეჭდება ქართულ სალიტერატურო ჟურნალ-გაზეთებში, გამოცემული მაქვს სხვა წიგნებიც - „რუსთაველის ქვეყანა“, „ვწერ ვინმე მესხი მელექსე“, „მესხური ფოლკლორის“ სამტომეულის პირველი ტომი, „მესხეთი ქართულ პოეზიაში“. ამჟამად ვმუშაობ ერეკლე II-ის დაბადების 300 და ასპინძის ომის 250 წლისთავისადმი მიძღვნილ წიგნზე - „სიკვდილის ღხინი ასპინძაში“, რომლის გამოცემას ასპინძის მუნიციპალიტეტის მერია და საქართველოს განათლების, კულტურის, ძეგლთა დაცვისა და სპორტის სამინისტრო აპირებენ. ამჟამად წიგნი დაკაბადონების პროცესშია. მზად მაქვს ასევე „მესხური ფოლკლორის“ II-III ტომები, რომელთა გამოცემას უახლოეს მომავალში ვაპირებ.

- თავიდან რომ იწყებდეთ ცხოვრებას, რა გზას აირჩევდით? რას ნანობთ, რისი გაკეთება ვერ შეძელით, რით ამწყობთ.

- მე იმ ეპოქის შვილი ვარ, როცა ჩვენი სურვილისამებრ ყველანაირი არჩევანის საშუალება არ გვქონდა. გაზეთს ხომ დამოუკიდებლად ვერასოდეს გამოსცემდი. ის სისტემა იყო ისეთი და იმ სისტემაში არსებულ სახელმწიფო სტრუქტურებში ვიყავი დასაქმებული. სხვა სტრუქტურები იყო კი? დღეს რომ ბევრს მოაქვს თავი, თითქოს სისტემას ებრძოდნენ, ერთეულების გარდა, გახსოვთ სისტემასთან მებრძოლი სხვა ვინმე? გაგეცინებათ, მაგრამ მაინც ვიტყვი: ღმერთს ნუ ექნა და რომ არ დაშლილიყო სსრ კავშირი, დღევანდელი ბევრი „ცნობადი“ თუ „ცნობილი მოღვაწე“ სად იქნებოდა? - თანამდებობების დაკავებაში ვინ მოასწრებდა მათ. ახლა რომ სკამებისთვის ჭამენ ერთმანეთს, მაშინ რას იზამდნენ? თუმცა ამაზე საუბრის გაგრძელება არ ღირს. თქვენს კითხვას კი ასე გავცემ პასუხს: ამ გადასახედიდან, ახალგაზრდა რომ ვიყო და ცხოვრებას თავიდან ვიწყებდე, ჩემი ცხოვრებაც ისეთივე ჩეულებრივი იქნებოდა, როგორც სხვა დანარჩენი ახალგაზრდებისა, მაგრამ გაზეთსა და სხვა გამოცემებზე მუშაობას, ალბათ, ადრეული წლებიდან დავიწყებდი და, ვფიქრობ, უფრო მეტის

გაკეთებას შევძლებდი. თქვენ კარგად მიცნობთ და იცით, ჩემზე ვერავინ იტყვის, უკანონობას შეგუებული იყო.

ჩემი ცხოვრების გზაზე უსიამოვნო მდგომარეობაშიც არაერთხელ აღმოვჩენილვარ, მაგრამ საკუთარი პოზიციისთვის არასოდეს მილაღატია. ზოგჯერ დაპირისპირებაშიც ვყოფილვარ ადგილობრივ ხელისუფლებასთან, მაგრამ არ მინანია. მთავრობაში მაღალჩინოსანი სამეგობროს საშუალებით შესაძლებლობა მქონდა, რაიონის თავკაციც კი გავმხდარიყავი, მაგრამ დიდი სკამისთვის არასოდეს მიბრძოლია, ჩემი დახმარებით სხვა კი აღმოჩენილა თბილ სკამზე. ყველაზე მძიმე პერიოდში, როდესაც ბევრისთვის სამსახური სანატრელი იყო, თანამდებობა სწორედ მაშინ დავტოვე. კაცი ყოველთვის უნდა იყო საკუთარ თავთან მართალი. კითხვაზე – რისი გაკეთება ვერ შევძელი? ვიტყვი: – როდის იყო, რომ ადამიანი ყოველთვის აღწევდა იმას, რასაც ნატრობს! ადამიანი სიკვდილამდე იღწვის, შედეგებს კი სიკვდილის შემდეგ მისი შთამომავლობა იმკის. საამაყო რა მაქვს? – აქამდე რომ შევიწარჩუნეთ გაზეთი და რომ საყვარელი ოჯახი მყავს!

- რას ეტყოდით მესხეთზე მზრუნველ ადამიანებს?

- იმით დავინწყებ, რომ დღემდე ჩემში მესხეთით, ზოგადად, სამშობლოთი გამოწვეული ტკივილები დრომ ვერა და ვერ განკურნა. მე მესხეთის, საქართველოს სიყვარული ასპინძიდან შევიცანი და ასე შევიყვარე დედასამშობლო. არასოდეს დამავინუდება, სავალდებულო სამხედრო სამსახურში ყოფნის დროს, სიზმარში ძალიან ხშირად ვხედავდი ერკოტის მთებს, რადგან ჩემი სახლის პირდაპირ მისი შემოგარენის მთელი პანო იყო გადაშლილი და სულ იმის ნატვრაში ვიყავი, რაც შეიძლება მალე მეხილა მშობლიური მხარე. იმხანად, აწყურს რომ გამოვცდებოდი, თავი ყოველთვის სახლში მეგონა. როგორც ერთი ჩვენი სასიქადაულო მწერალი იტყოდა – სამშობლოს ხსენებაზე უნდა გბურძღლავდესო და ეს ჭეშმარიტი ნათქვამი საკუთარ თავზე გამომიცდია. თუ არ შეიყვარე შენი მამული – როგორც გალაკტიონი იტყოდა – „მშობელ მინაზე თუ ფეხშიშველამ არ გაიარე, რაა მამული“ – ისე ვერ შეიგრძნობ მის სიყვარულს. ხუმრობანარევადაც ვიტყვი: ალბათ, მთელი ბავშვობა ფეხშიშველამ რომ გავატარე, იმიტომაც

„ბილი“. 2020. 2 (25)

ვარ ასე ახლოს ჩემს მიწასთან. ტალახიც უნდა ზილო შენი მიწის და მის შხაპუნა ნვიმაშიც თავით ფეხებამდე უნდა დასველდე რომ ბოლომდე შეიგრძნო იგი. ამიტომ, ჩემი გამოცდილებიდან გამომდინარე, კარგად ვგრძნობ, ვინც თავის სოფელთან, თავის კუთხესთან, ახლოსაა, მათში მეტია საკუთარი მიწის სიყვარული, მხარის ასალორძინებლად უყოყმანო ქველმოქმედებას ეწევიან და ხალხის სიყვარული და პატივისცემაც არ აკლიათ. ქონება დროებითი სიმდიდრეა, ყველაზე დიდი სიმდიდრე კი შენი აყვავებული მხარე და სამშობლოა, – სანთელ-საკმეველი თავის გზას არ დაკარგავს. სიკეთეს დათესავ? – დღეს თუ არა ხვალ, უეჭველად, კეთილად გაგიხსენებენ და შთამომავლობას სიამაყით აავსებთ.

დიდი მადლობა ინტერვიუსთვის და კიდევ ერთხელ გილოცავთ იუბილეს. გისურვებთ კვლავაც დიდხანს გელვანოთ ჩვენი სამშობლოს საკეთილდღეოდ.

ინტერვიუერი ლალი ბერიძე

ავთანდილ ბერიძე და გაზეთი „ლიტერატურული მესხეთი“

მესხეთში გაზეთის გამოცემის ისტორია მე-20 საუკუნიდან იღებს სათავეს. პირველი ქართული გაზეთი - „განახლებული მესხეთი“, 1919 წლის 2 თებერვალს გამოიცა. „განახლებული მესხეთი“ ყოველკვირეული „საპოლიტიკო და სალიტერატურო“ გაზეთი იყო. მესხეთის პირველი გაზეთი კვირაში ერთხელ ქართულ და თურქულ ენებზე გამოდიოდა და „სამუსლიმანო და საქრისტიანო საქართველოს გაერთიანებას“ ემსახურებოდა. 1918-1921 წლებში რეგიონში კიდევ ორი გაზეთი - „მესხეთ-ჯავახეთი“ და „შარჟუმი“ (სომხური მოძრაობა) გამოდიოდა. 1921 წლის საბჭოთა ოკუპაციის შემდეგ სამცხე-ჯავახეთში ჟურნალ-გაზეთების ბეჭდვა შეწყდა. რეგიონული პრესის გამოცემა 1926 წელს გაზეთ „მინათმოქმედის“ გამოსვლით აღდგა. გასული საუკუნის 90-იანი წლებიდან სამცხე-ჯავახეთის გამოცემები უფრო მრავალფეროვანი გახდა. ახალციხეში იბეჭდებოდა „მესხეთი“, „სამცხე-ჯავახეთი“ „სამცხე“, „ლიტერატურული მესხეთი“, „ახალციხე“. აღსანიშნავია, რომ 90-იანი წლების მიწურულს, რეგიონში დაარსდა ტელეკომპანიები, რადიოები და სააგენტოები.

90-იან წლებში, სამცხე-ჯავახეთის რეგიონის განვითარების საქმეში მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა გაზეთმა „ლიტერატურულმა მესხეთმა“, რომლის რედაქტორი და ერთ-ერთი დამფუძნებელი ბატონი ავთანდილ ბერიძეა. ბატონ ავთანდილს 70 წელი შეუსრულდა. გაზეთი „ლიტერატურული მესხეთი“ არსებობის 22 წელს ითვლის. გაზეთი თავისი შინაარსითა და უცვლელი რედაქტორის - ბატონი ავთანდილის მცდელობით, არის მხარის კულტურისა და ისტორიის დამცველი. აღსანიშნავია ბატონი ავთანდილის შრომისმოყვარეობა გაზეთის თითოეული ნომრის მომზადების საქმეში. ის გამოირჩევა მასალების შეგროვებისა თუ ავტორთა მოძიების არაჩვეულებრივი უნარით. თავად გახლავთ რედაქტორიც, ჟურნალისტიც და გაზეთის გამავრცელებელიც.

„ქართული სულიერების სადარაჯროზე როგორც ყოველთვის, ამჯერად რადაც ერთგულ მეციხოვნედ დგანან ქართველი მწერლები და პოეტები, ჩვენი სალიტერატურო გამოცემები. ისინი თავიანთი „სულის პურით“ კვებავენ და უანგარო სამსახურს უწევენ ქართველ ერს, რამეთუ ერის ხსნა იმ მრავალსაუკუნოვან ტრადიციებშია, რაც ქართულ კულტურაშია გამოხატული“, - წერს ავთანდილ ბერიძე სალიტერატურო ჟურნალში - „ოლე“. ასე ესმის ბატონ ავთანდილს სალიტერატურო პრესის დანიშნულება. სწორედ, ლიტერატურულმა გამოცემებმა უნდა გამოკვებონ „სულის პურით“ საზოგადოება, უანგარო სამსახური გაუწიონ ქართველ ერს. თავადაც, წლების განმავლობაში, ენთუზიაზმით უდგას სათავეში „ლიტერატურულ მესხეთს“, გაზეთს, რომელსაც „უპირობო მემსტიანეს“, „საქართველოს აღმოსავლეთ საზღვრების მეციხოვნეს“ უწოდებენ. ვულოცავთ ავთანდილ ბერიძეს საიუბილეო თარიღს.

ყოველთვიური საზოგადოებრივ-პოლიტიკური გაზეთი „ლიტერატურული მესხეთი“ 1998 წელის 15 ოქტომბერს დაფუძნდა კერძო პირის ავთანდილ ბერიძის, თსუ მესხეთის ფილიალის, საქართველოს მწერალთა კავშირის რეგიონული ორგანიზაციის, შოთა რუსთაველის სახალხო მუზეუმის აღორძინების რესპუბლიკური ფონდისა და შპს „ფერიციხის“ მიერ. გაზეთის პირველი ნომერი 1999 წლის იანვარში, 2500 ტირაჟით გამოიცა. პირველი სამი ნომრის გავრცელება 12-დან 25-ი ეგზემპლარის ფარგლებში მერყეობდა. შემდეგ, გაზეთის ტირაჟი 800-მდე შემცირდა. დროთა განმავლობაში, სარედაქციო საბჭოს დაუღალავი მუშაობის შედეგად, გაზეთის ტირაჟმა 2550-ს მიაღწია და მისი გავრცელების არეალი რეგიონის ფარგლებს გასცდა. დღეს მარტო დედაქალაქში გაზეთის 250 ნომერი ვრცელდება. რედაქტორის თქმით, გაზრდილი მოთხოვნილების გამო, არ გამოირიცხება ტირაჟის გაზრდა. გაზეთის გამავრცელებელთა არარსებობის გამო, რედაქტორის პრობლემა ახალი ნომრების ადგილზე მიტანაა. ყოველდღიურ ცხოვრებაში ინტერნეტის გამოყენებამ მარტივი გახადა „ლიტერატურული მესხეთის“ გამოწერის, ასევე, მკითხველისთვის ელექტრონული სახით ახალი ნომრის გაცნობის შესაძლებლობა.

საინტერესოა, რა სიტუაცია იყო მესხეთში, რომელიც 90-იან წლებში გაზეთის გამოცემას წინ უძღოდა. „მესხეთი ქართველებისთვის ის არის სწავლა-განათლების საქმეში, რაც საბერძნეთი კაცობრიობისათვის“, - წერდა აკადემიკოსი მოსე ჯანაშვილი. ამდენად, მესხეთიდან მთელ საქართველოს ქართული სულის, ქართული კულტურის მაჯისცემის ხმა კვლავ უნდა მისწვდებოდა. 1994 წელს დადგა საკითხი, სამცხე-ჯავახეთში მწერალთა რეგიონული ორგანიზაცია შექმნილიყო. გურამ ფანჯიკიძემ, გრიგოლ აბაშიძემ, რეზო მიშველაძემ, გურამ გვერდნითელმა და სხვებმა გადაწყვიტეს, საქართველოს მწერალთა კავშირის სამცხე-ჯავახეთის რეგიონული ორგანიზაცია ჩამოყალიბებულიყო. მაშინ რუსთაველის მხარეში სამწერლო მიმართულებით არაფერი კეთდებოდა. ამიტომ მხარისთვის სამცხე-ჯავახეთში მწერალთა რეგიონული ორგანიზაციის შექმნა მნიშვნელოვანი იქნებოდა. იყო დავა, აღნიშნული ორგანიზაცია ახალციხეში თუ ასპინძაში დაფუძნებულიყო. საქართველოს მწერალთა კავშირის დიდი მსჯელობის შედეგად, სამცხე-ჯავახეთის რეგიონული ორგანიზაციის ასპინძაში გახსნა გადაწყდა, რასაც ხელი შეუწყო რუსთაველის წარმომავლობამ სოფელ რუსთავიდან. იმხანად ბატონი ავთანდილი მწერალთა რეგიონული ორგანიზაციის კონსულტანტად დაინიშნა, ცოტა ხანში - რეგიონული ორგანიზაციის ხელმძღვანელად და არჩეული იქნა მწერალთა კავშირის გამგეობის წევრად.

მიუხედავად იმისა, რომ დაფუძნდა მწერალთა რეგიონული ორგანიზაცია, მას აუცილებლად ესაჭიროებოდა საკუთარი სალიტერატურო ორგანო - გაზეთი ან ჟურნალი. როგორც ბატონი ავთანდილი ამბობს, გაზეთის გამოცემის იდეა თავდაპირველად თავის დიდ მეგობარს, მესხეთის უნივერსიტეტის პროფესორს, ანგარდაცვლილ სერგო მელიქიძეს გაუზიარა. იდეის მხარდაჭერის იმედით, იგი რამდენჯერმე შეხვდა დიდ ქართველ მწერლებს - მურმან ლებანიძეს, რეზო მიშველაძეს, აკაკი ბაქრაძეს, ცნობილ მსახიობს ოთარ მელვინეთუხუცესს, აკადემიკოს ევგენი ხარაძეს და სხვებს. თავდაპირველად, ვერცერთი მათგანი წარმოიდგენდა, რომ შესაძლებელი იქნებოდა ამ იდეის ხორცშესხმა. მურმან ლებანიძეს ავთანდილ ბერიძისთვის ისიც კი უთქვამს, რომ თუ ვერ

შეძლებთ მესხეთში ლიტერატურული გაზეთის გამოცემას, შეგიძლიათ ქართლის რეგიონთან ითანამშრომლოთ. ბატონ ავთანდილს კი, ამ დიდებული ადამიანებისთვის, მხოლოდ მისალოცი წერილების მომზადება უთხოვია. 1999 წლის იანვარში სალიტერატურო გაზეთი პირველი ნომერი გამოიცა, რომელიც ზემოთ ჩამოთვლილი დიდი ადამიანების მისალოცმა წერილებმა დაამშვენა. გაზეთის სახელწოდება თავად რედაქტორმა, ბატონმა ავთანდილმა შეარჩია. ლიტერატურულ გაზეთს სათაურშივე უნდა ემცო მკითხველისთვის მესხეთის წარმოჩენის სურვილი. აღსანიშნავია, რომ დღეს საქართველოში სალიტერატურო გაზეთებს შორის გაზეთი „ლიტერატურული მესხეთი“ ყველაზე მრავალტირაჟიანი გამოცემაა.

გაზეთი 15 წლის მანძილზე ენთუზიაზმზე მუშაობდა. რედაქცია ასპინძაში, სარედაქციო საბჭო კი ახალციხეში იყო განთავსებული. ახლა გაზეთი რედაქტორის – ბატონი ავთანდილ ბერიძის სახლში მზადდება. ერთ დროს გაზეთს ორი ოფისიც კი ჰქონდა: მწერალთა კავშირის რეგიონული ორგანიზაციის, რომლის თავმჯდომარეც ბატონი ავთანდილია და ცალკე გაზეთის, მაგრამ წინა ხელისუფლების დროს, ორივე ოფისი ჩამოერთვა და იძულებული გახდა, გაზეთის გამოცემა საკუთარ ბინაში გაეგრძელებინა. მოგვიანებით იყო შეთავაზება, გაზეთის რედაქცია გუბერნიის შენობაში გადასულიყო, მაგრამ ბატონი ავთანდილი ამ შეთავაზებას არ დასთანხმდა, რედაქციის გადატანა ახალციხეში მიზანშეწონილად არ ჩათვალა.

მოგეხსენებათ, სალიტერატურო გაზეთები ძირითადად პროზის, პოეზიის და ხშირად პოლიტიკური მოვლენების გაშუქებით არიან წარმოდგენილნი. მაგრამ რედაქცია ამ მიმართულებით არ წასულა, „ლიტერატურულმა მესხეთმა“ სხვა დატვირთვა მიიღო.

რადგან რეგიონში თურქთა სამასწლიანმა ბატონობამ ჩაკლა ეროვნული კულტურა და სულიერება, რუსთაველის მხარეში სიტყვაკაზმული მწერლობა აშუღურმა პოეზიამ შეცვალა, ფაქტობრივად, ლიტერატურული ცხოვრება აღარ არსებობდა. იმის გამო, რომ წმინდა ლიტერატურული მასალით გაზეთი ფუნქციონირებას ვერ შეძლებდა, წინა პლანზე ისტორიამ, ფოლკლორმა, ხელოვნებამ, კულტურამ და სხვა დარგებმა წამოიწია.

გაზეთის ფუნქციონირებას მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი რეგიონში სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტის არსებობამ. გაზეთთან სახელმწიფო უნივერსიტეტის საუკეთესო პროფესურა თანამშრომლობს. აღსანიშნავია, რომ გაზეთის ერთ-ერთი დამფუძნებელი სწორედ იმდროინდელი ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მესხეთის ფილიალია. დიდია იმდროინდელი რექტორის, პროფესორ მერაბ ბერიძის წვლილი გაზეთის ფუნქციონირების საქმეში.

გაზეთის ყოველი ნომერი ერთმანეთისაგან განსხვავებულია. მხატვრული ლიტერატურის გარდა გაზეთში ხშირად იბეჭდება მასალები რელიგიურ და ისტორიულ თემატიკაზე, მხარის წარსულსა და პოპულარულ საკითხებზე, ასევე, სამეცნიერო თუ პოლემიკურ საკითხებზე. განსაკუთრებული ადგილი უკავია ფოლკლორს. უკანასკნელი წლების ნომრების ფურცლებზე შეხვდებით ძველი ქართული პერიოდიკიდან მესხეთზე არსებულ მასალებსაც, რაც მკითხველთა დიდი ინტერესს იწვევს.

ასევე გაზეთში შეხვდებით თარგმანებს, მასალებს რეგიონის კულტურულ ცხოვრებაზე. გაზეთმა ბევრ ახალბედა პოეტს გაუღო კარი, რომელთა ლექსებს საზოგადოება პირველად „ლიტერატურული მესხეთის“ ფურცლებიდან გაეცნო. ავტორთა წრე მრავალრიცხოვანია. გაზეთის ფურცლებზე სისტემატურად იბეჭდება რეგიონში უკვე საკმაოდ ცნობილი ავტორების – ელდარ ზაზაძის, კობა მოდებაძის, უჩა ღონღაძის, გივი ნემსაძის, მარიზა ჯიქიას, უჩა ჯანგირაშვილის, რობერტ, დურმიშხან, მერაბ, გიორგი ბერიძეების, ვაჟა სამსონიძის, სოსო გიქოშვილის და სხვათა შემოქმედება. აქვე უნდა ითქვას ისიც, რომ ამ გაზეთში იბეჭდებიან საქართველოს თითქმის ყველა რეგიონის ცნობილი ავტორები, განსაკუთრებით დედაქალაქის შემოქმედებითი და სამეცნიერო ინტელიგენცია.

გაზეთის ინიციატივით აღდგენილ იქნა „პოეზიის სახალხო დღესასწაული - შოთაობა“ და ასევე ტრადიციული გახდა ყოველწლიური ლიტერატურული კონკურსი. ამასთან, გასულ წელს გამოცხადებული იქნა ლიტერატურული კონკურსი მოსწავლე ახალგაზრდობისთვის. ამ საქმეში აქტიურადაა ჩართული სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ასპინძის მერია, თსუ

მორფოლოგიის ინსტიტუტი, კერძო პირი ელდარ ალიევი, ხოლო კონკურსის დაფინანსების საქმეში გასულ წელს სოლიდური თანხები გამოყო ასპინძის მკვიდრმა, ბიზნესმენმა ემზარ ასპანიძემ.

მიუხედავად იმისა, რომ რესპუბლიკაში გაზეთი „ლიტერატურული მესხეთი“ ყველაზე მრავალტირაჟიანი გამოცემაა, მხოლოდ ამ შემოსავლებით გაზეთის არსებობა შეუძლებელია. ამის გამო, რედაქციამ გამოძებნა დაფინანსების სხვადასხვა წყაროები. ამასთან, ერთეული ბიზნესმენები – ნოდარ ინასარიძე, ლიანა მანჩხაშვილი, ავთანდილ გელაძე, ოთარ თათეშვილი, ნიკოლოზ კურტანიძე და სხვები, რომლებიც პერიოდულად, შეძლებისდაგვარად, ხელს უწყობენ გაზეთის გამოცემის საქმეს.

22 წლიანი არსებობის მანძილზე „ლიტერატურული მესხეთი“ მხარის ისტორიის, ეთნოგრაფიის, კულტურის მატრიანეს ქმნის, რომლის თითოეული ფურცელი ამ დიდი კულტურის მაცნეა შთამომავლობისთვის. ამ გზაზე, ბატონი ავთანდილის როლი და დამსახურება ფასდაუდებელი და შეუფასებელია. ვუსურვოთ გამძლეობა და მხნეობა ბატონ ავთანდილს ამ რთულ და საპასუხისმგებლო საქმეში.

მერაბ დადეშარი

ტაძარი ერუშეთში

ვანის თავსა და ბუზმარეთის ბოლოს
 დგას კედლები ტაძრის, დგას სიმბოლოდ ყოფნის, მხოლოდ
 ყოფნის
 და მტკიცებად აზრის,
 რომ არავითარი კითხვა -
 ვიყავით თუ არ ვიყავით,
 რამდენჯერ ითქვა,
 მაგრამ გამგონი არის ცოტა ძალიან...
 აქ ბუზმარეთისა და ვანის საზღვარზე
 აგერ ბარე ათი საუკუნეა, დგანან და არიან
 დარაჯად სამშობლოსი
 მხოლოდ რამდენიმე ასო ჩვენი ანბანის!
 გვამცნობენ ერთს - შეინყალე უფალო
 მშენებელი და პატრონი ამ ტაძრის.
 მთავარი კითხვა უპასუხოა:
 ვინ იყვნენ ისინი,
 თავმდაბალი ჩვენი წინაპრები?
 არაფერს ამბობენ!
 ხომ არის, ეს არის მთავარი,
 დრო კი გარბის, დარახტული ცხენივით გარბის,
 მაგრამ ოთხიოდე ასო ჩვენი ანბანის აქ არის და გვდარაჯობს.
 თქვენზე ვლოცულობ, ვეფერები სულებს სასულეთში,
 ვებვევი კედლებს, არ მეშინია ჭინჭრის და ღვალოსი,
 ასე არა სჯობს?
 ვიცი, რომ ასე სჯობს: ჭინჭარმა დაფაროს, ნარმა გადაუაროს,
 ოღონდ აქ იყოს.
 ვლოცულობ თქვენზე, დიდო ერუშელებო!
 რომ დატოვეთ კვალი უტყუარი,
 რაც იქნება მუდამ ის, რაც იყო და რაც არის.

მოდი, ახლა სხვა რამეზე ვიფიქროთ,
ვიფიქროთ იმაზე, რომ სისულელეა შიში,
რომ შიში აჩლუნგებს აზროვნებას,
რომ არასოდეს შეგშინებია და თავად ჩლუნგი არა ხარ!

აი, თურქმა მომანოდა ლუხუმი და ბიში¹,
მომეფერა, შემომთავაზა აირონი,
არა, ბერძნული ორიონი კი არა,
ნამდვილი აირონი².

ასეთ რამეს პაპა დოს ეძახდა,
მაძალებდა,
ჩემი იყო, არ მიყვარდა,
ახლა მომენონა აირონი,
ასე მიქრიან დრონი,
იცვლება ყველაფერი, ვიცვლები მე,
მაგრამ შიში?

ნერო რომ გაიჭედოს ძრავაში?
მაგარი სისულელეა,
რა უნდა ღრუბლებს ზევით წეროს!
მე კი უნდა ვწერო, რომ დრო გავიყვანო.
არ ეშინოდა მამას, მკვიდრად იღვა მინაზე,
ცხენს არ გადმოუგდია, იცოდა ცხენის მოვლა
და ცხენით სიარული.

ასეა დღეს ყველა ჩვენგანის ჯინაზე!
უშიშარნი იყვნენ წინანი,
ოღონდ არა ვითარცა უხორცო,
საკუთარი ძალის იმედით მიდიოდნენ გზაში,
თუ იყურებოდნენ ცაში,
მხოლოდ იმიტომ,
რომ დრო ეგრძნოთ, საათი გაეგოთ

¹ ლუხუმი და ბიში - ცომისგან დამზადებული საჭმელები.

² თურქული სასმელი აირანი.

და ამაზე აეგოთ შემდეგი გზა.
თურქმა მიბოძა ყავა რძენარევი,
ლამაზი გამცილებელი თვალს მაცილებს,
გვერდზე ჯანიან ზანგის ბიჭს შეაქცია ზურგი,
აუგი ვერ თქვა,

არ ჰქონდა იმის ზურგი, რომ იტყოდა აუგს
მის უხამს საქციელზე და ფობიაში არ ჩამოართმევდნენ.
გამცილებელს არ ეშინია,
იცის, რომ პენსიაზე ისე გავა,
არ შეასკდება მისი ხომალდი წეროს.

- არ მომწონს ძრავა - შემფოთებული მიზიარებს გვერდზე
მჯდომი.

არც მე მომწონს, მაგრამ რა,
მიფრინავს ხომალდი...
უშიშობამ შეჩვევა იცის,
შიშმაც იცის შეჩვევა,
ოლონდ ვერ გავიგე ამ ცის,
მზე თვალს მჭრის ისე ამ შუა ზამთარში,
თითქოს ბათუმის ზაფხულის მზე მედგას ლუმინატორში.

არ ახალია, ძველია

ო, როგორ მეძველება ნაცნობი ჰანგები,
ვიღაც სიყვარულს მიხსნის, ძალიან მეფერება,
მოსწონს ჩემი სიბერე, „ლამაზი“ ბეხრეკობა,
უცხო ჩარჩო სათვალის, ყელ-ყარყარ-შელერება,
არა, არ მემტერება, ნამდვილად მეფერება,
ოლონდ იმას რა ვუყო, ძან რომ მეძველება?
მახსოვს ღიმილი-ღიღინით გამოჭრილი კისრები,
ავაზანში ჩაცლილი უმანკოთა სისხლები,
ასე მილახებულნი იმ სისხლიდან ვიცლებით,
სულ სიცილ-სიყვარულში რომ ჰქონდათ ნაფიცები.

დგას ჩემი დღე, არც ღია, არც ნაცრისფერი,
 უფრო შინდი გადაჰკრავს,
 შორიდან კარგად ჩანს, ნისლი ახლავს,
 მაგრამ ფერი კარგად ჩანს,
 ცოტა შავიც მიმზერს, ცოტა ლაზურიტიც.
 მთები მომყვებიან ალაგ დადრეკილნი,
 ალაგ უნაგირა,
 წვერმაღალნიც და თავკვეთილნიც,
 შორს გამდგარა მყინვარი, უშბა...
 მეგონა გამწირა,
 არა, უდაბნოც ჩემთან არის, უღალატოა
 და მე ვივსები სხვა ენერგიით, სხვა ძალით ვივსები,
 მეც ვივსები და ივსებიან ფესვებიც.
 მოდის მტკვრის ენერგია, ზემოდან მოდის ქვემორე,
 ჯავახეთის წყლის ენერგია ძალას აძლევს მტკვარს,
 მიმაგრებს გარს, „ხეთა რიგს, ხეთა ჯარს“.
 ტყის ენერგიით ვივსები და სიმწვანე შერევია შავს,
 ძალაობს მწვანე, მაგრამ წითელი გადაელობა მას და ერთად
 მოდიან,
 წითელი სისხლს გამოჰპარვია, ჩემი წინაპრების,
 დაღვრილ სისხლს,
 მათი ენერგია ყველაზე ძლიერია, მახსენებს მისხით მისხს,
 რომ დავაგროვო მოზღვავებული სული,
 რომელსაც ვისრუტავ.
 მოდის ქვაბლიანის ენერგია, ჩამოჰყვა
 ტაოელთა ძალა,
 კლარჯეთში აშკარად ისეთი ენერგია ჩანერგილი ღრმად,
 მის ენერგიას არა აქვს საზღვარი
 და აი, მოვიდა ტაძართა გზავნილი კოსმიური,
 ისეთი ღრმა და ძლიერი,
 მან გაავსო და განანათლა სული ჩემი,
 წარსულსა და მომავალში ნამგზავრი.

ასე: მთანი და მდინარენი იბერიისანი
ჩემი გავლით მიდიან მცხეთას,
მე კი ვდგავარ და ვიღებ ენერგიას დიდს, კოლხურს,
სვანურნარევი ენერგია დაძლევს
ყოველგვარ მომხდურს.
ველოდები სხვათა გავლით ჩემად მომავალ
ენერგიას ძველი და ახალი საქართველოსი.
ველოდები და ვარ ძლიერი,
დიახ, ხნიერი, მაგრამ ძლიერი,
სავსე ენერგიით!

განი გზა

განი გზით გაუყევი ცხოვრებას,
უგანე თავალებს, ვერ ახვალ პირდაპირ,
წინაპრის ნათქვამი მარტივი სიბრძნე, რომელიც გვავალებს,
შევეშვათ ოცნებას, მივყვეთ ცხოვრებას,
სპირალი სწორ ხაზზე ელასტიურია,
განი გზა ბოლომდე აგიყვანს უგულხეთქებოდ,
რაც დაძლეულია, ის საცნაურია,
განა ძმურია, ან შინაურია ამის მთქმელი,
უბრალოდ, რაც ძველია, ბრძნულია
და მეც დავდივარ ზიგზაგებით სპირალისებური გზით,
განს გავუყევი, რომ მთაზე ასვლა არავინ დაგვასწროს,
მთა, რომელიც დასცქერის მთელ სამყაროს,
მტერმორიდებულს, არა ხრიკს სამადლოს,
მტერდამარცხებულს,
მხოლოდ მაშინ შეგიძლია სიტყვის თქმა,
როცა მთაზე ახვალ და არ განირავ ძმას,
არც ზედმეტ თქმას, არც კაცის კვლას,
არაფერს ითხოვს განი გზა!

გზად შემომეყარა დევი, არ იყო ცხრათავიანი,
ჰქონდა ერთი თავი, მკლავი – სამკლავიანი,
არ ჰქონდა ღოჯები, ტანი – ბანჯგვლიანი,
ძალიან უჟმური, შეუხედავი, მრისხანე ჩანდა,
საჭმელი მთხოვა, ვიცოდი ბევრს ჭამდა,
ვიფიქრე: ყველაფერი ნამმნარდა!
გამოვუყვანე შარშანდელი მოზვერი და მივართვი,
გამახსენდა დევებთან მებრძოლი ნაცარქექია, სულმნათი,
ვკითხე დევს თავისი მისამართი,
არ მითხრა, ოღონდ არ იმყოფინა, მზიას მიყვანა მიბრძანა,
ვეძებე მზია, გავიგე ყველაფერი, გაგება შეიძლებოდა ვისგანაც,
ყველა მზიამ მიგანა.
აბა, რა უნდა ექნათ, მეც ვუგანე დევს!
ავიღე გუდა, ნაცარი, ყველი, მახათი და გავედი წყალგალმა.
დევს გაეცინა, მეც გამელიმა,
მითხრა: ყველი ნაცარში შეფუთე, მახათი ისედაც გჭირდება,
არ შემხვდე, თორემ ცუდი დღე დაგიდგება,
მერიდე, წელში გაგამსხვრევ,
ნუ გგონია, რომ ვმასხრობ, არ გემასხრები,
დაგემტვრევა ეგ ადამიანური სახსრები!
მე დევი ვარ და სისხლი მიდგას დევური,
ძალა მაქვს დევური!
რა უნდა შექნა, დავარღვიე ყველა ნორმა კაცური,
მოვზიდე მშვილდი და ვესროლე ისარი,
ჯერ კიდევ დევების ეპოქაში ნანრთობი ისარი,
მოვარტყი ერთადერთ თვალში, დავაბრმავე.
ამავეს ვიტყვი თუ იმავეს, არა აქვს მნიშვნელობა,
დამთავრდა ამბავი, რაც არის, ის არის.
დარბის ბრმა დევი და ღრიალებს, ძნელია თვალის დაკარგვა,
ყველაფერი ასე დამთავრდა,
ვიღაცამ კი დევებთან მებრძოლი მიწოდა,
მებრძოლობა დამწამა.

მერჩივნა, ვინმეს ქარის წისქვილთან მეზობლი ეთქვა,
არ გამოვიდა, რაც მერქვა, ისევ ის დამერქვა,
ვინ მაღირსა წისქვილი ქარის, როცა ჩვენ გვაქვს
წისქვილი წყალის.

წყლის წისქვილთან ბრძოლას დევებთან ბრძოლა სჯობს
და მეც ვიბრძვი.

შთსოვოთ ჩვენს მოგავალს

ბერს ბერობა დავიწყებია, ერისკაცი ჭორაობს,
ასე ყველა ჩაიხრჩობა ჭაობში ერთად, თანმიმდევრულად
სიცრუეში გორაობს შეუნდობლად,
ჯოჯოხეთი ელოდება ბრბოდქცეულ ქვეყანას,
სოდომსა და გომორს მიაქვს სული ეშმაკეული,
ეს წყეული...

სულგაყიდვა ვინლა დაგვანათლა ასე გაუნათლებლად?
სულ უკუღმა რამ გვანათლა?

თვით ღვთიშობლის წილხვედრილთ
ხელს რადა გვკრავს ჩვენი დედა მარადი?
თურმე ჩვენზე ცოდვილები აღარავინ არ არი,
ან ვიქნებით წარმართები როდემდი და სადამდი?
ამ ჩვენს გულში სიძულვილმა რად დაიდგა კარავი?
რატომ არ ჩანს მიმტვევებლად არავინ?

რაღა გვინდა, ხომ მოვუღეთ საქართველოს თავ-ბოლო?
ხომ ვაცინეთ დედამინა ჩვენი უნამუსობით?
ან ასე რამ შეგვაჯავრა სამშობლო?

კიდევ, კიდევ რა გვინდა?
უკვე აკვანს ვემტერებით, ებრძვის ქართველს ქართველი,
ოღონდ ლუკმა ვინმემ მოგვცეს,
თვალეებს ნაზად დავბინდავთ,
ჩასაქრობად გავიმეტეთ ყველა წმინდა სანთელი,
ერის კაცი დაგვიძვირდა,
მღვდელი მღვდლობას განუდგა

აღარ არის ჩვენში წმინდა არაფერი,
ნავაგლახი ხორცის გარდა,
სული, სული დაგვიძიმდა,
აღარ სულობს.
ვამრავლეთ და ვაორგულეთ მტრად ქცეული მოკეთე,
მოსაკვეთი არ მოვკვეთეთ,
გზა მივეცით ავაზაკს.
ვის მოუგო ნიშნი, თორემ
ჩვენ ყველაფრის ღირსი ვართ.
ვის ვუტოვებთ ამ ქვეყანას,
პერსპექტივა ნისლშია.
სანამ კიდევ შეგვრჩენია თითო კაცი სანიშნედ,
ჩვენ თუ არა,
ჩვენს მომავალს ვთხოვოთ, შევტიროთ,
ნუ მისცემენ სამიზნედ გადამთიელს, შინაურს,
ოჯახში შემოსულს
იმას,
ვისაც საქართველო უქართველოდ ეგულვის.

ისევ ავედევნე ურა კვიცს,
უბელი იყო, რა უნაგირი, რის ლაგამი,
რკინას დაკვნეტდა, რომ ამოგედო,
ალარ დავინყებ ფიცსა და მტკიცს,
მუხლმა მილალატა,
საჩინის იმედით არ დავკარგე იმედი
და შემოკრულში
(მოკრული არის ამ დროს საიმედო)
აზარტი, სისხარტე და ხალისი
კიდევ უფრო გადამედო,
ვწვდი ფაფარში და მოვზიდე მარჯვენით,
ორფეხზე დადგა, ავხედე თვალებში,
არ ჩანდა მრისხანე, მოვნიე ჩაბჯენით,
თან რალაც აღტკინებით თან რალაც ალგზნებით,
ნამდვილად ჩაბჯენით,
ვითარცა ზამბარა ფაფარ ჩაჭიდებული ზურგზე მოვექეცი.
მაღევე მივხვდი დიდ განსაცდელს, როცა გამაქანა,
ისე გამაქანა, შევშინდი, შემზარა,
მაგრამ არა! ყელს შემოვეჭდე და
ვიგრძენი ის ძალა,
რომლითაც მოსულან დღევანდლამდე,
ვისითაც მოვედი და როცა მეც ნავალ,
ეს ძალა იქნება, ყოველგვარ ჭენებას რომ დააოკებს,
აი, ასე ნაცადს, მრავალს,
ბერი პაპის ძალით, ბერი პაპის უფლებით,
გავიმარჯვე, ავყევი ჭენებას,
ყოველთვის ეღირება გახსენებად
ეს ჩვენი ჭენება.
დამიჯერეთ, არ მეჩვენება, ასეთი რამ როგორ მოგეჩვენება,
თანატოლნი ვიყავით, ვეძებდით გზახსნილებს,
ფლოქვებს ცეცხლი სცვიოდა, გზაზე ანახსნეტი,
არც მე მესხმოდა რეტი, არც ცხენს ესხმოდა რეტი

და მივექანებოდით გამეტებით
და როცა ვთქვი, არ მომსვლოდა იმაზე მეტი,
რაც შემეძლო და რის ძალაც მქონდა.

ფიქრე:
(თუ შეგიძლია, არაფერი არ არის მეტი)

და გეტყვი:
უბელ ცხენზე არასოდეს ვმჯდარვარ,
ამ ერთხელ შევჯექი და გამიმართლა,
ნამდვილად გამიმართლა!

ისევ მე და მუზა

ისევ მივატოვე საქმე და ავედევენე მუზას,
მუზაა თუ მუსა, არა აქვს მნიშვნელობა,
მთავარია, ამ გამთენიისას ამ ოხერმა ისე ამავესო,
არაფერმა მიშველა,
ავედევენე მუზას, ფიქრთა დინებას ბოლო არ უჩანს, მიმაქანებს,
ოღონდ საით, არც მე ვიცი და არც მან!
ეს მე მგონია, რომ მან არ იცის,
მან კარგად იცის, რომ მე არ ვიცი,
ამიტომ ნამართვა თავი და ვეძებ დასაყრდენს,
რას უნდა დაეყრდნო, ვინ მოგცემს ყავარჯენს?
ვინ გეტყვის, მიყვარხარო და თან აგისრულებს?
ეს ისე...
თორემ ჩემთვის თანდათან ნათლდება ბნელი,
იკვეთება მისამართი,
მივექანებით ერთად
და აი, შედეგი:
თეთრი ხნული, შავი თესლი,
თესლი მთესველს ეხვენება,
გზა მომეცი,
მეც მივეცი გზა, არა, სამუდამოდ გადავეცი

და რა ვქნა ახლა?

აღარც საქმეა, აღარც მუზა,
მერე ამ ჩემმა მუზამ
თუ რამის თავი არ გქონდა,
რას მომდევდიო,
როგორც ბავშვი ახალწერაკითხვანასწავლი,
ჩემი მაგიდის კუთხესთან ამეტუზა.
თან დამტუქსა.

ვართ ახლა ასე: ის იქით და მე აქეთ,
ჩემი ძველი მეგობარი, თანამეინახე, ჩემი მუზა.
ან სად მომნახა, ან მე სად გამოვნახე,
არა და, მართლა ასეა, ვნახეთ ერთმანეთი,
თორემ მას ხომ არც სახე აქვს და არც სული -
ულამაზესია, ღვთიურია, ცითჩამოსულია სრული.

ჭემმარიტებას უნდა ჩავენდეთ თანდათანობით,
სიმართლეს მუდამ შვენის დაცვა, ვით რჯულს სიმტკიცე.
მხოლოდ ფინიშთან შეფასდება, სწორს რას ვამბობდით!
გავარკვევთ, - ვის სურს თანადგომა, მაგრამ ვინ გვინევს?!
გაჩნდება ეჭვი: - რა მოტივით გავხდით სანდონი?
ვის ხელალებით უარვყოფთ და, აქვე ნინ ვის ვნევთ?!

რას დამდგომიხარ, ძმაო, თავზე, - რა გაქვს საკვნესი?
ანდა, ქვეტექსტში უჩვეულო რა დაინახე?
არასდროს მითქვამს ორაზროვნად, - არა მწამს-მეთქი
უბრალოდ, აზრი განვავრცე და ფრენა ვინატრე!
საუბედუროდ, ვერ გახვედრებ მთავარ პირობას:
ხსნის სწორი ახსნა გამოწვლილვით, ერთად, ვეძიოთ!
საკუთარ თავში ვესწრაფვოდეთ უნდა გმირობას!
ეგებ მოხდეს და: - ბედ-იღბალიც წამოგვენიოს!
მწამს, სალი აზრი იარსებებს მარადიულად.
ჭემმარიტებას თაობათა უნარი იხსნის.
რაც შეეხება ყოფით ამბებს, - ყოველდღიური
რეალობაა, ვით ნათება და დილა ცისკრის!

გთხოვთ, არ შეწყვიტოთ ღალიანი საქმის კეთება!
თუნდ განმარტავდეთ, ნუ გგონიათ, სწორად იქცევით!
თანდათან უფრო მტკივნეულად იქცა ეს თემა
ანუ, ფორმალურ-ლოგიკურად დასამტკიცები!

-განა თავისით ოდესმე რამ განიმარტება?
ინტუიციით ბევრი რამე უნდა ეცადო...
უადგილოა დღეს ქილიკი, თავის მართლება !
საცოდავი ხარ, თუ არ იძვრი, - ანუ ვერც ნანობ!

რა ვქნა? ვერ ვკადრებ ღმერთს, - დაგარწმუნოთ!
და ამიტომაც ჩემს თავს ვიფიცებ! -
რათა გარდათქმით არვინ გაცდუნოთ,
არ დავინანებ თქვენთვის ფიცს - ფიცზე
და არც სათუოდ დავტოვებ საქმნელს,
(ამას აქამდეც არ ვკადრულობდი);
ეს დროსთან ერთად ძალას წაგვართმევს!
ხალხს ახსოვს, ქადას როგორ ვგულობდით!
კარგი საქმისთვის დრო მუდამ არის!
გულიდან მოდის - თავზესაყრელად!
მე თქვენში ვხედავ რწმენის და ძალის
შენივთებას, - რაც ცამდე აგყვებათ!

სუფევასა და გაჭირვებაში
თქვენს გვერდით ყოფნა მინდა.
გამომაცოცხლებს წვეთი ზედაშის,
ნეტარი ხმა ლოცვიდან...
რაც ზურგსუკნიდან გულის სალბუნად
მომეყურება ექოდ, -
მარადიული ნრფელი ვედრება
შვილებისათვის, ღმერთო!

ო, შვილნო! თქვენი
სიძლიერით მინდა ვიხარო!
უფრო მოიღებენს ამით მოკეთეც!
არ გთხოვთ, გართობა უკუაგდოთ, გადაიყვაროთ!
მთავარი არის, რომ გამოკეთდეთ!
უნდა დაადგეთ ცხოვრების იმ წესს,
უჭირბოროტო რომ აქვს შედეგი.
გამონვევების განწვევა გვინევს, -
შეგვეძლოს რომ ვთქვათ: -კაცად შევდექით!
ამასთანავე, კაცად შედგომას
პერიოდებად ყოფენ ოდითგან!
მე ამ პროცესში არ მნამს შენდობა!
უნდა ვსაზღვრავდეთ - დრო რომ მოვიდა: -
გავზდეთ ყოფაზე პასუხმგებელი.
და ჩვენი ნილი ხარკი გავიღოთ.
ყოველთვის აღწევს მიზანს მძებნელი,
თუ იცის, ძებნის არსი რა იყო!

ვისთვის საჭეა შესატყვისი, ვისთვის - ლაგამი.
დანიშნულებით ეფარდება ერთი - მეორეს!
უფრო და უფრო, ჩვენი ყოფა გახდა სხვაგვარი;
განსჯის უნარი დაგვარგეთ და ... ვერ ვზრდით მეომრებს!
-რა სავალალო ხდება ხოლმე ხშირად, რაობა!
გაუჭირდება გონზე მოსვლა, სალად, ბარე ორს!
გინდა მთავრობა იგულისხმეთ, გინდა თაობა!
განგება განგებ განზე გადგა! - ველარ გვმფარველობს!
ჰოდა, მეტადრე უნდა ვფლობდეთ საჭეს ღირსობის!
საკუთარ თავში ვეძიებდეთ ალღოს მისნობის!

ჩავარდნილს დიდ გასაჭირში
მონანიება მშველის.
(გამისროლია ოდესღაც ტირშიც, -
მაგ განცდას აღარც ველი.)
აღამიანთა დაკარგვას ვდარდობ!
-როგორ მარტივად ხდება!
და ამა და ამ მიზეზთა გამო
არ მაქვს განკითხვის ნება!
მიკვირს, რომ ვსუნთქავ,
ყოფნა რომ მინდა,
გვერდიგვერდ როგორ ვსახლობთ!
მსურს სადმე გნახოთ:
ქცეული სულ სხვად;
ან - ჩემთან, შორი-ახლო!

კეთილ საქმეში ნაყოფის გამოღება,
ბუნებრივია, წყალობის გამო ხდება.
მოთმინებაში ჩნდება სიხარული,
ნამსვე ძლიერდება რწმენისგან განცდა სრული.
მადლიერების დიდი იმედით
ან, მიტევების ნრფელი უნარით
წარმოუდგენლად სწრაფად ვმშვიდდებით
და თავს მივიჩნევთ, როგორც სტუმარი -
ზღურბლზე შემდგარს რომ ღიმილით დახვდნენ,
ანუ, მასპინძელს ნახვა ეამა:
გუმანში ჰქონდა და სამოსახლო
გაუჩირაღდნა გამოჩენამა!

მე გულმხურვალე ყვედრებაც მომწონს,
- მიმზიდველსა გხდით სინრფელე აზრის.
ანაზდად მომდის, - გადავამონმო
ვით დაგამშვენებთ ოდესმე ბრაზი!

მსურს, ამ მზაკვრობით და სიბოროტით
უკვე გადასცდეთ ყოველგვარ საზღვარს,
მონა-მორჩილად სურდათ, ჰყოლოდით,
თქვენ კი ბრძოლისთვის ნიადაგ მზად ხართ!

დროს ველოდები ნაყოფის მომცემს,
ჩვენთვის დადგება ოდესმე როცა...
მე თქვენზე ზრუნვის უფლება მომცეს.
როცა ვეხები ძილის წინ ლოცვანს....

ვხდები ალალი და ღვთის წინაშე
გულის ფიცარზე მიკრთის წამს ვნება:
შვილებისათვის ... კუნჭულს.... მინაშენს
თვალს შევაავლებ და საქმეც წყნარდება.

გმაღლობ, მამაო! - ვიცი, რისათვის
ვეშურებოდე აქ ყოფნის მეტ დროს -
ვზრუნავდე იმ დიდ სიკეთისათვის,
ასე ალალად თქვენგან რომ მერგო!

რას იზამს ჩვენგან სანახევროდ ნასროლი ფრაზა?
 ან რისგან გვიცავს სანახევროდ მიხურვა კარის?
 ბრმა შემთხვევათა თალებს შორის ბოროტთა ნაზავს
 ვინ შეასწავლა ოსტატურად მიჩქმალვა თავის!
 ვის სურს, იცოდეს, ვინ შეღება სისხლით ბალახნი?
 ამ ციცქნა ხალხთა გარემოცვას რა უნერია?
 ესოდენ ღვანლის ჯილდო გახდა მხოლოდ ტალახნი!
 მიგვანიშნებდა შუქ-ჩრდილებს და თვალებს ცრემლიანს...
 ჰოდა, მთავარი ახლა არის დროის შერჩევა,
 ვით ბუნებრივად შენაცვლება დღისა და ღამის.
 ამ უმსგავსობას ადვილად ვერ გადაეჩვევა -
 ვნუხვარ, თაობამ რომ გაუშვა ხელიდან ნამი!

იდუმალების საბურველმა იძძლავრა ჩემში.
 თუ არ ვიმარჯვე, გატაცება ბოლომდე შემშლის!
 ყოფას მიტირებს განცდების ეს კორიანტელი.
 ვგრძნობ, რომ ველარ ვარ ამ ყოფის და აზრის დამტევი.
 მაგრამ, ბოლომდე, მიხარია, მაინც ვიომებ...
 და ამოვავსებ, თუკი ჩამრჩა, - სულში ღიობებს.
 მერე დაგტოვებთ, ნავალ, ოლონდ, გული არ დაგწყდეთ!
 რადგან, დრო უნდა - ჩემს სატკივარს თანდათან ჩასწვდეთ!
 მზე კი ამოვა, გაბრწყინდებით! დიახ! ეს არის!
 ეს ფაქტი მრჩება, მაპატიეთ, ბოდიშს გიხდით, გასალექსავი!

რას ვხედავ? - სხეულს მიწიდან ანროტბმულს -ასულს,
 სიზიფის ზუსტი ანარეკლია.
 დავლენავ მარგი ქმედებით წარსულს
 და ფერიებიც დასტურს მეტყვიან...

თავს დააღწევენ ბორგვას ჭინკები,
 კვალდაკვალ დარდიც გამოიდარებს,
 ამ უნდო ამბებს ისე მივყვები...
 თითქოს სამყაროს ემართოს რამე:

და გაგვირთულდა საპირგამტეხლო!
 ჩამომიარეს მხედრებმა ჩუმად;
 ბედაურები სწრაფად გავხედნოთ, -
 იარებისთვის სალბუნი თუ გვაქვს...

ველარ ავითვლით უკვე წუთობით, -
 უნდა მოვმართოთ დროის საათი,
 სამკურნალო გვაქვს სენზე მუხტლობის,
 თავი ამ დრომდე რომ ვერ გავართვით!

და მაინც, გულწრფელ გულისხმას ვამხელ:
 ზუსტად საჭირო ნიშნულზე გავალთ!
 გვეღირსა ერთად დგომა და ვართ მხნედ, -
 პრობლემის ზღურბლთან სრულიად სხვა ვართ!

მინდა ვიცოდე, ასე ლამაზად
ვისმა მარჯვენამ შეგაფერადა!
ათასი მზერა ერთად განაზდა
რომ დამატყვევონ, ვიქცე ხელადა.

ვის გსურთ, შეეხოთ კრძალვით სუდარას
მშვიდად, ზედმეტი ოხვრის გარეშე!
სისხლის წვეთებმა იწყონ მუდარა
და ორთქლად ქცევა შერჩეთ ფარეშებს.

თვალში საცემად დაბრეცილები
გარდაცვალების შეძრას ვაებამ,
ასე, შინაარსგამოცლილები
შთანთქმას მდინარემ გულმდულარემა

მინდა, მიჩვენოთ გამოსავალი,
ნეტავ, ვის ძალუძს იხაროს მარტომ?
ამდენი ხანი რატომ დამმაღეთ,
ანუ, მიანდეთ (ამოაფარეთ) აღრიცხვა სხვა ტომს!
(არსობა სხვა ტონს), ამომიფარეთ,
ნუთუ, გასწირავთ ვაჟკაცთა მოდგმას?
თანადგომასთან ერთად ნუგეშიც...
ქრება უკვალოდ, ვით ყალბი ტრფობა
გარდასასახი ასლად მრუდეში!
ან იქნებ დროა, უძირო მორევს
უფეშქამებდეთ მთელ ჩემს ღირსებას?
ბედი უღიმის (ემორჩილება) ამჯერად რომელს?
მზამზარეული ტახტი/კუბო აზრი ვის ნებას? (ნებას)

შერეულ ნისლში ჩაკარგულა ყველა ბილიკი.
ახლა ცის გახსნას მოთმინებით უნდა ველოდოთ.
ზიზლით და კრულვით ბოროტება წაიქილიკებს:
გამთანგავ სიცხის ათრთოლებას როგორ ვერ ვენდოთ!
გაგეთანგავს სიცხე, როგორც თრთოდა ერთ დროს ბელმონდო!

ქირისუფალნი ველარ წყვეტენ წყობისად მოთქმას.
გლოვიდანაც კი საჭიროა გამოსავალი!
გართულდა ხილვა სიმართლისა, - მარტივად რომ ვთქვათ, -
ახლა წინსვლაზე აღარ ფიქრობს აღარც არავინ!

„ჩსნის გზის“ ძიება არ ადარდებს ახლა აღარც არავის!
აღარც ვის?

23.02.18

ღმრთისებრ ხატებად რომ მეგულვი, რატომ არ გესმის?
სიცოცხლის ჰიმნად მიმაჩნია, რომ მიმაჩნდეს სუნთქვა შენს
ახლოს!

თანაბარ ჯილდოდ ვინატრებდი ჰერმესს ან მერმისს,
ნება შენია, მზად ვარ, სადმე გადამასახლო!
(სადაც გინდა გადამასახლე),
სულ ყველა ბნკარი, რაც შენზე ვთქვი, ანუ რაც მეთქმის...

ჯანი გავარდეს, უბრალებლად დასეროს წვიმამ,
დღემდე მაცოცხლებს უშრეტელი სურვილი შენი
და უდრეკელი დღე-მუდამ-ლამ, - ვინ უწყის, ვინ ვარ?!
ჩორტ ზნაეც, ვინ ვარ!

28.02.18

სახლეულს ვუშვებ სააგარაკოდ.
ალარც შუქია, ვრჩები ეული.
გთხოვთ, მასპინძელნო! არ-რა დააკლოთ!
პატივი ეცით გამორჩეული!
დრო და დრო ისე „ნაითავადებთ“, -
გირჩევთ ღირსების უცვლელ ნაწილად.
ე-მანდ თავი არ დაიავადოთ!
თქვით - რა მოიგო, -ვინც რამ განირა!
უნდა თქვენს დედას ეწოდოს „მხსნელი“.
გრძნობთ, - უწონადი ხიბლი სდევს მუდამ.
რჩება ბოლომდე ამოუხსნელი
ვით ნაგროვები ... მესანთლის ხურდა!
დიახ, ეგ უფრო წმინდა მგონია
ვიდრე ბაზრიდან გრჩება ჯიბეში.
შევერკინები ერთად, მგონი - ათს,
რომ არ დავკარგო სიკეთის გეში.
დასამონმებლად ბრძენთა ნათქვამის
განმეორება, ვთვლი, არ მომიწევს.
ზიანდებიან ზოგჯერ მართალნიც,
სასწორი როცა წყალთა შორის ძევს.

გმირი

თვალეებში უდგას სიმედგრის შუქი
და აჟღარუნებს იარაღს სამკვდროს.
მტერს გამოარჩევს ძლიერი სუნთქვით,
და განზრახვასაც არასგზით დათმობს.
ვერც ნამოქმედარს ვინმე ხელს ახლებს,
მომხდურთ საზნეოდ უმტყუნებს ძალა ...
მერე გაზომვენ მის ბეჭს და ნახმლევს,
რაც სადიდებლად თავს ზემოთ კმარა!

სამცხის გოდება

ეს ამბავი მოვისმინე პაპაჩემი ისააკ მალრაძისგან, როცა 13 წლის ბიჭი ვიყავი. ჩვენს ბაღში, სახელდახელო სუფრასთან უყვებოდა მოხუცი ამ ამბავს ლევან გოთუას და კოტე ჯავრიშვილს. სამი თვით ადრე სანამ ლევან გოთუა გარდაიცვლებოდა მკითხა: - „გახსოვს, პაპაშენის მონათხრობი თმოგვის ციხეზე? მე მწერალი ვარ და გამიჭირდებოდა ასე ხატოვნად გადმომეცა ეს ამბავი. მე ალბათ ველარ მოვასწრებ მის დანერას და არ დაგავინყდეს, შთამომავლობას გადაეცი“. მე ალბათ ამიტომაც ავიღე კალამი ხელში, რომ გადმომეცა და არ დაკარგულიყო ეს და სხვა ამბავი სამცხეს გმირებისა. ავტორი.

მხოლოდ ოთხი ციხესიმაგრეა შემორჩენოდა სამცხეს, დანარჩენები ოსმალებს აეკლოთ. ვისაც გული შესტკიოდა თავის მიწა-წყალზე: ვარძიას, თმოგვის ციხეს, ვანის ქვაბებსა და ხერთვისს შეხიზნოდნენ, დანარჩენები გარბოდნენ და გზად შიშსა სთესდნენ, საკუთარი უნიათობა ხომ უნდა გაემართლებინათ და თხზავდნენ მტრის სიძლიერესა და სიმრავლეზე ათასნაირ ლეგენდებს.

ვანის ქვაბებში გამაგრებულ ქართველთა ჯვარს საჭმელი თითქმის აღარ ჰქონდა, იქ მხოლოდ მონასტრის მწირი სანოვაგე იყო, ამ ორომტრიალში ვერ მოესწროთ საჭმლით უზრუნველყოფა, ამიტომ ორასამდე მეომარმა ღამით ბერთაყანისკენ საიდუმლო გასასვლელით დატოვა მონასტერი. მონოზვნებიც გახიზნეს, მღვდელი და ოციოდ მოხალისე დარჩა ვანის ქვაბებში. ზუსტად ამდენი მეომრის სამყოფი საჭმელია იყო მონასტერში. მისასვლელი გზები კი კარგად შენიღბეს, მტერს არ უნდა სცოდნოდა ვანის ქვაბიდან გახიზვნის შესახებ.

თმოგვის ციხეს განთიადისას მიადგნენ გახიზნული მეომრები. ჯერ კიდევ გაღმიდან გაგზავნეს შუაკაცი, რომ გაუგებრობით არ ამოეხოცათ თმოგველ მოისართ თანამოძმენი.

მოისარ-მშვილდოსანი კი თმოგველები გახლდნენ, ისრების
უბადლო მტყორცნელნი, ციხის ძირშივე მცხოვრები, სოფელი
თმოგვის მკვიდრნი. გარშემო ჩიტიც ვერ გადაიფრენდა, რომ არ
სცოდნოდათ, მათ თვალსანიერს არაფერი გამოეპარებოდა. მრავალი
მსტოვარი მოუკლეს ოსმალებს, ბოლოს ისე დააშინეს, რომ
ციხეს ახლოს ვერც ეკარებოდნენ.

ხერთვისიდან შემაშფოთებელი ამბავი მოიტანა მაცნემ. ხერთ-
ვისის ციხისთავს ზევახს თავისი თხუთმეტი წლის ასული, რომელ-
საც სულ პატარობიდან მეომრად ზრდიდა, ორი მეომრის თანხ-
ლებით გამოეგზავნა. თან ხბოს ტყავი მოართვეს ციხის გეგმით
და გარშემო ოსმალთა განლაგების დანვრილებითი ცნობით.

ოსმალებს ხერთვისის გარშემო სოფლები აეკლოთ, სამხრეთის
გალავნის ნაწილი დაეკავებინათ და ციხეს შემოსწყობოდნენ.
ქართველნი, ვისაც ციხეში შესვლა ვერ მოესწრო, გაეთოკათ და
ციხის ჩრდილოეთის ფერდობზე ჰყავდათ ლოდებზე დაბმული;
ზედ თავლი წაესვათ და აუარება ბუზისგან შეწუხებულნი შველას
მეციხოვნეებისგან ითხოვდნენ.

ეს სატყუარა იყო. ციხიდან გამოსვლა სიკვდილს ნიშნავდა.
გარეთა გალავანის სამხრეთ-დასავლეთი ნაწილი, ოსმალების
საკმაოდ დიდ, ასე ასკაციან რაზმს კი ეკავა, მაგრამ ახლა, მათ,
აღარ იცოდნენ, რა წყალში ჩავარდნილიყვნენ, ციხის დალაშქრას
აღარ სჩიოდნენ თურქები, ვეღარც გარეთ გამოდიოდნენ და გა-
ლავანის შიგნით ყოფნა ხომ მთლად უბედურება იყო, მათზე ისრები
რომ არ დაეხარჯათ, ციხის თავებზე პატარა ქვისსატყორცნი გაე-
მართათ და სათითაოდ ხოცავდნენ მომხვედურთ; ძირითადად შურ-
დულით ნატყორცნი ქვა არ აძლევდათ არხეინად ყოფნის საშუა-
ლებას თურქებს. ისრით კი, ზოგჯერ ვინმე გამორჩეულს თუ
დაუბნელებდნენ მზეს, ეს აიძულებდა მტერს, შიგ გალავანშივე
ექებნა თავშესაფარი. ბევრჯერ სცადეს, ღამით გაელწიათ გალა-
ვიდან, მაგრამ ზოგი გადაიჩეხა, მავანნი კი კვლავ ისრებით დაი-
ხოცნენ. ციხე შეუვალი იყო, მოისარნი კი უღმობელნი. ვეღარც
ფარებით იფარავდნენ თავს, ქვისსატყორცნი ფარქვეშ ამოფარე-
ბულებს ჟღეტდნენ. კლდეებზე მიცვალებულები ყარდა, ყორნების
აუარება გუნდი ეხვიათ თავს. უწყლოდაც გაუჭირდა მომხვედურს.

გაუჭირდათ და ფერდობზე დაბმულ ტყვეებში გაცვლა ისურვეს
გალავანს შიგნით მომწყვდეულთა გათავისუფლების სანაცვლოდ.

სამხრეთით, ვაკეზე დიდი ბანაკი დაეცათ და სულ ცდილობდ-
ნენ აღმოსავლეთის ბეჭობზე გასვლას, რათა ციხე ალყაში მოექ-
ციათ და ფარავნისწყლის ხეობაში მყოფი სოფელი ციხისთვის
მოენწყვიტათ. ეს დაუშვებელი იყო. წყალზე ჩასასვლელი გვირაბი
და ჩრდილო-აღმოსავლეთიდან სოფელი კარგად ჰქონდათ და-
ცული ქართველებს, ისინივე აკონტროლებდნენ ციხიდან ჩრდი-
ლო-აღმოსავლეთის მალლობებს და არც არა უჭირდათ-რა, რომ
არა ტყვეების გულისმომკვლელი მოთქმა.... წყალგალმა, ხერთვი-
სის ციხიდან დასავლეთით, ოსმალთა ცხენოსანი რაზმი იდგა,
არცთუ ისე დიდი. ისინი ძირითადად სოფელ-სოფელ დაძრწოდნენ
და აწიოკებდნენ, ტყვეებს კი აქ, ციხის გამოღმა უყრიდნენ თავს
და აიძულებდნენ გმინვას, ნამუსს ხდიდნენ ქალ-რძალს.

ზევახს, მოიერიშე ორასკაციანი ცხენოსანი რაზმი შეექმნა,
რომლისთვისაც იქაური რაინდი, ქაიხოსრო ხმალაძე ჩაეყენებინა
სათავეში. მათ მთელი ფარავნისწყლის ხეობა ერთიანად გაენმინ-
დათ ოსმალებისგან, ბოლოს კი კვარშაში საკმაოდ დიდ რაზმს
გადაჰყროდნენ ქაიხოსროს ცხენოსნები. ოსმალები ცდილობდნენ
ზემოდან გადაეკეტათ მისასვლელი გზები ხერთვისისთვის. ხმა-
ლაძე თავისი რაზმით შუალამისას თავს დასხმოდა, ჯერ გარშემო
ქერის ძნებისთვის ნაეკიდებინათ ცეცხლი, შემდეგ კი დასეოდნენ
და უთანასწორო ბრძოლაში ჯერ ისრებით და შუბებით, ხოლო
შემდეგ ხმალით ხმალზე პირნმინდად გაენწყვიტათ. თვითონ ქაი-
ხოსრო მძიმედ დაჭრილიყო, ხერთვისამდე ცოცხალი ვეღარ ჩამო-
ყვანათ, აღარც მისი რაზმისგან გადარჩენილიყო ბევრი, მხოლოდ
შვიდი კაცი იყო ცხენზე მჯდომარე, ვინც ბოლომდე იბრძოლა და
სანამ უკანასკნელი ოსმალთა არ მოკლეს, ისე არ ჩამოქვეითდნენ
ციხიდან. ნიალის მხრიდან ნაკადად შემოდიოდა მტერი. ხერთვი-
სის დაკარგვა დაუშვებელი იყო...

თმოგვის ციხის ციხისთავმა ვანისქვაბელ ორას მეომარს კიდევ
ხუთასი დაუმატა, თან თმოგველი მშვილდოსანთა უმეტესობა
გააყოლა და ბნელ ღამეში, როცა მთვარე ჩაესვენა, ჯოლდის ვაკე-
ზე დაბანაკებულ ოსმალებს გვერდი აუარეს და წუნდის გავლით
მდინარეს დაღმა დაუყვნენ. ზევახის ასული კვარშისკენ გაემურა,

რათა ხერთვისში ეცნობებინა თმოგველთა განზრახვა. თმოგველმა რაინდებმა კი, დიდი სიფრთხილით გაიარეს ეს ხეობა და ხერთვისის მისადგომებთან დაელოდნენ განთიადს.

ჯერ ისევ ღამე, ორასამდე მეომარი გაბერილ ტიკებზე ამხედრებულნი, მდინარეში შეცურდა, ცოტა ხანში მძინარე ოსმალებს თავზე წაადგნენ და იქვე, უხმაუროდ, კარვებშივე ამოხოცეს მათი სარდლები. ხოლო ციხეში მყოფმა სამასამდე მეომარმა გაღმა თურქ ცხენოსანთა რაზმის მისადგომებთან გაცურა და მშვილდოსნებმა დაიკავეს საჭირო სიმაღლეები. უკვე გათენებულზე გაიშხილეს ისრებმა. ციხიდან, ერთ შეძახილზე, ერთიანად იხუფლეს ქართველმა მეომრებმა და დაერივნენ უკვე ბრბოდქცეულ ოსმალებს.

ბანაკში ისეთი ჩოჩქოლი ატყდა, ძნელად თუ ვინმე შესძლებდა თავზარდაცემული ოსმალების კალაპოტში მოქცევას და როცა მიხვდნენ, რომ მათი მეთაურები ქართველებს დაეხოცათ, უკან მიუხედავად გაიქცნენ გელსუნდისკენ ვიწრო გასასვლელში. ვინც ქვეითად იყო, ცხვრებივით ამოხოცეს თმოგველმა რაინდებმა, ხოლო ვინც ცხენიანად გაასწრო, დაიფანტნენ და ტყეს მისცეს თავი. ხერთვისის ციხის გალავანში დაბანაკებული და არაქათგანყვეტილი ოსმალები ერთიანად განყვიტეს.

ვანისქვაბულმა მეომრებმა ხერთვისს დაიდეს ბინა, ხოლო ქართველ ტყვეთა შორის, ვინც მეომრად არ გამოდგებოდა ჯავახეთს გახიზნეს. თმოგველი მეომრები კი იმავე ღამით კვლავ თმოგვის ციხეში ითქვამდნენ სულს. სამოცამდე მეომარი ველარ დაუბრუნდა თმოგვის ციხეს, თითქმის ამდენივე ხერთვისს.

დიდი დანაკლისი იგემეს ოსმალებმა, მთელი სარდლობა ხომ ამოუხოცეს, ორი ათასამდე მოკლული თარაქამა კი წყალს მისცეს, რათა ქართველებს გაეგოთ მტკვრის ხეობაში, რომ თმოგვი და ხერთვისი ისევ დგას და იბრძვის, რომ დროა შემობრუნდნენ გაქცეულნი და მერე, მერე ნახონ, რა შეუძლია ქართულ ხმალს და მაჯას....

თმოგვის ციხის ძირში კი დღე-ღამ ერთო ქუროები. თმოგველი მჭედელ-ამქარნი შეუსვენებლად მუშაობდნენ, ყველაფერი, რასაც რკინა ერქვა, ადნობდნენ და ისრებს ამზადებდნენ, ნაწილობრივ შუბებსაც. ასეთი იყო ციხისთავის ბრძანება. ბრძოლაში მოპოვებული ჯაჭვის პერანგებიც კი გადაადნობინა ამქართ. საამოდ წკრიალებდა გრდემლზე ჩაქურები, თმოგველი მეფოლადეები გამალებით მუშაობდნენ და ბრძოლაში მოპოვებულ ფოლადს პირწმინდად საისრედ ადნობდნენ. ციხისთავი აჩქარებდა მათ, სულ თავზე ადგა და მოსვენებას არ აძლევდა:

- ხმაღს დასვენება მოუწევს, ძმებო, ახლა ისარმა უნდა თქვას სათქმელი. მტერი სახმლოდ თუ მოვუშვით, ციხეში რაღა გვინდა. ჩვენ გამო ოსმალები წინ ვერ მიდიან და ვერც ნავლენ. იქამდე ჩვენი მეფე ალბათ ჯარს მოუყრის თავს, ტაოდან გაქცეულ ხალხსაც შეჭრებს და მერე ნახონ ოსმალებმა სეირი. ჩვენ კი მედგრად დგომა გვმართებს, ეს ციხე მტერს თუ ჩაუვარდა ხელში, მერე მათი გამოდევნა ძნელი იქნება ძმებო, მრავალი ვაჟკაცის სიცოცხლეს მოგვთხოვს სანაცვლოდ. ყველაფრის თვალისდევნებაა საჭირო.

საკმაოდ ბევრი მეომარი შეჰხიზნოდა თმოგვს, ვარძიაშიც რამოდენიმე ათასი მეომარი სახლობდა, ბერების ჩათვლით, თითქმის ამდენიმე ხერთვისში იდგა, აქედან თვითონ ციხეში ათასამდე მეომარი ოყო, ხოლო დანარჩენი, ფარავნისწყლის ხეობაში - შეფენილ სოფელში დაბანაკებულიყო, სოფელი ციხეზე უფრო მიუვალი და მოუხელთებელი იყო. აი, ამ ხალხის ამარაღა დარჩენილიყო სამცხეს ორი ხეობა. ოსმალები ძირითადად ამ ოთხ ციხეს შემოსწყობოდნენ. წინ წასვლას აზრი არ ჰქონდა; ზურგში ამხელა მხედრიონის ყოღა საშიში იყო თურქებისთვის, მითუმეტეს ხეობაში თუ მოექცეოდნენ ალყაში, იქიდან ჩიტიც ვერ გაფრინდებოდა ცოცხალი. რიცხობრივად თითქმის სამჯერ აღემატებოდა ოსმალთა ჯარი.

ერთი ამდენი გასაძარცვად წამოსული თარაქამა იყო, რომლებიც არანაირ ომის კანონებს არ ემორჩილებოდნენ და თვითონ თურქებსაც კი სძარცვავდნენ და კლავდნენ, თუკი მათ იქ ნაძარცვი სიმდიდრე ეგულებოდათ. ერთი ასეთი შეტაკება სულ ახლახანს ნიალის ველზე მოხდა. ფაშის და ბეგების ნაძარცვ ქონებას ოსმალეთში აგზავნიდნენ. საკმაოდ დიდი ქარავანი ნიალის

ველზე შეკრებილიყო, ხუთასამდე მეომარი აახლეს ქარავანს დასაცავად. ის-ის იყო გზას დაადგნენ, რომ უთვალავი თარაქამბა დაესხათ თავს, ერთიანად ამოყლიტეს მსახურები და გამცილებელი ჯარი, ნადავლი წინ წაიმძღვანეს და უკან გაემშურნენ. აქ თურქეთიდან მომავალ ჯარს გადაეყარნენ და ახლა ესენი ეკვეთნენ თარაქამებს. ქართველთა საბედნიეროდ, დიდი ზიანი მიაყენეს ერთმანეთს. ასეთი თარეში და განუკითხაობა სუფევდა ირგვლივ. სოფლები ძირითადად ტყეს შეხიზნოდნენ და იქიდან ადევნებდნენ თვალს თავიანთი მონაგარის გავერანებას.

თმოგველი მოისარნი გაოცებას იწვევდნენ ციხეში ახლად შემოხიზნულ მეომრებში. სამხრეთ-აღმოსავლეთის გოდოლზე დაედგათ ოსმალოს გამოსახულებით ფიტული და სამხრეთის კოშკიდან ერთმანეთს მშვილდიდან ისრის სროლაში ეჯიბრებოდნენ ვაჟკაცები. ასი წასროლი ისრიდან ასივე ფიტულზე დაითვალეს.

საბელზე ჩამოკიდებულიყო მჭედლის ვაჟი - ოცი წლის ბაქაარი, არც ერთი ისარი არ აუცდენია მიზნისთვის, ასე ქანაობდა და თითქოს არც უმიზნებსო, ისე ისროდა ისრებს. იგივე სცადა თმოგვის ციხიდან გაღმა ზეგანზე მცხოვრებმა, სოფლის რჩეულმა და დედისერთა სიამაყემ, ობლობაში გაზრდილმა ცისკარამ, მაგრამ ვერც ერთი ისარი მიზანს ვერ მოახვედრა.

ბაქარი ახლა თავქვე, ფეხებით დაეკიდა საბელზე და ათი ისრიდან შვიდი მიზანში მოახვედრა და ცისკარასთან დადებული სანაძლეო ჭედილაც მოუგო. მთელი სოფლის ვაჟკაცები გაოგდნენ. მათი ფალავნის ასეთი მარცხი ვერ წარმოედგინათ. აბა სოფლად ვაჟკაცებს რა გამოლევდა, ყველა ეცადა სოფლის ღირსება გადაერჩინა, მაგრამ მჭედლის ვაჟი შეუდარებელი იყო; თითქმის ნახევარი ფარა მოუგო სოფლის რჩეულთ; ორმოც ცხვარზე მეტი დაითვალეს; სხვა დანარჩენზე უარი თქვა ბაქარმა. ამ დროს ციხისთავიც წაადგათ თავს და რა გაიგო, შეჯიბრი ნაძლევად მტაციათ, ყველა ნაძლევი გააუქმა - აქაოდა ეგ ყმანვილი ბაღლობიდან ისრის ტყორცნითაა დაკავებული, არ ითვლებაო;

- მან, არც ხვნა და ფარცხვა იცის, არც ძნა და არც საქონელი არც ისეთი დიდი ბედენაა მხატვარმა ხატვაში აჯობოს ჩვეულებრივ მოკვდავს, თუკი ის, არ არის განვრთნილი ამ საქმეში,

„თრავი“. 2020. 2 (25)

მიმართა დიდ ვაჟკაცობად ასეთი ნაძღვევი და არც წაგებულად
ითვლებიან ვაჟები.

- ახლა, როცა მტერი ციხესაა შემონწყობილი, ისრით სიმარჯვეა
მთავარი, ციხისთავო, - გაედავა ბაქაარი ციხისთავს, - კავითა და
ნამგლით ბრძოლა არ გამიგია, ახლა ხმალი და ისარი წყვეტს ჩვენ
ბედ-ილბალს. მეც ბავშვობიდან ვემზადებოდი ქვეყნის დასაცავად
და აი, დადგა ეს დღეც. ოსმალები ახლოს ვერც ბედავენ მოსვლას,
დღე არ გასულა, რომელიმე გოდოლიდან ერთი ოსმალო მაინც
არ გამოვასალმო სიცოცხლეს, მწყემსებიც იმიტომ არიან არხეი-
ნად, რომ ჩემს მიერ ნასროლი ისარი იცავს მათ...

- ჯერ ერთი, კავითაც იბრძვიან, ნამგლითაც და ხელკეტითაც,
დინჯად გამოეპასუხა ციხისთავი, - მეორეც, გამოდის, რომ ქვეყ-
ნის ჭიბი ყოფილხარ და ისლა დაგვრჩენია თაყვანი გცეთ ყმანვი-
ლო! მესამეც, აგე, ციხის ხერხემალზე, ორი უზარმაზარი, ორი-
ათასკოდიანი ბელელია კლდეში გამოკვეთილი, ხორბლით სავსე;
ორი ამდენი სამხრეთის გალავანს შიგნითაა და კიდევ სამი აღმო-
სავლეთით. რომ არა ეს ბელეები, შენც თრიალეთის მიღმა აღმო-
ჩნდებოდი ბაღლო, ჰოდა, მიტრიალდი ცისკარასკენ და დანარჩენ
სოფლის ხალხსაც მინამდე დაუხარე თავი, რამეთუ იქ მაგ ვაჟკა-
ცების ნაოფლარი დევს, რომ შენ შენი ოსტატობით წასდგომოდი
ქვეყანას და კარგად განვრთნილიყავი. ახლა კი მან და მრავალმა
მაგისტანამ, კავი და ნამგალი გადადო გვერდზე და აქ გვერდში
გიდგას. კავი და ნამგალი პური, შვილო, ხოლო პური დიდზე დიდი
იარაღია. იცოდე, შენ მშვილდზეც ძლიერი და მრისხანე...

- აბა ჭიდაობაში გამოიწვიე ცისკარა, - წამოიძახა ვილაცამ, -
მას ჭიდაობაში ბადალი არ ჰყავს!

უმალ შეიკრა წრე და საჭიდაო მოედანზე გამოვიდნენ მჭედლის
ვაჟი ბაქაარი და ცისკარა. გრდემლისა და კავის კაცები. შეიქმნა
კიჟინა და ჰოი, საოცრებავ, გრდემლთან გაზრდილმა ჭაბუკმა
აშკარად სძლია გუთნისდედას. სოფლელებმა იწყინეს ცისკარას
მარცხი, მისი მარცხი სოფლის მარცხად მიიღეს და გაუნყრნენ
კიდევაც ცისკარას. დაღონებული გაეცალა იქაურობას ვაჟკაცი...

თმოგველი მეფოლადეები ერთ-ერთი დიდი დასაყრდენი იყო მეფისთვის. აქაური მჭედლები ფლობდნენ მტკიცე ფოლადის საიდუმლოს და მათი ნახელავი ხმლები შეუდარებელი იყო; ამიტომაც მეფემ განსაკუთრებული დაცვის ქვეშ დააყენა ეს საქმე. საიდუმლო რომ ხელში არავის ჩავარდნოდა, ერთ დროს გამოცდილი რაინდი, რატი, მიუჩინა თმოგველებს ციხისთავად, რომ ციხე და მჭედლები დაეცვა, როგორც საკუთარი თვალის ჩინი; თუმცა რატის მარცხენა თვალი და ლოყა ტყავით ჰქონდა დაფარული; თავად ციციშვილს შეეშველა ბრძოლაში, რომელსაც თავს დასხმოდნენ და ფრიად უჭირდა. ურჯულს მოქნეულმა ხმალმა მუზარადი წააძრო და ზედ რატის თვალ-ლოყაც მიაყოლა. აქ თვითონ ციციშვილმა იმარჯვა და ლამის შუაზე გაჰკვეთა მომხდური. რატის კი, რომელმაც სიკვდილს გადაარჩინა, თავისი საუკეთესო მკურნალი მიუჩინა და ფეხზე დააყენა; თუმცა ცალი თვალი დაკარგა.

ახლა კი, სამოც წელს მიღწეული რატის ხელში იყო ჯავახეთის ბედი. იგი იდგა დარაჯად და იმედად ქვეყნისა, რომელიც ნაქცეულ ლომს ჰგავდა, მაგრამ ტორი და კბილი ისევე ბასრი ჰქონდა.

მჭედელ-ამქართა მთელი ოჯახი იყო მისი საზრუნავი. ბოლოს რალაცა განსაკუთრებული ისრების კეთება დაიწყეს. ეს ისრები სრულიად განსხვავებული იყო ყველასგან; მათ ნახელავ ისარს თავი მრგვალი ჰქონდა და არა ბრტყელი, მაგრამ წვეტიანი, ბოლოში ბუმბულის ნაცვლად არყის ქერქის თხელი ფირფიტა ეკეთა, ოღონდ არა ორი, არამედ - სამი.

ისრებს მოხუცები თლიდნენ, შემდეგ კი ქონში ხარშავდნენ. მჭედელნი კი ფოლადისგან თარგზე რკინის ისრებს ამზადებდნენ. თითოეული ისარი მერე გამოცდას გადიოდა და სწორედ ეს ქაბუკი მართლაც სულ მთლად ბავშვობიდან, თითქოს მშვილდით დაიბადაო - სცდიდა ისრებს. წუნდებულებს უკან უბრუნებდა ოსტატებს და ისინიც მის აზრს ენდობოდნენ და ითვალისწინებდნენ მის შენიშვნებს.

აკი ბაქაარმა შარშანნინ მეფისგან დაიმსახურა მოულოდნელი ჯილდო. ოქრო-ვერცხლით მოვარაყებული მშვილდი უბოძა მეფემ ქაბუკს ვარძიის გამოღმა მოედანზე გამართულ ჯირითობაში.

ყველა თავადისშვილს აჯობა ისრის ტყორცნაში და აღტაცებაში მოიყვანა მეფე. მთავარი ჯილდო მაინც სხვა რამ იყო: აქვე, ამ ასპარეზობაზე გამოაცხადა მათი ოჯახის ყმობისგან გათავისუფლება, სიგელი და გვარიც უბოძა. ამიერიდან ისინი მოისარიძეებად უნდა წოდებულიყვნენ. ამიტომაც იყო ციხისთავთან ბაქაარი ასე თამამი, როცა სხვები თავდახრილნი და მონინებით ექცეოდნენ. ციხისთავსაც საკუთარი შვილივით უყვარდა ბაქაარი.

ციხის აღმოსავლეთით მტკვარზე გადებული ხიდის საგუშაგოდან ამცნეს ციხისთავს, რომ გამთენიისას ცისკარა მისდგომოდა მათ, ხიდზე რომ არ გაუშვეს, პირდაპირ კლდიდან გადამხტარიყო წყალში. წყალგაღმა გასულს, მუქარით აეკლო იქაურობა: თქვენ გაჩვენებთო, თუ როგორ უნდა ვაჟკაცის დაცინვაო და გაუჩინარებულებო იქვე ტყეში.

ცუდად ენიშნა რატის ეს ამბავი და ცისკარას სოფლის ხალხი იხმო თავისთან, მათ კი ცისკარას აცრემლებული დედა მოიყვანეს თან.

- უმამოდ გაზრდილ ერთადერთ შვილს ნებიერად ვზრდიდი, - მტკიცედ განაცხადა დედაკაცმა, - მისთვის არც ჭიდაობა და არც ჯირითი ჯერ არავის მოუგია, ახლა ერთ კვირას არც საჭმელს შეჭამს და არც წყალს დალევს, სანამ ტკივილი არ გაუფლის, არ გამოჩნდება ხალხში და საერთოდ ამ ციხეში აღარასოდეს მოვა, ორი ყოჩი ერთ გალავანში დაუშვებელია მისთვის. აქ მისი ფეხმძიმე ცოლია, ქმრის მარცხი მოუწვებელია ჭირად ქცეულა ცოლისთვისაც, თითქოს იგი დამარცხებულიყოს, ისიც მოსთქვამს...

- აგე, თქვენმა ნაძღვეზე ისრების ტყორცნამ რა შედეგი გამოიღო, ხედავ? - ჩაეკითხა რატი ბაქაარს, ციხეს კაცი დააკლდა და შესაძლოა ერს კიდევ, შვილი და მეომარი. სიფრთხილეა საჭირო, როცა ციხეს ხარ შეხიზნული, ისედაც ყოველი ადამიანის გონება-განწყობა და ტვინი დაძაბულია და ბენვზე ჰკიდია. ახლა უნდა ველოდოთ, სად გამოხეთქავს ეგ ბოღმა და წყენა. მიხვდით, ხალხნო, რომ აიკელით ის ახალგაზრდა, რატომ წააგეო, რა ჩაიდინეთ? - ახლა ცისკარას სოფლელებს მოუტრიალდა ციხისთავი

- მჯობნის მჯობნს რა დაღევს, მაგრამ, როცა ქაბუკის მსრებზე მთელი სოფლის ღირსებას სდებთ, ხომ უნდა დაფიქრდეთ იცის კი ამ ქაბუკმა, ნაგების და მოგების ფასი? ყველაზე დიდი მარცხი ზოგჯერ ხომ პატარ-პატარა გამარჯვებაშია, თუ კი ფალავანი არაა მზად, ასპარეზზე ნაგება მშვიდობიანად მოინელოს!

მერე მეთაურები იხმო რატიმ და ციხისთავზე მდგარ ყველაზე მაღალ კოშკში დაელოდა მათ.

- ალაგურში დაბანაკებულ თურქებს ხუთასამდე კაცი შეემატათ, - ამცნეს ციხისთავს, - ერთი ამდენი ჯოლდის ვაკეებზე მდგარ რაზმს დამატებოდა წუხელ. ხერთვისში რომ აანიოკეს ბიჭებმა თურქები სამი დღის წინ და გაიფანტნენ, ამდენი არ უნდა ყოფილიყვნენ, სავარაუდოდ, მაგრამ ამ დილას უცებ, ვანისქვაბების მონასტერზე გაილაშქრა მტერმა და კიდევ კარგი, დროზე მიუსწრო ბერთაყანიდან მოისართა ჯგუფმა, რომლებიც სულ ორი დღის წინ ჩააყენა რატიმ და უკუაქციეს მტერი, თუ არა, რომ მიმხვდარიყვნენ ვანის ქვაბში ხალხის ნაკლებობას, ალაგურის რაზმიც შეუერთდებოდა მათ და გაძნელდებოდა მონასტრის დაცვა. შესაძლოა მონასტრის დათმობას შეეგუებოდითო. ვანის ქვაბში მიმავალი, სურსათით დატვირთული ცხენ-ვირი ერთიანად აეკლოთ, თორმეტი საპალნე ხორბალი გასტაცეს და წაიღეს თურქებმა, ვანის ქვაბში რომ მიჰქონდათ. ახლაც თითქმის იმდენივე დაიკარგა. გამცილებლებს ძლივს ეშველათ თავისთვის. ვერაფრით მიაღწიეს იმას, რომ ვანის ქვაბებში სანოვაგე შეეტანათ რათა სულ ცოტა ასი მეომარი მაინც ჩაეყენებინათ იქ; ყოველი მცდელობა უშედეგოდ მთავრდებოდა, ეგ კი არა

ზედა თმოგვიდან მომავალი ბიჭები ცხენოსანთა რაზმს გადაჰყროდნენ, ნაქურდალი ცხვარი და ძროხები მიუდიოდათ ჯოლდის ვაკეზე ოსმალთა ჯარისთვის. ერთიანად გაენყვიტათ ცხენოსნები დაახლოებით ორ ფუთამდე ბერძნული ოქროს მონეტებით ფულს წაერთმიათ, მოჭედილი სკივრებით.

ამან დააფიქრა ციხისთავი, ამდენი ოქრო, თანაც ბერძნული წარმოშობის, რისთვის უნდოდათ, ან საიდან მოჰქონდათო. ან სადღაც უნდა ყოფილიყო ვილაცა, ვისაც ემორჩილებოდა ვარძიის ალაგურის, წუნდის და ხერთვისთან მდგარი თურქების ჯარი.

„ახალი“. 2020. 2 (25)

ტაო-კლარჯეთიდან ნელ-ნელა იწურებოდა ხალხი, პატარა
ჯგუფები რაზმებად ჩამოყალიბებულიყვნენ, ზოგი კი, ზედა-
თმოგვს დაბანაკებულიყო. თმოგვამდე ვერ ჩამოდიოდნენ, რად-
გან ერთი დღის წინ თმოგვის ციხიდან ჩრდილო-დასავლეთით ვა-
კეზე მტრის ახალი, დიდი რაზმი დაბანაკდა და თმოგვისციხელ
მწყემსებს შეუკრეს ყოველმხრივ გზა და გაბატონდნენ. სოფლები
მოსწყდნენ ციხესიმაგრეებს, რაც ყოვლად დაუშვებელი იყო.

სალამოს რატიმ სათათბიროდ მოიწვია ციხის თავკაცები. ცი-
ხეში ყველა გაირინდა...

იმავე ღამით კი კლდეზე მცოცავი შვიდასამდე მეომარი გაის-
ტუმრა ციხისთავმა ზედათმოგვს, სულ რჩეული და ომში ნაწრ-
თობი ვაჟკაცები. მათ დასავლეთით ფრიალო კლდეები უნდა გაეც-
ლოთ ცოცვით. აქაური ბილიკები თავის დროზე საგულდაგულოდ
ჰქონდა შესწავლილი რატის და ახლაც თმოგვის მკვიდრნი გაა-
ყოლა მეგზურებად. მთავარი იყო კლდეების მშვიდობიანად გავლა,
როგორც კი კლდეებს გასცდებოდნენ, იქიდან გორის ფხაზე,
კიტრიკალოსკენ უკვე ადვილი იყო ზედა თმოგვის გადასასვ-
ლელზე მოხვედრა. ეს მიდამოებიც რატის სულ ფეხით ჰქონდა
შემოვლილი. ოსმალოები ამ ბილიკებზე ვერაფრით მოხვდებოდ-
ნენ. ღამით ბანაკიდან ცხვირს ვერ ჰყოფდნენ, თმოგველმა მშვილ-
დოსნებმა ისე დააშინეს, რომ ღამით მათი ჭაჭანება არსად იყო.

ზედათმოგვში ასვლისთანავე ღამე, თითქმის არც კი დაუს-
ვენიათ, კლარჯეთიდან გადმოხვენილ სამას მეომარს და ასამდე
სომეხ ცხენოსანს წინ წამოუძღვნენ გამთენიისას წითელმინების
მხრიდან დასცეს კიჟინა და ზემოდან ეკვეთნენ მტერს. ციხის-
თავმა ქვემოდან შეაშველა ჯარი, ჯერ ქვეითი, რომლებიც უკუნ
ღამეში ფრთხილად მიჰპარვოდნენ და ღამის თავს წასდგომოდნენ
მძინარე თურქთა ბანაკს, მერე კი ცხენოსანი ჯარი შეუსია და
სანამ მტერი გონს მოვიდოდა, ერთიანად აკაფეს, გაქცეულებს გზა
ჯოლდისკენ გაუხსნეს და დაედევნენ. ახლა კი შუაზე გაყო რატიმ
ხალხი, ქვეითი ჯარი მარცხნივ, უღელტეხილისკენ დააჩქარა, რომ
სანამ გაქცეულები ჯოლდის ვაკეს მიაღწევდნენ, მათ მოესწროთ
და ყრალჩრდილის ხეობიდან წამოსდგომოდნენ თავს, ცხენოსანმა
ჯარმა კი ჯოლდის ვაკეზე დაბანაკებული ოსმალოების გაერთია-
ნებული რაზმისკენ დაირეკა განგებ ცოცხლად დატოვებული

თავზარდაცემული თურქები, რომლებმაც ისეთი შფოთი შეიტანეს ახლად გაღვიძებული თურქების ბანაკში, რომ მათი თავმოყრა შეუძლებელი აღმოჩნდა. მერე დაუარეს გარშემო, მტკვრის სანაპიროზე ჩარეკეს და იქვე ერთიანად ჩახოცეს. ტყვეები წინ წაიძვანინეს და თმოგვისკენ გაირეკეს. თითქმის სამი ათასამდე მტრის გვამი მისცეს ამჯერად მტკვარს...

რატიმ ალაფის ასაკრეფად მცირე რაზმი დაიტოვა. კარვები საგანგებოდ გაჩხრიკეს. ფაშას კარავში ყველა ფირმანი გადაათვალიერა და შუადღე არც იყო, ციხეში რომ დაბრუნდნენ. არც დაუსვენია, მცირე ამაღა გაიყოლა და ზედათმოგვისკენ გაემშურა. საჭირო იყო, რომ თმოგვის ციხე ზემოდან დაცული ყოფილიყო. ალაგურის თავზე ხეობაშიც არ უნდა დაეშვათ, რომ მტერს ებატონა; სხვა მხრივ ციხეში მოგუდავდა მტერი და გასტეხდა. იქიდან ნიალის მთებისკენ დაემშურნენ. მაღლიდან გადახედა ხერთვისს; თურქების მცირე რაზმი გაღმა იდგა მხოლოდ. ქვაბულებში იქაური სოფლის ხალხი შეხიზნულიყო და თავს დაცულად გრძნობდა. უკან მომავლებს გზად ოსმალოები გადაეყარნენ, უკვე ღამდებოდა, რატიმ გადანყვიტა შეჯახებისგან თავი აერიდებინა, ღამ ზედათმოგვში გაათენეს და გამთენიისას თავს წაადგნენ ნუხანდელ „სტუმრებს“ და სანამ ისინი გონს მოვიდოდნენ, ტყვედ აიყვანეს. ციხეში რომ დაბრუნდნენ, უკვე კარგად გათენებულიყო.

ცუდი ამბავი დაახვედრეს: ვიდრე რატი თმოგვისციხის გარშემო მოძალებულ მტერს ზვერავდა, ოსმალებს ვანის ქვაბის მონასტერი აეღოთ. თუმცა ათამდე მეომარი, მღვდელთან ერთად, მაღლა თეთრ ტაძარში ასულიყვნენ, კიბეები აეკრიფათ და მაღლა დაბანაკებულიყვნენ. უფრო ცუდი ის იყო, რომ მტერს გაეგო იმის შესახებ, რომ მონასტერში თითქმის არავინ იყო. ზემოდან მოვლით ხევდახევ დაჰყოლოდნენ ოსმალები, ღამე იქ გაეთიათ და გამთენიისას ერთობლივი ძალებით შეეტიათ....

თითქოს ხელ-ფეხი მოჰკვეთესო რატის. ამ ორი დიდი რაზმის განადგურების შემდეგ ალაგურისა და ვარძიის წინ დაბანაკებულ ორი დიდი რაზმისთვის ბოლო რომ მოეღო, იმას ცდილობდა რატი მერე უკვე შესაძლებელი იქნებოდა ციხეებიდან თამამად გამოსვლა, გაერთიანება და მტერთან პირისპირ ვაუჟაცურად ბრძოლა არ უნდა დაეშვა, რომ მტრის პატარა ჯგუფები დიდ ძალებს

„არაგვი“, 2020, 2 (25)

ქვეუღიყო; ახლა კი, პირველსავე შეტევაზე, ოსმალოები ვანის ქვაბის მონასტერში შეიხიზნებოდნენ და მათთან ბრძოლას არ ექნებოდა; მათ ველარ გამოდევნიდნენ ქვაბულებიდან, თუმცა შიგნით უწყლოდ, ყველაზე ბევრი ორი კვირა გაეძლოთ, მაგრამ ესეც მათ ნისქვილზე ასხამდა წყალს. ეს ორი კვირა სრულიად საკმარისი იქნებოდა იმისთვის, რომ ერთი იმდენი ჯარისთვის კიდევ მოეყარათ თავი თურქებს და ასეც მოხდა, იმავე საღამოს ჯოლდაში თითქმის იმდენმავე ჯარმა მოიყარა თავი. გაღმა წუნდაშიც დაბანაკდნენ და ზედათმოგვსა და თმოგვისციხეს შორის ჩრდილოეთით, სადაც ეს-ეს იყო განდევნეს თურქები, ბევრად უფრო მეტმა ჯარმა მოიყარა თავი. მათი რიცხვი ყოველ საათს იზრდებოდა და რატიმ ისევ ციხის შიგნით მოუხბმო ჯარს.

ვანის ქვაბში, მეთექვსმეტე სართულზე მყოფნი, უკვე შველას ითხოვდნენ. ერთი დღის სამყოფი საჭმელიც კი არ ჰქონდათ, წყალი კი - ერთი წვეთიც.

ალაგურიდან გაგზავნილი ნახევრადდამწვარი წერილი ეჭირა ხელთ რატის. ჯოლდაში დაბანაკებული ფაშის კარვიდან წამოღებული, რომელიც ვერ მოესწროთ, დაენვათ.

ჯოლდაში სწერდნენ: თმოგვზე ჩვენი კაცი გვყავსო შეგზავნილი და ამიერიდან ყოველი მათი ნაბიჯი გვეცოდინებაო. ჯერ ვანის ქვაბებს ავიღებთ, ხოლო შემდგომ ვარძიას და მერე თმოგვის ციხის ჯერიც დადგებო. დასტურს ითხოვდნენ ჯოლდაში დაბანაკებული ფაშასგან, რომ საჭირო დროს მასაც ჩრდილოეთიდან შეეცია თმოგვისთვის.

რატი გახევდა. სასწრაფოდ მეთაურები და რამდენიმე მეომარი იხმო. მოლალატეში ყველამ ცისკარა შეიცნო, ხოლო ციხისთავმა შორს დაიჭირა.

- ცისკარა რომ მოლალატე იყოს, მაშინ მათ, თურქებს, კარგად ეცოდინებოდათ ჩვენი ჯოლდის ვაკეზე თავდასხმა, ამას არაფრით დაუშვებდნენო.

ციხეში ჯაშუშის ყოლამ გააოგნა ყველა. ცისკარას დედა ითხოვდა რატისთან შეხვედრას. დუმილით მოისმინა დედის მტკიცე საუბარი. რატის არც გაჰკვირვებია, ცისკარას გამზრდელი ქალი ასეთი რომ იყო. მალალი, დიდი ცისფერი თვალებით, წარბები

მერცხლის ფრთასავით გადაჰკალმოდა ვინრო სახეზე და ხელ-
მანდილის ქვეშ მალავდა ბოლოებს, ასევე ხელმანდილს დაეფარა
საკმაოდ მაღალი შუბლი, ხოლო იქიდან მორცხვად გამოსჩროდა
ქერა, მაგრამ წლოვანებასთან ამკარად შეუფერებელი ქალარა;
შვენოდა კიდეც. ფერმკრთალი ლოყები სინატიფეს მატებდა მის
მკაცრ გამოხედვას, ხელმანდილითვე დაეფარა ნიკაპი, ხოლო ტურ-
პირს ქვრივის თავშალი უფარავდა. მიუხედავად მისი მაღალი
აღნაგობისა, მკლავები და მხრები წვრილი უნდა ჰქონოდა, ხოლო
ხელის მტევნები - კაცისებრ დიდი ჰქონდა; ეტყობოდა, რომ ჯაფა
არ მოჰკლებოდა მას. არა, ეს ქალი არ ტოვებდა მოქსოვილი ქალის
შთაბეჭდილებას, რომელსაც ძაფის ბოლოში ხელს მოჰკიდებ და
დაირღვევა. როგორც თანასწორის წინაშე, ისე დადგა რატის წინ
და ქალისთვის უჩვეულო მტკიცე ხმით დაინყო საუბარი:

- შეჩვენებულ იყოს გამცემი და მოღალატე უფლისა და ერისა!
არამი იყოს ძუძუ, რომელიც მას უნოვია, ანათემა იყოს მშობელი
ერისა და მინის მოღალატეზე - არ ეღირსოს გულზე ქართული
მინა დაჰყროდეს, ეს თუ მართლა ჩემს შვილზეა საუბარი. მისი
სულისთვის ისიც კმარა, რაც ჩაიღინა, ამიტომ მე მომანდეთ ამის
გამომზეურება და თუ დამნაშავეა, მე გამოვუტან განაჩენს დამნა-
შავეს. ის მე გავზარდე და ისიც მზარავს, რომ სასირცხვილო
ბოძზე მოუწევს გაკვრა, ამას მირჩევნია, ჩემი ხელით მოვუსწაფო
სიცოცხლე. ამას არ იმსახურებს მისი გარდაცვლილი მამის სუ-
ლი... ახლა კი უბრძანე, ნუ დამაბრკოლებენ, ციხიდან გამიშვან...

კუმურდოელი ეპისკოპოსი ეწვია ციხეს, ბერთაყანის თავზე,
კუმურდოსა და ერემტას ძირში, გამოქვაბულებს შეხიზნოდნენ
ჯვავახები, რვაასამდე კარგად განვრთნილი მეომარი ელოდებოდა
თმოგვის და ვარძიის გადაწყვეტილებას...

რათი სდუმდა. უკვე რვა შიკრიკი გაგზავნა მეფესთან, მაგრამ
მეფისგან ვერაფერი კარგი ან დამაიმედებელი ვერა გაიგო რა
ერთის გარდა - ციხეებში გამაგრებას ბრძანებდა მეფე.

კლარჯელი ეპისკოპოსები სახლობდნენ საფარას, კუმურდოს
ეპისკოპოსს სთხოვდნენ, საფარაში სწვეოდა სათათბიროდ... სულ

ცოტა, სამასი მეომრის თანხლება იყო საჭირო მის გასაცლებლად, მაგრამ ჯოლღაში მარცხის შემდეგ გამწარებულები ბოდნენ ოსმალები. სადმე რომ გადაჰყოფდნენ ეპისკოპოსის მაცრიონს, ყველას ამოსწყვეტდნენ. ეპისკოპოსს კი რა ბედი ეწვეოდა, ადვილი წარმოსადგენი იყო.

ხეობაში ექვსიოდ ყმანვილ ქალს ნასწყდომოდნენ რატის ბიჭები, ნამუსახილი გოგოები გოდებდნენ და ციხეში ნამოსვლაზე უარზე იდგნენ, მაგრამ მაინც მუდარით ნამოყვანათ ბიჭებს. ქალებმა ტყვეთა შორის ერთი ფაშა და რამდენიმე ბეგი ამოიცნეს, რომლებიც გადაცმულიყვნენ მდაბიოთა ტანსაცმელში. ქალები აფთრებივით ეძგერნენ მოძალადეებს და ქვები დაუშინეს, მერე კი ნიხლქვეშ გაიგდეს.

რატიმ კოშკის თავზე ბრძანა მათი აყვანა და იქვე, ქვის სკამზე დაელოდა მათ.

ფაშას აშკარად ეტყობოდა, შუათითზე ბეჭედი რომ ეკეთა და სულ ცოტა ხნის წინ ნაეძრო, მისი შეღებილი წვერ-ულვაშიც მის დიდგვაროვნობაზე მეტყველებდა. ნუხელ, ღამით, ასეულის უფროსი დაკითხა რატიმ და ვერაფერი ათქმევინა, ფაშა კი შემოყვანისთანავე მუხლებზე დავარდა და თავისი ტყავის გადარჩენას ღამობდა. ხვეწნით აიკლო ყველა და ყველაფერი დაფქვა. კიდეც სამი ბეგი ამხილა გადაცმულთა შორის.

- შურისძიების განაჩენი შენ თვითონ დანერე ფაშავ! - დინჯად მიმართა რატიმ და თავისი ვეებერთელა ცალი თვალი ფაშას დაფეთებულ თვალებში გაუყარა და უფრო დააფეთა, ახლა შენ დადე სასწორის მეორე მხარეს ისეთი რამ, რაც სიცოცხლეს შეგინარჩუნებს, წადი და იფიქრე, ცოტა ხანში ისევ დაგიძახებ და თუ ვერ მამებ, იმ შენგან გაუბედურებულ დედაკაცებს მიგცემ ხელში და შენი ბოლო ამოსუნთქვა, აი, იმ ქარაფიდან ფრენისას იქნება.

ბეგები შეუვალნი იყვნენ. ვერაფერი ათქმევინა რატიმ, ვერც წუნდელი გოლიათის ხელში აღმართულმა მახვილმა შეაშინა ვერცერთი. მაშინ მათი ბედი წუნდელ ბიჭებს მიანდო. თვითონ კოშკის თავზე დარჩა. რატი ძალზედ დაღლილი ჩანდა.

იქვე, წმიდა მარინეს ეკლესიიდან ამოსასვლელში კლდის თავზე, კბილებზე ჩამომჯდარიყო კუმურდოელი მეუფე. ეპისკოპოსი ფიქრებს გაეტაცა, მერამდენე დღეა, ტაძარში საკურთხეველიდან არც

გამოსულა, გზასაც მოექანცა მცხოვანი. არც არა უხმევია, დღეს ტყვეებს ჩამოუარა და ამხნევებდა, თვალი და ყური გამახვილებული ჰქონდა, რომ ადამის მოდგმაზე ცილისნამება და ნამება არ დაეშვა. ერთობ კმაყოფილი იყო რატიით. მოსწონდა მისი დინჯი და რაინდული გადანყვეტილებები.

რატი კი ჩქარობდა, მას ციხის შიგნით მყოფი გამცემის ვინაობა ანუხებდა ძალიან. არადა, დაძაბულობამ იმატა, ყველა ერთმანეთს ეჭვისთვალით უყურებდა. ერთი-ორი კამათიც მოხდა, დროულად ჩაერიო რატი... საჭირო იყო ციხეში დაგუბებული ენერჯის გამოშვება, რომ ნიაღვრად ქცეულიყო. მოზიდული მშვილდი ასე დიდხანს ვერ გასძლებდა. ნასროლი ისარი კი კარგად უნდა გათვლილიყო, ვიდრე გასტყორცნიდა.

სახვალიოდ გადანყვიტა ლაშქრობა და თავკაცები საიდუმლო თათბირზე წმ. დანიელის ტაძარში იხმო. გარშემო შუბოსნები დააყენა, რომ ჩიტიც ვერ შემოფრენილიყო.

გადაწყდა, ვანის ქვაბის მონასტერი უნდა გათავისუფლდეს იქამდე, სანამ იქ, ქართველი მეომრები კიდევ არიან გამაგრებულნი. მათ დიდი დახმარების განევა შეეძლოთ სიმაღლიდან. იქამდე კი ოსმალების თარეშს ბოლო უნდა მოეღოს, სანამ არ მომრავლებულან და მოძლიერებულან. თურქებისთვის კი ძალზედ მნიშვნელოვანი იყო ციხიდან ჩრდილოეთით ვაკეზე ჯარის ყოლა.

შუა თათბირზე კუმურდოელი მეუფე შემოვიდა; აღელვებული ჩანდა. საკურთხევის წინ დაუდგეს სავარძელი და დაჯდომა შესთავაზეს, მაგრამ იგი რატისთან პირისპირ დაბრძანდა და არცთუ მშვიდად მიმართა:

- ეს რა ჩაიდინე შვილო ჩემო, განა, ასე უნდა მოექცე ტყვედ შეპყრობილს?! მისი ბედი ღმერთმა შენ მოგანდო ახლა და რადგან მსაჯულის კვერთხი ხელთ აგიღია, ნუთუ, ასე სჯი ღვთისშვილის ბედს? შენმა რაინდებმა ფრიალო კლდეზე მოისურვეს გადაყრა და ერთი უკვე გადააგდეს კიდეც...

რატი უკვე ქარაფის თავისკენ მირბოდა. იქ მისულს ბეგები მუხლზე მოსულნი დახვდნენ მუდარით:

- ოღონდ ნუ დაგვხოცავთ და რაშიც გინდათ, გვიმსახურეთო.

- ციხისთავო, ნუ გაგვნირავეთ და შენი ყურმოჭრილი მონები ვიქნებით, - წარმოთქვა მათ შორის უხუცესმა და მთლად მინაზე გაიშხლართა.

რატომ იქვე გამოქვაბულში შეაყვანინა ბეგები, კარები გადა-
რაზა და ლამის ჩურჩულით ჰკითხა:

- ვინაა ციხეში შემოგზავნილი კაცი, ვინ განვდიდათ ცნობებს ჩვენ შესახებ. ამას თუ მეტყვი, ცოცხლები დარჩებით.

- ვიცით, ციხისთავო, ხოლო რომელია, არავინ იცის. ალაგურ-
შია ის ფაშა, ვინც შემოგზავნა, - ახლა ნამდვილად გულწრფელები იყვნენ ბეგები.

მყისვე ტყვე ფაშა იხმო თავისთან, იგივე დაადასტურა ფაშამ.
კიდევ ერთი სავალალო ამბავი ამცნო ნითელწვეროსანმა:

- სახვალიოდ ჩემთან, ჯოლდაში, თურქეთიდან სულთანის კაცს ველოდით, ჩვენ ზარბაზნები ვთხოვეთ, რომ გამოეგზავნათ, ისინი კი სათათბიროდ ინვევენ ყველა მხედართმთავარს, ასევე ველო-
დით ქართველ დიდებულს, რომელიც ირწმუნება, რომ ზარბაზ-
ნების გარეშე ააღებინებდა ციხეებს; საფასურად კი ოცი ათას
ოქროს ითხოვს ახლა, ხოლო მას შემდეგ, რაც, ასე ვთქვათ, ციხის
კლიტეებს ჩააბარებდა, ოცდაათი ათასი ოქრო მაშინ უნდა მიეღო
ის ოცი ათასი. თარაქამა მძარცველმა რაზმმა დააყაჩაღა სტამბუ-
ლელი ალა და ოქრო ნაიღეს. ხვალ კი, სულთანის კაცი თვითონ
მოდის და თან მოაქვს სათანადო ოქრო. იქ ჩემთან კარავში უნდა
ყოფილიყო ამის დამადასტურებელი ფირმანი...

რატის ვეებერთელა ცალი თვალი უფრო გაუფართოვდა და
დაენისლა. აი, თურმე რისთვის მიჰქონდათ ამდენი ოქრო ოსმა-
ლებს. ვინ არის ის დიდებული, რომელიც ასე იაფად იყიდება? ახა-
ლი თავსატეხი გაუჩნდა ციხისთავს, მაგრამ, ვაითუ, ციხეშია ის
დიდებული? გადანყვიტა, ჩუმად ედევნებინა თვალყური... უმაღ-
კაცი აფრინა ხერთვისში და ვარძიაში, რათა ფრთხილად ყოფი-
ლიყვნენ.

სახენაშლილმა რატომ კვლავ სათათბიროს მიაშურა. მეუფე
ისევე იქ იყო.

- მე კლდიდან გადაგდება არ მიბრძანებია, მეუფეო, შესაშინებ-
ლად დავაყენებინე ფრილოს თავზე, რადგან ფრიად საჭირო ცნო-
ბას მოველოდი მათგან. სხვაგვარად ციხეში ეჭვმა დაიდო ბინა და

საცაა უნდობლობა დაისადგურებს თანამოძმეთა შორის. ჩვენთან, ციხეში გამცემია, მოლაღატე, რომელიც ცნობებს აწვდის მტერს. ამიტომ მივანდე წუნდელ მეომრებს ამ საქმის გარკვევა. დრო აღარ ითმენდა, აი, ახლაც ამ ტაძრის კედლებს შუა შევეყარე სააჯოდ თავკაცები და ის, რისი თქმაც მინდა, ბოლომდე გულწრფელად ვერ ვამბობ იმიტომ, რომ ეჭვი მკლავს, ჩემი თავისაც აღარ მჯერა. დროულად თუ არ გავიგე გამცემის ვინაობა, თავს ნავაგებთ და ქვეყანასაც, ამიტომ დაეშურნენ ახალგაზრდები... დროულად უნდოდათ ამბის გაგება...

- დროს ჭაბუკის მაჯისცემით რატომ ზომავ, ციხისთავო! დროზეც და ხალხზეც პასუხისმგებლობა შენ დაგაკისრა მეფემ და გამოდის, რომ ღმერთთანაც და მეფესთანაც შენ აგებ პასუხს... მტერზეც და მოყვარეზეც სიყვარული და ზრუნვა გმართებს.

- ვიცი მეუფეო, შენგან ვიცი, გიყვარდეს მტერი შენი, გძულდეს მტერი ღვთისა და შემუსრე მტერი მამულისა. ამას გვასწავლიდი ოდითგანვე, - წარმოთქვა რატიმ და ოდნავ ხმასაც აუწია, - ახლაც ტაროსი ამ ნათქვამის შესრულებისა.

- ძნელადსაზომია ზნეობა ქრისტიანისა შვილო ჩემო, შენ ახლაც სხვა თარგი მოარგე ოდესლაც ნათქვამს. ამ საზომით ბრძოლის ველზე ზომავს რაინდი და იბრძვის, აქ კი, რამდენადაც შენ ხარ ამადლებული იმით, რომ ხმალი გიპყრია ხელთ, იმდენად ტყვეა დაცემული უიარალოდ და ვერაფერი ბედენაა მისი უფრო დაჩაგრვა და დამცირება; არ ნაადგება შენს ვაჟკაცობას. მტერი მარტო ხმლით და ისრით კი არა, ზნეობითაც უნდა დაამარცხო. გატყორცნილ ისარს შენი ზნეობაც უნდა გააყოლო, თუ არა, მოუზომავი მშვილდის მოზიდვით ჩვენი მოდგმა გადაგვარდება; სიბრძნე ისარსზე კი არა, მოზიდულ მშვილდზე უნდა დადო, და ყოველ ისარს, შენი ზნეობა უნდა გააყოლო სიკვდილის მოციქულად. აი, სიბრძნე კი შენ უნდა დაიტოვო.

- მართალს ბრძანებ, მეუფეო, მაგრამ, მაგათ სხვანაირად სწამთ, ასე ასწავლიან, ზრდიან და აგზავნიან საომრად - რამდენსაც მეტს მოკლავს ქრისტიანს, მით უფრო ახლოს მიდის თავის მოჰამედთან, ახლაც გვიანია მათთან კაცთმოყვარებაზე საუბარო. თუმცა შესაძლებელია მათი მორჯულება, ოღონდ მაგისი დრო არ არის; აგერ, ვანისქვაბებში საკვები რომ ვერ მივუტანეთ იმიტომ...

„ახალი“. 2020. 2 (25)

რომ ყველა გზა მტერს შეკრული ჰქონდა, იძულებული შეიქმნა, ორას მეომარს დაეტოვებინა მონასტერი; ციხეში მყოფი გამცემის წყალობით დღეს თურქები დათარეშობენ მონასტერში და ჩვენ სინმინდეებს შეურაცხყოფენ. ის, ვინც ჯერ კიდევ მონასტერს იცავს, ეს მშვიერი ხალხი, აიძულებენ, რომ გამოქვაბულიდან თავი ვერ გამოყონ ოსმალებმა, აი, იმ ქართველი ვაჟკაცების ზნეობაა წინასამძღვანი, მათ მიერ ნატყორცნი ისარი კი ზუსტად იმ მანძილზე აჩერებს მტერს სინმინდეებისგან და იცავს ნაბილწვისგან, სადამდეც ისარი მიფრინავს. აი, ეს არის ის, რა ურთიერთობაც დამყარდა ჩვენსა და მათ შორის, ახლა დესპანობას ისარი ეწევა! ... ჩვენ ხომ არ მივუხდით კარზე ოსმალებს. აბა, ნახეთ, რა უბედურება ტრიალებს გარშემო?!

- უბედურებას მხოლოდ სათნოებით თუ მოუკრავთ პირს, ციხისთავო, სხვაგვარად ის მაინც უბედურებად რჩება, გულშიც და გონებაშიც, ოღონდ სათნოებაა ძნელად გამოსაკვერი. ხომ გითხარი, უდიერად მოზიდული მშვილდით ჩვენ ნაშიერს გადააგვარებ და თუ ეს მოხდა, რალა აზრი ექნება ახლა, აქ დავმარცხდებით, თუ გავიმარჯვებთ, მაგრამ სულით დაცემულნი სულიერად დავიღუპებით ერიც და ბერიც? სამშობლოს ჭირისუფალი თუ ხარ, ბრძენიც უნდა იყო, შენი რაინდობა უნდა აჩვენო მტერს, რომ მას შენს ზნეობაზე ეჭიროს თვალი და სჯეროდეს შენი ვაჟკაცობის.

- ბრძოლის ველზე ბევრგან ვცადე ჩემი მახვილი, მეუფეო, და არასოდეს ყოფილა, ემტყუნოს ჩემს კაცობას, ჩემი ხმლით ჯერ არც ხეიბარი, არც დედაკაცი ან ბავშვი არ მომკვდარა, ხოლო თუ ისინიც მახვილს დაიჭერენ ხელში და გადმოლახავენ ჩვენს საზღვარს, ვერ დავინდობ. ტყვედ ყოფნას კიდევ ნეტარებად არ გადავუქცევ მაგათ, სანამ ჩემი მოძმეთა სისხლი ჰმართებთ, არც ვაპირებ მათ გამოკვებას ძლომამდე, ეს პური, რომელსაც მათ ვაჭმევ, აი, იმ სოფლის ხალხის მონეულია, ვინც მაგათ აიკლეს, ვინც მოკლეს ან ნამუსი ახადეს. ამიტომ მოუცია მამა-პაპას მახვილი ჩემთვის, რომ მათ ვებრძოლო, საზრუნავი კი მრავალი სხვაც მაქვს... აქ მე მეფემ დამადგინა ციხისთავად და აქაურობის პატრონად, ამ ხალხის ბედ-ილბალიც მე ჩამაბარა და მე ვაგებ პასუხს ჩემს მეომრებზე და სოფლებზე. და კიდევ, არც არავის დაუვალვია ჩემთვის მტერზე ზრუნვა და სამართალი, ხოლო ვინც

ჩვენი საზღვარი გადმოკვეთა და სისხლით ხმალი გასვარა, იგივე მიეგების და ასეთებს რომ არ ვებრძოლო, ასეთ კურთხევებს არც შენ მომცემ მეუფეო.

მეუფეს მაშინვე არ უპასუხია, ერთი კი ღრმად ამოისუნთქა, დაღლილი ქუთუთოები მალლა ასნია და წამოდგა, მერე სიმშვიდეს მოუხმო და მამაშვილური, ტკბილი ხმით მიუგო:

- მსმენია, რომ ძველმა ქართველებმა, ძარღვში ნიაღვრად მონოლილი ძალა ხომ უნდა ემართათ და რაღაცა კალაპოტში ხომ უნდა მოექციათ, და სისხლისმამელ გველაშაპად რომ არ ქცეულიყვნენ - მშვილდისგან ქნარი შექმნეს, თავიანთი მძლავრი, მოუხეშავი თითებით აამღერეს, ჩასისხლულ თვალებში ნათელი ჩაუდგათ და მათი კუშტი სახე ღიმილით შეიცვალა.. ამბობენ, რაინდის ზნეობაც ამ ქნარზე დაინერაო. მას შემდეგ დადის ეს რაინდი დედამიწაზე. მას მტერმაც მიბაძა და მოყვარემაც. რაინდობა კეთილკაცობა უფროა, შვილო, ვიდრე მოძალადეობა, ის აკეთილშობილებს თავის მოდემას და მისი ცხოვნებაც ახლოსაა. ის ახლა ყველა ერშია, ის ოსმალოცაა, ბერძენიც, ქართველიც და სპარსიც, მაგრამ შენ, ქართველს და ქრისტიანს, რაღაცით უფრო მეტი მოგეთხოვება, ვიდრე ოსმალოს და სპარს რაინდს. ეს ხომ აშკარაა.

- კარგი, მოძღვარო, მაშინ ისიც მითხარი, როგორ მოვიქცე, აქ ამ ციხის კედლებს მიღმა ათასობით მეომარი და თითქმის ხუთი ათასი ქალი, ბავშვი და მოხუცი მყავს, მათ შორის კი ერთ-ერთი გამცემია, რომელსაც არ ასწავლეს და არ ესმის რაინდობა. მას ყოველი ჩვენი ნააზრევი მტრის ბანაკში მიაქვს, მათი თვალი და ყური... ჩვენ სახვალიოდ ლაშქრობას ვაპირებთ მეუფეო და იცო, რამდენი მეომრის მზე დაბნელდება, თუკი მტერი შეიტყობს ჩვენს ჩანაფიქრს?... ისიც გაითვალისწინე, მეუფეო, რომ შენი საფარაში გამგზავრებაც არ უნდა შეიტყოს მტერმა, ამ დღეს სამასამდე მეომარს ველარ დავითვლით, რომლებიც შენს გასაცოლებლად მზად არის. ახლა კი გამთენიისას საომრად მიმავალი ჯარი შენ უნდა დალოცო, მეუფეო, და აბა, რას ეტყვი ჯარს, - აქ რატიან სული მოითქვა, საკურთხეველისკენ შეტრიალდა, პირჯვარი გადაიწერა და მშვიდად დაამთავრა სათქმელი, - ვიდრე სწორ ჯობს ვიპოვიდე, რაღაცას ხომ უნდა დავეყრდნო, მეუფეო, და მრუდს ჯოხს ნუ გადამაგდებინებ, ორკარეთობა არ ძალმიძს....

„ახალი“. 2020. 2 (25)

ამ დროს რატის შუბოსნება უხმეს, იქ ვილაც მოეყვანათ გა-
კოჭილი. აღმოსავლეთის კოშკიდან ხალხის ყაყანი ისმოდა. სომეხი
მეომრების ხმა მეტობდა ირგვლივ. ზედ ინევდნენ ტყვეზე...

- ორი დღეა, თვალყურს ვადევნებ, ციხისთაო, ამ კაცს, - წინ
წამოდგა ჩრდილოეთის ალაყაფის მცველთა მეთაური. ღამ-ღამო-
ბით გადიოდა ჯერ ვითომ, დაბლა, სოფელ თმოგვში, ბიჭები გავა-
ყოლე და წაასწრეს, სიბნელეში, როგორ შეხვდა თურქ მხედარს,
რალაცა უთხრა. როცა გაისტუმრა და უკან გამობრუნდა, ჩვენ
დაგვინახა, გაქცევა უნდოდა წყალგალმა, მაგრამ დავიჭირეთ და
აგერ მოგვგვარეთ. მეომრებს ჩაქოლვა უნდოდათ, მაგრამ არ და-
ვანებეთ, ჰოდა, აგერ შენთვის მოგვინდია სამართალი მასზე.

ჯერ ისევ შავშეთში გადაებირებინათ ოსმალებს თავიანთ მხა-
რეზე იქაური ვაჭარი. ერთ დღეს თავს წამოადგნენ მძინარე
ოჯახს, მთელი მისი ავლადიდება ცოლ-შვილით თურქეთისკენ წა-
იყვანეს. ერთი თვის შემდგეგ კვლავ შავშეთს ჩაიყვანეს და ახალ-
ციხისკენ მომავალი სომხების რაზმს შეურიეს, როგორც ერთ-
ერთი მათგანი. გამიზნულად სდიეს თმოგვის ციხემდე ისე, რომ
აუცილებლად შეხიზნვოდა თმოგვის ციხეს. ვაჭარმა უკვე მოასწ-
რო ეცნობებინა ფრიად საჭირო ამბები ციხეში მყოფი მეომრების
რაოდენობაზე, საჭმლის მარაგზე და ის, რომ ვანის ქვაბებს ორასი
მებრძოლის ნაცვლად სულ ოციოდე მეომარი იცავდა. ოსმალები
მას ოსმალეთში ცოლ-შვილთან გაშვებას შეჰპირდნენ სანაცვლოდ,
მას თან ექნებოდა წერილობითი დასტური ოჯახის დასახსნელად.
რატიმ სასწრაფოდ იხმო ფანასკერტელი მკურნალი, რამდენიმე
შუბოსანი მიუჩინა და თავის კოშკში დააბინავა. სასწრაფოდ, სალ-
სალამათი ჩამაბარეთო სომეხი ვაჭარი, დაუბარა.

სოფელ თმოგვიდან აქომინებული ბაქაარი მიადგა ციხისთავის
სამყოფელს. სული რომ მოითქვა, განუცხადა: სომხების ას ოც
კაციანი რაზმი ციხეს ტოვებსო, საგზალს ითხოვენ ცოტაოდენს
და ცხენებს, იმ ცხენებს, თვითონ რომ ჩამოჰყვით და რამდენიმე
ჩვენსას. მათი თავკაცები გეახლებიან საცაა. მე ასე, მოკლეთე,

გვირავით ამოვედი, მინდოდა, დამესწრო და სანამ ისინი ამოვალ
წევდნენ შენამდე, მომეხსენებინა. გაიძახიან, ოსმალებთან ჩვენი
ჩვენი ანგარიში გვაქვსო.

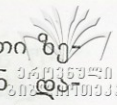
- ითაკილეს, გამცემი რომ მათი რაზმიდან გამოვლინდა. ახლა
უნდათ, რომ გაგვეცალონ. მე მათი სალაშქროდ წაყვანა მინდოდა,
მაგრამ, როგორც ჩანს, აღარ გამოვა... ვაჟუკაცები კი რჩეულები
არიან და გულიც ერჩით, თუმცა თვლიან, რომ აღარ გავუნვეთ
ნდობას.

ამ დროს ოთხი რჩეული ვაჟუკაცი მოადგა რატის კოშკის კარს.
მათ თან ახლდათ შუა ხანს გადაცილებული ტერტერა, რომელიც
თარჯიმნობას სწევდა. შემოსვლისთანავე სამყოფელს თვალი
მოავლეს და რადგან რატის წინ მხოლოდ ერთი ხის სავარძელი
იყო დასაჯდომად, ის ტერტერა თარჯიმანს შესთავაზეს, თვითონ
კი მორჩილად დაენყვნენ სარკმელთან ორივე მხარეს...

რატის ვარაუდი გამართლდა. სომხები დამნაშავედ თვლიდნენ
თავს და მოითხოვდნენ, რომ ციხე დაეტოვებინათ.

რატიმ ყველა მათი მოთხოვნა დააკმაყოფილა. საკმარისზე მეტი
საკვების მიცემას დაჰპირდა და ცხენებიც არ დაუჭირა, ოღონდ
მოითხოვდა. გადაედოთ უმალ წასვლა ან კიდევ უარი ეთქვათ,
რადგან გარშემო თურქის ჯარი იყო ყველგან და ყველა გზა შეკ-
რული ჰქონდათ, ოსმალებს მათი ციხიდან წასვლა შეუძრწეველი
არ დარჩებოდათ და ტყუილად თავს წააგებდნენ...

გადანყდა. სომხები დილით გამთენიისას დაიძრებოდნენ კუ-
მურდოს მიმართულებით და ასე დაშორდნენ ერთმანეთს. რატიმ
სასწრაფოდ სათათბიროდ შეჰყარა მეთაურები. თათბირი დიდხანს
არ გაგრძელებულა. მერე სწრაფმავლები იხმო და აფრინა ხერთ-
ვისს, ვარძიას და კუმურდო-ერემტას ძირში დაბანაკებულ მეომ-
რებთან. ყველაზე ძნელი და საშიში მაცნეებისთვის ვარძიამდე
მიღწევა იყო. ამიტომ მაცნეებს ათკაცრიანი მშვილდოსანთა ჯგუ-
ფიც გააყოლა. სულ კლდეზე ცოცვით უნდა ევლოთ ჯერ ჭაჭკრის
თავამდე, იქიდან ზედ კლდეკარის თავზე უნდა დაშვებულებოდნენ
და თუ საჭირო გახდებოდა, მაღლიდან თოკით ჩაემვათ ერთ-ერთი
ვარძიაში, რომ დანიშნულ ადგილას მშვიდობით მისულიყვნენ.
სხვაგვარად თავს წააგებდნენ და საქმეც წახდებოდა.

ხერთვისში ორივე მხრივ გაგზავნა სწრაფმრბოლელნი. ერთი ზე და თმოგვის გავლით, ხოლო მეორე - წუნდის. ხერთვისთან მარცხების შემდეგ ოსმალებს ყველა გზა და ბილიკი შეკრული ჰქონდათ, ამიტომ ძნელი იყო ხერთვისში მოხვედრა. აქ მხოლოდ რჩეული ვაჟკაცები გაუშვა. ერეშტადან მალე დაბრუნდა მაცნე და ამცნო, რომ გამოქვაბულში მონაზვნების გარდა არავინ იყო. მონაზვნებმაც არაფერი იცოდნენ, თუ სად იმყოფებოდნენ ჯავახი მეომრები.

ჯოლღაში დატყვევებული ფაშა იხმო რატიმ, რომელიც თავს შინაურად სთვლიდა. ახლაც ყველაფერზე თანახმა იყო, ოღონდ საკუთარი ტყავი გადაერჩინა. რატიმ თავის მოპირდაპირე სავარძელში ჩასვა და მისი ნაქონი ბეჭედი წამოაცვია თითზე; ბეჭედი, რომელიც ფაშას თავის დიდებას უბრუნებდა. ამის შემხედვარე ფაშა ერთიანად გასწორდა ბეჭებში და სრულიად გარდაისახა. ამკარად ეტყობოდა დაუფერებლობა, აწრიალდა და მოუთმენლად ჰკითხა რატის, რას ნიშნავსო ეს ყოველივე? რატიმ მაგიდაზე დაუწყო მისივე ნაქონი საწერკალამი და ძვირფასად შემკული ქალღლები და ანიშნა, რომ რასაც ეტყოდა, ის დაენერა. როცა წერას მორჩა, მისივე ბეჭდით დაამშვენებინა გრაგნილი და გახარებული ფაშა გაისტუმრა თავის სამყოფელში. ცოტა ხანში სომეხი ვაჭარი იხმო. რატიმ ფაშას მიერ დაწერილი წერილი დაუდო წინ და ანიშნა, რომ წაეკითხა.

სომეხს ისედაც დიდი თვალეები უფრო გაუფართოვდა, მერე რატის ახედა და როგორც ვაჭრებმა იციან, რომ რალაცის სანაცვლოდ რალაც უნდა გასცენ, უკვე ვაჭრულად ჰკითხა:

- მე მზად ვარ ყველაფერი გავაკეთო იმის სანაცვლოდ, რაც ამ წერილში წერია. ქონებას არ დავეძებ - წყალსაც წაუღია, ოღონდ ცოლ-შვილი გადავარჩინო. მიბრძანე, ციხისთავო, რა უნდა ვქნა.

- ისეთი არაფერი, მიუგო რატიმ: ამაღამ შენ ისევ ნახვალ და გადასცემ ცნობას ალაგურში დაბანაკებულ ფაშას, რომ ხვალ, გამთენიისას, კუმურდოს ეპისკოპოსი ას ორმოცდაათი მეომრით კუმურდოში მიემგზავრება და გზასაც მიუთითებ. შენთან წამოვა ორი მშვილდოსანი, ისინი გაგაცილებენ. უკან რომ დაბრუნდები,

თუ ყველაფერს შეასრულებ, როგორც გითხარი, მიიღებ ამ წყ-
რილს სათანადო ბექდით დამშვენებულს. მოგცემ ცხენს, საჭმელს
და შეგიძლია ნახვიდე საკუთარი ცოლ-შვილის დასახსნელად.

ვაჭარს ლამის გული წაუვიდა აღელვებისგან. იგი მუხლებზე
დავარდა რატის წინ და რალაცას მოსთქვამდა და ტიროდა.

შუალამე კარგა ხნის გადასული იყო, რომ ვარძიიდან დაბრუნ-
დნენ სწრაფმავალნი და კარგი ცნობაც მოიტანეს. არ ჩანდნენ
ხერთვისში გაგზავნილი მაცნეები. რატიმ ფრიალო კლდის თავზე
გაატარა თითქმის მთელი ღამე და ის იყო მტრედისფრად ინათა,
როცა ჩრდილოეთიდან ელოდა ბაქაარს, იგი აღმოსავლეთის
მხრიდან, წყალგალმა, ციხის მეორე მხარეს, კლდის თავზე მოადგა
და გამოსძახა:

- ხერთვისში ყველაფერი იციანო.

იმავე დილასვე, ჯოლდის ვაკეზე თითქმის იმდენივე ოსმალთა
ჯარი შემოვიდა და დაიწყეს დაბანაკება...

თმოგვის ციხეში არსებულმა თოთხმეტი ეკლესიის ზარმა, ერთ-
დროულად შემოჰკრა თორმეტ-თორმეტჯერ; ასე იწყებოდა ყოვე-
ლი დილა ციხეში. არე-მარე ჩიტების ჟვიღ-ხვიღმა გამოაცოცხ-
ლა. ტოროლები ცას გამოეკერნენ. საამოდ ისმოდა მათი გაუთავე-
ბელი წკრიალი, თითქოს ამ ქვეყნის ავ-კარგს უთხრობდნენ
უფალს. ზოგი თითქოს დაუჯდომელს უკითხავდა ღვთისმშობელს,
იმდენ ხანს იყო ზეცაში გამოკერებული, თითქოსდა დაზეპირე-
ბული ჰქონდათო მისი წილხვედრი ქვეყნის ვარამი, რომელსაც
დანვრილებით უამბობდნენ დედა ქალწულს, რათა არაფერი გა-
მორჩენოდა და ისე მიეტანა ყველაფერი თავის შობილთან. თან
მეოხება ეთხოვა ძე ღმერთისთვის.

ჯოლდის ალაგურის და თმოგვის თავზე დაბანაკებულ ოსმალ-
თა ბანაკებშიც მოლებმა დაიწყეს ლოცვა, მათი ხმა ცუდად ხვდო-
ბოდა ციხის მკვიდრთა ყურს. ციხიდან აღმოსავლეთით, თამარის
ხიდად წოდებული ხიდიდან სომხების რაზმი ტოვებდა ციხეს, რომ
ბერთაყანის გავლით ჯავახეთის ზეგანზე ასულიყვნენ. გაღმა მხა-
რეს თურქი მსტოვრები შენიშნა რატიმ. ორი ალაგურისკენ წავიდა.

ერთი ჯოლდის ვაკეზე დაბანაკებულ ოსმალეთთა ჯარისკენ, სომხები ის-ის იყო ხიდზე გადავიდნენ და კლდის თავზე მოექცნენ, რომ ვანის ქვაბის ძირში დაბანაკებულმა ოსმალების ჯარმა მათ-კენ აიღო გეზი. ჯოლდის ვაკედანაც ორასამდე მეომარმა ცხენებით გასცურა მდინარე და სომხების რაზმს აედევნა. ალაგურიდანაც დაიძრა ორასამდე მეომარი და თმოგვისციხის გაღმა მიაჭენებდნენ ცხენებს. როგორც ეტყობა, ძალიან მნიშვნელოვანი იყო „კუმურდოელი ეპისკოპოსის“ ხელში ჩაგდება.

თმოგვის ციხის თავზე მდგარი სარდლობა გულდამშვიდებული უცქერდა, თუ რა მოხდებოდა გაღმა.

სომხებმა ყველაზე მაღალი და მიუდგომელი გორა აირჩიეს, სოფელ მარნისთავს რომ დაჰყურებს, და ცხენების წყალობით მკვირცხლად მოექცნენ მის თავზე. მღევარმა რაზმმა გორის ძირში მოიყარა თავი და ყოველი მხრიდან დაიწყეს მისი დალაშქვრა. გორისთავიდან კი, სომხებმა უზარმაზარი ქვები დააგორეს.

როგორც ნიაღვარმა, ისე ჩამორეცხა თურქთა მხედრიონი მთის კალთებიდან ლოდ-ისარმა.

თმოგვის ციხეზე კმაყოფილნი იყვნენ სომხების მოქმედებით. ცოტა ხანში ალაგურიდან კვლავ გაიწვიეს ოთხასამდე მხედარი, არც ჯოლდაში დაიშურეს და კიდევ ორი ასეული დაამატეს...

ამ დროს, როცა ოსმალები გართული იყვნენ სომხებთან ბრძოლით, ციხისთავზე მდგარმა დედო ზარმა იქუხა და ციხიდან თითქმის ყველა მეომარი თმოგვის ციხის თავზე მდგარი ბანაკისკენ დაიძრა. ნაწილი ჯოლდისკენ, ხოლო ნაწილი ალაგურისკენ.

დილით, გამთენიისას, წირვა ჩაატარა კუმურდოელმა მეუფემ, ოცდაათი მღვდელი ჰყავდა თანამწირველად, ხიდისთავში, ალაგურისკენ, ზედათმოგვისკენ და ჯოლდისკენ გასასვლელ კარიბჭის კართან იდგნენ მღვდლები ბარძიმით ხელში და აზიარებდნენ ომში მიმავალ ჯარს, ნაკურთხი წყლით უკურთხეს მარჯვენა და დალოცეს.

ყველა მეომარი გამოვიდა ვარძიიდან, თითქმის ამდენივე კაცი ამოვიდა ხერთვისიდან და ეკვეთნენ მტრის ბანაკებს. ჯოლდელები და ალაგურში მდგარი თურქების რაზმები ალყაში მოექცნენ. ალაგურში რომ ვერ გაძლეს, ერთიანად წყალგაღმა გავიდნენ და ვანის

ქვაბებს მიაშურეს ოსმალებმა, იმ იმედით, რომ მათი თავშესაფარი იქნებოდა, მაგრამ იქ ქართველები დახვდნენ.

კუმურდო-ერემტას თავშესაფრიდან გაუჩინარებულ რვაას მეომარს, რომელთაც წინ ცისკარა წასძლოლოდა, ვანიქვაბებისკენ დაძრულიყვნენ, გზად ბაქაარი გადაჰყროდათ ხერთვისიდან მომავალი, იქვე ძმად გაფიცულიყვნენ ბაქაარი და ცისკარა, წინ წასძლომოდნენ ჯავახებს და ახლა უკვე ორი ძმადნაფიცო ჩაეკიდა საბელით მონასტრის ციცაბოებზე, ჯერ მალლა მომწყვდეული არაქათგამოცლილი ბიჭები მოინახულეს და მათგან გაიგეს, ვინ სად იმყოფებოდა და რამდენი. გვირაბებში კიბეები ჩადგეს და სულ მალე ორმოცამდე მეომარი ელოდა გასასვლელში ბრძოლის ყიჟინის ხმას ...

ორ-ორი ნიჯგორი, ისრებით სავსე გადაიკიდეს მხარზე ცისკარამ და ბაქაარმა. ახსენეს ღმერთი და საბელზე ჩამოკიდებულნი უფრო სიღრმეში ჩაეშვნენ. აი, აქ იჩინა თავი ბაქაარის ოსტატობამ მშვილდოსნობაში, არც ცისკარამ დაიშურა თავი. ზუსტი სროლით საგუშაგოებიდან დახოცეს და აჰყარეს თურქები. ამ დროს დასავლეთის გამოქვაბულების თავზე ერთდროულად ჩამოეშვა ჯავახთა ასეული. ოსმალებმა იყნოსეს საფრთხე. რა დაინახეს თურქებმა, რომ ალაგურიდან გამორბოდა მათი ჯარი, ჯერ კი გული მიეცათ, მაგრამ ისიც დაინახეს, რომ ხევიდან და მალლა გვირაბიდან იმატა ქართველობამ, ერთიანად დაეშვნენ დაბლა და თავიანთ თანამოძმეებს შეეყარნენ პირისპირ. ახლა კი, როცა მთელი ოსმალთა ჯარი ამ მონასტერს მიაწყდა, იქიდან ისრების სეტყვა დაატყდათ თავზე და უკუიქცნენ. ყველა თმოგვისკენ დაეშურა. აქ წინ თმოგველების ჯარი დახვდათ. თურქები ქარაფისკენ მიაშვედნენ. ნაწილმა ოსმალებისა ალყა გაარღვია და ბერთაყანის გავლით, მარნის თავისკენ გაეშურა, უკან მდევარი დაედევნა, რომლებიც ისრებით ხოცავდნენ გაქცეულებს, ხმალდახმალ მისვლა საჭირო აღარ იყო. მარნის თავის გორაზე ასული სომხები როგორც ხელისგულზე, ისე ხედავდნენ, რა ხდებოდა ირგვლივ ჯოლდაში. თმოგვის თავზე, სადაც სულ რამდენიმე ხნის წინ მათაც მოუხდათ ბრძოლა და არც თუ ისე ცუდად იომეს, ახლა ბერთაყანიდან მათ

„სიზღი“. 2020. 2 (25)

კენ მომავალი ანიოკებული ოსმლები რომ დაინახეს, გული მიეცათ, იჩქარეს, ჩამოუხტნენ მტერს და თავი წააგეს. არ დაელოდნენ, ქართველების ლაშქარი მისულიყო იქამდე.

თურქი მეომრების ნანიღმა ვარძიისკენ მოახერხა გაქცევა, იქ ვარძიელი ბერები იყვნენ იარაღში ჩამსხდარნი.

ძნელი აღმოჩნდა თმოგვის ციხის თავზე დაბანაკებული რაზმის დაძლევა. ერთხანად თურქებმა სძლიეს კიდევაც ქართველებს და ისევ ციხისკენ დაირეკეს, მაგრამ რატიმ ხერთვისელები მიაშველა, კვლავ ზემოდან ნითელმინების მხრიდან დაუარეს მტერს, ერთიანად შეუტიეს და გატეხეს...

ორი დღე-ღამე სდიეს ნუნდის მიდამოებში მტერს, ვინც ტყვედ ჩაბარდა იქვე ჯოლდაში, თავიანთ ბანაკში გამოკეტეს, დანარჩენები განყდნენ. მერე დაუარეს და ყველა მიცვალებული მიწას მიაბარეს.

გამეტებით გამოკვება რატიმ დაჭრილი ტყვეები და კუმურდოელი ეპისკოპოსის ლოცვა-კურთხევით გაისტუმრეს ქვეყნიდან. სომხების ასეულიდან მხოლოდ ოცდაათი მეომარი გადარჩა ცოცხალი. ისინი კვლავ თმოგვისციხეს დაუბრუნდნენ. სომეხ მიცვალებულებს იქვე, ჩრდილო-აღმოსავლეთით ვაკეზე, ცალკე სასაფლაო გაუკეთეს და დიდი პატივით მიაბარეს მიწას.

ცისკარას დედა კი ასე, სოფელ-სოფელ დაეხეტებოდა და ამოდებდა თავის ერთადერთ შვილს. ბოლოს ვიღაცამ უთხრა, რომ ვანის ქვაბებშიაო შენი შვილი და იქეთ გაეშურა.

სასონარკვეთამდე მისული დედაკაცი აგერ უკვე თითქმის ორი კვირა დაეძებდა თავის შვილს, ფეხები უკან რჩებოდა და უმძიმდა შვილთან შეყრა. ძლივს გადაბობლდა საიდუმლო გასასვლელში. გაუკვირდა კიდევ, მონასტერი დაუცველი რომ იყო, აქამდე ყველგან აჩერებდნენ, ყველა რალაცას ეკითხებოდა, აქ კი

და უცებ, ვინრო გასასვლელში, ქარაფის თავზე, მისი პირმშო, მისი ცისკარა, მომღიმარი მოემართებოდა დედისკენ... უღიმოდა, ამკარად უღიმოდა, არც კი გრძნობდა სინდისის ქენჯნას. ასე ხელ-

გაშლილს ენადა ჩახუტებოდა გამზრდელ დედას. დედას ღვე-
ლაფერი გადაავინყდა, გაშალა ხელები და გაექანა შვილისკენ,
მაგრამ ზიზლი იგრძნო, შეჩერდა და როგორც ძუ მგელმა მოი-
შორა, შვილის გამოწვდილ ხელებს დაუსხლტა და რაც ძალი და
ღონე ჰქონდა ხელი ჰკრა თავის პირმშოს.

- მოღალატე, ამისთვის გაგზარდე? მოღალატე. მომშორდი
თავიდან!

შვილის გაცეცხული თვალები დაინახა ბოლოს. იგი ხელებ-
გაშლილი, როგორც არწივი, თითქოს ჯერ ჰაერში აიზიდაო, მერე
გადაევლო ფრიალო კლდეს და დაბლა, წმინდა გიორგის ტაძრის
შესასვლელიდან ათიოდ ნაბიჯით ზემოთ, ორ ლოდს შუა გაერთხა
მინაზე.

- ეს რა ჰქენი, დედი, როგორ თუ მოღალატე, ეგ ხომ გმირია,
ჩვენი გმირი. ეგ შენი შვილი რომ არა, აბა მონასტერს როგორ
გავათავისუფლებდით?! ეს რა ჩაიდინე, ვაი დედასა!!!..

დედა უცებ შეცბა, აუთრთოლდა ტუჩ-პირი, მერე ისევ შურის-
ძიების ჟინშეყრილმა თავიდან მოიშორა ნათქვამი, მაგრამ ბაქარმა
იგივე გაუმეორა, ახლა კი, დედაც ქარაფისკენ გაქანდა გადასა-
ვარდნად, მაგრამ ბაქაარის რკინისებრ ხელებში მოექცა და მგე-
ლივით აყმუვლდა.

- აკი მოღალატეაო?! მიშველეთ ხალხნო! ეს რა ჩაიდინეთ,
როგორ თუ მოღალატე, ჩემი შვილი არ შეიძლება მოღალატე ყო-
ფილიყო. დამკალით, ხალხნო! შვილისმკვლელი დედა ვარ,
დამკალით! მე ჩემს ქვეყანას თურმე გმირი გავუზარდე და გმირი
მოვუკალ, დამკალით!!! ცოცხლათ დამმარხეთ, დამკალით!!!

ცისკარას გვამი ვარძიელმა ბერებმა არავის დაანებეს, ბერთა-
ყანის გავლით აიტანეს ზეგანზე გალობითა და ლოცვით, თმოგვის
ციხეზე ყველა ზარი რეკდა, რატი და მთელი ციხის ამაღლა მუხლ-
ზემდგომნი, თავდახრილნი ემშვიდობებოდნენ მათგან უნებლიედ
მოღალატედ გამეტებულ გმირს, რომელმაც ვანისქვაბებში მისას-
ვლელი ყველა ბილიკი და გზა ზედმინწვნით შეისწავლა და კუმურ-
დო-ერაშტას გამოქვაბულში შეხიზნული მეომრებით დაუბრუნა

ქვეყანას ციხედქცეული მონასტერი, რომ არც ერთი ქართველი
მეომარი არ დაღუპულა.

ვანისქვაბელმა მოძღვარმა აუგო წესი ცისკარას სოფელში და
მინას მიაბარეს.

სალამოს კი გაძარცვულ და გლოვადქცეულ სახლში ცისკარას
ქვრივმა უკვე შემოდგომის ცივ სარეცელზე შობა ვაჟი.

ცისკარას დედა კი, მოხდილი ხილაბანდით ხელში, ერთხანად
საფლავზე იყო გადაკრული, მერე კი ასე დადიოდა სოფელ-სოფელ
თავმოხდილი და გაიძახოდა:

- შვილისმკვლელი დედა ჩაქოლეთ ხალხო, დამკალით! მე თავს
ვერ მოვიკლავ, თავის მოკვლა დიდი ცოდვა ყოფილა და ჩემი
გმირი შვილის სული რომ არ დავამძიმო, დამკალით!

დიდხანს დაეხეტებოდა სოფელ-სოფელ, მის დანახვაზე ყველა
თვალს არიდებდა შვილისმკვლელ დედას, თან ჩურჩულებდნენ:

- დამკლელი ქალი მოდის, ხალხნო, ვაი, მაგის გამჩენს, რა
ცოდნა, რომ ვერცა რაით ანუგეშებს კაცი... სამადლოდ ვინ პურს
მიანვდიდა, ვინ რას, მაგრამ ისე ჩაუვლიდა გვერდით, თითქოს
ვერც ამჩნევდაო ხალხს.

ამიერიდან ამ სოფელს დამკალი ეწოდა. ახლა აღარავინ ცხოვ-
რობს ამ სოფლად. ცისკარას ნაშიერი, ცისკარაძეებად იწოდე-
ბოდნენ და ახლაც არიან.

ბაქაარმა კი, ცისკარას ძმადნაფიცმა, თავის თავზე აიღო ძმო-
ბილის დედაზე და მის ცოლ-შვილზე ზრუნვა. რატიმ იმ ბერძნული
ოქროდან საკმარისზე მეტი ოქრო გამოუყო და არც არა გას-
ჭირვებიათ რა.

ცოტა ხანში მეფის ბრძანებით თმოგველი მეფოლადეები გახიზ-
ნეს თმოგვიდან და ახლანდელ რაჭაში დაასახლეს, იქ, სადაც ახ-
ლოს იყო რკინის მადანი და თან დაცულნი იქნებოდნენ, რომ ფო-
ლადის საიდუმლო არ გაეტაცა მტერსა და მომხვედურს. ასე იწო-
დებოდა მათი გვარიც მოისარიძეებად. ახლა მაისურაძეები არიან
მრავლად.

ბაქაარი თმოგვს დაიტოვა რატიმ. ცოტა ხანში თმოგვიდან
ჩრდილოეთით გორის თავზე, რომელიც ჯოლდას დაჰყურებს,
კოშკი აუგო, ხოლო ამ კოშკზე, მეციხოვნედ ბაქაარი გაამწესა,
რათა მტრის შემოსევა ემცნო ხერთვისისა და თმოგვისთვის... იქვე

მომრავლდა ბაქარი, მერე იქიდან სოფელ ზედა თმოგვიში გადასახლდნენ და ამ სოფლის ძირძველი მკვიდრნი არიან. გორას სიკეთე სადაც კოშკი ჰქონდათ, ახლა ზედა თმოგველები ბაქორას მთას ეძახიან.

გაზფხულზე კვლავ შემოესივნენ ოსმალები, ოღონდ ახლა უფრო მრავალნი იყვნენ მომხვედურნი, კვლავ ამ ოთხმა ციხე-მონასტერმა აიღო თავის თავზე მთელი სიმძიმე ომისა. ქართველებიც მომზადებულნი დახვდნენ, ამჯერად ყველა სოფელმა თავ-თავისი მცირე რაზმით აიძულა მტერი, წინ ველარ წასულიყო; ტყეში იყვნენ გახიზნულები და მთლად მოუხელთებელნი გახლდნენ ოსმალებისთვის. ბევრი არც უფიქრია მტერს და მოხდა ყოვლად საშინელი ამბავი, ყველგან, სადაც კი ტყე იყო, ოსმალებმა ცეცხლს მისცეს და მთლიანად გადანვეს, ასე აიძულეს ხალხი, ტყიდან გამოსულიყო და თავს ეშველა. ოთხი წელიწადი იწვოდა სამცხე-საჯავახო. ხალხი ეცლებოდა იქაურობას. ციხესიმაგრეები კი კვლავ მედგრად იდგნენ. ვერა გაანყვეს მათთან ბრძოლით ოსმალებმა, მრავალი ჭურვი მიახარჯეს ციხის კედლებს, მაგრამ ისინი შეუვალნი იყვნენ.

და ერთ დღეს თავზარდამცემი ამბავი მოიტანეს თმოგვი ვარძია დაეცაო. ოქრო-ვერცხლით მოხიბლული და განცხრომის მონყურებული ქართველი თავადი ღალატით შეუძღვა ვარძიის მონასტერში მტერს.

აიკლეს და გაძარცვეს ვარძია. სულ მალლა სართულზე ოცდაათი ბერი განაგრძობდა ბრძოლას, იქ მონასტრის საჭურჭლე და ძვირფასი ხელნაწერები იყო დაცული. არც ისე ადვილი გამოდგა მათი დამორჩილება. ბოლოს საჰაერო ხვრელის ქვეშ დაუნთქეს ცეცხლი. თივასთან ერთად მონასტრის ქონებაც იწვოდა. მაინც არ დანებდნენ, არ გააღეს ქვის კარიბჭენი, რომლებიც იცავდა მალა სართულებს, მაგრამ კვამლმა თავისი ქნა, მეოთხე დღეს კვამლისგან გაგუდული ბერები რომ აღარ იძვროდნენ, ეს ქვის კარებებიც დანებდნენ მტერს.

აუნერელი სიმდიდრე გაუყენეს სტამბოლის გზას, მაგრამ მთავარი სიმდიდრე - სული ქართული, მაინც დარჩა ვარძიაში. რაც ოსმალოებისთვის სიმდიდრეს არ წარმოადგენდა; ხელნაწერები და მრავალი სასულიერო ნივთი, ტაძარში შეზიდეს, ზედ იმ ოცდაათი

ბერის გვამი დააგდეს. იქვე, ტაძრად მდგარი, ოთხი უზარმაზარი, ორმოც ფუთიანი სანთლები დაჩეხეს და ცეცხლი წაუკიდეს.

გაჭვარტლა ვარძიის ფრესკები და მთლად მურით დაფარული უხილავი გახადა. ბერების, ამ წმიდა მამების დამწვარმა სხეულმა, ასე გაუნია უკანასკნელი სამსახური უფალს და ქართველ ერს; სხვაგან ყველა წმინდანს თვალები აქვს დათხრილ-დაჯღაბნილი.

აქ თითქმის სამასი წელიწადი ცხვარი ჰყავდათ მეცხვარეებს შეხიზნული და ყველა სინძინდე ილახებოდა.

თმოგვის ციხეში კი საშინელი ჭირი ჩავარდნილიყო და ერთიანად მუსრავდა ყველას, ღამით ჩუმ-ჩუმად თითო-თითო კაცად მიდიოდა სამშვიდობოს ხალხი. ბოლოს რატიმ თავის ერთგულ ბებერ ცხენს აუკრა ხილაბანდით თვალები და ზედმჯდომი თმოგველი მეფოლადე მაისურაძეების გაჭედილი ჯავარდანიტ ხელში, გადაეშვა ფრიალო კლდიდან...

ასე დარჩა მარადიულ მხედრად თმოგვის უკანასკნელი ციხისთავი.

სამცხე-ჯავახეთი დაეცა, მაგრამ არ მომკვდარა. მრავალი ტანჯვა გამოიარა მას შემდეგ. მერე არც ვარძიას, არც თმოგვს, არც ხერთვისს და არც ახალციხის ციხეს ქართველებისთვის სამსახური აღარ გაუნევია. მხოლოდ ერთხელ, გიორგი სააკაძემ აიღო ხერთვისი და თმოგვი, მეციხოვნენიც ჩააყენა, მაგრამ მხოლოდ ოთხი წელი სახლობდნენ აქ ქართველები.

დაშლილ-დაქუცმაცებულმა საქართველომ თვითონ უღალატა აქაურ ციხეებს. საარაკო მესხი მეომარი, რომელიც ყველა დროის ქართველ მეომართა შორის ყველაზე ძლიერი, მოუხელთებელი და უშობარი იყო, სასიკვდილოდ განირეს. სამასწლიანმა უღელმა მხოლოდ რჩეულნი დაიცვა გადარჯულებისგან, დანარჩენებს მოთმინება ასწავლა, ვინ მუსლიმური ფარაჯით შეიმოსა და გენი ქართული დღესაც ხარობს შავშეთში, მათი წყალობით იქაურობას ახლაც ქართული სურნელი ასდის ქართულ მიწას.

მერე ალაგურში მაჰმადიანობიდან გადმოინათლება ერთ-ერთი მთა თავადი ფალავანდიშვილების, ის წაუძღვება რუსებს და მისი დახმარებით ახალციხის ციხეს აიღებენ. მას შემდეგ ახლა რუსების სამსახურში ჩადგნენ და რუსეთის იმპერიას ემსახურებოდნენ ქართველთა ნაოფლარი ხერთვისი და ახალციხის ციხე. მერე ციხე

აღარც არაფერში გახდა საქირო და ასე მოვიდა დღემდე ასე
დგანან უტყვ მონმეებად გარდასულ დღეთა. დგანან, რათა და-
ქარის და ცისკარას მოდგმას ეამაყა; ისევ მხოლოდ წარსულით
ეამაყა და მეტი არაფერი...

ვერავინ მოიცალა ამ გმირობისთვის სახელი დაერქმია. არც იმ
ოცდაათ ბერის ხსენებაა არსად, არც ამ ციხეების გმირები
საქმენი... ასე წაიშალა ქართველის გონებიდან მათი სახელები.
დარჩა დამახინჯებული ლეგენდები.

2017 წელი 23 ნოემბერი, თბილისი.

„ბრძოლი“, 2020, 2 (25)

ნატო გაბარაშვილი

დაიბადა 2000 წლის 25 იანვარს ქალაქ თბილისში. 2002 წლიდან საცხოვრებლად გადავიდა ღუშეთის რაიონის სოფელ ილტოზაში. 2006 წელს შევიდა მცხეთის რაიონის სოფელ ქსოვრისის საჯარო სკოლაში, რომელიც 2018 წელს ოქროს მედალზე დაამთავრა, იმავე წელს ჩააბარა ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში საერთაშორისო ურთიერთობების მიმართულებაზე 100%-იანი გრანტით. 2014 წელს გახდა მცხეთის რაიონის გამარჯვებული ქადრაკის ოლიმპიადაში. 2015-2017 წლებში იყო საგანმანათლებლო ორგანიზაციის „კინგსი—საქართველო“ ქართულის ოლიმპიდის გამარჯვებული, 2016 წელს გამარჯვა შინაგან საქმეთა სამინისტროს მიერ ორგანიზებულ ესსების კონკურში. 2019 წელს გაიმარჯვა სტუდენტთა 27-ე საერთაშორისო კონფერენციაში, ხოლო მოგვიანებით — „საქართველოს ახალგაზრდა დიპლომატთა კლუბის“ მიერ ორგანიზებულ რეგიონული კვლევისა და საგარეო პოლიტიკის | სტუდენტურ კონფერენციაში.

ბზა

დეკემბრის გაუკვალავ თოვლს ნელა ვატყობდი ნაბიჯებს. საინტერესოა, შეეძლებ ნეტა ოდესმე, ცხოვრებასაც დავამჩნიო ასეთი კვალი, თუნდაც მხოლოდ ერთი ადამიანის ცხოვრებას. საკუთარი, ორიგინალური, მოულოდნელი და ზუსტი, ოღონდ ისეთი, მეორე დღის თოვლმა რომ ვერ გადაფაროს.

მძიმედ გადავწიე ერთ ადგილას ჩახსნილი ღობე და ეზოში პირველი ნაბიჯი დავდგი. ზამთრის უდროოდ დაღამებულ დღეს და მონოლილ ღრუბელს ერთიანად ჩაეშავებინა იქაურობა. ჯერ თვალის შეჩვევაც მიჭირდა, მხოლოდ სადღაც სიღრმეში პატარა, დაბალ შენობას ვარჩევდი და იმაზე შორს მეჩვენებოდა, ვიდრე სინამდვილეში იყო. ინსტინქტურად გადავდგი ნაბიჯები, თითქოს რაღაცას ვეძებდი. უცებ მარჯვენა ფეხი დამპალი ფოთლების

რამდენიმე ფენით დაფარულ მარმარილოს ფილას მოხვდა. გამაყ-
სუნდა, ვიპოვე ბილიკი. თამამად მივყევი და ნახევარ წუთში მესას-
ვლელის წინ ვიდექი. ვუყურებდი ნელ-ნელა გამოკვეთილ ხის
მართკუთხედს და უაზროდ ველოდი, როდის გაიღებოდა შიგ-
ნიდან. სულ ხუთი წუთი დამჭირდა გამოსარკვევად. დიდი ხნის
შეჩვეული სიმძიმე კიდევ უფრო ღრმად დავნიე გულში და უან-
გიანი გასაღები ქურდულად შევსვი ვინრო ხვრელში. პირველ
გადაწევაზე არაფერი, მეორე ცდაზე - გაიღო. გაიღო და შემაზა-
რებლად გაიჭრიალა მომაკვდავი ადამიანის გაშემშებულ სიტყვასა-
ვით. ჯიბეში ჩავიყავი ხელი, სიგარეტის კოლოფის გვერდით
სანთებელა მოვნახე. მკრთალმა შუქმა წამის სისწრაფით გაანათა
წინკარი და წლების წინანდელმა ლანდებმა ჩუმი ხმაურით ჩაირ-
ბინეს უცებ. სხვა დროს, ადრე, ბავშვური წმინდა თვალებით რომ
დავრჩენილიყავი ასე სიბნელეში, შემეშინდებოდა ალბათ, მაგრამ
ახლა საერთოდ არ ვგრძნობდი შიშს. სულ სხვა გრძნობები მერეო-
და სადღაც სიღრმეში. ხმელ იატაკზე ორი ნაბიჯი გადავდგი და
ისევ ინსტინქტურად გავნიე ხელი მარცხენა კედლისკენ. თითები
ზუსტად მოხვდა ჩამრთველს, მბჟუტავი ნათურა თამამად განათ-
და, თითქოს უსირცხვილოდ მომახალა ოთხ ოთახში გამოკეტილი
სიმართლე.

არ ვიცოდი, საიდან დამენყო. მძიმედ მოვატარე მზერა იქაუ-
რობას და მაშინვე მივხვდი — აქ ყველაფერი ერთ დროში გამე-
შებულიყო, წლების სვლას ბევრი ვერაფერი შეეცვალა, ჩემგან
განსხვავებით... საიდანღაც კედლებში მყარად ჩამჯდარი სუნი
მოდიოდა და დაჟინებით დასტრიალებდა გონებას, ანჯღრევდა
ახსენებდა რაღაცას.

ჩუმი ნაბიჯებით გავიარე ცოტა და მეორე ოთახის კართან
გაუცნობიერებლად შევჩერდი. ჩემი ოთახი, ერთ დროს ჩემი ყვე-
ლაზე დიდი მესაიდუმლე. საინტერესოა, ისევ ოცი წლის წინან-
დელი ნამდვილი ემოციებია ამ კარის მიღმა თუ აქაც გაუფასურდა
ყველაფერი. რას დავინახავ, კარი რომ გავაღო? პატარა, მეოც-
ნებე, თექვსმეტი წლის ბიჭს სუფთა ღიმილით თუ ყველასათვის
საყვარელ, ყველგან მიღებულ, შარვალ-კოსტუმთან ორმოცი წლის
კაცს. იქნება ორივეს ერთად? და რას ეტყვინ ისინი ერთმანეთს?
აქვთ რამე საერთო?...

გაუბედავად გავნიე ხელი ნინ (ახლალა შევაძინიე, მიკანკა-
ლებდა). სახელურმა დაუნდობლად მაგრძნობინა სიცივე, აშკარა
იყო, მე აქ უკვე აღარ მელოდნენ. ქრიალით გაღებულ კარში ნინა
ოთახიდან სუსტმა სინათლემ შეაღწია. სუსტმა, მაგრამ იმისთვის
საკმარისად ძლიერმა, რომ გონების სიღრმეში დაწყობილი კად-
რები შეეხსენებინა ჩემთვის. აქაც ჩავრთე ჩამრთველი და ჩემდა
გასაკვირად, აქაც აინთო სინათლე (ჯერ კიდევ „მაშინ“, ყველაზე
სწრაფად ჩემი ოთახის ნათურები ფუჭდებოდა). მანამდე უნახავ
მოვლენაზე, კუთხეში მიმჯდარი წრუნუნები აირივნენ და სასწრა-
ფოდ დაიშალნენ. ვიდექი, უბრალოდ ვიდექი და ვუყურებდი გახუ-
ნებულ ფარდებს, დაჭიანებულ თაროებს, ჯერ ისევ ლამაზად
გასწორებულ სანოლს და აქამდე უცნობ რაღაცას ვგრძნობდი.
უფრო სწორად, ასმაგად უფრო მწვავედ განვიცდიდი იმას, რაც
აქამდე მხოლოდ ყრუდ მანუხებდა. ერთხელ შემოვუარე ოთახს,
მტვრიან მაგიდას მკრთალად აჩნდა თავგების ნაკვალევი.

სასაცილოა და საბრალოა ადამიანი... უფრო სწორად, ცხოვ-
რებაა დამცინავი და მერე ჩვენ საბრალოებს გვხდის. გაზრდაზე
მოცნებენი ანთებული თვალებით თავანულები მივდივართ გაუ-
კვალავ გზეზე, ერთხელაც არ გვახსენდება უკან მოხედვა, ან თუ
მოვიხედავთ მარტო იმის სანახავად, რამდენი ადამიანი ადევნებს
თვალს ჩვენს სიარულს, რამდენი ათვალიერებს ჩვენს ნაკვალევს
და მერე თავანულები ისევ ვაგრძელებთ სვლას, სანამ მარტივ
უაზრობამდე არ მივალთ, სანამ არ მივხვდებით, რომ ხორცისთვის
გაცემული სული ყველაზე დიდი მცხვერპლია, ყველაზე დიდი
დანაკარგია, სანამ არ გავიაზრებთ, რომ რაც ოცნება გვეგონა,
დაცემა ყოფილა თურმე და რაღაც განსაკუთრებულის ძებნაში
ყველაზე უბრალო და მარტივი ბედნიერებები დაგვიკარგავს.
შეიძლება უბრალოდ ასეთი კანონზომიერებაა, შეიძლება არც
არაფერია ამაში პარადოქსული, შეიძლება ჩემნაირი სენტიმენტ-
ტალისტების გამონაგონი სევდაა. ვინ იცის...

საოცარია, საათი მუშაობდა ისევ. ჯერ გონების ილუზია მე-
გონა, იმდენად ცხადად გადავინაცვლე წლების მიღმა, რომ
წარსულის ბუნებრიობის ყველა ელემენტი გამიცოცხლდა-მეთქი,
მაგრამ მერე მივხვდი, ნვიმის წყლისგან ჩაჟანგებული ისრები

ნამდვილად მოძრაობდა, ისევ ითვლიდა დროს (ვისთვის საინტერესოა). ზაფხულში, როცა ღამით ხშირად მეღვიძებოდა, საათის ნიწკნის რაღაც გაურკვეველ მელოდიას ვამსგავსებდი და ვინცები ხოლმე ფიქრს, სანამ ისევ არ ჩამეძინებოდა.

ბანალურად ჟღერს, მაგრამ ყველაფერი ისე იყო, როგორც დაეტოვე, უფრო სწორად დ ა მ ე ტ ო ვ ა; მაშინ ხომ არ ვიცოდი, რომ რამეს ვტოვებდი, მაშინ ისიც გათვალისწინებული მქონდა, რომ ერთ კვირაში ჩამოვიდოდი სოფელში და სხვენიდან მესამე თაროს ჩამოვიტანდი ძველი წიგნებისთვის. მერე ნელ-ნელა, შეუმჩნევლად, უგრძობლად, უმტკივნეულოდ, შემპარავად ერთი კვირა ჯერ ერთი თვე გახდა, შემდეგ ერთი წელი, სულ ბოლოს — ოცი.

თან ისე, რომ მასპინძელიც აღარ გხვდება ვინმე. დედას შემდეგ ისედაც ვიცოდი, რომ წლების შემდეგ აქ დაბრუნება ძალიან გამიჭირდებოდა. საერთოდ რაღაცის გაგრძელებას თავიდან დაწყება სჯობს ხოლმე, მაგრამ ახლა ველარც ვინცებ რამეს, ველარც ვაგრძელებ.

სამ კავშირები მაისსა

მაჰმადიანი მესხების გასახლებას მთიულთა, იმერელთა და აჭარელთა ჩამოსახლება მოჰყვა სამცხე-ჯავახეთში. შემოდგომა იყო, მოსავალი თითქმის დაბინავებული. გამოიზამთრეს და გაზაფხულიც მოვიდა. აყვავდა ირგვლივ ყველაფერი და თუთის ხეებს ნირი არ შეუცვლიათ. დგანან ეს ცადაწვდილი გოლიათები, კაცი ხელს რომ ვერ შემოუნვდენს და ფიქრადაც არ მოსდით, კვირტი გამოიღონ. უტრიალეს აქეთ-იქით მთიულებმა და დაერივნენ ცუღით ხელში: გამხმარია, უნდა ავჩეხოთო. თუთას გვიან გამოაქვს ფოთოლი, აცალეთ და ნახავთ, რა ნაყოფი ექნებაო, - უთქვამთ ადგილობრივებს. მესხეთი განთქმულია თუთით, მაგრამ ხერთვისის ცერისიმსხო თუთასთან თუთა ვერ მოვა. ივნისის თვეშივე ყელდამტკბარათ მიუწერიათ მთიულეთში, ჩამოდით, ხემ კამფეტები მაისსაო. ყველა თუთობას იხსენებენ ამ ამბავს და ოხუნჯობენ, მთიულთა ვითომ გასაჯავრებლად, სინამდვილეში კი თუთის საქებ-სადიდებლად.

თუთის ხეზე ასვლა ყველას როდი ძალუძს, სანთი უნდა და გამბედაობა. ამიტომ ბაშვობიდანვე აჩვენებენ, როგორ მოექცნენ თუთას კენწეროში, როგორ დაარხიონ. ნოდო თერთმეტი-თორმეტი წლისა უკვე გვირხევედა საშუალო თუთას, იაკო ბიძა შეეხიდე-ბოდა, მალლა აწვედა ტანით, ტოტს რომ მისწვდომოდა, ფეხს დაუჭერდა, რომ მომაგრებულიყო და ასწავლიდა, რა თანმიმდევრობით გადაადგილებულიყო ტოტიდან ტოტზე. ეგ არის რომ, მალე იღლებოდა (რა გასაკვირია, დიდი კაცებიც ვერ უძლებდნენ ამ ხეებთან ჭიდილს), ბეზრდებოდა და იქიდან გვეძახდა, უნდა ჩამოვიდეთო, ან მეფსია და რა ექნაო. ბიძას შეგულიანებული შემოდან გადმოაჭინჭილებდა ხოლმე. ჩვენ დაბლა ვიგუდებოდით სიცილით. დედა იმ ჯეჯიმს სხვა საფენებისაგან გამოარჩევდა და გვერდზე მიდებდა გასარეცხად. პავლე პაპა ხუმრობდა, ხომ

ტკბილია ეს თუთა და უფრო გემრიელი იქნებოდა, ეთერას
ჯეჯიმიდან რომ არ გადაებერტყაო.

ეროვნული
ხელისუფლება

ტოლოშელებს თუთის არაყის დაგემოვნებაში ვინ შეედრებოდა და განთქმული იყო ჩემი სოფლის თუთის ნაჟური. გათენებას ერთად ხვდებოდნენ სატალაოს მთები და არაყთან ნაზიარები ტოლოშელები. ვინ დაასწრებდათ?!...

ერთხელაც, არცთუ დიდი ხნის წინ, როცა სახელმწიფო გზების მონესრიგებით იყვნენ დაკავებულნი, ტენდერში გამარჯვებული კომპანიის თანამშრომლებს ტოლოშის მისასვლელთან მოუწიათ პურისჭამა. ერთი ტოლოშელიც შემოესწროთ და ბევრ საინტერესო ამბავთან ერთად თუთის სიკეთეზეც ესაუბრა, ისე როგორ დავშორდეთ, თუთით არ გადაღვრძელოთო, სოფელში ავიდა და არაყი ჩამოიტანა. სახელდახლოდ გაშლილ სუფრასთან ჩამომსდრებს დაუსხა, ადღეგრძელა და სულმოუთქმელად გადაჰკრა სავსე ჭიქა. კამფეტ!- დააყოლა რიხით. ეს ალბათ იშვიათი რამააო, გაიფიქრა ერთ-ერთმა სტუმართაგანმა და მიბაძა არყის მაქებარს. დაილოცა და გადაუძახა. მაგრამ რაც ტოლოშელების განვრთნილი ყელისთვის შაქარ-შარბათი იყო, ამ მიუჩვეველ კაცს ბომბად მოეჩვენა. თუ ამან კამფეტის გემო იცოდეს, მე კაცი არ ვიყოო, - ძლივს ამოისუნთქა.

თუთაძეებს უცხოვრიათ სოფელში, ახლა ამ გვარის არცერთი წარმომადგენელი არ შეგხვდებათ მესხეთის მიწა-წყალზე (თოთაძეები კი არიან ჯავახეთში, რაც იმავე გვარის ფონეტიკური სახე-ცვლილებაა). გამაჰმადიანებულთა გასახლებისას გაურკვევიათ, რომ ერთი ნაწილი ამ გვარისა ყოფილა, მაგრამ წინასწარი აღწერისას თავად არ გაუმხელიათ მემკვიდრეობითი სახელი და ვინ დაინდობდა...

ხარობს თუთა სამცხისა და ჯავახეთის საზღვარზე, თუთაძეთა ნასახლარზეც, ბევრი კარგი ამბის მომსწრე, სიავის მომსწრეც და ატკბობს თავისი ნაყოფით დიდ-პატარას.

„არსადი“. 2020. 2 (25)

ვაი და ვაი! როგორია ქართველი მუსლიმი რომ იტყვის, ქართველი არა ვარო... 1937 წელს მოსახლეობის აღწერისას კომისიის წევრები გაუოგნებია გამაჰმადიანებულ ქართველთა პასუხებს ეროვნებისა და რელიგიის დასაზუსტებლად: მუსლიმანი, თურქი. ეს ადრე იყო, საუკუნის წინ! როცა მათ მომავალს ბურუსი ეხვია და გაორებულნი თურქეთიდან ელოდნენ ხსნას. მაგრამ ახლა ამას რომ განაცხადებ, ან სულელი ხარ, ან არაფერი გსმენია შენი ჯიმ-მოდგმის ისტორიიდან. ყველაფერი უცოდინრობიდან მოდის! ცოდნას მოაქვს სიყვარული, თავისუფლება, შეცნობა საკუთარი თავისა! ორმოცდაათხში გადასახლებას სწორედ ის ოჯახები ვერ გადაურჩნენ, რომლებიც აცხადებდნენ, რომ თურქები იყვნენ, მიუხედავად იმისა, რომ ახსოვდათ, როგორ გაუმაჰმადიანეს მამა-პაპა, რომლებიც მალულად ინათლებოდნენ და მარხვასაც ინახავდნენ. ხომ გსმენიათ იდეოლოგიის შესახებ? რასაც ჩაგჩინებენ, მერე შენც იჯერებ, რომ ასეა. თათრები ხართო, სკოლაშიც თურქულად უნდა ისწავლოთო! ითხოვდნენ ქართულ სკოლას და ქართულ განათლებას, მაგრამ „ვაი ქართველების“ ხელშეწყობით ესეც მიუწვდომელი აღმოჩნდა. ქართული ლაპარაკი ეკრძალებოდათ, ქართულ, ქრისტიანულ, შესისხლხორცებულ სახელებს უცვლიდნენ და ჰასანად, მაჰმედად, გულხანუმად იხსენიებდნენ, მოუშალეს გვარები, სარწმუნოება, ენა... თუმცა ბოლომდე ვერა, აქაიქ მაინც ღვიოდა ხსოვნა ქრისტიანობისა, ხსოვნა ქართველობისა! ჩემი ბაბო-პაპა ჩვენთვის, შვილიშვილებისთვის, არასაჭირო ინფორმაციას საიდუმლო ვენით, „თათრულად“ ამცნობდნენ ერთერთს და თავისი ასაკის მეზობელ-მოკეთებებს. ჩვენც, ცოტა უფრო დაინტერესებულები, ხანდახან გამოვტყუებდით ფრაზების შინაარსს, რომელიც ხშირ შემთხვევაში ჩვენი „შესამკობელი“ იყო. მერე ნელ-ნელა დავინწყებას მიეცა ეს ჩვენთვის გაუგებარი მეტყველება და აღარც ჩვენ გვანაღვლებდა, რაზე ჩიფჩიფებდნენ მოხუცები.

ახლა წინაპართა თაობა გენდეშისა და მელაჯვარას სასაფლაოებზე სამუდამო ძილს მისცემია. ბევრ კითხვას გაეცემოდა

პასუხი, ბევრ ამბავს გავაცოცხლებდით, მაგრამ დრო ვის შეუჩერებია...
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

აქაურებისა და ჩამოსახლებული აჭარლების ისტორია ბევრ რამით ჰგავს ერთმანეთს, ტკივილი და დამცირება არცერთისთვის ყოფილა უცხო. სოფელ ივერიაში 75 წლის ქალბატონმა გვიმასპინძლა, სათნოდ მზირალმა, ღიმილიანმა. საუბარს შევყვებით ეთერ კორალიძე-გელაძე რიყეთიდან დანისპარაულში გაუთხოვე-ბიათ, დანისპარაულიდან გადმოსულან აქ. მამამთილისგან გაუგონია, რომ გელაძეები, ოთხი ძმანი, გურიიდან წასულან აჭარაში. თურქების შემოსვლისას გავმუსლიმანდითო. ძალიან ცუდი დრო იყო. ჩვენთან სოფელში რო შემოსულა განათლება, დედამთილი იტყოდა, აუცილებელი იყო თურქული ლაპარაკიო, ლოცვაო, დღეში შვიდი სიტყვა მაინც უნდა გეთქვა თურქულადო, გვაძალებდნენო...

სახლი დიდი ჰქონიათ, მათთან ყოფილა სკოლა. გურიიდან მოსული ოთხკლასდამთავრებული მასწავლებლებიც მათთან რჩებოდნენ. იმდენი რო, წერა-კითხვა სცოდნოდათო. ოჯახზე დიდი გავლენა მოუხდენია ამ სკოლას და გურიიდან ჩამოსულ მასწავლებლებს. დედამთილს „მისით“ უსწავლია, „უფრო ახალი მოსწონდა და მეზობლები ცოტა ისე უყურებდნენ - გაქართველდარ“. მეუღლე გეოგრაფიის მასწავლებელი ყოფილა. პედაგოგობა ოჯახის ტრადიციად იქცა, რძლებიც მასწავლებლები ჰყავს, ერთი - დანისპარაულში, მეორე - ივერიაში. სამი შვილისა და ექვსი შვილიშვილის ბებიაა ქალბატონი ეთერი. ღმერთმა უმრავლოს შთამომავლობა!

კორალიძეთა გვარს გამუსლიმებამდე ჰქონია წიგნები, მათ შორის „ვეფხისტყაოსანი“, ჰყოლიათ ღორები, მდინარის პირას უცხოვრიათ და ყრუ ღელეში დაუძალავთ პირუტყვიცა და წიგნებიც. ღორები დახოცილა, წიგნები „რაფერ ჰქონდათ დამალული“, რომ გადარჩა და ოჯახში დაუბრუნებიათ. „რო გამუსლმებულან, დიერქვათ ჩახლოდლები“, ბაბუამისის მამა ყოფილა ქრელთვალებიანი და იმიტომ. ქალბატონ ეთერსაც ჩახალა თვალები აქვს, სანდომიანი პირისახე, რალაცნაირი სიმშვიდე გეუფლება მასთან სიახლოვეს.

მამამისი, ხასანი, დედმამიშვილებში უმცროსი, მოლა ყოფილა რო შემოსულა სწავლა-განათლება, დედისთვის უთქვამს: ახლა ახალი დრო შამოდის, თუ ნებას დამრთავ და არ დამწყველი, წავალ და ვისწავლიო. ჯერ ბათუმის პედსასწავლებელში უსწავლია, „მერე იქიდან წევდა ქუთაისში“, დამსახურებული მასწავლებელი ყოფილა. ეთერის ბებიას ემინოდა, არ გაქრისტიანდესო. ახლაც ბევრი არიან ახალგაზრდები, რო ჩვენ ქართველები არა ვართო. ეროვნება და სარწმუნოება ერევათ, - თქვა დანანებით მასპინძელმა.

„დედაჩემი ობოლი ქალი იყო და აინტერესებდა, რო ლოცვა სცოდნოდა. მამაჩემის უჩუმიად დაანერინა დეიდაშვილს სალოცავები, ჩუმიად კითხულობდა და მამამ მუუსწრო. აართვა: რას კითხულობო? - აფერსო, - შეეშინდა, რო არ მეჩხუბოსო. უთხრა მერე მამაჩემმა, აუხსნა, რო კიო, კაიო, ინამეო, მაგრამ ეს არც ერთი სწორი სიტყვა არ არისო და შენ ამით უფრო აშავებო. შენ თუ გინდაო კაი იყოო, ეცადე, მაგრამ ამას ნუ კითხულობ, უფრო ცოდვა არიო. არ არი ნათარგმნი (არაბულიდან) სწორად და აგებო. არ ნეიკითხოო და იმის შემდეგ დედაჩემსაც არ ნაუკითხავს. მამა ბებიასთან არ ამბობდა, თორემ იცოდა ყველაფერი. მერე გევიზარდეთ ჩვენ. მაშინ წესი იყო, მეშვიდე კლასში ვიყავ, რო დამნიშნეს. უნდა მესწავლა, მამამთილმა შეპირდა, განათლებას მიცემო, მაგრამ რომ დავამთავრე საშუალო, მამას ყელის სიმსივნე გაუჩნდა და ვილა მასწავლიდა“.

„რო მოვედი გელაძეებში, არ შეიძლებოდა, სახე დახურული უნდა გქონოდა. მე არ მეხურა ლეჩაქს ვეძახდით, თავსაფარი, არც დამახურა ჩემმა დედამთილმა. რომ უთხრეს მეზობლებმა, რა ქენიო, გააქართველეო? ჯერ ერთი, ნასწავლი სახლიდან მეიყვანე და ასე რატომ ატარებო? - მისი ქმარი სწავლობსო (მაშინ სტუდენტი ყოფილა ეთერის ქმარი), ესეც იმ პირობით მყავს მოყვანილი, რო უნდა ვასწავლოო. თუ ვერ ვასწავლეო და არ იქნა, ამას ძველებურად მაინც არ ვატარებო. ვინმე რამეს ვეღარ ამბობდა, რო მიცავდა, მიტომ! მერე უკვე წამოვედით აქა“.

რიყეთში, მათ ეზოში, დიდი შავი სახლი მდგარა, ძველი, ბებიის ნათქვამით, „ტაიანთი სახლი, დედის ძმის სახლი. არ ვიცი, ძველი გვარიო რა ჰქონდენო და თათრული გვარი სადით-ოღლები. მერე

ნასვლა რო იქნაო, ნევიდნენ, გადიპარნენ თურქეთშიო. ეს სახელი რო დეიშალა, ქვეშ ნახეს ჭურები იყო თანდათანობით, კომპლექსუტი. ბებიაჩემმა რო დეინახა, იტირა: ვინ იცისო, რამდენი წლის წინ იმათიო, ეს გამუსლუმანება რო მოხდა, ხედაო, რა უქნიათო, აქ დაუშალიათო“.

რომ გათხოვდა, ნერგები მოუტანია მამამთილს ეზოში დასარგავად. ამოუთხრია მინა, ამოვარდა თურმე ქვევრის ნატეხი. მოთხარა, მოთხარა და დაშლილი ქვევრი არ უნახავს? დანისპარაულში არ ყოფილა ყურძენი, მაგრამ ქვევრი საიდან გაჩნდებოდაო? შემომლიმა.

P.S.

ეს ამბავი სოციალურ ქსელში გამოქვეყნებულმა ერთმა ფოტომ გამახსენა, საქართველო-აზერბაიჯანის სადაო მინაზე უტყვ მონმეებად მოჩანს ჩამოშლილი ფერდობიდან მომზირალი ქვევრები...

გურიაში

ტალღებთან ნებივრობის სურვილი ასობით კილომეტრს გაგატარებს...

- ჩამოი? როის მიხვალ? - ამ კითხვას ვერ გაექცევი გურიაში, მაგრამ არა იმიტომ, რომ შენი სტუმრობა ეზედმეტებათ, ჩვეულებაა ასეთი. გურულ სითბოსა და ყურადღებას სხვაგვარი ეში აქვს, გულს ეფონება. ვინ მოგანყენს, ვინ დაგტოვებს მარტო? არა და არა! ერთის სტუმარი - ყველას სტუმარია. მერე ინყება ცხელი ხაჭაპურებით, ცივ-ცივი მანონიო, მოხარშული სიმინდი და თხილი სულ გიმშვენებს სუფრას.

- აი, ახალი რძეა, მიირთვიო;
- აი, ჭყინტი სიმინდი გესიამოვნებათ;
- აი, თხის ყველი და მჭადი გამომატანა დედაჩემმა;
- აი, ეს და აი, ის!...

შემოდგომა და აქ მაინც თბილა. ყოველ შემთხვევაში გრძელმკლავიანი არაფერი ჩამიცვამს, გადაუღებელი წვიმების მიუხედავად. წვიმა კი იცოცხლე! მესხეთში ასე რომ გაგძლდეს, მტკპარი

თბილისში ჩაგვიყვანს დედაბუდიანად! რას იწოვს ეს მინაა... რომ გაივლი ქყაპა-ქყუპით, რიტმულ მუსიკად დააბოტებ, გეგონება, გაჟღენთილ ღრუბელს დააბიჯე. მარა მოდარება იცის ისე უცბად, ნამტირალევ ბავშვს კამფეტს რომ გაუნვდი და გაჩუმდება, მერე გაიღიმება და ავიწყდება, რისთვის მოალო პირი...

ღრმალელებში, სუფსის მახლობლად, სარიშვილების ოჯახში დავბინავდით, მზია ბებოსა და ნოდარი ბაბუას აშენებულ სახლში. სოფოს დაჟინებული თხოვნით, ჩვენც ვიგემეთ გურული შემოდგომის შემობრძანება. ოდაში დაიძინეთ, ქვემოთ ნუ დანვებითო. ეს ოდა კი გალაკულ ხეში დამშვენებული ზედა სართულია. ცხონდა ამისი მომგონი!

წვიმიან დღეს ალბომის დათვალიერებაც მოვასწარი და წიგნებში კირკიტიც. საოჯახო ბიბლიოთეკა მომეწონა, გურამ შარაძის რედაქტორობით გამოცემულ ილია ჭავჭავაძის ტომეულებს ძლივს შეველიე...

ეზოში ყვავილები გვიციინოდნენ და სახლში - კედლები. მიუხედავად იმისა, რომ ნოდარი ბაბუას შთამომავლები თბილისში ცხოვრობენ, ეზო-კარს პატრონობა არ აკლია, ხშირად აკითხავენ მამაპაპეულ კერას, უვლიან, აწესრიგებენ.

ურეკს არ აკლდა დამსვენებელი, ზღვას და სანაპიროს მოსდებოდა დიდ-პატარა. ფეხადგმულების ქვიშაზე ტანტალმა, აბარბაცებამ და ტაკოთი დასკუებამ გამახალისა. ტირშიც მოვსინჯე ძალები და ზაზასა და მეპატრონის გასაკვირად (მეც არანაკლებ გოცებულები დავრჩი), პრიზიც მოვიგე - ენაგადმოგდებული ცუგრია.

თავი შეგვაყვარეთ და ახლა მიდიხართო? გურიაში არ ჩავსულვართ უსიყვარულოდ. რომც გაგვებედა, იქიდან უმისოდ მაინც არ გამოგვიშვებდნენ. მომავალ შეხვედრამდე, გურულებო!

ცად აწვდილი მწვერვალები, „კლდის ვეფხვის“ ნატურფალი მინა, მრავალი ამბის მომსწრე კომპეები და ძალიან, ძალიან მართალი ხალხი - ასეთია სვანეთი, თეთნულდისა და უშბას სიყვარულზე რომ გიამბობს, ლამარიას სილამაზეს რომ გაზიარებს ენგურის დაბადებას რომ გამცნობს, ხატწერის ორიგინალობით რომ გაოცებს.

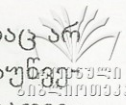
აუცილებლად უნდა ახვიდე იქ!

და თუ გზას გურამ მარლიასნაირი კაცი გიკვალავს, ხომ იძირები და იძირები სვანთა სავანეში... დინჯად, აუჩქარებლად მართავს მიკროავტობუსს და არ გამოეპარება არც ერთი სოფელი თუ ნასოფლარი, ფერდსა და ხევში ჩაკარგული მოსახლეობა. ამ კაცმა ყველაზე და ყველაფერზე სხვანაირი მოყოლა იცის, სიყვარულით, გულიანი...

სვანეთსა და სამეგრელოში გაზრდილი, აფხაზეთში დასახლებული, მერე იქიდან ომსა და უბედურებას ძლივს გამოღწეული, საკუთარი სამი შვილისა და სხვისი ორი შვილის გამზრდელი, სამოც წელს გადაბიჯებული ბიძია გურამი სიმღერით ხვდება ალიონს, უჭრის კალამი და ფლობს რამდენიმე ენას. მის გვერდით ცუდი ვერ იქნები, გადამდებია მისი კაცთმოყვარეობა, უამრავი მეგობარი ჰყავს. ერთხელ შეხვდები და არასდროს დაგავინწყდება.

ომის ქარცეცხლში დანდობა მტერს არ სჩვევია და იმ პატარა ბიჭებსაც ლოგინში დაუხვრიტეს დედა, უპატრონოდ დარჩენილები „წითელმა ჯვარმა“ ბრძოლის ველს გამოაცილა და ბავშვთა სახლს მიაბარა. იქიდან გაპარულებს, მშვივრებს, შეშინებულებს, დაფრთხლებს თბილისში, სადგურის მოედანზე, გადააწყდა გურამი, სახლში წამოიყვანა და მეუღლეს: ჩვენთან გაიზრდებიანო. ამ ამბის შემტყობარნი (გაუსაძლისი დროის გათვალისწინებით) შებუღავდნენ შემფარებელს, სახლში რომ მიიყვანე, მეუღლემ რა გითხრაო? გურამიც ჩვეული ღიმილით: მეუღლეც მე მოვიყვანეო.

ბიჭების თანატოლი გოგოები ჰყავდა გურამს და ლუკმას თანაბრად უნაწილებდა. ადვილი არ არის, უდედმამობა არ აგრძნობინო ექვსი და რვა წლის დაწიოკებულ ბავშვებს. მერე თვითონაც

შეეძინა ბიჭი. პატარა განსაკუთრებით შეეჩვია ძმებს, ღამითაც არ
 სცილდებოდა, მათი სანოლისკენ მიბობლავდა და შუაში ჩაუნუნებ
 ბოდა. მძინარეს თავისთან გადაიყვანდა მამა და დილით გაღვი-
 ძებულ კვილით აპროტესტებდა ამ მოტაცებას.

დღე და ღამე არ ეძინა, ან რა დააძინებდა ხუთი შვილის მამას.
 ახლა დავაბინავე ყველა და ცოტა ამოვისუნთქეო.

გათენებას ასწრებს ადგომას. სადაც არ უნდა იყოს, დილის
 ვარჯიშს არ გამოტოვებს, მერე სამსახურისკენ მიიჩქარის. სწამს,
 რომ სულის ამინდი განაპირობებს წვიმას, ქარს და თოვას. ჰოდა,
 თუ გინდა უამინდობა არ შემოგეჩვიოს, სიმღერას უნდა დაუშე-
 გობრდე, პოეზიას უნდა დაეძმობილო!

შესანიშნავი ხმა აქვს ბიძია გურამს (ანსამბლ „ჩელაში“ მღერო-
 და), ცეკვაც უყვარს და ფერთა გამაც. ნიჭი შვილებსაც გაუნა-
 ნილა: უფროსი ქალიშვილი მღერის და ცეკვავს, უმცროსი - ხა-
 ტავს. ვაჟიშვილის პატარა პაპის დანახვაზე აღარავის ეკარება:
 პაპა მისია!

სულ ცოტა წუნუნი და შელაპარაკება შუბლს შეუჭმუხნის და
 მგზავრებს „მე შროშანი მეგონაო“ წაუმღერებს.

სვანთა ყოფა-ცხოვრებას, თავგადასავლებს გურამ მარლიას
 სახით უბადლო მთხრობელი ჰყავს. მე სამი დაუვიწყარი დღე მა-
 ჩუქა სვანეთთან ერთად.

ახლა თქვენი ჯერია!

ისევ სიყვარულისა ვითქვათი

ხომ არიან ადამიანები, არასდროს რომ არ გტოვებენ, იმქვეყ-
 ნად წასვლის მერეც, ღამპრად რომ ანთიან ამ დალოცვილ წუთი-
 სოფელში.

მოსე პაპა...

მოსე შარვანეული...

კაიკაცობას, სტუმართმოყვარეობას, მამულიშვილობის სიმბოლო.
 როგორ იცოდა ტკივილში თანადგომა, ყველას ქირისუფალი
 იყო.

მისი კალამი სიყვარულს ემსახურებოდა.

ქორწილსაც სულ სხვა ეშხი ჰქონდა, როცა მოსე ბექაურის სიტყვამზებოდა!

როცა მას ვსტუმრობდი, მინდოდა უფრო კარგი ვყოფილიყავი, უფრო გულისხმიერი, უფრო ყურადღებიანი. მასთან ურთიერთობით კარგი ქალობაც შემოგესნავლებოდა და კარგი კაცობაც.

ადვილი არ არის, თითქმის ოცდაათი წელი თავჯდომარეობდე სოფელს და არაფერი შეგეშალოს. მოსე პაპა ამაშიც სამაგალითო იყო. „არ მახსოვს, განგებ ვილაც დამეჩაგროს. ბევრი დამიჯარიმებია, საქმე რო გაუცდენია, გაუფუჭებია, გამიჯავრებია, ერთი რამ - ქალისთვის არ მიგინებია, - მეუბნებოდა მოსე პაპა და იხსენებდა ბიძის დანაბარებს: მეტყოდა, დიდი ძალა აქვს ხალხსაო, კოლექტივი ეგეთი ძლიერი არ არიო. შენაო ხელმძღვანელი ხარ, ვინცაო საქმეს აკეთებსო, ვინც შრომობსო, ჯერ იმ ხალხს მიხედეო, მშრომელებსაო, იმათი მფარველი იყავიო. ერთი კაპიკი რო დააკლოო, ის ერთი კაპიკი ათასი კაპიკის საქმეს წაგინდენსო. კაცსაო თუ გული გაუფუჭდა საქმეზეო, ის საქმეს ვერ გააკეთებსო, ამიტო ყველას უნდა უთხრაო, ვინც ხელმძღვანელიაო, ფერმის გამგეს, ბრიგადირსაო, არავის დააკლოთ არაფერიო. ეს არის ცხოვრებაო“.

მამის გარდაცვალების შემდეგ, დედის ავადმყოფობით შეწუხებულს, ძმასთან ერთად ხევსურეთში მოჯამაგირედ წასულ პატარა ბიჭს თავისი მზე ჰყოლია - მზექალა, ხაზეინის ძმიშვილი. „ერთმანეთი გვიყვარდა, ბაღურის სიყვარული რო არი, ისე. ტოლები ვიყავით. წამოვედისკე, აბა, მე ხო ცხვარში, ძროხებში დავდიოდი, როცა ოჩერედი მოდიოდა. ეს გოგო გამოეპარისკე თავიანთებს, წამაელისკე ან ხინკალს თუ მოხარშავდნენ, ან ხორცსა, გამამიტანისკე მინდორში,“ - თბილი, ჟრუანტელის მომგვრელია ეს ბავშვობის მოგონება.

„დანიშვნა ისე კი არ იყო, გზაში შეხვდებიან, ქალი რო ჩაუჯდება, გაჰყვება და აი, მომიტაცესო! იქ იყო მოტაცება (მთაში). ჩვენი მეზობლის ქალი, კაცისა და მაიტაცეს ბექროვლებმა, შეკონეს მაგისი მამა. ბექროვლების ქალი იყო ჩვენთან გათხოვილი, თურმე მაგ ქალმა ჩაუნყო საქმე. გაგვაგებინე, რო კაციანი სახლში“

არ იქნებო. მამისა, ხნიერი კაცი იყო, არ ეხატებოდათ. შეატყობინა მაგანა, პირიმზეშია ცხვარშიო. ცხენებით მისულან ლამე კარებზე, დაუძახნიათ: კაციო, გაგვიღე კარები, შემოგვალამდა, გაგვათენებინეო. გაუღეს კარები, შეცვივდნენ, იცოდნენ სად იწვა მამამისი, ექანნენ და თოკით დააკრეს საწოლზე. ეს გოგო, ელისო, თავის ლოგინიანად შეკონეს თოკით, გამაიყვანეს, დააკრეს ცხენზე, გადაკეტეს კარები და წამოვიდნენ. გახმაურდა მაინც, ერთი ამბავი... ავიდნენ კაცასთან ლამე, შეატყობინეს. ამანაც ბიჭები შეკრიბა, გამოეკიდა. დახვედრია ტყეში. ხიდან უსროლნია და იმ ბიჭს მოხვედრია, დაუჭრია. შეშინებულებს დაუგდიათ ქალი და გაქცეულან. იქიდანვე სიძესაც შეატყობინეს, სადაც იყო დანიშნული ელისო და წაიყვანეს“. ეხლაცაო მოტაცებულს შეძახიან, მსაყვედურობენო, მაგრამაო მეუღლე კარგი მყავსო, კარგი შვილებიო, - უთქვამს წლების შემდეგ კაციას დას, გუდამაყრისკენ მიმავალ მოსე პაპასთან დამგზავრებულს.

- საძრახისი იყო მოტაცებული ქალი?
- საძრახისი იყო, აბა!

სიყვარულის გამოსარჩლება რომ იცოდა, ამის დასტურია მისი შუამავლობით შექმნილი ოჯახები. „აემის მაჭანკალი ვიყავ (გვერდით მჯდომზე მითითებს). ხერთვისიდან პავლე რო იყო დავლაშერიძე, იმის გოგო ჰყავ, ლიდა. სიმამრი გვიყვება, თათრები რო შემოვიდნენო, მოედვნენო ხიზაბავრას და ზეითო, ჩვენაო წავედითო გაღმა, ჩასაფრებული ვიყავით, ერთი ქვიდან რო მეორეზე გადავდიოდით, ერთი სალახანა ტყვია მომხვდაო. - ძია პავლე, რა არის სალახანა? - აი, ტყვია, რო არ იცის, სად მიდისო! ეგრე არ იყო? მერე ვიგონებდით. ახლა მე დაუუხასიათე (სასიძო). იცნობდნენ. ბევრი არ გვივლია, არა შაქრო? გამოვიდა ეგ საქმე. ზოგან ორ-სამჯერაც მივდიოდით, ზოგან უფრო ბევრჯერ. ამ სოფელში არ არი ოჯახი, რო მე არ მიმეღოს მონანილეობა ან ჭირში, ან ლხინში.“

მერე უამინდობით შეყრილი ქალ-ვაჟის ტრფობისა თქვა მოსე პაპამ: „აქეთ გუდამაყარია, იქით - ფშავლის ხეობა. წაასხა მთიულმა ბიჭმა, გაშალა ცხვარი. მწყემსად არი. იქით კიდე ფშავლის გოგოა, ძროხები ყავს ამოყვანილი. რო ამოვიდნენ გორაზე, გოგომ

ბინა გაიკეთა საგრილობელში, გაშალა, გადაუშვა საქონელი ფერ-
დზე. იქიდან ბიჭმა შააბრუნა ცხვარი, ნაბადით საჩრდილობელი
გაიკეთა. გაცქერიან ერთმანეთს. ამბობენ: ეს ტიალი გამააფრინა
აქა! ერთმანეთს ეტრფიან. ხო იცი, სიყვარული ღმერთის მოგონი-
ლია და მუდამ ხელს უწყობს. ეშმაკს უნდა ბოროტებაზე ნაიყვა-
ნოს, ღმერთს კიდე - სიკეთეზე. ერთიც მაიღრუბლა ეს მოწმენ-
დილი ცა, დაცხო სეტყვამ და ქარმა! ეს ცხვარი, საქონელი სულ
ხევში ჩაყარა, უღრან ტყეში. ბიჭს ნაბადი აქ. დასველდა გოგო,
სულ გაშიშვლებულსა გავს. წამოვიდნენ, ხო უნდა ნახონ, საქო-
ნელს უნდა მიხედონ. ბიჭს ნაბადი მკლავზე აქ გადაკიდებული.
გახედა:

„- საიდან მოხველ, ქალაო, უცხო და უმეცარიია?

- ვერ უყურებდი, ვაჟაო, რო ჭექდა ავი დარია!

- ნაბადი მაქო, ქალაო, არ გავარდება ნამია.

- მენაც იმიტო მოვედი, მინდა გადავრჩე მშრალია.“

წესი იყო, თუ ბიჭი და გოგო ფიცს დადებდნენ, როგორც
საკუთარი დაძმა, ისე იქნებოდნენ, ქირში, ლხინში ერთად, არ
ელალატებოდა მაგას.

„- როგორ ენდობი მთიულსა, განა ფიც-ვერცხლი ვჭამია?

- ლამაზ ბიჭებთან წოლასა აღარც მენა ვარ ხამია.

- ეტყობა შენსა ძუძუებს, თოვლივით ჩამომდნარია“ და მოხვია
ნაბადი...

ერთხელ ქორწილში (რო ამბობენ, ასეთი კაცია, ისეთი კაცია,
აქებენ, ადიდებენ, ყველაფრით დადებითი და ერთი ნაკლი აქ
მარტოო - ქალები უყვარსაო!) მოსე პაპას უთქვამს: ის კაცი, ვისაც
ქალები არ უყვარს, უნდა დააბრუნო იქ, საიდანაც მოვიდაო!

გადაბუირებულან მაყრები.

საკუთარ ლექსს ისე წაგიკითხავდა, თბილი ჟრუანტელი
დაგივლიდა:

„შენ სიყვარულის მამგონეც, მადლი გწყალობდეს ღვთისაო;
ძალა გაქვს ამირანისა, სიმაგრე სალის კლდისაო.

შენ ულამაზებ სიცოცხლეს ამქვეყნად კაციშვილსაო,

უშენოდ ფასი არა აქვს წუთებსა სიცოცხლისაო.

უშენოდ ვერ გაუნათებს სხივი მნათობი ცისაო,

უშენოდ გულს ვერ გაუთბობს ცეცხლი გამხმარის ხისაო.

ვინც სიყვარული არ იცის, ნადირი არის ტყისაო,
ტყვილად მოსულა ამქვეყნად, ჰაერს აფუჭებს სხვისაო.“

„კაცს თუ ქალი არ უყვარს, ვინ ეშმაკი უნდა შეუყვარდეს, ის
რა კაცია! ქალი რო დაგიდგება გვერდში, ქალისად მიგდის გული,
ქალის გარეშე...“ - აუნყლიანდა თვალები მოხუცს, თანამეცხედრე
გაიხსენა, სათნოებითა და პურმარილით განთქმული ეთერი ბებო.
მერე მოგვიტრიალდა და დაგვლოცა: სიყვარულს გაუმარჯოს,
თქვენს გულებში რა სიყვარულიც არსებობს, იმ სიყვარულს დაგი-
ლოცავთ, იმ სიყვარულით ჩემი ხნისა და კიდე მცტი მოიყარენით!“
უფლისა და ამგვარი დალოცვის მადლით დავდივართ მის
შვილებთან, შვილიშვილებთან, შვილთაშვილებთან, მეგობრებთან,
მეზობლებთან, მოკეთებთან ერთად ამ მადლიან დედამინაზე.

აკსელ ბაკუნცი

აკსელ ბაკუნცი დაიბადა გორისში 1899 წელს. გორისის საშუალო სკოლის დამთავრების შემდეგ, 1910 წელს ჩააბარა ერმიადინის გეოგრაფიის სემინარიაში. მიიღო კარგი განათლება, გაიღრმავა ცოდნა სომხურ ლიტერატურაში. მან პედაგოგიური მუშაობა გააგრძელა ზანგეზურის რაიონის სოფელ ლორში. შემდეგ სწავლის გასაგრძელებლად გაემგზავრა ხარკოვში. 1923 წელს მან დაამთავრა ხარკოვის სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტი და დაბრუნდა თავის სამშობლოში – ზანგეზურში. დაიწყო მუშაობა აგრონომად.

1924 წელს გამოქვეყნდა „პროვინციული წერილები“, „ჩვენი სოფელი“, „წერილები სოფლიდან“, რომელმაც საზოგადოების დიდი მონონება დაიმსახურა. შემდგომ წლებში დაიბეჭდა „ხობობი“, „ალბური იები“ და სხვა.

აკსელ ბაკუნცი გარდაიცვალა 1937 წელს.

სონობი

შემოდგომა იყო. ბრწყინვალე შემოდგომა.

შორიდან მოჩანდა ლურჯი მთები, ლამაზი ხევები და წითელი ასკილის ბუჩქები. მცხუნვარე მზისაგან გაშიშვლებულ ხის ფოთლებს ქარი მიაქანებდა ღრმა ხევებში. ძლიერი ქარისაგან ირხეოდა მსხვილი მუხის ხე. მოწითალო-მოყვითალო ტყეებზე და მოხნულ ყანებზე სიჩუმე ჩამონოლილიყო. სუფთა ჰაერში იგრძნობოდა პირველი თოვლის სუნი. სიცივისაგან გაყინულიყვნენ ახალგაზრდა ალუბლის ხეები. მზის ქვეშ ილიმოდა ბოლო ყვავილი და არხევდა ყვითელ თავს.

დილანდაი იჯდა კედელთან გადაჭრილი კაკლის ხის კოტორზე. მას ჩვეულებად ჰქონდა, რომ ყოველი შემოდგომის ბოლოს შესულიყო თავის ბაღში, მოენესრიგებინა ყველაფერი, მაგრად გადაეკეტა ბაღში ჩადგმული ქოხის კარი, რომ ზამთრის ცივ ღამეში სიცივისაგან გაყინულ მგელს ან სხვა მხეცს არ დაედო ბინა. იგი ჩაფიქრებული გაჰყურებდა მთის ფერდობებს, სულგანაბული უსმენდა ყანებში გაყვითლებული, გახმარი სიმინდის ფოთოლთა შრიალს. ქარი აჭრიალებდა საბძლის კარს. მზის ჩასვლამდე დილანდაი გაუნძრევლად იჯდა ხის კოტორზე, მას არ ბეზრდებოდა.

პირიქით, ტკბებოდა ლამაზი შემოდგომის სურათით. დილანდაი გულში ფიქრობდა, გაზაფხულზე ჩაკეტილი ქოხის კარს თვითონ გააღებდა, თუ სხვა ხელი?

ასე იყო ერთხელაც მრავალი წლის წინ, კვლავ დაიჭრიალა ქოხის კარმა. დილანდაი მუხლებს ქვემოთ შიშველი ფეხებით სრესდა შავ ყურძენს, თავისთვის ღიღინებდა რალაც სიმღერას. სისხლივით წითელი ფერის წვენი ჩამოედინებოდა ქვეშ შედგმულ ჭურჭელში. ახალგაზრდა იყო იმ დროს, ძარღვებში სისხლი უფეთქვდა, როგორც მაჭარი.

კარის ხმაურზე დილანამ თავი გარეთ გამოყო, მაგრამ ბაღში არავინ არ იყო. უცბად სიმინდის ყანაში შეამჩნია ლურჯი ფერის თავსაფარი. იგი კარს უკან დაიმალა. მან კისერი წაიგრძელა, როგორც კაკაბი გადაყვითლებულ მინდვრებში სულგანაბული უსმენს ხმაურს. ყანიდან გამოვიდა ახალგაზრდა ქალი, როგორც ირემი ტანის ნაზი რხევით ნელი ნაბიჯებით გაემართა საბძლისაკენ. ეს სონა იყო.

თავასაფრიანი პატარძალი, თეთრკბილებიანი ის გოგონა, რომელიც ხმამაღლა იცინოდა, ჰქონდა ზარივით წკრიალა ხმა. იგი რუმი ჩაყოფდა თეთრ ფეხებს, დილანი კი წყალს ასხამდა მის მბზინვარე ხვეულ თმებს.

პატარძალი ნელი ნაბიჯებით გაემართა საწნახლისაკენ და გულუბრყვილო ფრინველის მსგავსად შევიდა ღია კარებში. უცბად დაინახა ის, შეკრთა და ერთი ნაბიჯით უკან დაიხია, მაგრამ მზურვალე ხელმა სწრაფად დაკეტა საწნახლის კარი. ვინმე მოვა – დილან, გთხოვ, კარი გააღე. მან ქალის თხოვნა არ შეისმინა და მკლავებში ჩაიკრა. მოწყურებული დაენაფა მის წითელ ტუჩებს. სონა ყველანაირად ცდილობდა მისი მკლავებიდან დახსნას, მაგრამ ამაოდ.

ისინი ბავშვობის მეგობრები იყვნენ. მათი სიყვარული დაბადებულყო შეუმჩნევლად, როგორც ერთ ღამეში იშლება ლურჯი ია. რუების ნაპირზე, ბაღებში, მინდვრებიდან ძნების ზიდვისას, ზაფხულის მთვარიან ღამეში მუშაობისას, ყველგან მერცხლის მსგავსად ჭიკჭიკებდა ეს სიყვარული, სანამ მომნიფდნენ ისინი.

ერთხელაც მეზობლის ზღურბლზე ფეხი შემოდგა პირბადეჩამოფარებულმა პატარძალმა, მას თვალები ჩანითლებული ჰქონდა. ეს სონა იყო.

ქორწილიდან ოთხი თვის გასვლის შემდეგ, ისინი შემთხვევით შეხვედროდნენ ერთმანეთს ბალების გზაზე. დილანას შეეჩერებია იგი და გამოეკითხა მდგომარეობა. სონას უხმოდ აუჩერია მხრები და სწრაფად გამობრუნებულა.

შეხვედრას აელევებინა იგი, მაგრამ ადრინდელი სიახლოვე, სიყვარული შორეულ ქვეყანაში არსებულ ფრინველს ჰგავდა, რომელიც არასოდეს ჩამოფრინდებოდა მისი სახლის ზღურბლზე.

უცბად ეს ფრინველი ჩამოჯდა მის მხარზე.

რატომ მოვიდა სონა ბალებში, მონატრებოდა ბაშვობაში გატარებული ადგილები, რუები, ბუჩქები, საწნახელი თუ რა? ბოლომდე ვერ გაერკვა დილანდაი.

რამდენჯერმე მიუახლოვდა სონას, სცადა დალაპარაკება, მაგრამ ქალი უარზე იყო.

ნადი დილან! თავი დამანებე, აღარ შემხვდე.

მათ ერთმანეთი აღარ უნახავთ.

დილანდაი გვიან ღამით დაბრუნდა სახლში. მთელი დღის განმავლობაში დაეხეტებოდა ბალებში, წყლის ნაპირზე, ჩაფიქრებული გაჰყურებდა მთებს, მაგრამ ვერსად ვერ დაინახა სონა. მთვარიანი ღამე იყო, უღრუბლო ცა. უბერევდა ღამის ნელი სიო. დილანდაი წამოწვა ზვინთან, მაგრამ არ დაეძინა.

ჩაცვლილ ბალახში ათასნაირი ყვავილი ერია, რომელთა სურნელი ათრობდა მას, თითქოს სონა წოლილიყო ამ ბალახებში და თავისი თავსაფრის სუნი დაეტოვებინა.

გამთენიისას გაიფანტა ღრუბლები და ვარსკვლავები, გაიღვიძეს ყვავილებმაც. მზის პირველ სხივებთან ერთად გადაყვითლმებულ ყანებში გაიღვიძა კაკაბმაც. იგი გამუდმებით კაკანებდა. უფრო შორიდან კი გაისმოდა ხოხბის ძახილი.

დილანდაი ფეხზე წამოდგა, მხარზე თოფი წამოიკიდა და გაიხედა ტყისკენ, საიდანაც მოისმოდა ხოხბის ხმა. გული არ უშვრებოდა, რომ ჩასულიყო ბაღში, დაენახა საწნახელი.

დილანდაი ბოლთას სცემდა დანამულ ბალახზე და ტკეპნიდა ახალ ჩაცვლილ თივას. ჩაფიქრებული და თავდალუნული ხანდახან თავს გაასწორებდა, კისერს ნაიგრძელებდა ლობეებსა და ალუბლის ხეებს შუა და იყურებოდა შორეული მთებისკენ.

აგერ ის ასკილის ბუჩქი და ბრტყელი ქვა, რომელზედაც მეცხვარეები მარილს ახლაც ყრიან ცხვრებისათვის.... ძნებს ეზიდებოდნენ ის და სონა. მზეს დაენვა გოგონას სახე და ოქროსფერი ნაწნავების ბოლოები. თმებზე ეყარა გაყვითლებული ნამჯის ნამტვრევები.

ყანებიდან დაბრუნებული ცხენები ისვენებდნენ ამ ქვასთან. ის ჯერ სონას სვამდა ცხენზე, მერე კი თვითონ ჯდებოდა თავის ცხენზე და მიდიოდნენ ყანებში.

ერთხელაც სონამ სთხოვა, რომ ერთად დამსხდარიყვნენ. მეორე ცხენი კი მათ უკან მისდევდა. წინ სონა იჯდა, უკან კი ის. მას ერთი ხელით აღვირი ეკავა, მეორე ხელი კი შემოხვეული ჰქონდა სონას სუსტ სხეულზე. მისი ნაწნავები ედებოდა დილანდაის სახეს.

მეორე დღეს, როცა ქვასთან მივიდნენ, მან სთხოვა ისევ ერთ ცხენზე დამსხდარიყვნენ. სონა არ დაეთანხმა და აუხსნა, რომ დედამ უასაყვედურა და უბრძანა ცხენზე ცალკე ჯდომა.

რატომ?

სირცხვილია – უპასუხა გოგონამ და გაიღიმა.

დილანდაი ნაცნობ ყანას, რომ მიუახლოვდა, შეჩერდა, თოფის კაუს დაეყრდნო და გაიხსენა. ერთ დროს სონა ბალახებისაგან ასუფთავებდა ამ ყანას, ხელებში ეკლები ესობოდა, შუბლიდან ოფლის წვეთები ჩამოსდიოდა. მას საჭმელი მოჰქონდა მთიბავისათვის.

ყოფილიყო, ნეტავ ასე ყოფილიყო, თვითონ ყოფილიყო მთიბავი, მათი ყანა მოეცვლა, სონას კი საჭმელი მოეტანა და დამჯდარიყო მის გვერდით.

დილანდაიმ უკან მიიხედა გზისკენ, მაგრამ არავინ არ ჩანდა.

ჩანდნენ მხოლოდ შემოდგომისაგან გაშიშვლებული ხეები და ყანები, აქა-იქ კი მოჩანდა წითელი ასკილის ბუჩქები. უცებ ერთ-ერთი ბუჩქიდან გაისმა კაკბის ძახილი.

კა... კა...

ყოფილიყო, ნეტავ ასე ყოფილიყო, თვითონ ყოფილიყო მთიბაზე, ჩაცვლილ ყანაში ფრინველები ჩაცვენილ პურის მარცვლებს უკენ კავდნენ. ორი ფრინველი ჩხუბობდა ერთი პურის თავთავზე.

დილანდაიმ მინაზე დაიჩოქა და დაუმიზნა ერთ კაკაბს, მან თეთრი კისერი გვერდზე გადააგდო და ოთხივე მხარეს გაიხედა, დანარჩენებმა კი ხმა გაკმინდეს.

ქარმა ააშრილა ბუჩქები ისე, როგორც სონა აშრიალედა სიმინდის გრძელ ლეროებს. ხმაური მოესმათ თუ არა ფრინველებს, ერთი-ორი დატრიალება მოასწრეს ჰაერში და დაეშვნენ დაბნელებულ ყანებში. მან გზა განაგრძო, რაც უფრო წინ მიდიოდა ბუჩქები უფრო-უფრო მატულობდა, აქა-იქ თითო-ოროლა ყვავილილა იყო შემორჩენილი. ყანების ბოლოში გავიდა, ტყიდან ცივმა ნიავმა დაუბერა.

ტყე ნაცნობი იყო, თუ სად დაედო საყვარელი ბინა ხოხობს, ბნელი ტყის ოქროსფერ ფრინველს.

ტყეში ხავსიანი ქვები და ქარისაგან ნაქცეული საუკუნოვანი ხეები იყო, რომლებზეც სოკოები ამოსულიყო. კლდეებთან არ ვიყავი მისული, რომ უცბად გაისმა თოფის ხმა, რომელმაც შეაზანზარა მთელი ტყე. სიბნელეში გაიფრთხილა ღამის ფრინველმა.

ნეტავ ვინ ნადირობს? – გაიფიქრა მან.

ფოთლები აშრიალდნენ. დილანდაი კედლის უკან დაიმალა. ხობი იყო, ის აფართხალებდა სისიხლიან ფეხებს და ნისკარტს ურტყამდა ცაცხვის რბილ ფოთლებს.

დილანდაიმ წინ წამოიწია, თოფი მიზანში ამოიღო, მაგრამ კლდის ნაპრალებიდან უცბად ამოფრინდა ხოხობი, არა ერთი, არამედ ორი, სამი, ოთხი....

ფრთხილია ხოხობი, ძნელია მისი მოკვლა, თითქოს ისე ახლოს გეჩვენება, მაგრამ უცბად გაშლის ფრთებს და შორს გაფრინდება. ფრთხილია, ნაიგრძელებს კისერს, მარცხნივ და მარჯვნივ გაიხედება, კიდევ უფრო დაიგრძელებს კისერს და ოთხივე მხარეს გაიხედება.

დილანდაი სამალავიდან გამოვიდა და გზა განაგრძო. იგი ჩაფიქრებული ტკეპნიდა გამხმარ ფოთლებს და ნელი ნაბიჯით მიუყვებოდა გზას.

მივიდა წყაროსთან, ხარბად დაენაფა წყალს და ჩავიდა ცაცხ-
ვების ხევში. იქ ძალიან ბევრი ხოხობი იყო. მზეს გაეხურებინა
ხავსიანი ქვები. ფრინველებს ოქროსფერი ფრთები გაეშალათ მზე-
ზე და თბებოდნენ, გახარებულები უძახდნენ დანარჩენებსაც.

მან თოფი დაუმიზნა ფრინველებს, იქაურობა თოფის კვამლში
გაეხვია, აღარაფერი არ ჩანდა. ტყე შეზანზარდა, ხმაურზე დამ-
ფრთხალი ფრინველები, სწრაფად გაფრინდნენ.

მხოლოდ ერთი ფრთებჩამოყრილი ჩავარდა ხავსიანი ქვების
უკან. დილანდაი გაიქცა, დაინახა, რომ ერთი თეთრი ძაღლი
გაუჩინარდა ბუჩქებში.

დილანდაიმ ნაიგრძელა ხელები ფრინველისაკენ, მაგრამ დაჭ-
რილმა ხოხობმა მკლავზე ჩაუნისკარტა და ზემოთ ამოფრინდა,
ერთხელ კიდევ შემოჰკრა ფრთები და შემოდგომის ფოთლების
მსგავსად დაეშვა ძირს.

დილანდაი სინანულით უყურებდა მომაკვდავ ფრინველს, მის
დსისხლიანებულ ფრთებს. უცბად უქნიდან გაისმა ფეხის ხმა.
უკან მოიხედა, გაოცდა, თვალები გაუფართოვდა, თოფი ხეებს
უკან გადააგდო.

ტყის მცველი იყო, თვალებჩაწითლებული.

მიუახლოვდა, დაიღრიალა, სანამ გონს მოვიდოდა, მათრახი
ჰაერში დაატრიალა და გადაჰკრა ბეჭებზე. მას სიმწრისაგან მთე-
ლი სხეული ეწოდა.

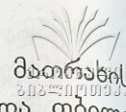
ტყისმცველი ხმამაღლა და გაბრაზებული უყვიროდა, თუ რატომ
მოსტაცა ხოხობი.

ტყისმცველის მონადირე ძაღლი გაოგნებული ხან პატრონს
უყურებდა, ხან დილანდაის, ხან კიდევ კუდს აქიციანებდა, ხმამღლა
ყმოდა, გადი-გამოდოდა სისხლიან ბუჩქებში, სადაც ცოტა ხნის
წინ დავარდა ფრინველი.

ისინი წასულიყვნენ, როცა დილანდაი გონს მოეგო.

დილანდაი ჩამოვდა ქვაზე. მას ყველაფერი სტკიოდა. თითქოს
წელზე გახურებული შამფურები დაედოთ. ის თვალმოუწყვეტლივ
მისჩერებოდა ფრინველის სისხლიან ბუმბულებს და ნანობდა.

მზე ღრუბლებს ეთემამობოდა. ტყეში სიჩუმე იყო. ხოხობი
გაფრენილიყო შორს. ხავსიან ქვაზე ორი სიხლიანი ბუმბული
დავარდნილიყო, ხოლო ბუჩქებზე – სისხლის ნვეთები.

მათიანის
საქართველოს
ქართული ენის
საქართველოს

დილანდაი ცხენით დაემვა ხევში.
მას სიზმრად გადაექცა ხოხობი. ძალიან სტკიოდა. ადგილები, ფეხები უკანკალებდა. ფრინველის ნაზი და თბილი ბუმბული, სონას სხეულს აგონებდა.

იგი სახლში არ წავიდა. ყანების გვერდიდან ვინრო ქვიანი გასასვლელით მივიდა საწნახელში. ქრიალით გაიღო კარი, იგი წამოწვა ქვიან იატაკზე.

დილით, როდესაც მზის სხივმა შეაღწია საწნახელში, მაშინ გაიღვიძა დილანდაი. მან თვალები მოიფშვნიტა, ეტკინა, დასივებული თვალები ჯერ არ დაცხრომოდა.

იმ დღეს იგი გაცოფებული მთელი ძალით სრესდა ყურძენს. შუბლიდან სიმწრის ოფლი იღვრებოდა და ეწვეთებოდა ყურძნის წვენში.

შემოდგომა იყო, ბრწყინვალე შემოდგომა.

საწნახელის კართან დამჯდარიყო დილანდაი და თავჩალუნული იხსენებდა წარსულს, გავლილ წლებს.

გასულ წელს ზაფხულში გარდაიცვალა სონა, მშობიარობას გადაჰყვა. იგი დიდი სინანულით დაიტირეს ოჯახის წევრებმა და ნათესავებმა. მეუღლემ სხვა ცოლი მოიყვანა, დილანდაიც დაქორწინდა, მაგრამ გონებაში სამუდამოდ წარუშლელი კვალი დატოვა სონას სიყვარულმა, საწნახელმა, ლაჟვარდისფერმა პერანგმა.

მოპირდაპირე მთაზეა მისი სასაფლაო. საფლავის ქვა ხავსითაა დაფარული, წარწერები დიდი ხანია ავსებულია მიწით, თან გვერდზეა გადანოლილი და ნახევრად დამალული მიწაში.

იგი ლურჯი ფერის პერანგით დამარხეს. უკვე დიდი ხანია დალბა ის პერანგი და მისი ოქროს ხავსის მსგავსი სხეული.

რამდენმა შემოდგომამ გაიარა მას შემდეგ, უთვალავია, თვლა არ აქვს. მოხუცი ძლივს დააბიჯებს, ჯოხზე დაყრდნობილი, თვალში სინათლე დააკლდა, ყურში სმენა. საწნახელის გვერდზე რუხმაურიანად მირაკრაკებს, გადადის ხავსიან ქვებზე და ჩაედინება ხევში.

დილანდაიმ გაიხედა რუსკენ და ჩაიციხა. მან წარმოიდგინა ის დღე, როგორც განცალკევებული ვარსკვლავი სიბნელეში ღამით ცაზე, გაიხსენა ის დღე, როცა სონა ფეხებს ჩაყოფდა წყალში და იციწოდა.

„არაფი“. 2020. 2 (25)

ოცნება გაუცრუვდა. წავიდა ტყისკენ.

ტყეში ხობობი იყო. გაფრინდა იგი, ორი ბუმბული დატოვა რბილ ხავსზე. ხობობის მსგავსი იყო სონა, ყურძენივით შავი თვალები ჰქონდა. ეს ყველაფერი წლების წინ იყო, როცა საწნახელში წურავდა ღვინოს და იხსენებდა წარსულ დღეებს.

ხობობის მსგავსად გაფრინდა სონა, დატოვა სიმწარე და დარდი. დილანდაი ფეხზე წამოდგა მიხურა საწნახელის კარი და რკინის საკეტიტ მაგრად დაკეტა, მომავალ გაზაფხულამდე. მოიხარა ძლივს წამოიკიდა ხმელი ტოტებისა და ფიჩხების კონა და ბალიდან გამოვიდა.

ბაღში აღარავინ იყო.

მხოლოდ სალამოს ნიავისაგან შრიალებდნენ ხმელი სიმინდის ღეროები. გამხმარი ფოთლები გროვდებოდა ხან ერთ, ხან მეორე კუთხეში, ხანაც უიმედოდ და უხმოდ ცვიოდნენ შავ ორმოში.

1926-1932

პირველი ქართული სკოლები ნინოწმინდის რაიონში

საქართველოს ყველა კუთხეს თავისი განსაკუთრებული ადგილი უკავია საქართველოს ისტორიაში, მაგრამ არ გადავაჭარბებთუ ვიტყვი, რომ ქართულ ცნობიერებასა და სულიერებაში განსაკუთრებული ავტოგრაფი სამცხე-ჯავახეთმა დატოვა, რომლის როლი მართლაც განუსაზღვრელია, როგორც პოლიტიკური ასევე სულიერი და კულტურული თვალსაზრისით. მეოთხე საუკუნის დასაწყისში ჯავახეთიდან - კერძოდ ფოკიდან საქართველოში შემოვიდა კაბადოკიელი ქალწული ნინო და სწორედ აქედან დაიწყო საქართველოს ახალი ისტორია, მაგრამ იყო დრო, როდესაც სამცხე-ჯავახეთში იცვლებოდა პოლიტიკური, სოციალური და სულიერი მდგომარეობა და ეს კუთხე ხელიდან ხელში გადადიოდა. ბოლოს ის საქართველოს განუყოფელ ნაწილად დარჩა. საუკუნეების მანძილზე მძიმე პოლიტიკურმა მდგომარეობამ თავისი დაღი დაასვა ამ კუთხეს, განსაკუთრებით ჯავახეთს. დარჩა მხოლოდ საუკუნეების წინ აშენებული ეკლესიებისა თუ ციხე-სიმაგრეების ნანგრევები და ის დიდი მოუგვარებელი პრობლემები, რომლის წინაშეც დადგა საქართველო მეოცე საუკუნის ბოლოს, როდესაც საქართველო დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ გამოცხადდა. აღმოჩნდა, რომ ჯავახეთში-განსაკუთრებით ნინოწმინდის რაიონში (ყოფილი ბოგდანოვკის რაიონი) მოსახლეობის ოთხმოცდათხუთმეტმა პროცენტმა ქართული ენა არ იცოდა, ეს იმას ნიშნავდა, რომ ახლადშექმნილ დამოუკიდებელ სახელმწიფოს ამ რაიონის მოსახლეობასთან ურთიერთობა გაუჭირდებოდა.

კვლევამ აჩვენა, რომ რაც ბოგდანოვკის რაიონი არსებობდა, იქ ქართულ ოჯახებს არ უცხოვრიათ, თუ არ ჩავთვლით რამდენიმე შერეულ ოჯახს. ამ ოჯახების ბავშვებმა ქართული ენა არ იცოდნენ და ისინი სახლში ძირითადად რუსულ ან სომხურ ენაზე საუბრობდნენ. რა თქმა უნდა, შესაბამისად არც ქართული სკოლები არ არსებობდა. გასაკვირი არ უნდა იყოს ასეთ ვითარებაში მოსახლეობის არა კეთილ განწყობა ქართველებისა და ქართული ენისადმი.

მეოცე საუკუნის ოხმოციან წლებში დუხაბურების სათვის-
ტომოდან წამოიჭრა ასეთი საკითხი (მათი სათვისტომო კანადაში
იყო) რომ დუხაბურები მათი დაფინანსებითა და დახმარებით
დაუბრუნდებოდნენ იმ საცხოვრებელ ადგილებს, საიდანაც ისინი
იქნენ გადმოსახლებულები საქართველოში - კერძოდ ჯავახეთში.
ბევრი ოჯახი აღმოჩნდა მსურველი უკან დაბრუნებისა. მათ მი-
მართეს საქართველოს იმდროინდელ მთავრობას დასახმარებლად,
რათა მშვიდობიანად, უსაფრთხოდ წასულიყვნენ საქართველოდან,
დახმარებოდნენ სახლების გაყიდვაში.

მერაბ კოსტავას სახელობის საადგილმამულო ფონდმა ბოგდა-
ნოვკის რაიონში - კერძოდ, თვითონ რაიონულ ცენტრში, გორე-
ლოვკაში, სპასოვკაში, ეფრემოვკაში, ორლოვკაში, სამებაში (აღრე
ამ სოფელს კალინინო ერქვა) დაიწყო სახლების შესყიდვა, სადაც
პარალელურად აჭარიდან სტიქიით დაზარალებულ მოსახლეობას
ასახლებდნენ. რა თქმა უნდა, ეს რთული პროცესი იყო და ბევრი
შეცდომაც იქნა დაშვებული, რომელიც დღესაც გვახსენებს თავს.

ქართველების ჩასახლებით ნინონმინდის რაიონში შესაბამისი
ცვლილებები მოხდა. გაჩნდა შერეული სოფლები, სადაც ერთად
მოუწია ცხოვრება ქართველებს, სომხებს და რუსებს. ცხადია, ამ
ხალხმა წლების მანძილზე გაიარა ადაპტაცია, შეისწავლეს ერთმა-
ნეთის ტრადიციები, დაიწყო მეზობლური ცხოვრება. ბავშვები კი
ეზომ და ბურთმა გააერთიანა,

საჭირო გახდა ქართული სკოლების გახსნა, მაგრამ ეს ყველა-
ფერი სირთულეებთან იყო დაკავშირებული, როგორც განათლების
სამინისტროსთან, აგრეთვე ადგილობრივ ხელისუფლებასთან და
მოსახლეობასთან. ჭირდა სკოლებისათვის შენობის მოძებნა. მაშინ
მთავარი იყო გვექონოდა ოთხი კედელი და ამ კედლებისათვის ქარ-
თული სკოლა დაგვერქმია.

1989 წელს ნინონმინდის რაიონულ ცენტრში უდემამო ბავშვთა
სკოლა-ინტერნატში ნახევრად სარდაფში, ერთ ოთახში გაიხსნა
პირველი მოსამზადებელი ჯგუფი, სადაც ორი მოსწავლე ჩაირიცხა
- დავით მსხვილიძე და კობა ბალიაშვილი. დავით მსხვილიძემ ქარ-
თული სალაპარაკო ენა არ იცოდა. მათი პირველი მასწავლებელი
იყო ზოია გელაშვილი. გახსნამდე საკლასო ოთახს კაპიტალური

შეკეთება სჭირდებოდა, რომელიც ბავშვების მშობლებმა თავიანთი სახსრებით შეაკეთეს და თან ყურადღებას აქცევდნენ არავის დაენგრია.

1990 წელს ამავე შენობაში გაიხსნა პირველი ქართული საშუალო სკოლა. პირველ კლასში ხუთი მოსწავლე ჩაირიცხა. ესენი იყვნენ; გონერი კეკიშვილი, თეონა გელაშვილი, ნინო ტაბატაძე და ჩვენთვის უკვე ნაცნობი ორი ბავშვი კობა ბალიაშვილი და დავით მსხვილიძე. სკოლის დირექტორად დაინიშნა გივი შეშაბერიძე. სკოლაში ოცდაერთმა მოსწავლემ დაიწყო სწავლა. პედაგოგებიც საქართველოს სხვადასხვა კუთხიდან ჩამოვიდნენ და სკოლის პედაგოგიკტივიც შედგა. სკოლას ჩვენი თანამემამულის ღირსეული ქართველის იაკობ გოგებაშვილის სახელი მიენიჭა.

ამავე წელს გაიხსნა ქართული საშუალო სკოლები სპასოვკაში, გოროლოვკაში, ეფრემოვკაში და სამებაში. სპასოვკის სკოლის დირექტორად დაინიშნა იური ვანაძე, გოროლოვკის საშვალო სკოლის დირექტორად – ზურაბ ხუციშვილი, ეფრემოვკის სკოლის დირექტორად – თენგიზ ნაზლაიძე, სამების სკოლის დირექტორად – ქეთევან მარგიანი.

1991 წელს ნინოწმინდის განათლების განყოფილებაში დიდ წვალეებითა და ვაგლახით დაიშვა ახალი შტატი ქართული სკოლებისა და არა ქართულ სკოლებში ქართული ენის სწავლების ინსპექტორისა და ქართული ენის სწავლების მეთოდისტის თანამდებობა. ინსპექტორის თანამდებობაზე დაინიშნა კლარა ფოცხვერაშვილი, ხოლო მეთოდისტის თანამდებობაზე ადგილობრივი კადრი, რომელმაც ქართული ენა კარგად არ იცოდა. ინსპექტორს ევალებოდა ქართული სკოლებისა და არა ქართულ სკოლებში ქართული ენის სწავლების კურირება.

სპასოვკის საშვალო სკოლა გაიხსნა რამდენიმე კერძო სახლში. ეროვნული მთავრობის მოსვლის შემდეგ სკოლას გადაეცა სპასოვკის მშენებარე კლუბის ნახევრად აშენებული კედლები, რომელსაც რამდენიმე წელიწადი მთელი საქართველო აშენებდა. ტელევიზია კი ყოველდღე აცხადებდა ამის შესახებ - ნახეთ რა ძლიერები ვართ ქართველები, სპასოვკაში სკოლას ვაშენებთო. ალბათ იფიქრებთ, დიდი სკოლა შენდებოდა თავისი დახურული თუ ღია სპორტული მოედნებით - არა სულ რამდენიმე საკლასო ოთახზე იყო

საუბარი. ერთმა ადგილობრივმა ჭკვიანმა კაცმა მითხრა ნახევრად დაცინვის კილოთი - რა იყო რა მოხდა მთელი საქართველო აქმენებს სპასოვკაში ქართულ სკოლას, სად აშენებთ ამ სკოლას საქართველოში თუაი, ასეთი მკვეხარა ხალხი ვართ ქართველები, საქმეზე მეტად ტრაბახი გვიყვარს, ნეტავი ვის ვატყუებთ? გოროლოვკის, ეფრემოვკის და სამების ქართული სკოლები გაიხსნა ამავე სოფლებში მდებარე რუსული სკოლების მეორე ცვლაში.

ეროვნული მთავრობის ჩამოგდება, სამოქალაქო ომმა, შემდეგ კი მძიმე პოლიტიკურმა და სოციალურმა მდგომარეობამ ხელი შეუწყო ჯავახეთში ჩასახლებული ქართველების უმრავლესობის უკან დაბრუნებას. დარჩა მხოლოდ მცირე ნაწილი. იმდენად გაჭირდა იქ ცხოვრება რომ უმეტესობამ უკან დაბრუნებისა თავისი ნივთები ვერ წაიღო. სკოლები დარჩა პედაგოგების გარეშე, რა თქმა უნდა, მოსწავლეებიც შეცოტავდა. განათლების განყოფილების გამგე ყოველდღე თითს გვიქნევდა, სკოლები უნდა დაეხურო, ამ მოსაზრებას ბევრი ჩინოსანი ქართველიც უჭერდა მხარს, ისინი თვლიდნენ, რომ ქართველების ჩასახლება ნინოწმინდის რაიონში შეცდომა იყო. მე როგორც კურატორს, იძულებული ვიყავი, მერბინა სკოლებსა და განათლების სამინისტროს შორის, რათა მომეგვარებინა პრობლემები და გადამერჩინა სკოლები დახურვისაგან (მაშინ ტელეფონები არ იყო და არც ტრანსპორტი მოძრაობდა ხშირად) მომეყვანა ახალი პედაგოგები, მომეძებნა მათთვის საცხოვრებელი ადგილი, ამის გასაკეთებლად დიდი დრო, ფინანსები და ენერჯია იყო საჭირო.

გამოჩნდნენ კეთილი ადამიანები, საქართველოს სასაზღვრო დეპარტამენტის უფროსი ბატონი ვალერი ჩხეიძე, რომელმაც სამების საშუალო სკოლა გადაარჩინა დახურვას. მან გაითვალისწინა ჩვენი თხოვნა და როგორც სასაზღვრო სოფელი რამდენიმე ჯარისკაცი გამოაგზავნა სკოლაში სამუშაოდ, რა თქმა უნდა, შესაბამისი განათლებით.

ასევე მკითხველს მინდა გავაცნო სხალთის მთავარეპისკოპოსი მეუფე სპირიდონი, რომელმაც ნინოწმინდის საშუალო სკოლა გადაარჩინა დახურვას. მეუფე სპირიდონმა მართლაც საშვილიშვილო საქმე გააკეთა.

2004 წლის ზაფხულში მეუფე სპირიდონმა ზესტაფონიდან ჩამოიყვანა ნინოწმინდაში მზრუნველობა მოკლებული ბავშვთა სახლის ბავშვები დასასვენებლად. ზესტაფონში ამ ბავშვთა სახლის დამაარსებელი და მენეჯერი გახლდათ მეუფე სპირიდონი. მან თხოვნით მიმართა იმდროინდელ ქართული სკოლის დირექტორს შესაბამისი ქირის სანაცვლოდ არდადაგებზე სკოლის შენობა დაეთმო საბავშვი სახლის ბავშვებისათვის. მოლაპარაკება შედგა. ბავშვები ჩამოვიდნენ ნინოწმინდაში. მაშინ ქართულ სკოლაში ხუთი ბავშვი იყო რეგისტრირებული, აქედან ორი დადიოდა სკოლაში. ბავშვების სიმცირის გამო ახალი სასწავლი წლიდან ქართული საშუალო სკოლა იხურებოდა და რუსულ სკოლაში იხსნებოდა ქართული სექტორი, ხოლო სკოლის შენობა უნდა გაეყიდათ. აი, ამ დროს ჩამოვიდა მეუფე სპირიდონი ნინოწმინდაში, შეიტყო რა არსებული სიტუაცია, გადანყვიტა ჩამოყვანილი ბავშვები დაეტოვებინა ნინოწმინდაში და აღნიშნული ბავშვთა სახლის ფილიალი გაეკეთებინა ნინოწმინდაში, ბავშვები კი ქართულ სკოლაში მიეყვანა. რა თქმა უნდა ამ საქმეს დიდი აურზაური მოჰყვა, როგორც სკოლის დირექტორის მხრიდან ასევე ადგილობრივი ხელისუფლებიდან, იმიტომ რომ მათ სხვა გეგმები ჰქონდათ. დიდი დავისა და დაპირისპირების შემდეგ ზესტაფონის ბავშვთა სახლის ფილიალი ოფიციალურად გაიხსნა ნინოწმინდაში. 2007 წელს შეიცვალა ქართული სკოლის დირექტორიც. დაინიშნა ახალი სკოლის დირექტორი ლელა ხითარიშვილი, მან შეძლო ის, რომ ნელ-ნელა ფეხზე დაეყენებინა ქართული სკოლა. დაინახეს რა რადიკალური ცვლილებები ადგილობრივმა მოსახლეობამ, რამდენიმე მშობელმა, გადანყვიტა თავისი შვილი ქართულ სკოლაში მიეყვანა.

2010 წლის სექტემბერს ნინოწმინდის ქართულ სკოლაში 90 ბავშვი მივიდა, ბავშვების სიმრავლის გამო სკოლა გადაიყვანეს ბავშვთა სახლის სასწავლო კორპუსში. შემდეგ წლებში კიდევ გაიზარდა მოსწავლეთა რაოდენობა და დღეისათვის ეს სკოლა თავისი პედაგოგებითა და მოსწავლეებით ერთ-ერთი კარგი სკოლაა ნინოწმინდის რაიონში.

დღეისათვის შენარჩუნებულია ყველა ის სკოლა, რომელიც გაიხსნა მეოცე საუკუნის ოთხმოციან წლებში და ჩვეულებრივ რიტმში აგრძელებენ მუშაობას.

ბილთსკვაპი	3
ინტერვიუ	59
ლია ზაზაშვილი ავთანდილ გარიძე და გაზეთი „ლიტერატურული მეცხეთი“	72
ჰოიზინი მერაბ დადეშარი	78
ჰოიზინი ლერი ნოზაძე	89
ჰროზა ზელიმხან მალრაძე დედის განაჩენი	99
ჰროზა ნატო გაბარაშვილი გზა	131
ჰროზა ნათელა მელიქიძე სამ კამფეტები მაისსა ქვევრები, უტყვი მოწმენი გურიანში სვანეთის გზაზე ისევ სიყვარულისა ვთქვათ	135
თარგმანი აკსელ ბაკუნცი სოსოვი	148

ქ. ახალციხე, რუსთაველის ქ. №113,
ტელ.: 0(365)22-19-90, 595-94-02-26, 591-41-12-88
ელ. ფოსტა: jurnaliaravi@gmail.com

ISSN 2346-836X

